

СЦЕНА ЗА ДЕЦА
АНТОЛОГИЯ

Публикацията е резултат от извършено изследване по проект BG05M2OP001-1.001-0001 Изграждане и развитие на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ (Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, приоритетна ос 1 „Научни изследвания и технологично развитие“).

This publication is the result of a survey conducted within the project BG05M2OP001-1.001-0001 Establishment and Development of “Heritage BG” Centre of Excellence (Operational Program “Science and Education for Intelligent Growth”, priority Axis 1 “Research and technological development”).

Съвместно издание на Института за литература при БАН и Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ – Габрово.

**БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ЛИТЕРАТУРА**

**Сцена за деца
Антология**

Съставители и редактори

Александра Антонова

Росица Чернокожева

Савина Цонева

София, 2023

© Александра Антонова, Росица Чернокожева, Савина Цонева, съставители и редактори, 2023

© Ива Стефанова, художник на корицата, 2023

© Издателски център „Боян Пенев“ – Институт за литература при БАН, 2023

Рецензенти:

доц. дфн Огняна Георгиева-Тенева

доц. д-р Таня Казанджиева

Печатница „СИМОЛИНИ 94“ ООД

ISBN: 978-619-7372-60-1

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор / 7

Неделчо Бенев

- Борба за вяра / 11
- Град или село / 67
- За жива вода / 105
- Майка мащеха / 137
- Малките спасители / 171
- На слънцето / 203
- Най-добрите другари / 219
- С очила към луната / 251
- Светли празници / 301
- Тайния ключ / 331

Денчо Марчевски

- Цар Алкохол / 375

Никола Монеv

- Детски песни / 399

Петър Събев, Христо Негенцов

- В къщи / 435

Михаил Теофилов

- Да чакаме мама / 453

Ран Босилек

- Зорница. Сценирана приказка по Андерсена / 465

Биографични справки за авторите / 481

Приложение с дигитални копия на корици / 487

ПРЕДГОВОР

Антологията „Сцена за деца“ е съвместно издание на Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ – Габрово и Института за литература при БАН и включва първи издания на драматически и поетически текстове за деца и юноши на седем автори, родом от Габрово, Дряново и Севлиево. Идеята се роди от желанието на двете институции да възвърнат в националната ни литературноисторическа памет делото на някои слабо познати днес, но активни и популярни в своето време творци, редактори, педагози, общественици. Цел на антологията е и да разшири знанието за богатия културен живот в Габровска област в междувоенния период, за спецификата на взаимодействие между регионално и национално през 1920-те и 1930-те години на XX в. Като включва и текстове от самото начало на миналия век, томът допринася за проучването на етапите в историята на детската ни драма.

Нормализираните текстове на драмите и стиховете, поместени в антологията, запазват характерното за съответната пиеса графично оформление при обрисуване на сцените, както и в отделни случаи – автентичния правопис и пунктуация. Към текстовете са добавени бележки под линия, които запознават със значението на остарели или диалектни думи. В нормализиран текст е дадена и коричната информация за съответното издание.

Антологията „Сцена за деца“ е снабдена и с две приложения, които включват биографични данни за авторите, както и дигитални копия на кориците на първите издания на пиесите, показващи особености на коричното оформление и правописа от 1920-те и 1930-те години, запознават с имена на илюстратори, съдържат указания за поставянето на пиесите, както и някои специфични тематични подзаглавия като „Въздържателна читанка“, „Въздържателни стихотворения, разкази, сцени“, „Въздържателни детски драми“ и архаизирани драматургични понятия като „еднодейна пиеса“, „сце-

нирана приказка“ и др. Кориците информират за поредиците (библиотеките), в които излизат книгите, за предстоящи или вече реализирани издания на съответната библиотека и автор, за начина на разпространение на изданията, за адреси и цени – все данни, които възстановяват по уникален начин атмосферата на междувоенните ни десетилетия. Ценни са и автографите с автентичен почерк и подпис, с които авторите са дарявали екземпляри на Регионалната библиотека „Априлов-Палаузов“.

И не на последно място, амбиция на антологията е да върне включените творби на съвременната ни детско-юношеска сцена, чрез което не само да обнови репертоара, но и да „преподаде“ по автентичен начин, чрез присъщата на сцената изразност, чрез битовата и езикова атмосфера, знанието за онези много трудни, но и много продуктивни за културата ни десетилетия от началото на XX в.

Александра Антонова

Институт за литература при Българска академия на науките

Савина Цонева

Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ – Габрово

INTRODUCTION

The „Scene for Children“ anthology is a joint publication of „Aprilov-Palauzov“ Regional Library – Gabrovo and the Institute for Literature at Bulgarian Academy of Sciences and includes first editions of dramatic and poetic texts for children by seven authors from Gabrovo, Dryanovo and Sevlievo. The idea was born from the ambition of the two institutions to return to our national literary and historical memory the work of some little-known today, but active and popular in their time creators, editors, educators, public figures. The purpose of the anthology is also to expand the knowledge about the rich cultural life in Gabrovo region in the interwar period, about the specifics of interaction between regional and national in the 1920s and 1930s of the 20th century. The volume also includes texts from the very beginning of the last century, thus contributing to the study of stages in the history of our children's drama.

The normalized texts of dramas and poems included in the anthology preserve the typical graphic layout of the scenes of each play as also some lexical and punctuation specifics. Footnotes are added to the texts, thus introducing the modern meaning of obsolete or dialect words. The cover information of each edition is also given in normalized text.

The „Stage for Children“ anthology is equipped with two appendices with biographical data about the authors and with digital copies of plays' first edition covers, which show peculiarities of the cover layout and spelling of the 1920s and 1930s, introducing names of illustrators, containing instructions for staging the plays, as well as some specific thematic sub-headings such as „temperance reading“, „temperance poems, stories, scenes“, „temperance children's dramas“ and archaic dramaturgical concepts such as „one-act play“, „staged fairy tale“ and etc. The covers inform about the series (libraries) in which the books are published, about upcoming or already realized editions of the respective library and author, about the distribution method of the editions, about ad-

dresses and prices – all data that recreates in a unique way the atmosphere of our interwar decades. Also valuable are the autographs with authentic handwriting and signature, with which the authors donated copies to the „Aprilov-Palauzov“ Regional Library in Gabrovo.

And last but not least, the ambition of the anthology is to return the included works to our modern children's and youth scene, thus not only renewing the repertoire, but also „transferring“ in an authentic way, through the expressiveness inherent in the stage, the everyday and linguistic atmosphere, the knowledge for those very difficult, but also very productive for our culture decades from the beginning of the 20th century.

Alexandra Antonova
Institute for Literature at Bulgarian Academy of Sciences

Savina Coneva
„Aprilov-Palauzov“ Regional Library - Gabrovo

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

**БОРБА
ЗА
ВЯРА**

Историческа детска драма
в три действия

Наша библиотека № 15

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

- № 1. **Самотни младини**, разкази, II изд.
- № 2. **На слънцето**, детска драма, II изд.
- № 3. **За жива вода**, детска драма, III изд.
- № 4. **Тайния ключ**, детска драма, II изд.
- № 5. **Майка мащеха**, детска драма, II изд.
- № 6. **Малките спасители**, детска драма, II изд.
- № 7. **Живо езикознание**, ръководство за учители
- № 8. **Китка кървави цветя**, стихове, разкази, сцени
- № 9. **Война и любов**, повести
- № 10. **Светли празници**, детски драми
- № 11. **Най-добрите другари**, детска драма
- № 12. **Моите песни**, стихосбирка
- № 13. **Град или село**, детска драма
- № 14. **С очила към луната**, стихове и сценки
- № 15. **Борба за вяра**, историческа детска драма
Светлина от изток, разкази от Ил. Ив. Черен

Следват нови книги

Поръчки в предплата от Н. БЕНЕВ, Габрово
Пощенска чекова сметка № 2994

Л И Ц А

БОРИС, княз на България

МАРИЯ, жена му

ТЕОДОРА, сестра му

ВЛАДИМИР

ГАВРИЛ

СИМЕОН   деца на Борис и Мария

ЯКОВ

ОЛЯ

ПЕТЪР

ЕХАЧ

ЧЕСЛАВ   български велики боляри

АЦЕК

ЙОСИФ, ромеец, архиепископ български

СЛАВ, син на болярина Чеслав

ДУСЯ, дъщеря на болярина Алцек

КЛИМЕНТ   български учители

НАУМ

Боляри, стражи, деца

Действието става през IX век.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Тронна зала със сводест таван, подпрян на мраморни стълбове. От тавана се спущат златни и сребърни полилеи със свещи. Вляво – големи прозорци с арки и завеси. Вдясно – двукрила входна врата. Сред залата – два големи престола, отстрани – по три по-малки, а по-долу – няколко столове. В дъното – малка вътрешна врата. По стените са изписани образите на прежни царе и семейства им.

Влизат отвън Владимир и Гаврил, повели оживен разговор.

ВЛАДИМИР. Казвам ти, брате Гавриле, че над нас стои старият наш бог Тангра и пази земята ни от врагове.

ГАВРИЛ. Аз не съм разбрал още, брате Владимире, кой ни пази: дали Тангра от небето или Перун от облаците, или Исус от кръста, може би и тримата ни пазят, но едно усещам, че в света има някаква сила, която владее над всички ни.

ВЛАДИМИР. Ето нà, виждаш ли, това е силата на Тангра. Той стои над нас като покрив и ни дава светлина, топлина, вода, цветя, плодове...

ГАВРИЛ. Мене пък ми се вижда, че тази сила е по-силна и от Тангра, и от Перуна, и от Исуса. *(Отива към прозорците.)* Я погледай как небесното светило се въздига към пладне и с какъв блясък залива земята! Това не може никой го направи.

ВЛАДИМИР. Е, че така де! Лицето на Тангра гори и ни свети.

ГАВРИЛ. Как ще гори лице? А къде се дява това лице, когато слънцето се затули зад върховете на Хемус? Ами когато по небесния покрив засветят безбройните звезди и между тях плувне златната месечина, те пък какво са?

ВЛАДИМИР. Звездите са очите на Тангра, а месечината е неговата свещ. Нощем той я запалва да свети на хората и да гони злите духове.

ГАВРИЛ. Не, не! Светилата от небето не са очи, не са свещи! Това са сили, които дават живот на всичко по земята. Те карат цветята да цъфтят, плодовете да зреят, птиците да летят, жи-

вотните да се движат, людетe да мислят, да говорят...

ВЛАДИМИР. Е, че какво сега? Цъфтят, зреят, летят, тичат – значи, така трябва!

ГАВРИЛ. Не така трябва, а така се върши. А може и да не се върши, щом силите в света спрат да действат.

ВЛАДИМИР. Бре, я гледай! Ти си по-малък от мене, а искаш повече да знаеш! От де си научил тези работи?

ГАВРИЛ. От себе си ги зная.

ВЛАДИМИР. Преди да се покръстим, великият жрец на Тангра ми е говорил за тайните на небето, за личбите на жертвените животни, ала такива мъдрости като твоите не бях слушал.

ГАВРИЛ. Братко Владимире, ти вярваш ли в силата на кръста?

ВЛАДИМИР. Не. А ти?

ГАВРИЛ. Аз ще чакам да се уверя. Ще наблюдавам слънцето, месеца, звездите и ако между тях светне някъде кръст, може да повярвам.

ВЛАДИМИР. Ще има много да чакаш. Каква сила може да имат две дъски, приковани напреки?

ГАВРИЛ. Аз не схващам работата така. Наистина, Исус е бил разпънат на две кръстосани дървета, но то не значи, че тези дървета са някакъв Бог. Те са само знак за силата на Бога, който е оживял и възкръснал. Този знак ще търся аз някъде из тайния път на небесните светила. И ако го открия, ще повярвам.

ВЛАДИМИР. Ами ако не го откриеш?

ГАВРИЛ. Ако го има, ще го открия, където и да е.

ВЛАДИМИР. Ами ако го няма?

ГАВРИЛ. Щом толкова люде по света са повярвали вече в него, щом нашият баща, великият княз Борис, заповяда на всички българи да се покръстят в негово име, значи, има го някъде...

(Отвѣтѣ се чува молитвена песен на момичета. Пяат Оля и Дуся):

Боже, що си в небесата,
да свети се име твое!
Изпълни с добро земята

и да бъде воля твоя!
Дай ни хляб,
простор и слънце,
мир и обич за човека
и тогава ние всинца
ще те славиме до века!

(Оля и Дуся влизат, допявайки последния стих. Щом виждат братята, спират смутени. Гаврил ги посреща с радостна усмивка, а Владимир се мръщи и гледа настрана.)

ОЛЯ. А, тук ли са били моите братчета? Пак за нещо важно са се препирали. Да не ви попречихме?

ГАВРИЛ. О, не, с нищо не сте ни попречили. Вашата хубава песен може само да ни услади.

ДУСЯ. Ние не сме я научили още добре.

ВЛАДИМИР. От де сте чули тази лоша песен?

ОЛЯ. Всички християни я пеят.

ВЛАДИМИР. Кои християни? Онези по сборищата ли? Там може. Но тука, в двореца, не е добре да се пеят такива песни.

ДУСЯ. Че тя е християнска песен.

ВЛАДИМИР. Защото е християнска, затова трябва да се пее в храма на прикования Бог, а не тука.

ОЛЯ. Че тука е християнски дворец.

ВЛАДИМИР. Ще видим! *(Сърдито излиза навън.)*

ГАВРИЛ. Ха-ха! О, Тангра, дай му разум!

ДУСЯ. Защо се сърди?

ГАВРИЛ. Попитай баща си, Дуся! Нашият брат Владимир и твоят баща, великият болярин Алцек, са добри приятели.

ОЛЯ. Владимир винаги се сърди, когато му кажа нещо за християните.

ДУСЯ. Моят баща пък винаги се мръщи, когато му запея някоя нова песен. Той казва: „Тези християнски песни приличат на плач. Аз не съм умрял, за да ме оплаквате още“.

ГАВРИЛ. Всички песни са хубави, особено, кога ги пеят млади момичета.

ОЛЯ. Подиграваш ни, братко Гавриле.

ГАВРИЛ. Не ви подигравам, сестро Оля, а казвам това, което чувствам. Аз обичам света с неговите слънца, звезди, поля, гори, а най-много обичам песента на птиците и на младите люде. Кажете ми кой друг има този Божи дар да пее? Само людете и птиците!...

ОЛЯ. Вярно е, но не всички люде и не всички птици пеят.

ГАВРИЛ. Е, да, които имат Божи дар – пеят, а които го нямат – грачат.

(Оля и Дуся се смеят.)

ОЛЯ. Моят брат Гаврил винаги се шегува. Той е най-добър от всичките братя.

ГАВРИЛ. Не е вярно, Оля. Най-добър е Яков, че е най-малък. А баща ни смята за най-добър брат ни Симеон и затова го прати да се учи в Цариград.

ОЛЯ. Той го прати да се учи, че да стане владика, да служи на новия ни Бог.

ГАВРИЛ. Баща ни искаше мене да прати в Цариград да уча ромейска наука, но аз отказах. Не признавам ромеите за по-мъдри от мене, за да ме учат.

ОЛЯ. Братко Гавриле, ти в кой Бог вярваш?

ГАВРИЛ. Хайде да се изкачим горе на кулата, от там ще ви покажа света и ще се помъчим да открием истинския Бог.

ОЛЯ. Ху, на кулата е тъй високо, че като гледаш надолу, свят да ти се завие.

ГАВРИЛ. От високо ти се вижда по-нашироко.

ДУСЯ. Нека отидем да погледаме.

ОЛЯ. Добре, да отидем!

ГАВРИЛ. Тръгвайте след мене! *(Излизат навън.)*

(Борис и Мария влизат отвътре.)

БОРИС. Никой не знае броя на дните си, Мария. За спокойното бъдеще на нашия народ аз отрано обявих за наследник на престола първородния ни син Владимир. За сега той ще заема мястото на велик болярин в държавния съвет, за да научи държавните работи и да се подготви за големите грижи, които му предстоят като бъдещ княз на България. *(Сядат на големите престоли.)*

МАРИЯ. Добре направи така, Борисе. Владимир е още млад, неопитен, макар и твърде упорит, но като влезе в съвета, все ще посвикне, ще се пооправи.

БОРИС. Вторият ни син Гаврил ще се готви за военачалник, а после ще стане велик болярин и ще заеме мястото на Владимира в държавния съвет.

МАРИЯ. Гаврил е умен младеж, само че не обича да се меси в людски работи, а повече ходи из полето, бере цветя, треви, говори за тайните на света, мъчи се да предсказва някои неща, като че ли му се иска Божи служител да става.

БОРИС. А, не! За духовна служба е отреден третият ни син Симеон. Три години вече как се учи в цариградската Велика школа. Това лято ще си почине тука и наесен пак ще продължи учението си, а като го изкара, ще стане първият учен българин.

МАРИЯ. Той е много разумно момче и с преданост върши всичко.

БОРИС. България трябва да се сдобие с независима църква и свой патриарх, а подготвен човек за такъв още нямаме. Затова пратих Симеона да се учи.

МАРИЯ. Той ще оправдае надеждите ни.

БОРИС. А най-малкият ни син Яков още от сега сам определя бъдещето си. Каквото попадне в ръката му, навсякъде драци рисунки. Той ще стане живописец да украсява новите ни храмове.

МАРИЯ. *(Усмехнато.)* Вярно, много му приляга. По плочите на двора постоянно пише, рисува коне и воители.

БОРИС. *(Смее се.)* Вчера ме питаше как да изпише изрисува дядо Господ и ангелите му, и къде да им слага кръстове.

МАРИЯ. Много любопитно момче е: постоянно разпитва кое какво е и защо е.

БОРИС. А Оля нека поотрасне, та ще видим къде ще я настаним.

МАРИЯ. За нея грижа не бера. Тя ни е едничко момиче и по-добре е да остане тук.

(На входната врата застават двама стражи с копия в

ръце.)

БОРИС. Ха, болярите идат за съвета. Ти можеш да останеш.

МАРИЯ. *(Става.)* По-добре е да си отида. *(Излиза през вътрешната врата.)*

(Отвън идат: Йосиф, Владимир, Петър, Чеслав, Ехач и Алцек и се покланят на княза.)

ПЕТЪР. В името на Бога – Исуса привет, великий княже!

БОРИС. Да бъде волята му, боляри! Заемете си местата!

ЙОСИФ. *(Благославя.)* Нека благата воля на Спасителя и святата десница на вселенския ни патриарх сподобят българския православен народ с великата си милост! *(Прекръства се.)*

ВСИЧКИ. Амин! *(Кръстят се с изключение на Владимир и Алцек и сядат на малките престоли.)*

БОРИС. Мои добри съветници, свиках ви днес на велик съвет, за да размислим върху някои държавни работи. С възприемане на християнската вяра ние постигнахме нашето народно единство, обаче дълг ни е да се погрижим и за нова уредба на държавата. Ти, Петре, като съветник по външните работи добре защити нашите искания пред Великия събор и спечели архиепископ за българската църква. Сега трябва да ни помогнеш да спечелим и патриаршеско място за нашата столица.

ПЕТЪР. Великий княже, зная твоите съкровени намерения и ще се помъча да ги изпълня.

ЙОСИФ. Съборът може да ме провъзгласи за патриарх.

А ти, драгий ми Чеслав, като вещь по законоведските работи, трябва да ни посочиш кое е позволено и кое не е позволено да вършат християните.

ЧЕСЛАВ. Разбирам те, княже. Искаш да кажеш, че ни трябва християнски закони за съдене на хората.

БОРИС. Да! После ще ги издълбаем на каменни плочи и ще ги поставим по храмовете да ги четат и спазват хората.

ЧЕСЛАВ. А на какъв език ще трябва да се напишат, за да ги разбират българите?

БОРИС. Ще видим после.

ЙОСИФ. То се знае: всички закони на ромейски се пишат.

БОРИС. А ти, болярино Ехач, ще направиш една обиколка из

цялата страна, за да насърчиш народа и да го укрепиш в новата вяра.

ЕХАЧ. Предвиждам, че ще направя добра разходка, княже.

БОРИС. Ти умееш да забавляваш и убеждаваш. Кажете на нашите люде да посрещат с благочестие ромейските свещеници и да се надяват, че скоро ще чуят словото Божие и от наши уста.

ЕХАЧ. От наши уста в наши уши.

БОРИС. А ти, болярино Алцек, ще сбереш и подготвиш млади сили за една храбра войска. Наистина, народът ни сега благува в мир и труд, но не се знае що може да ни изненада утре. Ние спокойно ще си редим вътрешните работи, но в същото време нека зорко бдим какво става навън и всякога да сме готови.

АЛЦЕК. Предано служа на княз и родина, но не мога да не изкажа открито опасенията си. Врагът се преструва на кротко агне, но ни дебне с вълчи стъпки.

БОРИС. Нали това е нашата работа – да бдим.

АЛЦЕК. Аз бдя, княже, и под всякоє расо виждам вражи доспехи.

БОРИС. Не сме сами на тази земя, Алцек. Трябва да имаме добри отношения с другите държави. Това не значи, че признаваме своята слабост. Напротив: силен е този, който живее в мир. А сега ще издадем една повеля до всички областни боляри веднага да започнат строеж на християнски храмове, за да има къде да служат святите пастири, които патриархът ни праща.

ЙОСИФ. Светлий княже, нека бъде позволено на мене, като пратеник на святия патриарх, да кажа, че тази твоя мисъл ти е внушена направо от Бога.

БОРИС. Съветници мои, струва ми се, добре схванах мислите ви. Всички изхождате от чистите си желания да бъдете полезни на своята страна. Това, което стана вече, то ще си остане завинаги. Не може в една държава да се служи на три Бога. В борбата между тях единият трябваше да излезе победител. И така стана: Кръстът победи Тангра и Перуна. От сега нататък той ще владее над нашата страна. Другата опасност, че нямаме книги на своя език и тя скоро ще се отстрани. Ето, сега

ще разберете! (*Към стражите.*) Я повикайте сина ми Симеон да дойде тука! (*Единият стражаф веднага излиза.*) Важното за нас е, че постигнахме държавно единство. Сега всички ставаме един народ с една вяра и един език. Ако още нещо не ни достига, то ще си дойде само по себе си, щом с дружни сили работим за него.

СИМЕОН. (*Влиза, придружен от стража, който си остава на мястото.*) С какво мога да бъда полезен на Великия съвет?

БОРИС. Ти, Симеоне, си вече юноша, учил три години в Магнаурската школа, и сега добре разбираш нуждите на нашата новопокръстена държава. Кажи ни, като беше в Цариград, какво си дочул за двамата братя от Солун, които написали книги на нашия език?

СИМЕОН. В Цариград още се носи славата на Константин Философа. Той е бил учител във Великата школа, най-учен между учените, най-мъдър между мъдрите. Но по някое време напуснал училището и отишъл в един малоазийски манастир при брата си Методий. Тук двамата братя се потаили в святата обител и направили нещо нечувано дотогава: написали книги на български език.

ЧЕСЛАВ. Значи вярно е, че имаме книги на нашия език?

СИМЕОН. Да, имаме.

ЧЕСЛАВ. Защо, с моя син Слав, не донесохте някои, да ги видим?

СИМЕОН. Съседите моравци поискали от императора да им прати учени люде, които на славянски език да им проповядват словото Божие. Императорът си спомнил тогава за своя съученик Константина и като го намерил в манастира, изпратил двамата братя в Моравия. Отишли те и там занесли книгите. Аз много разпитвах и търсих да намеря поне една тяхна книга, но не открих никъде. (*Сяда на един преден стол.*)

ЧЕСЛАВ. Тогава не ни остава нищо друго, освен да пратим своите синове в Моравия да се учат при тези славянски учители.

ПЕТЪР. Аз мисля друго: пратеници да отидат в Моравия при святите братя да ни донесат от техните книги, а ние тука ще

си отворим свое училище.

ЕХАЧ. Тази работа пак аз ще свърша.

ЧЕСЛАВ. Това е добре, само че ние нямаме тук учители.

ПЕТЪР. Учители ще станат нашите синове.

ЕХАЧ. Момчетата ни са умни: и за учители, и за свещеници, и за боляри, и за всичко ги бива.

ЙОСИФ. Струва ми се, ще сбъркате. Най-първо: вие не сте уверени дали тези ваши братя наистина са там, дето ще ги търсите, и второ: никой не е виждал техните книги и не знае написано ли е в тях словото Божие, както трябва да се чете в християнските храмове. Аз ви моля: не прекъсвайте учението на своите синове във Великата Магнаурска школа, не им отнемайте възможността да се просветят в чистата ромейска наука.

АЛЦЕК. Съгласен съм нашите деца да се просвещават на свой език, но не ми се вижда добре, дето тези млади храбърци, вместо воини на храброто ни отечество, да стават слаби, безволеви и за нищо негодни монаси. България сега се намира в едно такова положение, че има нужда повече от войници, а учители и свещеници ще ви даваме ние.

БОРИС. Владимире, кажи и ти думата си!

ВЛАДИМИР. Добре е да имаме свои училища и да се учим на свой език, но и всякога да сме готови за борба против нашите явни и скрити врагове.

БОРИС. Преди да решим какво да предприемем, нека чуем и моята сестра Теодора, която заедно със Симеона прекара три години в Цариград, просвети ума си в женска школа и сега може да ни упъти в нещо по-добро. (*Към стражите.*) Поканете сестра ми Теодора да дойде тук! (*Един от стражите излиза.*) Ние ще трябва да се погрижим и за просветата на жените. Те се покръстиха в новата вяра наравно с мъжете, значи трябва да научат словото Божие, че да могат да го предават и на децата ни.

ЕХАЧ. Много право! Нашата женска челяд също има нужда от учение както и мъжката.

ЙОСИФ. Ромейската наука е полезна еднакво за всички.

ТЕОДОРА. *(Влиза заедно със стража.)* Викал си ме, княже!

БОРИС. Седни, сестро!

ТЕОДОРА. *(Сяда до Симеона.)*

БОРИС. В Цариград ти изучи мъдростите на науката, видя как се учат там жените, кажи ни сега можем ли нареди и тука такива училища за нашите девизи?

ТЕОДОРА. Аз мисля, че нищо не може ни попречи да открием женска школа и у нас, за да се учат дъщерите на българския народ.

ЙОСИФ. Моят съвет е: да открием най-първо мъжки училища, в които нашите свещеници ще учат вашите деца, а когато святият патриарх ви изпрати сестри-монахини, тогава ще можем да открием и женски училища.

АЛЦЕК. Това не е добре.

ЙОСИФ. Кое не е добре?

АЛЦЕК. Дето нашите деца ще учат чужда наука на чужд език.

ПЕТЪР. Когато нашите пратеници донесат книги от Моравия, тогава ще открием и мъжки, и женски училища.

ЧЕСЛАВ. А щом имаме наши книги, ще си имаме и наша наука.

БОРИС. Аз смятам да се съгласим сега с архиепископа, като открием училища само за момчета, а после ще мислим за ученето на момичетата. Какво ще кажеш, сестро Теодоро?

ТЕОДОРА. Добри са мислите ви, но още по-добре ще бъде да почнем всичко отсега. Позволете на мене тази голяма чест: аз първа в България да откроя училище за момичета. *(Общо одобрение.)*

ГАВРИЛ. *(Влиза отвън.)* Двама свещеници пристигнаха, казват изпратил ги белградският болярин. *(Всички гледат учудени.)*

БОРИС. Свещеници от Белград? Навярно са от Цариград, изпратени от патриарха!

ГАВРИЛ. Не. От Белград – казват. Пък и те са тъй опрашени, изтощени, че не изглежда да са от Цариград.

БОРИС. Носят ли нещо?

ГАВРИЛ. Само торби през рамо с хляб и книги вътре.

ВСИЧКИ. *(Едногласно извикват.)* Книги?

БОРИС. Какви книги носят?

ГАВРИЛ. „Ние идем при българския княз, – казват, – и само на него ще разкажем всичко.“

ЙОСИФ. Не може да бъде друго: пратени са от патриарха до мене и носят ромейски книги за новите ни храмове.

БОРИС. *(На стражите.)* Доведете свещениците тука!

СИМЕОН. *(Става.)* Нека ние с Гаврила ги посрещнем и доведем!

БОРИС. Добре, идете!

(Гаврил и Симеон бързо излизат. Всички в очакване гледат към входната врата.)

ЕХАЧ. Те са някои пратеници от Бога.

ПЕТЪР. Възможно да са пратени от Рим. Папските кардинали на Вселенския събор много искаха да спечелят нашето приятелство.

ВЛАДИМИР. Може би по-добре е щяло да стане.

ЙОСИФ. Приятелство може да има само между народи, които ги свързва нещо общо: земя, вяра, търговия и други. А между ромейте и българите тъкмо това има: обща земя между трите морета, еднаква вяра и добра размяна по тържищата.

АЛЦЕК. Кой знае? Ще видим!

(Влизат Гаврил и Симеон, а след тях Климент и Наум в сиви власеници, с торби през рамо и тояги в ръце, пристъпят плахо и стеснително.)

ГАВРИЛ. Ето свещениците.

СИМЕОН. Изглеждат добри люде и говорят на наш език.

БОРИС. Добре дошли в нашата столица!

КЛИМЕНТ. Добре сме ви намерили, княже.

БОРИС. Изглеждате много уморени. Навярно дълъг път сте извървели!

НАУМ. Дълъг, много дълъг и труден, княже.

БОРИС. Седнете, починете си и ни разкажете!

(Климент и Наум грохват върху столовете, Гаврил и Симеон сядат насреща им.)

КЛИМЕНТ. Само с Божия помощ можахме да се спасим, да стигнем земята на българите и сега да сме тук, в двореца на

българския княз.

БОРИС. Разкажете, разкажете ни всичко!

КЛИМЕНТ. Ние сме от Македония, из селата по река Вардар. Момчета бяхме, когато по нашите места минаха светите братя Кирил и Методий. Ние тръгнахме с тях и след дълго пътуване стигнахме в далечната страна Моравия. Там ни посрещна самият княз и ни настани в двореца си. По цели дни братята пишеха книги. Научиха и нас да четем новите букви и да преписваме написаното от тях. Така ние станахме първите ученици на първите славянски учители.

НАУМ. После отворихме училища, дето се събираха много младежи и ние ги учехме на славянски език и на християнска вяра.

КЛИМЕНТ. Цялата страна се изпълни с нови книги. Всички ученици пишеха, преписваха, ставаха учители, учеха по-малките и така умножиха нашето слово.

НАУМ. Ние имахме подкрепата на княза и на целия народ. Само немските свещеници не бяха доволни. Те ни наклеветиха пред папата, че сме еретици, задето пишем свещени книги на несвещен език. Папата призова братята на съд в Рим. Но вместо осъждане те получиха за награда епископски чин. Обаче Кирил не се върна: оставил святите си кости в Рим.

КЛИМЕНТ. Методий се върна и отворихме пак нашите училища. Обаче в това време дойде нов княз, приятел на немците, и те отново ни подгониха. Клеветиха ни, затваряха ни в тъмници, докато умориха и Методия. Тогава за нас настанаха лоши дни. Хващаха ни, биеха ни и дори ни продаваха в робство. Ние се пръснахме, разбягахме се по разни страни. Троица потеглихме за България. Денем се криехме, нощем пътувахме, докато стигнахме до голямата река Дунав. Но как да преминем на другия бряг? След много труд успяхме да навържем няколко дървета и с тях доплувахме до Белград, дето българският болярин ни посрещна и ни прати тук в столицата на княза.

НАУМ. Имахме още един другар, но той се разболя по пътя и остана в едно село. Може да пристигне по-сетне.

БОРИС. А къде са книгите ви?

КЛИМЕНТ и НАУМ. Тук са, княже. *(Вадят из торбите си подвързани книги.)* Ето ги! *(Всички бързо ги разграбват, оглеждат ги, разтварят, прелистват, взират се в написаните им редове. Свещена радост озарява сърцата им. Настава голямо оживление. Новината за чудните гости привлича всички придворни. Най-напред идват Мария и Яков, после Оля, Дуся, Слав и други младежи. Всякой се стреми да пипне с ръка някоя от книгите. Безучастни стоят само Йосиф, Владимир и Алцек.)*

БОРИС. *(Държащ една книга.)* Днес вече напълно прозрях голямата истина, че Бог се грижи за нас. Тъкмо ние тук се занимавахме с големия въпрос за уредба на държавата ни и се чудехме накъде да тръгнем, ето: Всевишният се намесва в нашите работи и ни праща двама свои верни служители да ни посочат правия път и да ни избавят от затруднение. Виждате ли? Ние вече имаме книги на своя език и двама учители, които ще ни научат да четем по тях. Нека още сега чуем словото Божие от техните свети уста! *(Към Климент и Наум.)* Прочетете ни нещо от вашите книги! *(Всички насядват.)*

НАУМ. *(Взема книга и почва да чете):* ... „И като повика дванадесетте си ученици, даде им власт над нечестивите духове и ги изпрати между люде, казвайки им: „Тръгнете скромно и безшумно с пълна вяра във вашето добро дело! Недейте взема със себе си ни злато, ни сребро, ни торба за път, ни две дрехи! Недейте се грижи и за храна, защото всякой работник заслужава своята прехрана и може да разчита на гостоприемство... Аз ви пращам като овци посред вълци. Пазете се от човеците! Знайте, че ви очакват големи беди и преследвания заради Мене. Ще ви бичуват и предават на съдилища, но вие говорете смело и от никого не се страхувайте! Давам ви власт да изцелявате болни и да възкръсявате мъртви. Бъдете светлина на света и сол на земята! Духът на Отца ми ще бъде всякога с вас и ще ви подсказва какво да говорите пред управници и царе и как да постъпвате. Не бойте се от онези, които убиват тялото. Душата не могат да погубят. Който приема вас, Мене приема, а който приема Мене, приема оногова, който ме е пратил“... Амин! *(Прекръства се и затваря книгата.)*

(Всички навеждат глави и се прекръстват с изключение на Йосиф, Владимир и Алцек.)

ЕХАЧ. Велико е словото Божие.

БОРИС. Чувате ли какво е говорил нашият Бог?

МАРИЯ. За първи път го чувам и тъй ясно го разбирам.

СЛАВ. Колко е хубав нашият език!

НАУМ. Брате Клименте, прочети и ти нещо!

КЛИМЕНТ. (*Разтваря книга и чете*): ... „Исус им рече: „Истина, истина ви казвам: Търсете ме не защото видяхте знамения, а защото ядохте от хлябовете и се наситихте. Работете не за храна, която се разваля, а за храна, която трае за вечен живот. Такава храна ще ви даде само Човешкият син, върху когото Бог-Отец е положил печата си. Божият хляб слиза от небето и дава живот на света. Аз съм хлябът на живота. Който дойде при Мене, никога не ще огладнее и който вярва в Мене, никога не ще ожаднее.“... (*Затваря книгата, целува я и се прекръства. Някои вземат книги и правят същото.*)

ПЕТЪР. Каква голяма сила има в тези святи думи!

ЧЕСЛАВ. Силата е в Божиите думи и в българския език.

ЕХАЧ. Божията мъдрост, на наш език изречена, е двойна мъдрост.

ОЛЯ. И песните, на наш език изпети, са по-хубави.

ГАВРИЛ. От сега нататък и книги, и песни – всичко ще бъде на наш език.

ЯКОВ. По тези книги има ли картинки?

НАУМ. Няма, момченце.

ЯКОВ. Защо няма?

НАУМ. Защото нямаше кой да ги нарисува.

ЯКОВ. Ще дадете ли на мене да ги нарисувам?

НАУМ. Ще ти дадем, като пораснеш.

ЯКОВ. Аз и сега мога, само че бате Симеон не ми донесе четки и багри от Цариград.

ТЕОДОРА. Аз ще ти донеса, Яко. (*Гали го.*)

ЯКОВ. Ала да стане така по-скоро, лельо Теодоро!

ТЕОДОРА. Скоро, скоро, Яко!

СИМЕОН. Книги, писалки, четки, багри – всичко ще си пра-

вим вече сами. Няма защо да ходим да ги търсим по чужди страни.

ГАВРИЛ. Трябва да си отворим училища и да учим по новите книги.

ОЛЯ. И аз ще се науча да ги чета.

ЯКОВ. Аз ще науча да ги чета и да ги пиша.

ДУСЯ. И аз ще дойда.

ТЕОДОРА. Сега ще учим и девиците на български език.

БОРИС. Деца, изглежда, че Бог е отредил вие да бъдете първите ученици на родния език у нас. Желанието ви скоро ще се изпълни. А сега нашите святи гости, които са тъй изморени, трябва да си починат. Болярите Ехач и Чеслав нека се погрижат за тях. Да ги отведат в домовете си и да им наредят места за отдых. А боляринът Петър ще се погрижи да им намери свещенически одежди и в неделя те ще отслужат първата си литургия на български език в Божия храм.

ЙОСИФ. Това не може да стане, княже.

БОРИС. (*Изненадан.*) Защо?

ЙОСИФ. Те не са получили благословията на Светия патриарх.

КЛИМЕНТ. Кой е този преподобен отец?

ПЕТЪР. Той е архиепископ Йосиф, изпратен от цариградския патриарх за глава на българската църква.

ЙОСИФ. Да, като глава на православната българска църква само аз съм получил благословията на светия патриарх да ръкополагам български свещеници.

КЛИМЕНТ. Святи владико, прости ни, но ние сме вече ръкоположени от преблжения наш учител епископ Методий.

ЙОСИФ. Вашият Методий е канонизиран от римския папа за католически епископ, а понеже вие сте ръкоположени от него, то значи, че сте католически свещеници и не можете да служите в православна църква.

НАУМ. Немците ни смятаха за еретици, задето служим на славянски език и вие ни преследвате за същото, значи между тяхното католичество и вашето православие няма разлика.

ЙОСИФ. Има разлика и в обрядите, и в езика.

БОРИС. Сега ще се изпълни моята повеля, а после ще видим.

(Бавно излиза, последван от Мария, децата и стражите. Остават болярите, Йосиф, Климент и Наум. Последните двама прибират книгите си.)

ЧЕСЛАВ. Кой каквото да говори, ние ще учим децата си в новото българско училище.

АЛЦЕК. Аз ще уча моите деца в дома си и ще ги готвя за борци против народните врагове.

КЛИМЕНТ. Според нашата вяра всички люде са братя помежду си. Христос ни учи да виждаме в лицето на всякой човек свой ближен, да обичаме враговете си и да прощаваме на всички, които ни хулят и преследват.

АЛЦЕК. Аз не съм съгласен с такова учение. На враговете трябва да се отмъщава.

НАУМ. Как ще отмъщаваш на човек, който носи образ като тебе, създаден по подобие Божие, и душа, каквато е твоята, дадена ви от единосъщния Свети Дух.

АЛЦЕК. Не ги разбирам аз тези мъдрости и не искам да ги зная. *(Отдалечава се.)*

ЕХАЧ. Моля святия брат Климент да заповяда в моя скромен дом на почивка. А ти, Чеслав, покани брата Наум. Вие сте по-млади, та по-добре ще се разбирате.

ЧЕСЛАВ. Брате Науме, у дома ще си поговорите и с моя син Слав, който се учи в Цариград заедно с княжевия син Симеон.

НАУМ. Ние сме изненадани от вашия прием. С такива братски чувства ни посрещате, че ни поставяте в голямо затруднение.

ПЕТЪР. Ние ви посрещаме като Божи пратеници.

ЕХАЧ. У нас всякой гост е Божий пратеник. Да вървим!

КЛИМЕНТ. Да бъде благословен този народ, който носи в душата си Божията душа и в образа на всякой човек вижда Божия образ! *(Ехач, Чеслав, Петър, Климент и Наум бавно излизат. Йосиф и Алцек намръщено гледат след тях.)*

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Същата обстановка. Мария и Яков влизат от външната врата.

ЯКОВ. Мамо, защо не поиграх още на двора?

МАРИЯ. Ти днес много поигра, Яко. Стига ти толкова. Трябва да си починеш.

ЯКОВ. Никак не съм се уморил. Аз мога вече да опъвам лък. Видя ли колко стрели забих в дъската?

МАРИЯ. Защо ти са лъкове и стрели? Нели ще ставаш живописец?

ЯКОВ. Ами сега за почивка аз щях да изпиша нещо на плочата.

МАРИЯ. Е, утре пак ще отидеш.

ЯКОВ. Знаеш ли какво бях намислил да рисувам?

МАРИЯ. Зная: коне!

ЯКОВ. А, не! Днес щях да рисувам попове.

МАРИЯ. Хм, защо пък попове?

ЯКОВ. Щях да рисувам епископа Йосиф ей тъй голям, дебел, с жезъл в ръка и повесен кръст на гърдите, с мустаци, брада и с изкривена от яд уста.

МАРИЯ. Защо пък така?

ЯКОВ. Не го ли видя колко се разсърди, когато татко каза, че новите попове ще четат в църква по своите книги?

МАРИЯ. Той се сърди, защото църквата е негова.

ЯКОВ. Не е негова. Тя е наша.

МАРИЯ. Е, наша, негова – все едно!

ЯКОВ. Сега пък ще четат там нашите попове, че всичко им се разбира. Пък Йосиф като почне: „Кирилей – мирилей“ – никой не знае какво си бърбори... Аз ще рисувам и новите свещеници – ей тъй, както дойдоха най-напред: с торби през рамо и от торбите да се подават книги...

ОЛЯ. *(Влиза отвътре.)* Ех, че хубаво е времето днес! Като дойде Дуся, ще кажа на бате Гаврил да ни заведе в полето на разходка.

ЯКОВ. Че и аз искам да дойда.

ОЛЯ. Ние ще отидем далеч, а ти си малък и ще се умориш.

ЯКОВ. Там ще си набера цветя.

ОЛЯ. Ние ще ти донесем.

ЯКОВ. Аз искам самичък да си ги набера.

ОЛЯ. Мама не те пуца, пък и ние те не щем.

ЯКОВ. Хм. Че бате Гаврил ще ме вземе.

МАРИЯ. Сега никой никъде не ще ходи. Тук ще приготвяме за гости. Чак в неделя след обед може да отидете на разходка.

ОЛЯ. Ами че в неделя нали ще има тържествена служба от новите свещеници?

МАРИЯ. Е, да, службата ще се извърши сутринта в храма, след това свещениците и болярите ще бъдат на обед тук в двореца, а после можете да отидете, където искате.

ТЕОДОРА. *(Иде отвън.)*

ЯКОВ. *(Тича насреща ѝ.)* Лельо Теодоро, кога ще ходиш пак в Цариград?

ТЕОДОРА. Може и да не ходя вече.

ЯКОВ. Че нали големите момчета ще отидат пак да се учат?

ТЕОДОРА. Те ще се учат тук, в новото българско училище. Ние ще го наредим като цариградското. Пък може и по-хубаво.

ЯКОВ. По стените му ще има ли картини?

ТЕОДОРА. И картини ще има, и дъски за писане, и много още неща.

МАРИЯ. Сестро Теодоро, като беше в Цариград, ходила ли си в двореца на ромейския император?

ТЕОДОРА. Много пъти.

МАРИЯ. По-хубаво ли е нареден от нашия?

ТЕОДОРА. Е, по-хубаво, разбира се.

МАРИЯ. Ами на угощения присъствала ли си?

ТЕОДОРА. Често са ме канили, но рядко съм отивала. Не исках да оставям Симеон да се отегчава сам в жилището ни. Повече се грижех за него отколкото за мене.

ОЛЯ. Ами другите момчета къде стояха?

ТЕОДОРА. Те бяха настанени в училищното жилище, а ние със Симеона живеехме в една от къщите на императора.

МАРИЯ. Макар да си била рядко на императорска трапеза, все

си разбрала уредбата им.

ТЕОДОРА. Е, да!

МАРИЯ. В неделя, след църковната служба, князът урежда обед за новите владици, за болярите и за архиепископа.

ТЕОДОРА. Тази работа на мене ще оставите.

МАРИЯ. Аз се безпокоя, че може нещо да сбъркаме.

ТЕОДОРА. Всичко ще бъде в добър ред.

СИМЕОН. *(Влиза отвътре с книга в ръце.)* Гледайте, аз мога вече да пиша с новите букви. Преведох една глава из евангелието от ромейски на български. *(Разтваря книгата. Всички го наобикалят да гледат.)*

ОЛЯ. Нашите букви са по-хубави от ромейските.

ЯКОВ. Имат ли картинки?

СИМЕОН. Ти ще ги нарисуваш.

ТЕОДОРА. Я да видя мога ли го прочете!

СИМЕОН. Най-напред аз ще ви го прочета на ромейски, после на български, а вие ще кажете кое е по-хубаво! *(Чете.)* Ен де ти имѐра, екѝни екселтѝн о Исус апѝ тис икѝас, екѝтито парѝ тис тѝласан.

ЯКОВ. Нищо не разбирам, също като кога чете отец Йосиф.

СИМЕОН. Ето, написал съм го на български: В онзи ден, когато излезе Исус от дѝма, седна край морето.

ЯКОВ. Ха, това го разбирам.

ОЛЯ. Чети по-нататък!

СИМЕОН. *(Чете.)* Ке синѝхтисан прос Автѝн ѝхли полѝ, ѝсте Автѝн ис то плѝон емвѝнта катѝсте ке пас, и ѝхлос епѝ тон егиалѝн истѝки. На български значи: И събра се при Него много народ, така че Той влезе в ладията и седна, а целият народ стоеше на брега.

ТЕОДОРА. Съвсем точно го превежда.

МАРИЯ. Значи, не напразно се е учил!

ЯКОВ. И аз запомних една ромейска дума: „ѝхлос“. То трябва да е „охлюв“.

СИМЕОН. А, не! ѝхлос значи люде, народ. *(Чете.)* Ке елѝлисен автѝс поллѝ ен параволѝс, лѝгон: „Иду екѝлтѝн о спѝрон ту спѝрин“. То значи: И говореше им много чрез притчи, казвай-

ки: „Ето, излезе сеяч да сее“.

ОЛЯ. Това ще е някаква приказка.

СИМЕОН. Това е притчата за Сеяча.

ОЛЯ. Какво се разказва по-нататък? Чети го на български!

СИМЕОН. *(Чете.)* И като сееше, едни зърна падаха на пътя и дойдоха птиците, та ги изкълваха. Други пък паднаха на камък, където нямаше много земя и скоро поникнаха. Но като огря слънцето, увяхнаха, защото нямаха корен. Други пък паднаха в тръните, които израснаха и ги заглушиха. Други паднаха на добра земя и дадоха плод: едно – сто, друго – шестдесет, а друго – тридесет. Който има уши за слушане, нека слуша!

МАРИЯ. Има ли още?

СИМЕОН. Има, но не съм го превел. Не мога бързо да пиша с новите букви.

ТЕОДОРА. *(Взема книгата.)* По-нататък Исус обяснява на учениците си какво значи тази притча. Сеячът е сам Той, зърната са Неговото слово, а пътят, камъните, тръните и земята са разните люде, които различно са разбирали учението Му.

ГАВРИЛ. *(Влиза отвън весел, румен и с цветя в ръце.)* Добър ден! Нося ви привети от света.

ЯКОВ. *(Тича насреща му.)* Оле, колко цветя! Батко Гавриле, откъде ги взе? *(Взема си няколко.)*

ГАВРИЛ. Даде ми ги полето.

ЯКОВ. Ти си ходил на разходка? А мене защо не повика?

ГАВРИЛ. Тази сутрин аз излязох много рано, когато ти още спеше.

ЯКОВ. Защо не ме събуди?

ГАВРИЛ. Защото и слънцето още не беше се събудило.

ЯКОВ. Аз исках самичък да си набера цветя.

ГАВРИЛ. Е, нищо, де! Ще ти дам тези.

ЯКОВ. Не ща ги! *(Хвърля взетите по-рано.)*

ГАВРИЛ. Ех, че си сладък сърдитко!

ОЛЯ. *(Взема хвърлените цветя и ги мирише.)* Колко са красиви и приятни! Друг път и аз искам да дойда в полето.

ГАВРИЛ. В неделя ще заведе всички ви да видите света и да изпълните душите си с неговите чудеса. *(Раздава им цветя.)*

МАРИЯ. Хубав е светът за младите и чисти души.

ТЕОДОРА. Всичко, що Бог е създал, е хубаво и велико.

СИМЕОН. Но най-великото му творение е умът на човека. Нали, лелю Теодоро?

ТЕОДОРА. Умът на човека е неговата душа, а душата му е част от Божия дух.

ГАВРИЛ. А най-великото творение на Божия дух е светът с неговите цветя и сърца. Ха-ха-ха! Съгласни ли сте?

БОРИС. (*Влиза отвътре. Всички застават смирено.*) Радостта е хубав Божи дар, деца. Защо спряхте?

МАРИЯ. Радват се на пролетта и на цветята.

БОРИС. Пролет и цветя, радост и младост! Те винаги са наедно.

ТЕОДОРА. Те са лъчи от усмивката на Бога.

БОРИС. (*Взема цветя от Гаврила.*) Гавриле, ти ли донесе днес тези Божии усмивки в нашия дом?

ГАВРИЛ. Тази сутрин рано ходих в полето, татко.

БОРИС. На тебе Бог най-много се усмихва.

ГАВРИЛ. Той се усмихва еднакво на всички, но не всякой еднакво го вижда.

БОРИС. Умно говориш, Гавриле. А ти, Симеоне, какво правиш? Пак ли с книга в ръка?

СИМЕОН. Преведох една притча от ромейски на български.

БОРИС. Хвала ти, Симеоне! Много бързо научи новите букви.

СИМЕОН. Те са лесни, татко.

БОРИС. Ти ще станеш просветен човек. Аз имам голяма надежда в тебе. А ти, Яко, какво си се смълчал?

ЯКОВ. Мъчно ми е.

БОРИС. Защо?

ЯКОВ. Искам да рисувам образи, пък няма с какво.

БОРИС. Де да ги рисуваш?

ЯКОВ. Ами че бате Симеон като превежда нови книги, нали по тях трябва да има образите на дядо Господа, на майка му, на баща му?

БОРИС. Като порастеш, ще ти намерим всичко, каквото трябва. А ти, Оля, как си?

ОЛЯ. Добре съм, татко. Радвам се на пролетта. В неделя Гаврил ще ни заведе в полето да поиграем и да си наберем цветя.

БОРИС. Да, в неделя след службата на нашите владици може да отидете.

ОЛЯ. Ще отидем всички.

ЯКОВ. Само бате Владимир не можете накара да дойде.

БОРИС. Владимир ли? Къде е той?

МАРИЯ. Навярно е още в стаята си.

ЯКОВ. А, излезе, излезе.

ТЕОДОРА. Отзаран, като се връщах от храма, видях го да слиза по долния път.

МАРИЯ. Отишъл е у Алцекови.

БОРИС. Много ходи той там, а при нас се не завърта.

МАРИЯ. Ходи като всякой младеж.

БОРИС. Не ми се нрави неговото държание.

ОЛЯ. Ха, ето Дуся иде. Аз ще я питам. *(Отива насреща ѝ.)*

ДУСЯ. *(Влиза отвън.)* Добър ден!

ОЛЯ. Добре дошла, Дуся. Тъкмо за тебе мислех. Леля Теодора казва, че бате Владимир дошъл тази сутрин у вас.

ДУСЯ. Владимир? Не, не е идвал.

ТЕОДОРА. Може при баща ти да е отишъл.

ДУСЯ. Татко тази сутрин рано отиде при войниците. Може и Владимир да е там.

БОРИС. Владимир идва ли често у вас?

ДУСЯ. Идва понякога.

БОРИС. Защо?

ДУСЯ. Не зная. Той идва при татко, говорят си за нещо, отиват при войниците...

БОРИС. А други идват ли у вас?

ДУСЯ. Идват някои боляри.

БОРИС. Какво правят?

ДУСЯ. Не зная. Те ходят при татко.

БОРИС. И Владимир ли седи там?

ДУСЯ. Когато дойде...

БОРИС. Не е добре това... *(Ядосано се разхожда. Другите гледат смутени. Влизат Климент и Наум, водени от Слав.)*

КЛИМЕНТ. Добър ден, светлий княже!

НАУМ. Бог да благослови дома и семейството ти!

БОРИС. Благословени да сте и вие, свети братя! Добре ли прекарахте у нашите боляри?

КЛИМЕНТ. Много сме доволни от вашето гостоприемство.

СЛАВ. Постарахме се да им отслужим, както можем, княже.

НАУМ. Аз бях много добре в дома на болярина Чеслав и прекарах в умни беседи с този младеж, неговия достоен син.

БОРИС. Нашите синове са добри, способни, но още по-добри ще станат под ръководството на вашата свята мъдрост.

НАУМ. Ще положим всичките си грижи за тях, княже.

БОРИС. А в неделя ще имаме голямо тържество в нашата столица. Много свят ще се стече.

КЛИМЕНТ. Ние ще покажем на народа как може да се служи на Бога по български. Нека всички чуят свящото слово на своя език и да не мислят вече за връщане назад.

БОРИС. Вие дойдохте тъкмо навреме. В голямо затруднение бяхме изпаднали. Намирахме се под угрозата на най-различни опасности, но вие ни спасихте.

КЛИМЕНТ. Бог ви спаси, княже.

ПЕТЪР. (*Влиза отвън.*) Княже, всички твои поръчения за празника в неделя са изпълнени. Разпратих вестители по цялата Преславска област да поканят народа за службата на владичите ни. Пригответх им най-разкошни епископски одежди.

БОРИС. Всичко добре отива, Петре. Празникът ще бъде великолепен.

ПЕТЪР. Има една пречка, княже.

БОРИС. Нещо се е случило?

ПЕТЪР. Архиепископ Йосиф не искал да отстъпи амвона на храма за службата на нашите владичи.

БОРИС. Така ли? Е, какво мисли?

ПЕТЪР. Когато се съберял народът, той щял да се яви на царската врата, за да произнесе анатема към всички българи и да ги обяви за еретици.

БОРИС. Само това не ще може да стане, докато аз седя на този престол. (*Сяда на престола си.*) Прати да го доведат! (*Всички се*

оттеглят встрани.)

ПЕТЪР. Сега, княже. *(Тръгва.)*

КЛИМЕНТ. По-добре е да не се срещаме с него тука. Ще помисли, че по наше желание става това.

ПЕТЪР. Нека го оставим сам да се опозори пред народа.

БОРИС. *(Замисля се.)* Ще видим...

ЧЕСЛАВ. *(Влиза отвън.)* Княже, позволи ми да ти съобща една неприятност!

БОРИС. Днес само с неприятности ли ще ме занимавате?

ЧЕСЛАВ. Когато идат въпреки нашата воля...

БОРИС. Който стои начело на една работа, трябва да бъде предвидлив и да избягва неприятностите.

ЧЕСЛАВ. Всякое зло – за добро, княже.

БОРИС. Кажу ми, Чеслав!

ЧЕСЛАВ. Нощес на прохода в Хемус се е явил един пътник. Войниците от крепостта са му извикали да спре, но той почнал да бяга. Те стреляли и го убили.

БОРИС. Узнахте ли кой е бил този пътник?

ЧЕСЛАВ. Да, княже! Той е бил ромеец. У него са намерени меч, отрова и едно писмо.

БОРИС. Къде са те сега?

ЧЕСЛАВ. *(Вади ги под дрехата си.)* Ето, това е ромейски меч, това е шише с отрова, а ето и писмото, написано на ромейски. *(Оставя ги пред престола.)*

БОРИС. *(Взема писмото.)* До кого е отправено?

ЧЕСЛАВ. Не знаем, княже.

БОРИС. Прочетохте ли го?

ЧЕСЛАВ. Нямахме кой да го прочете.

БОРИС. Симеоне!

СИМЕОН. Тук съм, татко.

БОРИС. Прочети ни това писмо на български!

СИМЕОН. *(Взема го и го разглежда.)* Това писмо не личи до кого е и от кого е. Само някакви знаци стоят в началото и в края.

БОРИС. Може ли да се чете?

СИМЕОН. Може. Написано е на ромейски.

БОРИС. Ако не можеш да го прочетеш, дай го на леля си Теодора.

СИМЕОН. Ще го прочита. Лельо Теодоро, ела гледай и ти!

ТЕОДОРА. *(Отива при него.)* Хайде да видим!

СИМЕОН. *(Чете.)* „Книгите са готови и ще дойдат, щом ги повикате. Писалките да се топят добре в чернилото. Изписаните листове да се прегъват на четири и да се стягат в дебели кори. Които не стават за книги, да се мокрят. Нови ще пращаме постоянно.“

ТЕОДОРА. Малко неясно е, но все пак се разбира, че някой праща някому книги за писане.

ГАВРИЛ. *(Взема писмото.)* Не се разбира така. Тук всяко нещо значи друго. Аз ще ви го изтълкувам, пък вие мислете! Под книги се разбира ромейски войници, които са готови да навлязат в България, щом някой ги повика. Писалките са оръжието, което трябва да топят в жива кръв. Листовете са подмамените нашенци, които да се стягат в дебели тайни. Неподатливите да се мокрят, т. е. да се тровят. Нови предатели ще ни пращат постоянно.

БОРИС. Гавриле, сега ли трябваше да измисляш тези шеги?

ГАВРИЛ. Ако не излязат истини, отказвам се вече от такова шегуване.

БОРИС. Но до кого е отправено това писмо? *(Взема го и го разглежда.)*

ГАВРИЛ. Много просто: до архиепископа.

БОРИС. Не може да бъде. Почна дори да клеветиш, Гавриле.

ГАВРИЛ. Оставете архиепископа под мое наблюдение и аз ще ви открия всичко.

СИМЕОН. Татко, нека и аз участвам в това!

СЛАВ. И аз ще помагам.

ЯКОВ. И аз ще дойда.

БОРИС. *(Усмивва се.)* Нека оставим децата да си играят, а вие, боляри, разпоредете внимателно да се бди по границите и проходите. Съмнителните пътници да се пращат тук при вас.

ЧЕСЛАВ. Нарездането е дадено, княже, и поради това стражите от прохода са забелязали онзи таен пратеник.

ПЕТЪР. Струва ми се, в думите на Гаврил има някаква истина. Архиепископът ни заплашва с клетва, с отлъчване, без да се страхува от нещо. Нима не може да се допусне, че това го върши, защото зад гърба му има някаква скрита сила?

БОРИС. Предоставям на тебе, Петре, да бдиш и да ми съобщаваш всичко, каквото забележиш.

ПЕТЪР. Това го върша отдавна, княже.

БОРИС. Вашата предана служба, боляри, е достатъчна да ни пази от всякакви изненади.

ЕХАЧ. *(Влиза отвън.)* Княже, готов съм за път да обиколя Охридския край на България, да видя как отива там новата ни вяра. Дойдох да приема последните ти нареждания.

БОРИС. Добре си намислил, Ехач, само че трябва да почакаш до неделя да мине службата на святите братя, та тогава ще видим какво да предприемем.

КЛИМЕНТ. Не е ли по-добре, княже, един от нас да остане тук, в Преслав, а другият да отиде там, в Македония, където нашите родни братя също имат нужда от книги и наука?

БОРИС. Това е чудесна мисъл, брате Клименте! Народът ни в този край трябва да се просвети. Решихме ли кой ще отиде?

НАУМ. И двамата сме от там, княже, но аз отстъпвам на брата Климента. Виждам, че един от нас трябва да остане тук.

БОРИС. Вярно, брате Науме, и тук трябва просвета. Ще отворим две училища: едното за момчета под твоя грижа, а другото за момичета под ръководството на сестра ми Теодора.

ОЛЯ. Колко се радвам, че ще се учим!

ЯКОВ. Аз ще отида при момчетата.

БОРИС. Като отворим училищата, ще се учим всички, а сега идете да играете.

МАРИЯ. Хайде, деца, да закусите, че ще отидем на слънце в градината. *(Излизат през вътрешната врата: Мария, Оля, Дуся, Гаврил, Симеон и Слав.)*

БОРИС. И тъй, Ехач, ти ще имаш грижата да придружиш брата Климент до Охрид и там да наредите едно училище. Аз ще издам повеля до местния болярин да призове народа, за да се издигне един голям храм – светилник на новата ни вяра в този

край.

ЕХАЧ. Още по-добре, че ще си имам другар из пътя.

КЛИМЕНТ. Много се радвам, княже, че ще видя родните си места и ще се отдам в служба на моите братя.

БОРИС. Ще вземете яки коне и стражи да ви придружават.

ЕХАЧ. Разходката ще излезе чудесна.

ЙОСИФ. *(Влиза отвън и благославя.)* Мир на всички!

БОРИС. Мир и на тебе, владико! Седни!

ЙОСИФ. Не съм дошъл да седа, княже.

БОРИС. Ще кажеш.

ЙОСИФ. Дошъл съм да защита нашата православна вяра.

БОРИС. От кого да я защитаваш?

ЙОСИФ. От покатоличване, княже. Ти допускаш, щото в православен храм да служат католици. Това е потъпкване на клетвата, която целият ти народ положи пред святия купел на патриарха, когато се покръствахте.

КЛИМЕНТ. Святи владико, позволи ми да те запитам само едно: в името на кой Бог покръстихте вие българския народ?

ЙОСИФ. В името на православната църква.

КЛИМЕНТ. А кой Бог се тачи в тази ваша църква? Не ли единият наш спасител Исус? Кой ви дава право да го наричате свой и да не позволявате на другите да му се молят?

ЙОСИФ. В православните храмове ще служат само православни свещеници, а в католическите – само католици.

НАУМ. За нас това няма значение, владико. Ние не сме ни католици, ни православни. Ние сме само християни – българи. Другото си е ваша работа.

ЙОСИФ. Да, точно така: наша работа! Този народ ние сме го покръстили и ние ще го учим.

БОРИС. Да оставим това, Йосифе, а по-добре ни кажи друго! Кой ти носи книги и вести от Цариград?

ЙОСИФ. *(Малко зачуден.)* Вашите вестonosци, княже.

БОРИС. Да, така трябва да бъде. Ами това писмо до тебе ли е отправено?

ЙОСИФ. *(Взема писмото и с изненада го гледа.)* Изглежда до мене е пратено. *(Съвзема се.)* Но защо е при вас?

БОРИС. Защото е минало по крив път.

ЙОСИФ. Значи вашите вестonosци не носят писмата направо до когото са пратени?

БОРИС. Нашите ги носят направо, ала вашите ходят по скрити пътища.

ЙОСИФ. Наши? Защо? Аз нямам тука свои вестonosци. Отношенията ми с патриарха стават чрез вашите пратеници.

БОРИС. Ами какво ти пишат там твоите люде от Цариград?

ЙОСИФ. *(Взира се в писмото.)* Пишат, че ще ми пратят книги.

БОРИС. Какви са тези книги, които могат да ходят, когато ги повика някой?

ЙОСИФ. Книгите не ходят, княже, а ги носят.

БОРИС. Виж по-добре какво пише там!

ЙОСИФ. *(Чете.)* „Книгите са готови и ще ги донесат, щом ги поискате.“

БОРИС. Сестро, я го прочети по-добре.

ТЕОДОРА. *(Взема писмото и чете.)*: „Книгите са готови и ще дойдат, щом ги повикате.“

ЙОСИФ. Не го превежда добре.

ТЕОДОРА. Превеждам го точно, както е написано.

БОРИС. Тука под думата „книги“ не се ли разбира друго нещо?

ЙОСИФ. Нищо друго освен книги.

БОРИС. А защо писмото го носи ваш пратеник, а не наш, както е повелено да става?

ЙОСИФ. Не зная, не съм видял.

БОРИС. А знаеш ли, че вашият пратеник се е опитал да бяга и нашите стражи са го убили?

ЙОСИФ. Не зная, но ако това е вярно, ще отговаряте пред императора.

БОРИС. Ние знаем как да отговаряме, но да видим ти как ще отговориш!

ЙОСИФ. Вие нарушавате договора, който подписахте при покръстването си, и сега щом съобщя в Цариград какво се върши тук, може и война да избухне.

БОРИС. Нима още не си съобщил? *(Мълчание.)* Е, хайде, съобщавай тогава! Нашите пратеници са готови да отнесат пис-

мото ти направо в Цариград. *(Става.)* Поканвам те в неделя на тържествена служба в Божия храм. *(Излиза през вътрешната врата, последван от Теодора. Мълчание.)*

ПЕТЪР. *(Към Климент и Наум.)* Поканвам святите братя да посетят и моя дом.

НАУМ. Всякой християнски дом е дом Божи. Води ни, болярно!

ПЕТЪР. Днес ще бъдете мои гости. *(Излизат навън: Ехач, Чеслав, Петър, Климент и Наум. Йосиф остава сам в недоумение.)*

АЛЦЕК. *(Явява се на входната врата.)* Сам ли си останал, владико?

ЙОСИФ. *(Сепва се.)* Всички си отидоха.

АЛЦЕК. Видях ги. За какво бяха се събрали днес тука?

ЙОСИФ. На някакво съвещание, навярно за службата им в неделя. Ти ще видиш каква пакост ще ви сторят онези моравски дрипльовци.

АЛЦЕК. Аз не вярвам много на кръстопоклонски свещеници. Откъдето и да идат, всички са опасни за държавата ни. Да останане на мене, ще изгоня и тях, и вас.

ЙОСИФ. Не мислиш право, Алцек. Нашата православна вяра е най-силна, защото се поддържа от силата на Ромейската империя. Който приема тази вяра под наше покровителство, трябва да знае, че ние сме винаги с него и не ще го оставим да падне под удара на когото и да е.

АЛЦЕК. За да падне под вашия удар!

ЙОСИФ. Алцек, ти трябва да бъдеш с нас! Виждаш как този български княз своеволно се разпорежда с вярата и езика ви. Подготвя синовете ви за свещеници, без да ви пита желаете ли това, а сега пък изведнаж приема някакви изпаднали просяци, обявява ги за светци и в неделя ще ги облече в свещенически одежди, за да осквернят с невежеството си Божия храм. Как вие, български боляри, можете да търпите това?

АЛЦЕК. Е, според тебе какво да правим?

ЙОСИФ. Как какво? Къде ви е силата? Ти началник на войската ли си? Нима ще оставиш онези моравски дрипльовци да ви се качат на главите? Меч ли държиш ти в ръката си или тояга

за кучета?

АЛЦЕК. Прав си, отче Йосифе, но аз служа преди всичко на родната земя. С един замах мога да унищожа „дрипльовците”, но не мисля, че ще позволя на други „недрипльовци – чужденци” да изместват вярата на дедите ни и да ни подготвят за утрешни роби на тяхната „велика империя”. Аз съм българин и ще браня България от посегателството на всичките ѝ врагове.

ЙОСИФ. Нима ние, ромеите, които дойдохме тук да служим на вашия народ, да ви просветим, да ви издигнем, сме врагове на България?

АЛЦЕК. Да, врагове и то тайни, скрити, подли.

ЙОСИФ. Дебели глави носите вие, българите, и нищо не може да ви вразуми. Така ще си и загинете.

АЛЦЕК. Нашите глави са дебели, за да отбиват ударите на вашите козни, но не мислете, че така лесно ще загинем! (*Хваща мечата си.*) По-скоро твоята глава може да падне тук, но не и България.

ЙОСИФ. (*Изплашен.*) Ай, ай, ай, варвари, барбарос!... (*Бързо излиза.*)

АЛЦЕК. (*Ядосано се разхожда.*)

ВЛАДИМИР. (*Явява се отвън, спира се и в недоумение гледа Алцека.*) Аз те диря в твоя дом, а ти си тук, болярино Алцек, и както ми се вижда, в лошо настроение!

АЛЦЕК. Да, Владимире, от лошо – по-лошо!

ВЛАДИМИР. Какво има?

АЛЦЕК. България е в опасност.

ВЛАДИМИР. Как? Някои са нападнали границите ни?

АЛЦЕК. Опасността е тук, в столицата. Нападнати сме отвътре, а може да ни нападнат и отвън.

ВЛАДИМИР. Не те разбирам. Разкажи по-добре какво е станало.

АЛЦЕК. Тази кръстопоклонска вяра ще ни пороби. Мислиш ли, че ромеите са изпратили тук архиепископ и свещеници да ни учат? Не! Изпратили са ги да ни разслабят и после да ни покорят.

ВЛАДИМИР. Аз виждам това, но струва ми се, опасността не е толкова голяма.

АЛЦЕК. Голяма, страшна опасност ни грози. Знаеш ли, че ромеецът Йосиф иска от мене да сваля баща ти от престола, да изгоня моравските калугери, а него и свещениците му да оставя свободно да поромейчват народа ни?

ВЛАДИМИР. И ти се съгласи?

АЛЦЕК. Без малко щях да отсека главата му.

ВЛАДИМИР. И добре си щял да направиш. Само че не бива. Ще се вдигне една такава врява, ще се разсърди баща ми, може да пострадаш, пък и ромеите ще ни обявят война. Защо за един чернорасник да жертваме толкова добри българи? Не, не бива!

АЛЦЕК. Все пак, Владимире, трябва да се направи нещо, за да спасим вярата и земята на дедите ни.

ВЛАДИМИР. Кажу ми, какво?

АЛЦЕК. Ти си вече велик болярин, престолонаследник на баща си, значи всякога можеш да го заместиш.

ВЛАДИМИР. Защо? Не виждам никаква причина за това!

АЛЦЕК. Та кой допусна всички тези чужденци – друговерци да поругаят вярата ни, езика ни, да размирят народа ни? Вчера ромеи, днес моравци, утре кой знае какви?

ВЛАДИМИР. Вярно, но дали ще успеем?

АЛЦЕК. Как да не успеем? Цялата войска е в ръцете ми.

ВЛАДИМИР. Ами болярите?

АЛЦЕК. Хм. Достатъчно е да дам само един знак и всички ще се намерят в тъмницата. След това ще пратим баща ти на почивка в манастира при Патлейна и веднага обявяваме неговия първороден син Владимир за княз на България.

ВЛАДИМИР. *(Отпуца глава и се замисля.)*

АЛЦЕК. Чужденците ще изгоним. Управлението остава в наши ръце. България ще бъде спасена. Какво мислиш? От това по-хубаво за теб има ли?

ВЛАДИМИР. Не зная.

АЛЦЕК. *(С усмивка.)* Има и по-хубаво.

ВЛАДИМИР. *(Вдига глава.)* Какво?

АЛЦЕК. *(Бавно.)* Синът на Бориса – български княз, а дъщеря-

та на Алцека – българска княгиня.

ВЛАДИМИР. *(Гледа го изненадан.)* Дуся!

АЛЦЕК. Да, моята дъщеря Дуся! Съгласен ли си?

ВЛАДИМИР. *(В унес...)* Да!

АЛЦЕК. Още сега почвам работа.

ВЛАДИМИР. *(Вдига очи за молитва.)* Да бъде волята на Тангра!

АЛЦЕК. Ще бъде, княже! *(Тръгва да излиза.)*

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

Същата обстановка. Оля и Дуся в празнична премяна влизат през входната врата.

ОЛЯ. Хубаво беше, нали, Дуся?

ДУСЯ. Чудесно, Оля.

ОЛЯ. И всичко т'й ясно се разбираше.

ДУСЯ. В какви бляскави дрехи бяха облечени! Кой можеше каза, че това са същите онези окъсани пътници, които дойдоха тук с торби и тояги?

ОЛЯ. По-старият, Климент, кога излезе на средната врата, разтвори голяма книга и зачете с такъв хубав глас, че всички останаха смаяни и унесено се заслушаха в приказката за сеяча.

ДУСЯ. А другият, Наум, с какъв звънлив глас пееше молитвите! Всички го слушаха и се кръстеха, а душите им сякаш се възнасяха право към небето.

ОЛЯ. Ами когато Климент заговори за новата вяра и каза, че Исус е дошъл между хората като сеяч да посее в душите им Божието слово, но не всички еднакво са го разбрали.

ДУСЯ. То и сега е така. Не всички еднакво го разбират, дори някои не искат и да чуват за него.

ОЛЯ. Хм, само твоят баща и моят брат Владимир са недоволни, но скоро ще им мине.

ДУСЯ. Не зная какво може да стане, Оля! Много се страхувам за тях.

ОЛЯ. Какво ще стане? Ще се посърдят, ще се помръщят, пък

най-после ще се помирят.

ДУСЯ. Не ми се вярва тъй лесно да се помирят с новата вяра. Страхувам се да не разсърдят баща ти.

ОЛЯ. Е, че като го разсърдят?

ДУСЯ. Може да ги накаже, може да ги затвори в тъмница.

ОЛЯ. Само това не ще стане. Баща ми провъзгласи Владимира за престолонаследник, а сега да го накаже, задето покрай ромеите не обича и новата вяра!

ДУСЯ. Ами ако рекат да свалят баща ти от престола и върнат старата вяра?

ОЛЯ. *(Изненадана.)* Дуся, какво говориш? Отде си чула ти това?

ДУСЯ. Не съм го чула от никъде, но си мисля: ако рекат да направят това, какво може да стане?

ОЛЯ. Е, тогава то се знае: тъмница! Но, мила ми Дуся, чак до-там никой не ще се реши да стигне. Остави ти това, ами да помислим за друго.

ДУСЯ. За какво?

ОЛЯ. За новото девическо училище, което леля Теодора ще открие и ние ще станем ученички в него. Знаеш ли колко се радвам, че ще науча да чета святите книги, както онези свещеници четеха днес в храма! И не само приказката за сеяча има там, а още много, много...

ДУСЯ. И аз ще стана ученичка. Татко ми позволява. Само дано не стане нещо!

ОЛЯ. Е, стига де! Хайде да отидем при леля Теодора да ни разкаже как ще се учим! *(Хваща я за ръка и бързо излизат през вътрешната врата.)*

(Алцек и Йосиф идат отвън.)

ЙОСИФ. В храма го нямаше и тук го няма.

АЛЦЕК. Можеш ли да мислиш, че той ще прекрачи прага на вашия храм?

ЙОСИФ. Защо да не го прекрачи? Храмът на Спасителя Христос е отворен за всички: и за вярващи, и за оглашени, и за неверници.

АЛЦЕК. Само не за истински българи.

ЙОСИФ. Е, да, Владимир е българин, но той е и наследник на

християнски престол.

АЛЦЕК. Кой знае!

ЙОСИФ. Алцек, да оставим вратата настрана! Ти онзи ден едва ли не извади меча си срещу мене, но ще ти отвърна с думите на Исуса: „Който нож вади, от нож умира“. Ако не тръгнеш с мене, бъди уверен, че когато и да е, ще паднеш под меча на Бориса.

АЛЦЕК. Аз съм достатъчно силен, за да се пречупят у мене всички мечове, па даже и княжески да са.

ЙОСИФ. Силата сила търси. Не мисли, че Борис е слаб. С него са повечето от болярите.

АЛЦЕК. С мене пък е войската.

ЙОСИФ. Но тя може да ти измени всякой миг, щом види, че си сам.

АЛЦЕК. Не съм аз сам. Зад мене има боляри, има и нещо повече.

ЙОСИФ. Зная, престолонаследникът. Не се надявай много на него! Той е още твърде млад и лекомислен. Слушай, Алцек! Съгласи се с мене! Може и княжеска корона да наложиш. Остави ми църквите! Ти си гледай твоите храмове! По верските работи да не си пречим! В замяна на това ще имаш помощта на ромейската войска, която е готова всякога да се притече на твоя зов.

АЛЦЕК. Коварни са вашите ромеи. Страхувам се от тях. Ще ме измамят.

ЙОСИФ. Пред тебе стои служител на Бога на истината. Това, което кажа аз, ще бъде изпълнено. Ето, този кръстен знак е моята клетва. *(Прекръства се.)*

АЛЦЕК. *(С отвращение.)* Не! *(Вдига очи нагоре.)* О, Тангра, пусни гнева си върху главите на всички предатели!

ЙОСИФ. *(Отстъпва към вратата.)* О, Боже, спаси загубените си овци!

ВЛАДИМИР. *(Влиза отвън и ги гледа в недоумение.)*

АЛЦЕК. *(Щом го вижда, притичва към него.)*

ЙОСИФ. *(Не разбрал движението му, уплашено се дръпва и попада в ръцете на Владимира, но това още повече го изненадва.)*

ВЛАДИМИР. (*Задържа Йосифа.*) Какво става между вас?

АЦЕК. Изпитваме си силите.

ЙОСИФ. Аз се боря с духовни сили, а не с телесни.

ВЛАДИМИР. Кои излязоха по-силни?

ЙОСИФ. Духът винаги побеждава.

АЦЕК. А все мечът управлява.

ВЛАДИМИР. Значи и сега ще стане същото!

АЦЕК. Разбира се! Борис повика Йосифа да ни учи на кръстопоклонство, а той ни подготвя за робство. Князът вижда тази опасност и иска да се отърве от своите кръстителни, ние, които не желаем да станем ни ромейци, ни кръстопоклонници, на кого трябва да помагаме?

ВЛАДИМИР. На себе си.

АЦЕК. Много право!

ЙОСИФ. Вашият Бог помага само на вас, а нашият се грижи еднакво за всички люде по света.

АЦЕК. Да, вярно, грижи се за всички люде, но да ги вкара във вашата кошара.

ВЛАДИМИР. Ха-ха-ха! Много добър Бог!

ТЕОДОРА. (*С монашески дрехи, с кръстна огърлица на шия, влиза през входната врата.*) Мир на всички!

ЙОСИФ. (*Вдига ръка.*) Бъди благословена, сестро Теодоро!

ВЛАДИМИР. Откъде идеш, лельо?

ТЕОДОРА. От Божия храм. Нима вие не бяхте там?

ЙОСИФ. Аз бях, но не дочаках края на службата.

ТЕОДОРА. Толкова свят беше се стекъл да чуе Божието слово от устата на нашите владици, а вие стоите тука и навярно мислите как да ги погубите!

ВЛАДИМИР. За погубване на тези смирени люде никой не мисли.

ЙОСИФ. Никой не мисли да им прави зло, но те на нас ще направят. Ти, Теодоро, си учила словото Божие в ромейска школа. Кажу на тези българи може ли това свято Слово да се напише в някакви си прости славянски книги? То нито от четенето им се разбира нещо, нито молитвите изпяват правилно.

ТЕОДОРА. Не бива да грешиш, владико! Службата се извърши по реда на всички църковни правила. Народът остана много доволен, защото разбираше и четенето, и пеенето.

ЙОСИФ. Може и да ти се е сторило така, но ще се съгласиш, че ромейските книги са по-мъдростовни и по-свещени от онези.

ТЕОДОРА. Все едни са – преведени от ромейски на славянски. Самият ваш император ги е одобрил, а патриархът ги е благословил, когато са изпращали Кирила и Методия за Моравско.

ЙОСИФ. Това едва ли може да бъде вярно. Нито императорът ги е одобрявал, нито патриархът ги е благославял, защото те не са ги виждали. Ако ги видят, ще ги изгорят като еретически.

ТЕОДОРА. Аз не мога още да ги чета, но като ги слушам, разбирам, че няма нищо еретическо в тях.

ЙОСИФ. Все пак трябва да помолим княза да не ги допуска вече в Божиите домове. В противен случай аз не мога да остана на служба в неговия дворец.

АЛЦЕК. Добре ще направиш да си отидеш овреме, свети владико! Разбра се то, че за тебе няма вече хляб тука. Други ще го ядат.

ЙОСИФ. Божият хляб е вечен. Който го яде веднаж, никога не огладнява.

АЛЦЕК. Е, ти си яж твоя и ние ще си ядем нашия.

ЙОСИФ. Вечният хляб е словото Божие, но вие не сте го разбрали още, пък и не искате да го разберете.

ВЛАДИМИР. Не ни и трябва.

ЙОСИФ. *(В отчаяние.)* Езичници!... Нищо не може ги оправи... Ще отида в храма да се помоля за вас, дано нашият Бог ви вразуми и ви отвърне от Лукавия! *(Излиза.)*

ТЕОДОРА. Не бива да го обиждате, той е пратен тука да бъде наш служител и ние трябва да се отнасяме с уважение към него.

ВЛАДИМИР. Не мога да уважавам чужденците, които ни пакостят.

АЛЦЕК. Той е дошъл тук не да служи на нас, а на онези, които

са го пратили. По-добре е да си отиде. Ние сами ще си служим.
ТЕОДОРА. Е, да, той може вече да си отиде, защото си имаме наши люде да ни служат.

АЛЦЕК. Кой ги знае колко са наши!

ТЕОДОРА. Климент и Наум ли?

АЛЦЕК. Не виждаш ли, че и те са чужденци? Кой знае пък и тях за какво са ги пратили?

ТЕОДОРА. Най-първо те са нашенци, из нашата земя Македония, и не са пратени от никого, а са изгонени от немците в Моравия и сами са дошли при нас.

АЛЦЕК. Ако са били добри, не ще ги изгонят. Ами ние защо ги държим още?

ТЕОДОРА. *(Строго.)* Гресиш, болярино! Тези святи мъченици ще служат на България, може би по-добре от тебе и от мене.
(Излиза през вътрешната врата.)

ВЛАДИМИР. *(Замисля се.)*

АЛЦЕК. Княже!

ВЛАДИМИР. Не ме наричай така!

АЛЦЕК. Колебаеш ли се?

ВЛАДИМИР. Трябва добре да се обмисли всичко. Една погрешна стъпка може да ни струва скъпо.

АЛЦЕК. Имай пълна вяра в мене. Всичко съм предвидил. Остава само да определим времето.

ВЛАДИМИР. Но ако може без кръв.

АЛЦЕК. Нито капка кръв ще падне от някого.

ВЛАДИМИР. Как ще постъпим с баща ми, с майка ми, с братята ми?

АЛЦЕК. Това ще обмислим после. Сега си отивам у дома да посрещна едни гости. Докато онези се забавляват още в храма, можеш и ти да дойдеш.

ВЛАДИМИР. *(Замислен.)* Може...

АЛЦЕК. И тъй, княже, събери сили за най-великия подвиг в живота си! Довиждане! *(Излиза навън.)*

ВЛАДИМИР. *(Остава в размисъл.)*

ДУСЯ. *(Влиза от вътрешната врата.)*

ВЛАДИМИР. *(Стресва се.)* А, Дуся! Тука ли си била?

ДУСЯ. С Оля се върнахме от храма. Сега си отивам.

ВЛАДИМИР. *(Намръщва се.)* И ти ли ходи да слушаш моравските попове?

ДУСЯ. Всички ходиха.

ВЛАДИМИР. Аз не съм ходил. И баща ти не е ходил.

ДУСЯ. Оля ме повика и аз трябваше да отида.

ВЛАДИМИР. Но не си питала баща си, нали?

ДУСЯ. Татко ми е позволил да идвам винаги при Оля.

ВЛАДИМИР. Може, но не заради Оля ти е позволил той да идваш тука.

ДУСЯ. А за какво?

ВЛАДИМИР. Заради мене, Дуся.

ДУСЯ. Че защо пък?

ВЛАДИМИР. Дуся, искаш ли да станеш българска княгиня?

ДУСЯ. Аз? Българска княгиня? Шега си правиш с мене, Владимире.

ВЛАДИМИР. Никаква шега, Дуся. Нели знаеш, че аз съм престононаследник, пък може скоро да стана и княз.

ДУСЯ. Да, зная, но защо аз да съм княгиня?

ВЛАДИМИР. Питай баща си.

ДУСЯ. *(Шеговито.)* Когато станеш княз, тогава може. *(Тръгва си.)*

ВЛАДИМИР. Чакай, Дуся! Аз искам да зная още отсега.

ДУСЯ. Но нали трябва да помисля? Има време...

ВЛАДИМИР. Няма, Дуся! Тази вечер всичко ще се свърши.

ДУСЯ. Още сега? Не, не мога! *(Иска да избяга.)*

ВЛАДИМИР. *(Изпръчва се насреща ѝ.)* Помисли! После ще бъде късно.

ДУСЯ. Но аз трябва да питам баща си.

ВЛАДИМИР. Баща ти току-що беше тук и тъкмо за това говорихме.

ДУСЯ. Значи баща ми иска това?

ВЛАДИМИР. Да!

ДУСЯ. А ти искаш ли?

ВЛАДИМИР. Да!

ДУСЯ. Тогава и аз съм съгласна.

ВЛАДИМИР. (*Зарадван.*) Дай си ръката, Дуся! (*Протяга десницата.*)

ДУСЯ. Почакай! Още едно! Кой ще благослови нашия съюз?

ВЛАДИМИР. Великият жрец на Тангра.

ДУСЯ. Но той нали е в тъмница?

ВЛАДИМИР. Аз ще стана княз и ще го освободя.

ДУСЯ. Може да го освободиш за себе си, но не и за мене.

ВЛАДИМИР. Дуся, ти знаеш, че баща ти не е кръстопоклонник.

ДУСЯ. А ти?

ВЛАДИМИР. И аз не съм.

ДУСЯ. Тогава прощавай! (*Тръгва.*)

ВЛАДИМИР. (*Спира я.*) Да не искаш да бъдем благословени от ромейския владика, който е дошъл тук да ни пороби, или от моравските просяци, които само ще осквернят короната на нашите славни деди? Това ли искаш, Дуся?

ДУСЯ. Аз искам да приемем благословията на святия Кръст.

ВЛАДИМИР. (*Раздразнен.*) Кръст! Идол някакъв си! Такива глупости аз не ще позволя. А с тебе няма какво повече да говоря. Баща ти ще реши. Ей сега отивам при него. Ще стане това, което ние искаме. (*Излиза.*)

ДУСЯ. (*Стои като зашеметена, отпуща се на един стол и заридва.*)

ОЛЯ. (*Влиза от вътре и смаяно гледа.*) Дуся, какво ти стана? (*Впуска се и я прегръща.*)

ДУСЯ. (*През плач.*) Ах, Оля, зло ни очаква!

ОЛЯ. Кого?

ДУСЯ. И мене, и тебе, и всички ни.

ОЛЯ. Защо? Откъде?

ДУСЯ. Нашата съдба, Оля – съдбата на всички момичета е не-радостна.

ОЛЯ. Но кажи какво е станало?

ДУСЯ. Моят баща е решил да ме ожени за твоя брат Владимир.

ОЛЯ. (*Просиява от радост.*) Ах, милата Дуся! (*Прегръща я.*) Това е много хубаво!

ДУСЯ. Ти се радваш?

ОЛЯ. Защо да не се радвам? Моята най-добра приятелка – съпруга на брата ми!

ДУСЯ. Не само това, но и княгиня на България.

ОЛЯ. Ти си щастлива, Дуся!

ДУСЯ. Не, Оля! По-добре е да си княжеска дъщеря, отколкото съпруга на княз.

ОЛЯ. Но княжеската дъщеря чия съпруга ще бъде? Ето един тревожен въпрос, на който не може да се даде добър отговор.

ДУСЯ. Защо да не може? Съпруга на княз!

ОЛЯ. Да, но в чужда страна!

ДУСЯ. Но не и друговерец, Оля.

ОЛЯ. Може и друговерец да се случи.

ДУСЯ. Тогава?

ОЛЯ. *(Шеговито.)* Ще ги покръстим, Дуся. Не се тревожи! Ще спечелим по един християнин повече.

ДУСЯ. Но ако той не иска да се покръсти, какво ще правим?

ОЛЯ. Наистина, тежко положение. Да се откажеш от Кръста заради някакъв си неверник! Не, това е невъзможно!

ДУСЯ. И аз така мисля, Оля. Невъзможно! А Владимир ме заплашва. С баща ми насила щели да ме заставят.

ОЛЯ. *(Изведнаж се досеща нещо.)* Знаеш ли, Дуся? Моят баща не ще позволи това. Ние трябва да му съобщим.

ДУСЯ. Но Владимир казва: ще стане княз, ще пусне жреца от тъмницата и той ще ни благослови.

ОЛЯ. О, не може, не може да бъде! Да отидем по-скоро при татко! *(Хваща я за ръка и тръгват, но изведнаж се спират.)* Ха, чакай! Те не са се върнали още от храма. По пътя ще ги срещнем. Хайде! *(Тръгват навън.)*

ГАВРИЛ. *(Присреща ги на входната врата.)* Хо, къде сте се забързали?

ОЛЯ. Отиваме да срещнем мама и татко.

ГАВРИЛ. Те са още в храма. Останаха да разговарят с новите свещеници. Разглеждат им книгите. Нашият баща – князът, става ученик. Те му показват буквите, а той се мъчи да чете.

ОЛЯ. И ние искаме да се научим.

ГАВРИЛ. Е, идете при свещениците!

ОЛЯ. Нас леля Теодора ще ни учи.

ГАВРИЛ. Само че леля Теодора трябва по-напред да стане ученичка, да научи новите книги, че тогава да ви учи.

ОЛЯ. Значи всички тука – малки и големи – ще станем ученици! Това ще е много хубаво.

ГАВРИЛ. То се знае: додето не станеш ученик, не можеш стана учител. А ти, Дуся, защо мълчиш?

ДУСЯ. Слушам и мисля.

ГАВРИЛ. Виждам, че слушаш, но дали мислиш, не личи. Пък може би мислиш, без да слушаш. Само че, струва ми се, не вършиш ни едното, ни другото, а нещо трето – тъгуваш. Познавам ли?

ДУСЯ. Не напълно.

ГАВРИЛ. Само мене не можеш излъга. Ето ти сълзичките – още на очичките.

ДУСЯ. *(Засрамено се обръща и навежда глава.)*

ОЛЯ. Гавриле, какъв си такъв!

ГАВРИЛ. Познавач на людските тайни.

ОЛЯ. Хм. Много познаваш!

ГАВРИЛ. Искате ли да ви кажа какво мислите ей сега?

ОЛЯ. Ха, кажи де!

ГАВРИЛ. *(Замислено се заглежда някъде навън.)* Ето там слънцето бавно се въздига нагоре, а пред него един облак бърза да го затули. Това значи: едно сърце нерешително копнее за величие, но една зла сила му се изпречва насреща, помрачава лицето, изкарва сълзи на очите. Ето, там се явява един бял облак и се изпречва между черния и слънцето. То значи: Друго едно сърце иска да помогне, да утеши, но черната сила може да покрие и него. Затова двете сърца търсят спасение от трето.

ОЛЯ. Кое е третото сърце?

ГАВРИЛ. Третото сърце съм аз. Така ли, Дуся?

ДУСЯ. Не зная.

ГАВРИЛ. Какво не знаеш? Нима аз не мога да стана княз?

ОЛЯ. Можеш, само че малко по-подир.

ГАВРИЛ. Когато и да е, нали мога?

ДУСЯ. Когато станеш, тогава...

(Симеон и Слав идат отвън.)

ГАВРИЛ. Ха, ето още два бели облака, само че малко дъждовити, докато аз съм повече ветровит.

СИМЕОН. Ти, братко Гавриле, все още се шегуваш.

ГАВРИЛ. Какво друго да правя, брате Симеоне? Докато ти се учеше в Цариград на книжовна мъдрост, аз тук самичък си мъдрувах.

СИМЕОН. И какво измъдрува?

ГАВРИЛ. Нещо, което не можете намери написано в никоя човешка книга.

СЛАВ. А ти къде го намери?

ГАВРИЛ. Хе там, в широкия свят! *(Показва с ръка навън.)*

СЛАВ. Светът е тесен за човешкия ум.

ГАВРИЛ. Напротив, човешкият ум е малък за големия свят. Искате ли да направим една разходка из полето и там ще ви покажа такива чудни неща, каквито не сте учили в никое училище.

СИМЕОН. Добре, ще дойдем да видим чудо и от тебе.

ГАВРИЛ. Какво ще кажете, момичета?

ОЛЯ. Ние ще дойдем да си наберем цветя.

ГАВРИЛ. Хо, полето е приготвило чудесни цветя за младите сърца.

СЛАВ. За младите сърца всичко е обкичено с цветя.

ГАВРИЛ. Цветя и сърца! – Най-великото творение на земната сила и небесния светлик. И тъй, стегнете си сърцата да литнем към цветята! *(Шумно излизат и се смеят.)*

(Борис и Мария в празнично облекло се връщат от храма.)

БОРИС. Умори ли се, Мария?

МАРИЯ. Не съм. Но толкова много неща видях и чух днес, та главата ми се замая.

БОРИС. Да седнем тук да си починем и да дочакаме болярите и свещениците. Обедът ще бъде скромен, както са скромни и нашите благочестиви гости. *(Сядат на престолите.)*

МАРИЯ. Ще им поднесем хляб, плодове и медовина.

БОРИС. Аз съм наредил още от вчера.

МАРИЯ. Ами защо не виждам тук децата? Те нели излязоха от храма преди нас?

БОРИС. Може да не са се върнали още в двореца.

МАРИЯ. А Владимир не дойде на божествената служба. Лошо прави. Народът може да забележи, че престолонаследникът не зачита вярата и да се усъмни в него.

БОРИС. И боляринът Алцек не дойде.

МАРИЯ. Дъщеря му Дуся беше там.

БОРИС. Но него нямаше, а това не е добре. Назначил съм го началник на войската, а той все още отбягва новата вяра. Иначе е много храбър и родолюбив.

МАРИЯ. Постоянно дружат с нашия Владимир и все нещо са недоволни. Да не би Владимир да иска дъщеря му?

БОРИС. Дуся е добро момиче, вярващо в Кръста и е първа другарка на нашата Оля.

МАРИЯ. Значи намираш я добра за княгиня?

БОРИС. Да, добра е!

МАРИЯ. Ами Оля на какъв ще дадем?

БОРИС. Може на някой болярски син като например на Слав, пък може да се сродим и с някои чужди владетели.

МАРИЯ. Чувам, че руският княз щял да я иска за сина си – престолонаследника.

БОРИС. Той е още езичник, та ще видим.

МАРИЯ. Ние ще искаме да се покръсти.

БОРИС. О, разбира се! А сега през време на обета ще размислим с болярите и свещениците къде какви училища да открием, та да се изучат много младежи, да се напишат много книги.

МАРИЯ. Чудно е това наистина: на стари години и ние да станем ученици!

БОРИС. Даже първите ученици ще бъдем ние с тебе. Още днес ще почнем да учим новите букви.

МАРИЯ. Ами децата кога ще се учат?

БОРИС. За нашите и болярските деца ще открием едно училище тук, а като се изучат те, ще ги пратим да учат пък децата

на народа.

МАРИЯ. Това ще бъде много добре.

(Навън се чува шум. Изведнъж влиза Алцек, въоръжен, навъсен, страшен и застава срещу княза и княгинята.)

БОРИС. Алцек, защо тази сутрин ти не беше в храма?

АЛЦЕК. Княже, държавата ни се намира в опасност. Не е време сега да мислим за храмове.

БОРИС. Какво говориш, Алцек?

АЛЦЕК. Говоря самата истина. Твоите чужденци – владици и попове – са дошли тук, за да ни предадат в робство на враговете.

БОРИС. С какво ще ме увериш в това?

АЛЦЕК. Архиепископът Йосиф е поискал от Цариград ромейска войска да нахлуе в България, за да спасява уж вярата му, а всъщност я вика да ни завладее.

БОРИС. Не може да бъде! Тази сутрин той беше в храма.

АЛЦЕК. Но излезе рано, нали? Аз без да съм бил там, зная.

БОРИС. Ще видим. Я да дойде един страж! *(Става и пляска с ръце.)*

АЛЦЕК. Напразно викаш, княже. Ти нямаш вече стражи.

БОРИС. *(Строго.)* Какво значи това?

АЛЦЕК. Ето какво значи! *(Дава знак към входната врата.)*

ВЛАДИМИР. *(Влиза въоръжен.)*

БОРИС. Владимире, какво правиш?

ВЛАДИМИР. Спасявам България, татко.

БОРИС. От кого?

ВЛАДИМИР. От тебе.

БОРИС. От мене! Как така?

ВЛАДИМИР. Ти допусна чужденците да променят вярата ни, езика ни и ако ги оставим още малко на свобода, ще превземат и държавата ни.

БОРИС. Да, но докато имаме такива млади юнаци като тебе и стари храбреци като Алцек, никой не може да докосне границите на България.

АЛЦЕК. Да, но докато имаме князе, угодливи към чужденците, България ще остане без граници.

БОРИС. Алцек, какво искаш да кажеш?

АЛЦЕК. Казвам го: ето князът на България, който ще я спаси от подлите чужденци. *(Сочи Владимира.)*

БОРИС. Владимире, ти?

ВЛАДИМИР. Да, татко, аз!

БОРИС. Какво искаш?

ВЛАДИМИР. Княжеската корона.

БОРИС. Да, Владимире, тя е твоя, но ти си малък още за нея, а тя е голяма за тебе.

ВЛАДИМИР. Вярно, татко, но докато аз пораста, колкото трябва, тя ще бъде в чужди ръце.

АЛЦЕК. Много умно говори твоят син, княже. За доброто на България предай му короната!

БОРИС. Кога я искаш, синко?

ВЛАДИМИР. Още сега, татко!

БОРИС. Ами аз какво ще правя?

ВЛАДИМИР. Ти си направи манастир в Патлейна и можеш да се оттеглиш там на почивка.

МАРИЯ. А за мене мислиш ли, синко?

ВЛАДИМИР. Да, майко! Ти си свободна да отидеш при татко или да останеш при мене.

МАРИЯ. Ще отида там, дето е баща ти.

ВЛАДИМИР. Тук ще дойде нова княгиня, майко.

МАРИЯ. Нова? Кога?

АЛЦЕК. Моята дъщеря.

БОРИС. Значи вие сте нагласили заговор против мене?

ВЛАДИМИР. Няма заговор, татко, но те моля: дай ми короната и благословията си!

БОРИС. Да те благословя, но в името на кой бог? Зная, че ти си още неверник.

ВЛАДИМИР. В името на Тангра – бога на нашите храбри деди.

БОРИС. *(Вдига ръка.)* Не, Владимире! По-скоро проклятие, отколкото благословия!

АЛЦЕК. Стига, княже! Всичко е свършено. Не се опитвай ни да викаш, ни да проклинаш! Дворецът е обкръжен от нашата войска. Великите боляри са в тъмница, а моравските попове

и сестра ти Теодора са заключени в храма. Но нито косъм ще падне от главата на някого. Веднага всички ще бъдат свободни, щом предадеш короната на твоя законен престолонаследник.

БОРИС. Голяма напаст ще сполети хубавата ни държава. *(Отпада на престола.)*

ВЛАДИМИР. То е вече наша грижа, татко.

АЛЦЕК. Хайде, княже, по-скоро решавай! Колесницата чака вѣн да те откара в Патлейна.

БОРИС. Значи аз съм вече ваш пленник?

ВЛАДИМИР. Не, ти си баща на българския княз и се намираш под неговата закрила.

МАРИЯ. А къде са децата, Владимире?

ВЛАДИМИР. Отишли са на разходка в полето, но са в пълна безопасност.

МАРИЯ. Ах, синко, защо ни създаваш тези тревоги?

ВЛАДИМИР. Не се тревожи, майко! Всичко ще стане мирно и безшумно.

(Отвѣн се дочуват неспокойни гласове.)

АЛЦЕК. Хайде, княже! Народът чака да поздрави новия си владетел.

БОРИС. *(Става и вдига очи нагоре.)* О, Боже, ако е такава волята ти, нека всичко бъде за доброто на този народ! *(Снема короната от главата си.)*

(Навѣн движението се усилва. Чуват се викове и тракане на оръжие.)

МАРИЯ. Какво става там?

АЛЦЕК. Народът губи търпение да чака и напират да влезе, а стражите го спират.

ВЛАДИМИР. *(Пристъпва към баща си и навежда глава, за да му сложи короната.)* Татко, благослови сина си в името на Родината!

(Шумът и виковете се усилват.)

АЛЦЕК. Ей, този народ ще полудее от радост! *(Излиза навѣн и вика.)* Хей, стражи, запазете реда! Нека всички се отдръпнат назад! Новият княз скоро ще се яви. Успокойте се! *(Чуват се*

недоволни гласове.) Какво? Нападение? От кого? (*Неясни отговори.*) Всички в оръжие! Веднага хванете изменниците и ги доведете тук! (*Шумотевицата се усилва.*) Не отстъпвай! Напред!

ВЛАДИМИР. Нещо става там. (*Отива към вратата.*)

БОРИС. (*Налага короната.*) Видяхте ли каква бъркотия създадохте?

МАРИЯ. Ах, Боже, къде ли са децата? Владимире, иди ги прибери!

ВЛАДИМИР. Чакайте да разберем какво става!

АЛЦЕК. (*Връща се заднешком и вика навън.*) Ей, стари ратници, защо отстъпвате пред тези деца?

МАРИЯ. (*Впуца се.*) Владимире, децата са в опасност. Тичай, спаси ги!

АЛЦЕК. (*Отскача навътре, тласнат от сражаващи се с мечове войници.*) Хей, страхливци, ни крачка назад! (*Вади меча си.*) Хванете ги, хванете ги!

(Отстъпващите нахлуват в залата. На вратата се подават: Гаврил, Симеон, Слав и други младежи с вдигнати мечове, викайки: „Победа, победа!...“)

СИМЕОН. (*Излиза напред.*) Победа над неверниците.

СЛАВ. (*След него.*) Долу оръжието! Предайте се! (*Бунтовниците пуцат мечовете и застават смирено до прозорците.*)

ГАВРИЛ. Много лесно се свърши тази игра.

СИМЕОН. Победихме ги, татко.

МАРИЯ. (*Впуца се към тях.*) Ах, милите ми, къде бяхте? Какво направихте?

СИМЕОН. Тази сутрин от храма дойдохме тук. Гаврил ни покани да отидем в полето на разходка. Тръгнахме: аз, Гаврил, Слав, Оля и Дуся. Тъкмо излизаме от града, срещат ни млади войници и ни питат какво да правят, към кого да се присъединят. Разбрахме, че в двореца има бунт против княза. Казват ни, че народът не бил съгласен с бунтовниците да се връща старата вяра. Дадохме ни оръжие и ние ги поведохме насам. По пътя мнозина се присъединяваха към нас. Като стигнахме до двореца, гледаме: навсякъде войска. Спряхме се и се почудих-

ме какво да правим. Но Гаврил излезе напред и ги запита: „Какво искате? Старата или новата вяра?“ Всички се развикаха: „Новата, новата!“ Тогава Гаврил им каза: „Който е за новата вяра, да тръгва с нас!“ И всички тръгнаха. Но тука пред вратата бяха застанали ей тези и не ни пущаха. Ние ги нападнахме и ги победихме.

СЛАВ. И ги пленихме.

БОРИС. (*Съвзема се.*) Навържете ги!

(Войниците се впускат и им завързват ръцете, заедно с Алцек. Владимир стои настрана.)

МАРИЯ. Ами къде са момичетата?

ГАВРИЛ. Отидоха в стаята си.

ЯКОВ. (*Влиза отвътре.*) Ха, вие тука сте играли на някаква игра! Защо не повикахте и мене? Чакайте да позная каква е била! От тази страна стоят: татко, мама, бати Гаврил, бати Симеон, бати Слав... От другата страна са: бати Владимир, чичо Алцек и тези навързаните. Ха, сетих се! Играли сте на „Войници и роби“. Тези спечелили играта, значи станали войници, а онези са изгубили, станали роби. Бате Владимире, и ти ли си към робите?

ВЛАДИМИР. И аз.

ЯКОВ. Ако бяхте повикали и мене да играя, сега щях да съм към... към войниците. Не ща да съм към робите. Много смешни изглеждат – ей тъй, както са навързани. Бате Симеоне, да беше ми донесъл четка и багри, сега щях да ги изпиша на картина. (*Някои сдържано се подсмиват.*)

СИМЕОН. Ти ги огледай хубаво, запомни ги, та после ще ги изпишеш!

ЯКОВ. Аз ги запомних вече. Ами бати Владимир защо не е вързан?

ГАВРИЛ. Чака ти да го вържеш.

ЯКОВ. Дай ми въже, де! И аз ще играя.

МАРИЯ. Остави се от тази игра, Яко! Тя не е за тебе. Ела при мене!

ЯКОВ. Щом сте играли вие... (*Прибира се при майка си.*)

(Отвън идат Петър, Чеслав и Ехач, разтрезожени, опе-

чалени.)

БОРИС. Боляри, къде бяхте?

ПЕТЪР. В тъмницата, княже.

БОРИС. От там ли браните държавата си?

ПЕТЪР. Изненадаха ни, княже. Тъкмо се връщяхме от храма, преградиха ни пътя и ни отведоха.

ЕХАЧ. Аз всякога съм хвалил младежите. И ето сега пак те ни спасиха.

ЧЕСЛАВ. *(Отива при Слав.)* Успокоих се, щом видях моя син жив и здрав. *(Слага ръка на плещите му.)*

СЛАВ. Всички сме живи и здрави, татко, и най-важното е, че ние победихме.

ЕХАЧ. Колко пъти съм казвал: с младост шега не бива!

(Климент, Наум и Теодора влизат бавно и спокойно.)

БОРИС. И вие ли пострадахте?

ТЕОДОРА. Затвориха ни в храма.

КЛИМЕНТ. Нищо, княже! Бог е с нас.

БОРИС. Не трябваше поне вас като гости да ви оскърбят.

НАУМ. Нека им е простено, княже! Ние сме изпитвали и по-големи страдания.

БОРИС. Ами архиепископ Йосиф с вас ли беше?

ТЕОДОРА. Преди да ни затворят, той влезе в храма, но бързо излезе. Сега чухме, че избягал нанякъде.

БОРИС. Къде може да е отишъл?

ВЛАДИМИР. Отишъл е да посреща ромеите, които идват да ви спасяват от българите.

БОРИС. Виждате ли как с вашите размирици помагате на враговете ни? Не само ромеи, но и всякакви други могат да дойдат, щом чуят, че в столицата на България има бунт против княза. Вместо да се сплотите всички около една власт, една вяра, един език, вие искате да делите народа, да всявате вражда, да рушите държавата ни. Вие сте по-опасни от враговете ни, вие сте врагове на собственото си отечество. Кажете какво наказание заслужавате!

(Оля и Дуся влизат отвътре и отиват при Мария.)

ОЛЯ. Какво стана, майко?

ДУСЯ. Кой победи?

МАРИЯ. *(Прави знак.)* Ст! Тихо!

БОРИС. *(Към бунтовниците.)* Избрахте ли наказанието си? Онемяхте! Тогава слушайте моята повеля: От днес всички ромейци да се изгонят из пределите на нашата страна. На тебе, Владимире, като млад и подучен от други, отнемам престолонаследията и те пращам в тъмница. А тебе, Алцек, и твоите другари, като стари воители, дали клетва за вярна служба, обявявам за изменници на държавата и ви наказвам със смърт.

(Настава обща уплаха и тежко мълчание.)

ДУСЯ. *(Хвърля се към баща си.)* Татко! *(Припада с ридание.)*

ОЛЯ. Татко, моля те, прости ги! *(Внуща се към Дуся и я презръща. И двете ридаят.)*

БОРИС. *(С развълнуван глас.)* Враговете на отечеството трябва да се наказват.

КЛИМЕНТ. Княже, в името на Христа Спасителя всички сме братя. Най-голямото наказание според нашата вяра е да прощаваме дори и на враговете си.

НАУМ. В лицето на всякой човек трябва да виждаме себе си. Накажем ли някого, все едно, че оскърбяваме Божия дух, който е вложен у всички живи същества.

ТЕОДОРА. Братко, ти си християнин. Постъпи по християнски!

АЛЦЕК. *(Вдига очи нагоре.)* Велик е вашият Бог, щом може да прощава грешниците. Нека така опростени приеме и нас в Своето царство! *(Прекръства се.)*

КЛИМЕНТ. Бог се радва много повече на един разкаян грешник, отколкото на сто праведници.

АЛЦЕК. Да бъде славно името Му!

(Всички бунтовници се кръстят.)

ДУСЯ. *(Хвърля се към баща си.)* Татко, ти си спасен!

АЛЦЕК. Ако не аз, поне душата ми, дъще! *(Милва я с вързани ръце.)*

ВЛАДИМИР. *(Пристъпва към Борис и пада на колене.)* Татко, накажи ме, но прости глупавата ми постъпка!

МАРИЯ. *(Отива при Владимира и милва главата му.)* Ах, деца,

деца, какво направихте?

ОЛЯ. *(Отива при баща си.)* Татко, прости ги! Те ще станат пак добри.

БОРИС. *(С видима душевна борба.)* Владимире, стани! Прощавам ти, като знаей, че душата ти е чиста от мътока на злото. Нашият Бог отвори очите ти за истината. Вярвам, че ще станеш достоен син на родната земя.

ВЛАДИМИР. *(Става.)* Благодаря, татко, на тебе и на добрия християнски Бог! *(Кръсти се.)*

БОРИС. Прощавам и на вас, заблудени българи, като смятам, че съзнавате грешката си и се връщате към вярата на народа.

БУНТОВНИЦИТЕ. *(Едногласно.)* Благодарим за великата ти милост, княже! *(Кръстят се.)*

КЛИМЕНТ. *(Вдига ръка за благослов.)* Бъдете благословени, чеда български! Нека Божата милост дарува на родната страна мир и дългоденствие!

НАУМ. *(Издига кръст.)* Под закрилата на Божия кръст България ще пребъде с вековете!

ВСИЧКИ. Амин! *(Смирено падат на колене, кръстят се и тържествено запяват молитвена песен):*

Всемогъщи Боже мили,
протегни десница свята,
укрепи ни с твоите сили
да запазим си земята!

Твоят дух над нас да свети
като слънце в небосвода!
Да пребъде с вековете
вярата ни и народа!

МОЛИТВА

Боже, що си в небесата,
да свети се име Твое!
Изпълни с добро земята
и да бъде воля Твоя!

Ще се печатат:

ЖЕРТВИ ЗА СВОБОДА
историческа детска драма

ПЪРВАТА ЗАГАДКА
младежка драма в три действия

КАКВИ БЯХМЕ?
I сборник еднодейни драми

КАКВИ СМЕ?
II сборник еднодейни драми

СИЛИТЕ НА ЖИВОТА
драматична трилогия

Поправка на печатни грешки:

На стр. 9	ред	8	образи	да се чете	образи
„ 22	„	8	Ами	„	Ала
„ 52	„	25	Грешим	„	Грешииш
„ 54	„	22	помислия	„	помисля

1940.

Печатница „Р О Д И Н А”
Габрово

Книгата се доставя в предплата от Н. БЕНЕВ, Габрово
Пощенска чекова сметка: .....

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

**Г Р А Д
или
С Е Л О**

Детска драма
в две действия

Наша библиотека № 13

Л И Ц А

БОТЮ, баща

ДОНА, майка

НЕДКО

техни деца

КОЛЧО

ДОБРИ, чичо

ПАЛЮ, ученик

СЛАВЧО, слуга

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Селски двор. Вдясно – къща на два ката: отдолу с трем¹ и стълба, а горе с открит пруст². Зад къщата – обор и кошара. В ъгъла – дръвник от съчки и цепеници. Вляво, зад нисък стобор³ с малка вратня – овощна градина. В дъното, зад по-висок стобор с голяма вратня на средата, минава път, а зад пътя, сред овощни градини, се подават други къщи от селото.

Лятно утро. Съзорява се. Над пробуждащото се село постепенно зачева хор от разни гласове: петли пеят, кокошки крякат, кучета лаят, овци бляят, говеда мучат, птички чуруликат, хора се обаждат.

От пруста се чува шум и глъч. Скоро си подават сънените глави Недко и Колчо, търкат си очите с ръце и се прозяват.

КОЛЧО. Хе-е, бате, я виж сладката круша колко се е зачервила! *(Показва настреща.)*

НЕДКО. *(Гледа.)* Скоро ще узрее.

КОЛЧО. Ех, да омекне веднъж, че да се наям!

НЕДКО. Яж сега от жълтата!

КОЛЧО. Не ми се яде вече от нея. Червени ми се искат.

НЕДКО. Е, ще почакаш тогава!

КОЛЧО. Ще почакам, а сега ще ида да се наям със сливи.

БОТЮ. *(Отвътре.)* Ей, какво се разприказвахте? По-скоро съчки донесете да накладем огъня, че майка ви сега ще дойде.

НЕДКО. Отиваме, татко. *(По стълбата слизат на двора.)*

КОЛЧО. Мама дои овците. Ще ни направи попара.

НЕДКО. Хайде по-скоро да занесем съчки за огъня! *(Отиват към дръвника.)*

КОЛЧО. Аз ще взема малко шума за разпалване. *(Чупят съчки и шума.)*

НЕДКО. Колчо, ще дойдеш ли днес с мене да пасем овците?

КОЛЧО. Не ща! Много далеч ходите, че се уморявам.

¹ Покрито отворено място пред стаите на къща

² Открито широко помещение в къща между другите стаи

³ Ограда

НЕДКО. Снощи се нагласихме с другарите да идем днес по Мо-гилата.

КОЛЧО. Ху, не мога! Доде изскоча нагоре стръмното!

НЕДКО. Ама като излезем горе на поляната, каква игра ще му ударим!

КОЛЧО. Че и ние тука ще играем.

НЕДКО. Хм, ще играеш с малките деца. Ти, Колчо, трябва да идваш с мене да видиш как се вардят овците, че наесен, аз като отида в града да се уча, ти ще ги пасеш.

КОЛЧО. Ех, бате Недко, блазе ти! Ще стоиш там в продавницата на чичо, ще ядеш бонбони, локуми, фъстъци, рошкови⁴, смокини... По Великден, когато тате ме води в града, чичо ми напълни джобовете с всякакво. Ядох, ядох, че ми остана. Нели помниш: и на тебе донесох!

НЕДКО. Ходил съм аз много пъти в града и не ми се ходи вече. Там къщите са една до друга, няма градини, няма поляни, няма гори. Навред тясно, прашно, не можеш и да се наиграеш добре.

КОЛЧО. Ами бонбоните, фъстъците, смокините?

НЕДКО. Ами крушите, сливите, ябълките? Там ги има само в продавниците, а тука ето ги: бери, яж, колкото щеш!

КОЛЧО. Не ми се ядат вече. Бонбони искам.

НЕДКО. Хм, като изядеш една шепа, ще им се наситиш, че може и стомах да те заболи.

КОЛЧО. Е-хе, ти ми дай една шепа да се наям, че нека ме заболява! Догодина аз ще стана ученик в първо отделение, а като изкарам четвърто, ще дойда да се уча в града. Ех, само по-скоро да пораста!

НЕДКО. Тука е по-хубаво. За нищо не давам аз нашите овощни градини, нашите лозя, полето с тучните ниви, горите с бистрите потоци и хладните сенки, дето пладнуваме стадата, къпем се и играем, колкото си искаме. Триста пъти е по-хубаво селото от града.

КОЛЧО. Аз пък ти казвам, че триста хиляди пъти е по-хубав градът от селото.

НЕДКО. Казваш, защото нищо не разбираш, малък си още.

---

⁴ Сладко растение от вида на бобовите култури

Много му знаеш ти колко са триста хиляди! Нито можеш ги изброи, нито можеш ги написа.

КОЛЧО. Като дойда в четвърто, и аз ще ги науча като тебе.

НЕДКО. Ха, като ги научиш, тогава ще разбереш де е по-хубаво.

КОЛЧО. И сега пак разбирам, че съм ходил и съм видял.

НЕДКО. Хм, ходил до у чичови и ще ми се пери! Че какво си видял? Нищо! Видял си в продавницата на чичо бонбоните и това е то.

КОЛЧО. О-хо, видял съм и реката, и големия железен мост, и черквата до пазара, и хубавата градина с цветята...

НЕДКО. *(Озръща се.)* Чуваш ли? Пастирите пушат. *(Из селото се разнася звън от хлопатарѝ, блеене на овци, мучене на крави.)* Хайде да вземаме съчките, че да бързае! *(Награбват ги.)*

(По пътя минават стада на добитъци, кафани от пастирчѝта, които подвикват, пеят и отминават на групи.)

ДОНА. *(Със запрѝтнати ръкави, с менче в ръка, излиза от кошарата.)* О-хо, вие още ли не сте наклали огъня?

НЕДКО. Тате го кладе.

ДОНА. Е, хайде де, по-скоро занесете съчките, че кога ще възври млякото да ядете, че да пущате овците.

НЕДКО. Аз ей сега ще надробя хляба. *(Тръгва към къщи.)*

ДОНА. По-скоро де, по-скоро, че окъсняхте! Пастирите откога пуснаха?

НЕДКО. Нали ей сега заминаха? Ще ги стигнем надолу към гераня⁵.

КОЛЧО. Мамо, и аз искам да ида в града при чичо Добри.

ДОНА. Какъв град? Ти да не си сънувал нещо?

КОЛЧО. Ами че бати Недко като отиде в града да се учи, да ида и аз с него!

ДОНА. Да ви се не види на вас учението! Идете, пък тука на̀ – кой ще стои да работи! Оставете имота си да запустее, пък вие гонете вятъра! Аз не мога всичко сама да върша. Той, баща ви, няма друга работа, ами само ги измисля врели-некипели.

⁵ Кладенец, изкопан дълбоко в земята за изваждане на вода с кофа, прикрепена на кобилица

НЕДКО. Аз не ща да ида в града. Ще остана тука да работя, пък Колчо, като порасте, нека върви!

ДОНА. Да си ми жив, синко! В тебе ми е надеждата. Ти не слушай баща си. То ако не са работните хора да изкарват хляба, учените гладни ще мрат.

НЕДКО. Аз при тебе ще остана, мамо.

ДОНА. Разбира се, тука, на бащината ви стока, кой друг ще остане, ако не вие?

КОЛЧО. *(Напява, като подскача.)* Ще ида в града при чича Добря!

ДОНА. Ха, ти само за това мисли! Хайде, занесете по-скоро съчките! Ето нà, слънцето изгрява. Окъсняхме пак. Завъртя ми се главата с вас. Веднаж да ви изпратя, че да си видя работата. Хайде, влизайте! *(Излизат по стълбата, мерват се горе на пруста и се скриват вътре. Няколко време дворът остава празен. Чуват се пак: крясък на кокошки и лай на кучета. По пътя минават селяни и селянки със земеделски сечива: сърпове, коси, вили и др. Появяват се: Добри с ловна пушка и чанта през рамо и Палю с вързано куче на ръка. Отварят пътната вратня и влизат на двора.)*

ПАЛЮ. *(С ученически дрехи.)* Ей, че много узрели овошки! Де да вържа кучето, че да ида в градината да се наям?

ДОБРИ. Чакай де! Много бързаш. Ще излезат хората да ни посрещнат, ще те запозная с техните деца, а те ще те заведат при овошките да се наядеш.

ПАЛЮ. Ох, да има такива градини по нас, всякой ден ще ходим да ги обираме!

ДОБРИ. Тук, на село, всички си имат свои овошки и никой не мисли за чуждите.

ПАЛЮ. Блазе им на селянчетата – ядат, додето си искат.

ДОБРИ. Че не са те лакомци като градските хлапетии. Тук децата не мислят само за пакости като вас, а от сутрин до вечер са на работа.

ПАЛЮ. О-хо, такава работа и аз ти я работвам: да седиш под сянката на овощните дървета и да ядеш узрели плодове!

ДОБРИ. Тъй ти се струва тебе. Тук нищо наготово не се получава. И най-малката дреболия е плод на човешката ръка. Да вземем например тези овощни дървета. Да не мислиш, че така лесно и бързо са израсли? Всяко дръвче е станало от една мъничка семка, за която човешката ръка е разкопала земята, посяла я и когато израсла млада пръчка, присадила я с клонче от по-добро дърво, после я разкопавала, варосвала, подкастрияла, докато е израсло голямо дърво и е почнало да дава тези хубави и вкусни плодове.

ПАЛЮ. У, как го разправяш, като че си го вършил!

ДОБРИ. Вършил съм го, я! Нели тука съм расъл и пасъл!

ПАЛЮ. Хи-хи-хи, какво ли селянче си бил?

ДОБРИ. Същото като ей тези, които сега ще видиш.

ПАЛЮ. Че тях ги няма, де да ги видя? Навярно спят още.

ДОБРИ. Станали са те още в тъмни зори, издоили са стадото, седнали са край огъня, подварили са прясното мляко, направили са попара в една голяма паница и сега сърбат ли, сърбат.

ПАЛЮ. Ох, че ми се дояде!

ДОБРИ. Хайде да излезем горе, че дано сварим нещо поне на дъното на паницата!

ПАЛЮ. Ами кучето?

ДОБРИ. *(Оглежда.)* Вържи го ... ей там о дръвника!

ПАЛЮ. *(Отива да го връзва.)*

КОЛЧО. *(Подава се горе на пруста, поглежда и се провиква малко уплашено.)* Един човек с пушка на двора! *(Скрива се.)*

НЕДКО. *(Подава се.)* Чичо Добри! *(Скрива се.)*

(След малко излизат на пруста Ботю и Дона.)

ДОБРИ. Добро утро, бате Ботю!

БОТЮ. Добро утро, Добре!

ДОНА. Добре дошъл!

ДОБРИ. Благодаря, како Доне!

ДОНА. Че заповядайте горе, де!

ДОБРИ. На двора е по-хубаво. Отбихме се само да си починем, да ви повидим, че пак ще си продължаваме нашето скитане по горите. Ето ми кучето и момчето.

БОТЮ. Нищо де! Макар и за малко, ела горе да закусим поне

едно млечно кафе, да си кажем това-онова, че пак ще си гледате работата. *(Слизат с Дона на двора.)* Добре дошъл сега! *(Ръкуват се. Недко и Колчо крадешком поглеждат сегиз-тогиз отгоре.)*

ДОБРИ. Излязохме тази сутрин преди зори, дано вдигнем нещо, но времето е сухо, та кучето не може лесно да удужи следите на дивеча. *(Шеговито.)* Ала нека си живеят гадинките! Нам стига приятната разходка и чистият въздух. Много е хубаво сутрин в природата.

ДОНА. Хубаво е, разбира се! Нели все това казвам на моите хора: „Рано ставайте, че по хладина работата по-спорѝ! Каквото се изработи до обед, това е то. Напече ли веднаж, налегне ли те мързелът, нищо вече не върви“.

ДОБРИ. Напече ли, лягай, та спи! Когато се захлади, пак ставай!

БОТЮ. Нали това казвам и аз? Но кака ти Дона и деня, и ношя все за работа мисли, иска да ни обърне на машини.

ДОНА. То все викам, че няма Боже-помози, пък ако млъкна, кой знае какво ще стане?

БОТЮ. Какво? Най-малко да умре някоя лисица.

ДОБРИ. *(На смях.)* Пък аз да я намеря и да ѝ взема кожата.

БОТЮ. Ха, видиш ли? Тогава всички ще сме на печалба. Ами защо стоим тѝ прави? Хайде горе!

ДОНА. Да излезем зер! Да сръбнем по малко мляко, че да си вървим по работата!

ДОБРИ. Да излезем, но повикайте малките да заведат моето момче в градината да се наяде с овошки, че тогава!

ДОНА. Да дойде и на него да дадем мляко!

ДОБРИ. Нека малките му занесат там!

ДОНА. Ха, добре! Ей сега ще ги пратя! *(Влиза вкъщи.)*

БОТЮ. Кое е това момче?

ДОБРИ. Хе там на един наш съсед, бедняк. Взех го да ми води кучето. Ученик е в първи клас, но май че е голям немирник, та не е можал да премине. Не ли тѝ бе, Пальо? Оставаш пак в първи клас?

ПАЛЮ. Останах аз, защото има там едни учителки, не мога да

ги търпя, че не исках и да им уча уроците.

ДОБРИ. Като не си искал, кому си накривил? Те са си пак учителки, а ти си останал да повтаряш класа.

ПАЛЮ. Останах аз, ама да му мислят догодина!

ДОБРИ. Какво ще им направиш?

ПАЛЮ. Не ще ги оставя на мира.

ДОБРИ. Пак ти ще пострадаш: ще те изгонят из училище.

ПАЛЮ. Хм, още по-добре! Ще ида на занаят.

ДОБРИ. А, не бива така, Палю. Ето, този човек мисли да прати момчето си в прогимназията, ще стои при мене, а ще другарува с тебе.

ПАЛЮ. Хо, мен другари ми трябват!

ДОБРИ. Само че ние за нашето момче не щем другари за игра, а за работа, за учение.

ПАЛЮ. Че аз мога да се уча, ами не искам заради учителките, но на него ще показвам.

БОТЮ. Не става той за другар на нашия син. Нали го виждаш? Градска стока!

ДОБРИ. *(На Палю.)* Чуваш ли какво казва човекът за тебе?

ПАЛЮ. Хм, много му разбира той!

БОТЮ. Ху, какъв проклет хлапак! Тъй ли отговаряш ти на баша си?

ПАЛЮ. За какво ми е да му отговарям?

БОТЮ. Нищо не става от тебе. Много ще има да измиташ улиците, че може – и затворите.

(Горе се подават Недко и Колчо и слизат на двора. Недко носи канче мляко, а Колчо – порязаник⁶ хляб. Спират се малко смутени.)

БОТЮ. Хайде де, поздравете чича си!

НЕДКО. Добре дошъл, чичо!

ДОБРИ. Благодаря! Този е Недко, нели?

НЕДКО. Аз съм.

ДОБРИ. А този – Колчо? Гледай колко е порасъл!

БОТЮ. Каква му е работата? Хайде, Колчо, поздрави чича си, целуни му ръка!

---

⁶ Филия

КОЛЧО. Добре дошъл, чичо! *(Целува му ръка.)*

ДОБРИ. *(Поглажда му главата.)* Браво, Колчо! Да порастеш, да станеш добро момче, да слушаш баща си, майка си!

БОТЮ. Хайде де, кажи: „Благодаря, чичо!“

ДОБРИ. Добре, добре! Хляб и мляко носите за моето момче, нали?

НЕДКО. За него.

ДОБРИ. Ха, занесете му ги, запознайте се с него и после го заведете в градината да се наяде с круши, сливи и каквото има там!

(Недко и Колчо отиват при Палю.)

БОТЮ. А ние да излезем горе! *(Изкачват се по стълбата и влизат вътре.)*

ПАЛЮ. *(Посреща децата.)* Млечно кафе, а? Мигар по село хората пият мляко с кафе?

НЕДКО. Защо да не пият?

ПАЛЮ. Е, щом имат, нека пият!

НЕДКО. Имат, разбира се.

ПАЛЮ. Ами с какао пият ли го?

НЕДКО. *(Изненадан.)* Не зная.

ПАЛЮ. Мигар не знаете що е какао? Прилича на чукано кафе, но не е толкова черно и е много по-вкусно. От него правят шоколада.

КОЛЧО. Бонбоните ли? Ху, колко съм ги ял у чичови.

ПАЛЮ. Е, да, бонбони, само че шоколадови: от какао, мляко и захар. В града има фабрика за шоколад. *(Гледа канчето и хляба.)* Това в канчето мляко ли е?

НЕДКО. Мляко за тебе. *(Подава му го.)*

ПАЛЮ. *(Взема го.)* Лъжичка защо няма?

НЕДКО. Аз ей сега ще донеса. *(Тръгва.)*

ПАЛЮ. Че защо ми е?

НЕДКО. Нали искаш?

ПАЛЮ. Лъжичка се слага, когато в млякото е пусната захар, че да се разбърника.

НЕДКО. Ние му пуцаме сол.

ПАЛЮ. Ха-ха-ха! Че не съм вол да ближа сол?

НЕДКО. Е, остави го тогава!

ПАЛЮ. Кой? Аз ли да го оставя? Каквото съм изгладнял! *(На Колчо.)* Малко момченце, я дай порязаника!

КОЛЧО. Аз го нося за тебе. *(Подава му го.)*

ПАЛЮ. *(Взема хляба, сядна на един пън и почва бързо да яде.)* Когато е гладен човек, и със сол мляко му се услажда. Разбира се, със захар е по-хубаво, а с какао е още по-хубаво.

КОЛЧО. Вие имате ли у вас какао?

ПАЛЮ. Какао у дома? Че от де се е взело? Имат го хората. Намерил си моят баща какао да ти купи! Той колкото изчуква, в кръчмата ги изпуква. А за хляб и гостба се грижи мама и по-големият ми брат. Той е работник-кожар, мама шие флажели, а пък аз съм ученик в първи клас. *(Яде.)* Щях да бъда във втори, но една учителка ме изяде. Ама догодина да си прави сметката! *(На Недко.)* Ти нали ще дойдеш в града да се учиш?

НЕДКО. Не зная. Може да дойда.

ПАЛЮ. Че защо ли ти е? Мислиш, нещо ще научиш? Вятър е тя! Само глупости! *(Яде.)* Ха, виж, ако искаш да се научиш на други работи, ела!

НЕДКО. На какви други работи?

ПАЛЮ. Като дойдеш в града, ще те науча. Ти да не мислиш, че аз съм слаб ученик, като съм останал пак в първи клас! Не! Всичко можеш да учи: и задачи да решавам по аритметика, и съчинения да правя по български език, и наизуст да разказвам по история, география, вероучение, естествознание, но нарочно не исках, защото не ми трябва, не ще ме ползва нищо. Аз мисля да стана шофьор, да карам автомобили. Сега постоянно ходя да помагам на един приятел, возя се и се уча. Знаеш ли колко славна работа е то? Седнеш отпред, хванеш кормилото, натиснеш с крака педала, дадеш първа скорост: „бр-р-р“, дадеш втора скорост: „пю-ю-ю“ и пуцай по гладкото шосе!... Гледай само на завоите да въртиш добре кормилото и на стръмно да натискаш здраво спирачките!... Много лесна работа е. Не ти трябва ни аритметика, ни география, ни вероучение, ни жаби, ни гущери, ни папрати, ни нищо!... Като дойдете в града, да ви кача на автомобила, да го пусна по ва-

шето шосе, за половин час сме тук. А, какво ще кажете? Славна работа, нали?

НЕДКО. Хубаво е, разбира се.

КОЛЧО. Мене ще научиш ли да го карам?

ПАЛЮ. Кое?

КОЛЧО. Въртомобила.

ПАЛЮ. Ха-ха-ха! Автомобил, ав-то-мо-бил. Колко срички има?

НЕДКО. *(Брои на пръсти.)* Ав-то-мо-бил. Четири.

ПАЛЮ. Четири я! Учил съм го по български език. За него ме питаха на урок и макар да го знаех, не исках да кажа и ми писаха две. Че защо ми е това? Да се научиш да караш автомобил, не ти трябва да знаеш колко срички има думата, а от какви части се състои автомобилът, де се налива бензина, де водата – за охлаждане, как се дават скорости, как се върти кормилото!... Ето, това е учение! Разбрахте ли?

НЕДКО. Разбрахме.

КОЛЧО. Аз не можах.

ПАЛЮ. Като порастеш и дойдеш в града, ще го разбереш. *(Става.)* Приберете си канчето! *(Закача го на дръвника.)* А този хляб – на кучето. На, Герой! *(Хвърля му го и то го изяжда.)* Сега водете ме в градината за круши, за сливи! *(Тръгват вляво.)* Хубаво е тук на село. Има всякакви овощия. От де да са моите другари, да им ударят едно ядене! Кога стана шофьор, ще ги докарам тука всички с автомобила. *(Отиват в градината.)*

(От къщи слизат на двора Добри, Ботю и Дона.)

ДОБРИ. Днес тъй върви светът – от селото към града. Вземете за пример мене! Какво бях аз тука? Вие ме помните поне. Едно просто и диво селянче! Посещавах сегиз-тогиз селското училище, а повечето ходех да паса овците. Благодарение пак на нашата майка, Бог да я прости! Една сутрин кой знае в какъв час и с какъв ум се беше събудила! Тъкмо се глася да пушам овците, излезе тя на същия ей този двор и ми каза: „Слушай, бе момче! Както се види, от тебе не ще излезе ни ученик, ни овчар, ами я по-добре да те дадем в града на занаят, та поне ти да станеш човек!“ Аз се позабърках и не знаех що да й отгово-

ря. Но и тя много не ме разпитва. Поръча на баща ни да изкара овците на паша, а тя ме попремени, хвана ме за ръка, че – в града. Попита тук-там: при шивач, при обушар, при ковач, докато най-после ме остави при един бакалин. Е, слугувах там, учих се да продавам, да смятам, да записвам вересиите, докато от слуга станах съдружник, а после – и господар. Ето нà, зле ли ми е сега? *(Сяда на един пън при дръвника.)*

БОТЮ. Тъй става то: полека-лека.

ДОНА. Пък тази стока – нà, кой ще я гледа? Не я ли работиш, тя ще се разсипе.

ДОБРИ. Слушай, како Доне! По-добре е да се разсипва, отколкото вас да разсипе. Че какъв е вашият живот тука? Мъчение! Работа, работа, а полза никаква!

ДОНА. Този имот с мъка съм го събирала и не мога да го оставя да се пилее. След нас човек трябва да остане на него.

ДОБРИ. Ами че аз моята стока там, в продавницата, на пътя ли съм я намерил? Нали и аз с труд съм я събирал? И на мене трябва свой човек да ми помага. Аз нямам жена, нямам деца, на вас искам да оставя всичко.

БОТЮ. *(Засмян.)* Е, то се знае: ние като не ти помогнем, кой друг?

ДОНА. *(На Добри.)* Да си си отхранил деца, че да ти помагат!

ДОБРИ. Е, то ако всякой вземе да ги отхранва, не ще има място за всички. Достатъчно е то от един род две-три деца да има. За какво са ви повече?

БОТЮ. Тъй, тъй! Достатъчно е, разбира се.

ДОБРИ. Ето, вие имате две деца. Едното ще остане на вашия имот, другото ще дойде при моя. Къде ще намерите по-добро от това? Или като останат тука и като порастат, да вземат да се карат за вашето наследство? Малко такива случаи няма!

БОТЮ. Има ги, има ги! Много добре размисля Добри. И аз съм съгласен. Ще ти дадем Недко. Учи го, гледай го, твой да бъде!

ДОНА. Недко ни е голямото момче. Него ще оставим за себе си, а ей малкия, Колчо, вземай го, каквото искаш го прави!

ДОБРИ. Те трябва преди всичко да свършат най-малко прогимназията. Затова ще идват да стоят при мене, ще ми пома-

гат, ще ходят в училище, а като свършат, може и двамата да наредят на работа в продавницата.

ДОНА. А-а, само това не ще стане! Гледате вие да ме измамите, но ще ви преседне! Не си давам аз децата. Отхранете си, че ги правете, каквото искате! *(Тръгва към къщи.)*

БОТЮ. Е, жено, чакай сега да се разберем! Не става то тъй! Хора сме най-сетне.

ДОНА. *(Стира се.)* Каквото и да ми приказвате, не съм съгласна и това си е то! Не мога да се разправам повече, имам си работа.

БОТЮ. Чакай сега! Слушай! Какво има да се разправаме? Работата е много проста. Да повикаме Недко, да го попитаме: желае ли да се учи в града и каквото сам реши, това ще бъде.

ДОБРИ. Ха, виж, така е най-умно: каквото си реши момчето. Повикайте го!

ДОНА. *(Връща се смело.)* Ха, добре, нека дойде да видим: на вашата ли ще мине!

БОТЮ. Ей сега ще го повикам. *(Отива към градината.)* Недко-о-о! *(Мълчание.)* Недко!

НЕДКО. *(От градината.)* Тука сме, тате.

БОТЮ. Ела си! *(Връща се.)*

(Децата влизат с круши в ръце и джобове, ядат и се смеят.)

ПАЛЮ. Ей, че хубави круши има в това село! Бачо Добре, друг път пак ще дойда с тебе.

ДОБРИ. Ха, усладиха ли ти се? Видиш ли какво дава нашето село? Не е като вашия град.

ПАЛЮ. Хм, едни круши, какво друго?

ДОБРЕ. Светлина, въздух, вода, простор...

ПАЛЮ. Хубаво, пък си го оставил, че пак в нашия град си дошъл!

ДОБРИ. Е, работата ми е такава!

ПАЛЮ. Хвали ми село, в град живеи!

(Всички се усмихват.)

ДОБРИ. Кой знае дали е така? Колчо, ти какво ще кажеш? Харесва ли ти градът?

КОЛЧО. *(С наведена глава.)* Харесва ми.

ДОБРИ. Браво, Колчо! Че защо ти харесва?

КОЛЧО. Защото там има бонбони.

(Всички се смеят.)

ДОБРИ. Ами че тука пък има сливи, бе Колчо!

КОЛЧО. Бонбоните са по-сладки.

ДОБРИ. *(Вади из чантата си бонбони.)* Е, щом ги толкова обичаш, искаш ли да ти дам?

КОЛЧО. *(Ухилен.)* Искам.

ДОБРИ. Добре, ще ти дам, ама право да ми кажеш: ще дойдеш ли при мене в града да станеш мое момче?

КОЛЧО. *(Изглежда майка си и баща си.)* Ще дойда.

(Всички се смеят.)

ДОБРИ. Ха, нà ти една шепа, но да не се откажеш после! *(Дава му.)*

ПАЛЮ. Ще дойде той заради бонбоните.

КОЛЧО. Искам да видя и онези, що тичат по въже.

ДОБРИ. Че какви са пък те?

КОЛЧО. *(Показва Палю.)* Този бати ще ни заведе. *(Почва да яде бонбони.)*

ДОБРИ. Ха, на цирк ли? Палю, значи ти и в това ги просвети?

ПАЛЮ. Разказах им що има в града.

ДОБРИ. А ти, Недко, какво искаш да видиш? Цирк ли?

НЕДКО. Аз съм виждал цирк. Искам да гледам кино.

ДОБРИ. О-хо, че той, Палю, много работи ви разказал?

ПАЛЮ. Не съм – много: само за автомобилите, цирка и кино-то.

ДОНА. Ха, видиш ли? Те там, из града, само за щуротии мислят. Работа за тях няма.

БОТЮ. Хората си знаят сметките. Не ще ги оправяме ние.

ДОБРИ. Чакайте сега! Недко, нà ти и на тебе бонбони! *(Дава му.)*

НЕДКО. *(Взема.)* Благодаря, чичо!

ДОБРИ. Ти сега, Недко, свърши четвърто отделение. През това лято ще помагаш на родителите си. Ами като дойде есен и учениците тръгнат пак в училище, ти ще искаш ли да се

учиш още?

НЕДКО. *(С наведена глава.)* Ще искам.

ДОНА. Може да искаш, но питай нас: искаме ли?

ДОБРИ. Ние сега ще питаме него, а после – вас. Нали така, Недко? Ти искаш да се учиш в прогимназията?

НЕДКО. Искам, но каквото кажат тате и мама.

КОЛЧО. Бате не иска. Аз ще дойда.

ДОБРИ. Твоята работа е далечна. Ще има да почакаш още много. Добре, Недко, ами ако баща ти и майка ти не те пуснат, какво ще правиш?

НЕДКО. *(Тъжен.)* Не зная.

ДОНА. Той ми е обещал да остане тук на бащината си стока. А комуто трябват слуги, да си намери.

БОТЮ. Е, остави момчето само да си реши! Нели така казахме?

ДОБРИ. Недко, разбра ли що искаме от тебе? Сам да решиш: на село ли искаш да останеш, бащини ниви да ореш, или в града искаш да дойдеш в училище да се учиш и на мене да помагаш, търговец да станеш?

НЕДКО. *(След малко колебание.)* В града искам да дойда.

ПАЛЮ. Браво, другарю! Аз пък ще те науча автомобил да караш.

КОЛЧО. *(Подскача от радост.)* И аз ще дойда и мене да научиш!

ДОНА. *(Ядосано.)* Не си давам аз децата. Да ги храня от малки, да се блъскам от тъмно до тъмно за тях, че сега, като порастаха, да ми ги вземете! Не ги давам и това си е то!

БОТЮ. Защо не ги даваш? Или искаш и те като нас да теглят тука и живот нивга да не видят?

ДОНА. Не мога аз все сама. За помощ съм ги хранила, а не на хората слуги да ги правя.

ДОБРИ. Слушай, како Доне! То човек додето не стане слуга, не може да стане господар. Ще слугува сега, додето е малък, за да добрува, когато порасте.

ДОНА. Не ща да ми приказвате! Децата си не давам и толкова! Хайде, всички на работа, че кое време стана! Недко! Какво

стоиш и гледаш? Вземай си торбата с хляба и пущай овците! Пладне стана. Ей сега ще напече. Кога ще пасат?

НЕДКО. *(Потръгва към къщата.)*

ДОБРИ. Сбогом, како Доне! Ти не се ядосвай! То каквото си е писано, това ще стане.

ДОНА. *(Не отговаря и тръгва сърдито към кошарата.)*

ДОБРИ. Сбогом, бате Ботю! *(Ръкуват се.)* Друг път аз пак ще намина. Или като слезеш в града, отбий се да си поприказваме!

БОТЮ. Ще я наредим ние. Ти не обръщай внимание!

ДОБРИ. Довиждане! *(Тръгва.)*

БОТЮ. Довиждане! Със здраве! *(Изпраща го до пътната вратня.)*

ПАЛЮ. *(Отвързва кучето и го повежда.)* Довиждане, момчета! Кога дойдете в града, да ме намерите, че ще ви повозя с автомобил!

КОЛЧО. *(Тича подире му.)* Хем много!

ПАЛЮ. Много, много! Цял ден!

(Добри и Палю се отдалечават по пътя, а Ботю и Колчо стоят на вратнята и гледат след тях. Недко с увесена глава се е изправил до къщата.)

ДОНА. *(Връща се напред двора.)* Какво стоите тъй като слисани? Тръгвайте на работа! *(Отива към къщи.)* Тю-ю-х, сума време изгубихме! *(Влиза вътре.)*

НЕДКО. *(Откача торбата си от стената, премята я през рамо, взема овчарската тояга и тръгва към кошарата.)*

КОЛЧО. *(Изскача на пътя и се заиграва.)*

БОТЮ. *(Бавно отива към обора.)*

(Настава тишина, сред която се дочува утринният хор на птици и животни. Отдалеч се разнася овчарска песен. Слънцето мощно се подема зад селото.)

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Стая зад продавница, съединени с врата в дъното. Отдясно – друга врата за двора, а отляво – прозорци с прости, по-

тъмнели завеси. В двата ъгли – по едно дървено легло, покрити със сиви черги. Пред прозорците маса с купчинка книги на нея и други ученически потреби. Няколко дървени столове са пръснати тук-там. Откъм продавницата се чува говор на посетители.

НЕДКО. (С книги в ръка влиза през дясната врата, озръща се страхливо, оставя книгите на масата, приближава до вратата на продавницата, вслушва се, поотваря и вика): Ей, Славчо!

СЛАВЧО. (Влиза, препасан с престилка.) О, Недко, много рано си си дошъл!

НЕДКО. Ние днес имахме само два часа.

СЛАВЧО. Значи, часът няма още дванадесет!

НЕДКО. Може да има десет и половина.

СЛАВЧО. Значи, не ще се върне още.

НЕДКО. Кой?

СЛАВЧО. Чичо ти Добри. Дойде един човек с шапка като на разсилен и го извика нанякъде.

НЕДКО. Че кой ли ще е бил?

СЛАВЧО. „Елате, – каза, – че директорът ви вика!“ Подаде му едно писмо. Чичо ти го прочете и се разсърди. Каза ми, като си дойдеш, да стоиш тука, че му трябваш за нещо.

НЕДКО. Е, отиде ли със слугата?

СЛАВЧО. Кой слуга?

НЕДКО. Е, този де, с шапката! Той е бил училищният слуга.

СЛАВЧО. Не го зная. Той си отиде още тогава. Пък чичо ти постое, повърте се из продавницата и все сърдит изглеждаше. А после, като ми каза да стоиш тука, излезе. Трябва да го викат за нещо във вашето училище.

НЕДКО. Слушай, Славчо! Аз още ей сега ще замина за село, но ти да не казваш на чичо.

СЛАВЧО. Че защо? Ами нели чичо ти каза да стоиш тука, че му трябваш?

НЕДКО. Аз си имам работа на село и не мога да го чакам.

СЛАВЧО. Ами ако е отишъл заради теб в училище и дойде тук да те търси, какво ще му кажа?

НЕДКО. Ще му кажеш, че не си ме виждал и нищо не знаеш.

СЛАВЧО. Недко, право ти казвам, стой си тука, защото не мога го излъга.

НЕДКО. Не можеш да излъжеш? И ти си дошъл търговец да ставаш! Какъв търговец ще бъдеш, като не знаеш да лъжеш?

СЛАВЧО. Аз може да се науча.

НЕДКО. Ха, това си е то! Още отсега се учи!

СЛАВЧО. Че нали ти щеше да ставаш търговец при чича си? Нели затова си дошъл от село тука?

НЕДКО. Шях, но сега не ща. Оставям го на тебе.

(В продавницата се дочува шум.)

СЛАВЧО. Пак някой купувач дойде. *(Излиза.)*

НЕДКО. *(Постоява в недоумение. Отива при масата, гледа си книгите и веднага почва да събира някои свои неща в раницата си.)*

ПАЛЮ. *(Плахо влиза през дясната врата.)* Недко, тука ли е чичо ти?

НЕДКО. Няма го. Идвал училищният слуга да го вика при директора и той отишъл.

ПАЛЮ. Слугата идвал и у дома, но не намерил никого. Съседите ми казаха. Ти се не бой! Нищо не могат ни направя.

НЕДКО. Чичо много се разсърдил. Ще ми се кара. Пък и тате като се научи...

ПАЛЮ. Аз ще те оправдая. Ще им кажа, че ти не си виновен в нищо.

НЕДКО. Кой ли ще ти повярва? Не трябваше така!

ПАЛЮ. Ще кажа, че сам го извърших. Тебе не ще намесвам.

НЕДКО. Защо ми трябваше да те слушам? Сбъркахме.

ПАЛЮ. Е, сега зарад една лоша учителка ще вземем да се ядосваме! Да не ми е писала двойки!

НЕДКО. Писала на тебе, а на мене що е сторила?

ПАЛЮ. Нали ти казах: всичко поемам върху себе си. Аз отговарям. Какво ще ми направят? Като ме изпъдят, ще ида на занаят.

НЕДКО. Ти си добре. Баща ти малко те преDIRЯ⁷. Ами аз какво ще правя?

⁷ Търси отговорност

ПАЛЮ. Ще останеш продавач при чича си.

НЕДКО. Оф, каквото се е разсърдил, още сега ще ме изпъди! Пък като си ида на село, не зная тате какво ще ме прави.

ПАЛЮ. Може и да те набие, но майка ти ще те отърве. Тя ще се зарадва, че има кой да ѝ пасе овците.

НЕДКО. Мене не ми се седи толкова в града, но сега и в село не мога да се върна.

ПАЛЮ. Знаеш ли що, Недко? Да избягаме с един автомобил нанякъде.

НЕДКО. Да избягаме! *(Замисля се.)* Защо да бягаме?

ПАЛЮ. Защото всички ще почнат да ни се карат, да ни ругаят: учители, директор, родители, роднини. Пфу, как можеш се отърва от тези зъбаци? Като те задърпат, заглождят, ти само стой и се пукай от яд и срам! Не, за нищо на света не се подлагам на такива изпитни⁸. Казвам ти: хайде да бягаме, додето не са ни подгонили!

НЕДКО. Е, добре, да бягаме, но накъде?

ПАЛЮ. Аз имам един приятел – шофьор. Той ще ни вземе на автомобила си. Ще ни закара в някой по-далечен град. Там ще ни остави при свои приятели и те ще ни вземат за помощници-шофьори.

НЕДКО. Ами аз като нищо не разбирам?

ПАЛЮ. Ще се научиш. Аз ще те науча. Ти ще станеш мой помощник.

НЕДКО. Че какво ще правя?

ПАЛЮ. Какво ли? *(Замисля се.)* Ще чистиш автомобила, ще му наливаш вода, бензин, ще вдигаш и снемаш багажа на пътниците и когато има места, ще се возиш, а когато няма, ще стоиш някъде.

НЕДКО. Ами хляб кой ще ни дава?

ПАЛЮ. Хляб ли? Колкото си изкараш самичък. Като помагаш на пътниците, те все ще ти дават по нещо. Пък и шофьорът не ще те остави. То работата е, додето се научиш веднаж. Научиш ли се, ще държиш изпит и ще станеш шофьор, ще ти дадат да караш автомобил.

---

⁸ Изпитания

НЕДКО. Кой ще ми го даде?

ПАЛЮ. Някой човек, който има автомобил.

НЕДКО. Ами че изпитът пък за какво е?

ПАЛЮ. Да видят хората, че ти познаваш всички части на автомобила и че знаеш да го караш.

НЕДКО. Ами кой ще ни изпитва?

ПАЛЮ. То има учители по шофьорство, които учат в технически и машинни училища.

НЕДКО. Че и такива ли училища има?

ПАЛЮ. Има я! Да е богат баща ми, аз в такова училище ще ида да се уча. В такива училища учителки няма. Там двойки не пишат. Не знаеш ли, изпъждат те. *(Мълчание.)* Хайде сега да отидем при моя приятел и да бягаме!

НЕДКО. *(Колебливо.)* Аз не ща, не мога. Ще си отида в село.

ПАЛЮ. *(Сърдито.)* Нищо не става от тебе. С такива страхливци работа се не върши. Иди си в село! Иди там, паси овци, говеда, патки! Що ми трябва и на мене да те придумвам? Де се е чуло и видяло говедар шофьор да стане, по градове да ходи, с богати хора да се сбира? Теле се е родило, вол ще си умре. Хайде, иди си в село! Не ми трябваш. Аз заминавам самичък...

СЛАВЧО. *(Влиза откъм продавницата.)* О, Палю, и ти ли си тука?

ПАЛЮ. Защо да не съм тука? Тебе какво ти вреди?

СЛАВЧО. Нищо не ми вреди, ами гледам, че и двамата си дойдохте днес по-рано от училище.

ПАЛЮ. Ти не се меси в нашите работи! Гледай си там солта и пипера!

СЛАВЧО. Аз си ги гледам, но и вас нагледвам.

ПАЛЮ. О-хо, я го виж ти! Да не те е поставил бачо ти Добри тука за шпионин?

СЛАВЧО. Оставил ме е да му пазя къщата и стоката.

ПАЛЮ. Стой, бре! Че какъв си ти на бача си Добря? Отде-накъде ще оставя тебе? Той си има тука свой роднина.

СЛАВЧО. Ще го оставя, ако му вярва.

ПАЛЮ. Я гледай! И таз добра! Чуваш ли, Недко, каква примка са ти поставили?

НЕДКО. Е, нека си я поставят, друг ще се лови в нея.

ПАЛЮ. Кой ще се лови?

НЕДКО. Който е виновен. Аз не съм искал.

ПАЛЮ. О-хо, да има да вземаш! Аз се грижа за тебе как да те отърва от наказание, пък ти мислиш да ме вкараш в примката. Щом е тъй, оставям те! Мене не ме знаят. Тебе хванаха, разправяй се!

НЕДКО. Мене хванаха, но кой ме накара? Нали ти го направи и ми даде да го забода?

ПАЛЮ. Аз мога да те накарам да скочиш от моста в реката, ти ще скочиш ли?

НЕДКО. Щом е за добро, ще скоча.

ПАЛЮ. Ха, така те искам. Ще стане човек от тебе. Само по-малко да слушаш ей този шпионин!

СЛАВО. Ще ме слуша, че като кажа на чича му!...

ПАЛЮ. Като кажеш, какво?

СЛАВЧО. Ще пропъди и двама ви от тука.

ПАЛЮ. Да пропъди Недко, че да осинови тебе, нели? Да пипнеш къщата и продавницата му. Ех, че си хитър! Но не ще я бъде. И ние знаем.

СЛАВЧО. Като много знаете, затова ли ви търсят с училищните слуги?

ПАЛЮ. То не остава на глупаците работа.

СЛАВЧО. Да не се мислите за много умни! Дето сте вие сега, аз преди три години съм минал от там. Ако имах такива добри родители като вашите, щях да се уча, докато свърша всички училища.

ПАЛЮ. Че да си се учил, кой те е спирал?

СЛАВЧО. Спре ме неволята. Трябваше да се заловя на работа, за да помагам на семейството си.

(В продавницата се явява някой. Мерва се през отворената врата и се дочува тропот.)

ПАЛЮ. Оле, иде! *(Избягва към двора.)*

СЛАВЧО. *(Тръгва към продавницата.)*

ДОБРИ. *(Застава на предната врата.)* Какво сте се посъбрали? *(Мълчание.)* Кой друг беше тука?

СЛАВЧО. Палю.

ДОБРИ. *(На Славчо.)* Ти да си стоиш на мястото и да си гледаш работата! С тези хлапетии нищо общо да нямаш!

СЛАВЧО. Аз влязох да видя защо е дошъл Палю.

ДОБРИ. Е, защо беше дошъл?

СЛАВЧО. Не можах да разбера.

ДОБРИ. Хайде, върви си там!

СЛАВЧО. *(Излиза в продавницата.)*

ДОБРИ. *(Към Недко строго.)* Е, ти, приятелю, каква ще я вършиш сега?

НЕДКО. *(Стои с наведена глава и мълчи.)*

ДОБРИ. Казвай де! Защо мълчиш?

НЕДКО. Ще си ида в село.

ДОБРИ. Ха, така ли? Значи дойде тука колкото да си покажеш дяволиите и хайде назад! По-добре да не си идвал. Да си стоял там да си пасеш овците, та да не създаваш сега такива неприятности нито на мен, нито на родителите си.

НЕДКО. Аз не съм виновен.

ДОБРИ. Хм, тъй ли? Да се подиграваш там с учителите си, да вършиш разни глупости и не си виновен, а?

НЕДКО. Аз не съм искал. Палю ме накара.

ДОБРИ. Толкова по-зле за тебе, че вместо да си гледаш работата, повел си се по ума на един немирник. Знаеш ли какво го очаква него? Глад, скитничество, пък може и затвор! Такъв ли искаш да ставаш и ти?

НЕДКО. Не! Аз ще си ида в село.

ДОБРИ. Добре, ще си идеш, но ще почакаш малко да видим какво ще каже баща ти! Аз съм му съобщил да дойде днес тука.

НЕДКО. *(Изплашен.)* Чичо, моля ти се, не му казвай за в училище!

ДОБРИ. Какво да не му казвам?

НЕДКО. За онова... с учителката. Аз не съм виновен. Палю ме накара.

ДОБРИ. Не зная аз кой кого е карал! Тебе са хванали, ти си виновен.

НЕДКО. Е, мене хванаха, но на татя не казвай!

ДОБРИ. Не мога да замълча. Всичко ще му разправя.

НЕДКО. Чичо, моля ти се, каквото ми кажеш, ще върша, но на татя не казвай, че ще се ядоса много.

ДОБРИ. Да си мислил по-рано! Когато човек реши да прави нещо, трябва по-напред да обмисли какво ще излезе от него: добро или лошо, че тогава да го захваща, а не като тебе.

НЕДКО. Сбърках. Друг път така ще правя.

ДОБРИ. Свърши се тя! В училището те не щат вече. А в друга прогимназия вашите не могат да те пратят. Сега ти остава да избереш едно от двете: при мене ли слуга ще останеш, или в село ще си идеш?

НЕДКО. *(След малко колебание.)* Ще си ида в село.

ДОБРИ. Добре, иди си! Баща ти ще дойде сега да те прибере. Но помни едно. Ти си малък още, умът ти е слаб и глупаво мислиш. Но ще дойде време, когато порастеш, ще има да съжаляваш. На село ли идеш, прост селянин до живот ще бъдеш. При мене ли останеш, един ден на тази улица отвън твоето име с големи букви ще краси моята продавница. Хайде, избирай!

НЕДКО. Не мога да стоя тука.

ДОБРИ. Защо?

НЕДКО. Тук всички хора са лоши. Само за лошо мислят.

ДОБРИ. А там?

НЕДКО. Там всички са добри: и хората, и животните...

ДОБРИ. *(Замисля се.)* Добре, ще видим! Иди в продавницата да помагаш на момчето! Като дойде баща ти, ще я наредим.

НЕДКО. *(Отива в продавницата, където се вижда да влизат и излизат купувачи.)*

ДОБРИ. *(Затваря вратата след него и замислен се разхожда.)*

БОТЮ. *(В нови селски дрехи, влиза през дясната врата.)* Добър ден, Добре!

ДОБРИ. Добре дошъл, бате Ботю! *(Ръкуват се.)* Поседни де! *(Сядат.)*

БОТЮ. Изпотрепах се да бързам. Минах ей тука направо през двора. Казал си веднага да тръгвам.

ДОБРИ. Съобщих по телефона във вашата община да ти ка-

жат веднага да дойдеш, защото работата е твърде бърза.

БОТЮ. То и ние си имахме работа, ама като дойде пъдарят да ни каже, що да правим? Жената се ядосва: щели сме да убием деня нахалост. Но нали пък премислихме. Може да се е случило нещо на малкия. „Хайде, – казва, – да вървим, че да се върнем по-рано!“. Ами нали пък Колчо не ще да остане там самичък, разхленца се, заскърца, та хайде, рекохме, и той да дойде. Аз избързах да видя какво се е случило, пък те останаха наподир.

ДОБРИ. Всички сме живи и здрави, бате Ботю. Само една малка неприятност се случи, та те повиках да я оправим някак.

БОТЮ. За малкия ли?

ДОБРИ. Е, за него, за мене...

БОТЮ. Той в училище ли е сега?

ДОБРИ. Не, тука е, в продавницата.

БОТЮ. Не учат ли днес?

ДОБРИ. Учат те, но той не учи. Направил е нещо лошо в училище, а после е избягал.

БОТЮ. Наш Недко да направи нещо лошо? Не вярвам. Той е такова кротко момче! На мравята път не минава.

ДОБРИ. То има и кротък бяс, бате Ботю.

БОТЮ. Е, има, то се знае! Ами какво е сторил?

ДОБРИ. Като дойде Недко тука, събраха се с онова момче, което ви довеждах лятос, когато идвах на село.

БОТЮ. Аз го познах още тогава, че не е стока и си рекох: ще направи някоя пакост на нашия и ето нà, че така излезе!

ДОБРИ. То и аз съм виновен, че ги оставих да дружат. Но от сега нататък ще им пречупя краката, ако ги видя наедно.

БОТЮ. Е, какво е станало?

ДОБРИ. В училище се паднали в един клас и ги сложили на един преден чин. Онзи прокопсаник Палю често вършел дяволии в час, за да размива другарите си и да сърди учителите. Но като по-хитър, съумявал всякога да се прикрива и оставало съмнение, че Недко е немирникът. Особено зле се отнасял към една учителка, която го била оставила да повтаря класа. Тази сутрин са имали на нея първия час. Палю от по-рано бил

направил от хартия една жаба. Поставил ѝ кукичка от закривена карфичка. Учителката имала навик, като извика някой ученик да пише на черната дъска, да се обляга на техния чин и да го гледа. Тъкмо в това време Палю подава жабата на Недко и той я окачва на гърба на учителката. Тя нищо не усетила, но учениците се размели. Учителката им се скарала да мируват, но те все повече се размивали, щом погледнели жабата върху гърба ѝ. Най-после ѝ казали. Тя се разсърдила и както била с жабата на гърба, отишла при директора. През това време нашите хлапаци избягали, напуснали училището. Директорът отишъл в класа и учениците всичко му разказали. Но му разказали, разбира се, каквото са видели. А те видели как Недко окачва жабата върху гърба на учителката. Вината пада всецяло върху него, макар че другият го е накарал. Ето, това е всичкото! Сетне ме повикаха в дирекцията и ми казаха: най-добре ще сторим да си го приберем, докато не се е покварил съвсем. **БОТЮ.** (*Цъка с език.*) Хай да се не види! Как се е подлъгал по ума на оногова!

ДОБРИ. Тъй са те селянчетата най-напред: прости, наивни, лесно се повличат.

БОТЮ. Хм, жаба, а?... Жаба да измислят, че на гърб да я окачват!... Ех, че дърво заслужават! Да го заведе аз него на село, да му ударя боя, че да помни и да знае кога види жаба, три дни да бяга! Я ми го извикай тука!

ДОБРИ. Чакай сега! Не бързай! Аз мисля така: Недко за сега да остане при мене прислужник в продавницата. След някой ден аз ще отида в училището при директора, ще му обясня как едно глупаво селянче е било подведено от един изпечен немирник и несъзнателно е извършило едно деяние, без да мисли за последствията. Ще го моля да му простят това първо прегрешение и ще обещавам, че го вземам под моя грижа, за да направя от него един добър ученик. Вярвам, че думата ми на две не ще стане.

БОТЮ. Е, то добре така! Ти си по-умен от нас и каквото направиш, ние сме съгласни. Само едно ще искам: да ми го оставиш сега тука на мене, да му попея аз една дървена песен, че

за друг път да си отваря очите на четири. Хайде, иди ми го прати!

ДОБРИ. Той ти е син, бате Ботю, каквото искаш го прави. Нали казват: пръчката от рая е излязла и в рая вкарва хората! Малките само с думи и добрини не се учат. Трябва сегиз-тогиз и по малко бой да опитват. Само че не мащенски, а бащински. *(Става.)*

БОТЮ. Зная аз какво ще го правя. Прати ми го ти тука!

ДОБРИ. Ти го погълчи, посъветвай го по-здравата, че после каквото му кажеш, да слуша! *(Тръгва да излиза към продавницата, но на вратата среща Дона.)*

ДОНА. *(Облечена в нови селски дрехи, с вързоп в ръка.)* Ей, Добре, да ни караш ти нас да си оставим днес работата, че да идваме тука! За какво ни викаш?

ДОБРИ. Бате Ботю ще ти каже. Добре дошла сега!

ДОНА. Добре съм те заварила. *(Ръкуват се.)* Хайде, Ботю, казвай, каквото ще казваш, та да си вървим, че работа ни чака! Ей нà, додето дойдохме, стана пладне, а доде се върнем, ще мръкне.

ДОБРИ. Поседни де!

ДОНА. Да седят гражданите! Ние нямаме време за седене.

ДОБРИ. Докато не седнеш, не казваме.

ДОНА. *(Сяда.)* Е, хайде по-скоро тогава!

БОТЮ. Колчо къде остана?

ДОНА. Ей го там при батя си в продавницата.

ДОБРИ. Търговски наклонности има той: ще набиколи най-напред бонбоните.

ДОНА. Е, казвайте де, каква ви е работата?

ДОБРИ. Слушай, како Доне! Ние с бате Ботю решихме да оставим Недко при мене помагач в продавницата.

ДОНА. Ха, така ли? Значи вие ме излъгахте, че ще го давате в училище, а то било само да ми го вземете? Не ще я бъде! Тъй ли, бе Ботю?

БОТЮ. Е, като не ще да се учи, какво да го правим?

ДОНА. Имам аз работа за него. Ами как тъй не ще да се учи?

БОТЮ. Не ще. Избягал от училище.

ДОНА. Трябва да е имало защо!

БОТЮ. Подигравал се там с учителките си, качил им жаби по гърбовете.

ДОНА. Жаби?... Видяхте ли какво направихте с вашето учение? Шо ми трябваше да го пуцам?

ДОБРИ. Е, не се тревожи толкова, како Доне! То не е било истинска жаба, а хартиена.

ДОНА. Каквото ще да е, то не е редно това. Развалихте ми момчето. То не беше такава.

ДОБРИ. Недко не е много виновен, како Доне, защото онова хлапе, Палю, дето ми водеше кучето лятос, то го подскоросало.

ДОНА. А-а, не му трябва нему град да вижда вече. Там, на село, при добитъка, из градините, по нивите, на работа, там никому не остава време за дяволщини да мисли. У гражданите само криви души търси. Не ми трябват ни на път, ни под път. Мъжо, хайде да си вземаме децата, че да си вървим! *(Става.)*

ДОБРИ. Е, како Доне, почакай да хапнем поне, че тогава!

ДОНА. Не ми трябва ни хляба, ни гостбата ви! Аз си нося тука ядене. *(Показва вързона.)*

КОЛЧО. *(Влиза, награвил бонбони, яде и се радва.)*

ДОБРИ. О, Колчо, добре дошъл! *(Подава му ръка.)*

КОЛЧО. *(С пълни ръце.)* Чакай да изям бонбоните!

БОТЮ. *(Става.)* Колчо, ха скрий бонбоните в джоб, че кажи на чичо си: „Благодаря, чичо“ и му целуни ръка!

КОЛЧО. *(Скрива бонбоните, хваща ръката на Добря и я целува.)* Благодаря, чичо!

ДОБРИ. Ха така! Браво, Колчо! Много си порасъл от лятос до сега!

БОТЮ. Расте, ами! Каква му е работата?

ДОБРИ. Е, харесва ли ти градът?

КОЛЧО. *(Продължава да хрупа бонбони.)* Харесва ми.

ДОБРИ. Искаш ли да останеш тука?

КОЛЧО. Не зная.

ДОБРИ. Помниш ли лятос, като обеща да станеш мое момче?

КОЛЧО. Да остана, ами като нямаш стринка, при кого ще стоя? *(Всички се смеят.)*

ДОНА. Ха, като си го заразпитвал, видя ли как те подигра?

ДОБРИ. Браво, бе Колчо, ти си бил умно момче! Че защо ти е тебе стринка? Ти ще стоиш при бонбоните, ще ядеш открая и ще продаваш на хората. Съгласен ли си?

КОЛЧО. *(Яде.)* Съгласен съм.

ДОНА. Не си давам аз момчето. На чичо ти ако му трябват деца, да си намери. Мъжо, я да вземем да си вървим! До утре да ги приказваме, все толкова. Повикай Недко да си прибере нещата, че да тръгваме!

ДОБРИ. Е, чакай сега де! Не сме я наредили никаква още.

ДОНА. Няма що да редите. Всичко си е в ред. Хайде, Ботьо, тръгвай!

ДОБРИ. Бате Ботьо, ние с теб нали се наговорихме: Недко да остане засега при мене в продавницата, докато аз оправя работата в училището и той да постъпи пак на учение? Така ли?

БОТЮ. Така! Другояче и не може да бъде.

ДОНА. Не ми трябват повече разпавии. Тя се свърши вече. Децата ни не ще умрат гладни на село. Имаме стока и работа за десет души.

ДОБРИ. Разбери, како Доне, че на село те ще бъдат вечни роби на земята, а тука ще станат господари.

ДОНА. Всякой си е господар на имота. А на чужд имот човек си остава винаги слуга. Толкова зная аз.

ДОБРИ. Моят имот не е чужд за вас, како Доне. Кой друг ще ми помогне, ако не вие?

ДОНА. Не си оставям аз децата да стават градски хаймани. Ето нà, не виждате ли какво стана с Недко само за два месеца?

БОТЮ. Е, да послушаме сега Добря, да оставим Недко още за малко, че ако не се оправя работата в училището, ще си го приберем.

ДОНА. Не мога да си губя времето да идвам друг път пак. Всичко трябва да се свърши сега. Колчо, иди извикай баща си да дойде тука!

КОЛЧО. Отивам. *(Излиза в продавницата.)*

ДОБРИ. *(Разхожда се недоволен.)* Не правите добре и толкова! Ще има да съжалявате после. Като прибера тук някой чужд

човек, например ей това момче Славчо, ще видите тогава.

БОТЮ. Нали това казвам и аз?

ДОНА. То насила работа не става. Като не ще момчето, как ще го накараш?

БОТЮ. *(На Добри.)* Като не ще големият, ще ти дадем пък малкия и пак не те оставяме.

ДОБРИ. То за малкия е лесно.

СЛАВЧО. *(Влиза от продавницата.)* Бачо Добре, ела, че те вика един човек!

ДОБРИ. Ей сега ида. *(Двамата излизат.)*

БОТЮ. Слушай, Доне, не ставай проста! Тука има цяло богатство, което не бива да изпускаме. Защо да отива в чужди ръце, докато може да остане за нашите деца. Не е малка работа то!...

НЕДКО. *(Влиза с наведена глава.)*

ДОНА. Какво си направил, бе синко?

НЕДКО. Нищо, мамо.

ДОНА. Как тъй нищо? Да се подиграваш там с учителките, нищо ли е?

НЕДКО. Аз не съм искал. Палю ме накара.

ДОНА. Че ти защо го слушаш?

НЕДКО. Не зная.

БОТЮ. Не става тя тъй! Ако ще се учиш, учи се, ако не, оставяй се!

НЕДКО. Аз искам да се оставя.

БОТЮ. Добре! При чича си ли искаш да останеш?

НЕДКО. Не! Искам в село да си дойда.

ДОНА. Ха така! Хайде, събирай си нещата, че да си вървим!

БОТЮ. Не е добре така! Ти трябва да останеш при чича си завинаги!

НЕДКО. Не мога, тате. Тука не е хубаво.

ДОНА. Повече да не приказваме! Събирай си нещата! Ботю, хайде при Добря да му кажем, че да си вървим!

БОТЮ. Нали щяхме да хапнем?

ДОНА. Из пътя ще ядем. Тръгвай! *(Двамата влизат в продавницата.)*

НЕДКО. *(Остава сам и почва да си прибира ученическите вещи)*

в раницата. Отвън изсвирва автомобил.)

ПАЛЮ. *(Дебнешком се промъква през дясната врата.)* Недко, готов ли си?

НЕДКО. Какво, бе Пальо?

ПАЛЮ. Хайде да бягаме. Автомобилът чака.

НЕДКО. Ами нашите като са тука?

ПАЛЮ. Защо са дошли?

НЕДКО. Да ме водят на село.

ПАЛЮ. Не ти трябва никакво село. Вземай си дрехи, хляб и хайде, че моят приятел чака вън!

НЕДКО. Олеле, Боже, що да правя?

ПАЛЮ. По-скоро де, като не, ще те оставя! Тази ли ти е раницата? Какво има вътре? *(Разтваря и гледа.)* Книги? По дяволите! Не ти трябва за нищо. *(Изтърсва ги.)* Дай да наслагаме тука дрехи и хляб, ако имаш!

НЕДКО. Ето ми дрехите, но хляб нямам.

ПАЛЮ. Нищо, нищо! *(Търчи дрехите в раницата.)* Пари имаш ли?

НЕДКО. Имам малко.

ПАЛЮ. Е, добре тогава! Там ще намерим всичко.

НЕДКО. Де ще отидем?

ПАЛЮ. В един град. *(Дига раницата.)* Тръгвай подире ми!

НЕДКО. Оле, ами сега?

ПАЛЮ. Сега, после, все едно! Хайде! *(Блъска го към вратата.)*

НЕДКО. Чакай малко!

ПАЛЮ. За какво да чакам? Да ни заварят тука ли? Ето, че иде някой! *(Блъска го.)* Бързо, бързо!...

КОЛЧО. *(Влиза тичешком.)* Бате Недко, на пътя има въртомобил. *(Спира се изненадан.)*

ПАЛЮ. *(На Колча.)* За какво идеш сега тука?

КОЛЧО. А, ти ли си лятошното момче? Ще ме повозиш ли на въртомобила?

ПАЛЮ. Ще те повозя, ама иди вътре!

КОЛЧО. Чак до село ли?

ПАЛЮ. До село.

КОЛЧО. О-ха!... *(Тича към продавницата.)* Мамо, тате, ще си

идем на село с въртомобил. *(Излиза.)*

ПАЛЮ. Хайде сега! *(Избягват. Навън свири автомобил. Дочува се шум и глъч. Автомобилът отминава. След малко всички се връщат през дясната врата и водят Недко, който си носи ранницата. Славчо надзърта откъм продавницата.)*

ДОНА. Ах, Боже Господи, умориха ме! *(Сяда на леглото, дига ръце и ги слага на коленете си.)* Що ми трябваше, що ми трябваше?

БОТЮ. Искаш да бягаш, а? Чакай да ти вкарам ума в главата! *(Замахва да го удари.)*

ДОБРИ. *(Спира му ръката.)* Чакайте! Оставете го на мене!

ДОНА. Ох, умориха ме тези хора!... Що ми трябваше да си давам детето?

БОТЮ. *(На Недко.)* Ще бягаш, а? От родителите си ще бягаш? Я ми го дайте тука! *(Впуща се към него.)*

КОЛЧО. *(Изпръчва се.)* Олеле, тате, остави го!

ДОБРИ. Стойте настрана! Засега Недко е мое момче и аз ще се разправам с него. Слушай, Недко! *(Хваща го за рамото.)* Както виждаш, ти вече втори път сгреши. Каж ми, защо правиш така?

НЕДКО. *(През сълзи.)* Не зная.

ДОБРИ. Не става то тъй. Ти много добре знаеш какво правиш. Къде щеше да вървиш?

НЕДКО. *(Плачливо.)* Палю искаше да ме закара в един град.

ДОБРИ. Че какво ще правиш там?

НЕДКО. Ще се учим да караме автомобили.

ДОНА. Ох, ох, какво имала глава да тегли!

БОТЮ. Ха сега пък друго! Не ти ли стигна, бе сине, работа при нас, при чичо ти, ами се залавяш с такива щуротии?

ДОБРИ. Слушай, бе момче, за да станеш днес шофьор, трябва да имаш най-малко третокласно образование. А ти с тази си простотия къде ще вървиш? За нищо не ставаш, разбираш ли? За нищо!...

НЕДКО. Аз не ща да става никакъв. Ще си ида в село.

КОЛЧО. С въртомобила ли, бе бате Недко? И аз ще дойда.

НЕДКО. Не, пеша ще си отида. Не ми трябва вече град. От него

само лошотии научих. Аз ще си ида в село при моите овци, градини, поля, гори... С тях по-добре се живее. (*Вдига глава.*)

Мамо, тате, хайде да си вървим! (*Събира си книгите.*)

ДОНА. (*Става.*) Да си живо, детето ми! Ум и разум Господ да ти дава! Хайде!...

БОТЮ. Е, нищо пък: всякое зло за добро! Да си вървим! Сбогом, Добре!

ДОБРИ. Както и да е, вие сте добре, ами аз оставам без свой човек.

КОЛЧО. Чичо, бате като не ще, аз ще дойда да седа при тебе.

ДОБРИ. А, браво, Колчо! Видите ли кой бил моят човек? (Глади го по главата). Хайде, расти по-бързо, че ще дойдеш при мене да се учиш!

КОЛЧО. Ще дойда, чичо, ще стана твое момче, ама аз да продавам бонбоните!

ДОБРИ. Ти, Колчо, ти!

БОТЮ. Сбогом, Добре! Ако е живот и здраве, пак ще се нареди!

ДОНА. Че хайде сбогом, Добре! Не ни се сърди!

ДОБРИ. Сбогом, како Доне! За нищо не ви се сърдя. Кой накъдето му тегли сърцето, там да върви! За всякого има място и работа по земята. Пък и всички занаяти са добри, само ако влагаме в тях своя честен труд и човешката си съвест.

(Всички излизат един след друг.)

ЛЯТНО УТРО

Зора е рано ранила
над наше село голямо,
огрея китна рудина⁹,
полето цветно, засмяно.

Разбуди птички в гората
да емнат¹⁰ песни звънливи
и росни капки в тревата
да лъснат бисер светливи.

⁹Планинско пасище

¹⁰ Започнат

Разбуди люди работни,
доде е хладно да стават,
в нивята равни просторни
класисто жито да сбират.

Разбуди млади овчари
стада на паша да водят,
да свирят с медни кавали,
по цял ден песни да пеят.

Разбуди бистри потоци
към село бързо да слизат,
на подрашили селяци
брашното ситно да мелят.

А слънце светло, сияйно
трепти над хълми далечни,
на своите рожби гальовно
привети праща сърдечни.

БЕЛЕЖКА

При представяне драмата „Град или село“ стихотворението „Лятно утро“ може да послужи за песен по народен мотив, изпяна от пастирчетата в първо действие на страница 6 и 22.

Ще се печатат:

ДА БЪДЕМ ДОБРИ
стихове за деца

ПЪРВАТА ЗАГАДКА
младежка драма в три действия

ПРОЛЕТНИ УТРИНИ
I сборник еднодейни драми

КАКВИ СМЕ?
II сборник еднодейни драми

СИЛИТЕ НА ЖИВОТА
драматична трилогия

МЛАДИНИ
приказки и разкази

Печатница „Родина” – Габрово, 1934 г.

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

- № 1. **Самотни силуети**, приказки и разкази – изчерпана
- № 2. **На слънцето**, детска драма, II изд.
- № 3. **За жива вода**, детска драма, III изд.
- № 4. **Тайния ключ**, детска драма, II изд.
- № 5. **Майка мащеха**, детска драма, II изд.
- № 6. **Малките спасители**, детска драма, II изд.
- № 7. **Живо езикознание**, ръководство за учители
- № 8. **Китка кървави цветя**, стихове, разкази, сцени
- № 9. **Война и любов**, повести
- № 10. **Светли празници**, детски драми
- № 11. **Най-добрите другари**, детска драма
- № 12. **Моите песни**, стихосбирка
- № 13. **Град или село**, детска драма
Светлина от изток, разкази от Ил. Ив. Черен

Следват нови книги

Поръчки в предплата от Н. БЕНЕВ, Габрово
Книгата се доставя в предплата от Н. БЕНЕВ, учител, Габрово

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

ЗА ЖИВА ВОДА

Детска драма
в три действия

Наша библиотека № 3

Л И Ц А

МАЙКА

ПЕНКА

ГОРЧО

СЪСЕДКА

ЦАРКИНЯ

СЛУЖАНКА

ДЖУДЖЕ

СТРАЖИ

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Бедна стая. В едната страна е леглото на майката, в другата – леглото на двете деца. По средата – маса и столове. Зад леглото на майката – малко шкафче с панички, чаши и шишенца. Единствената врата в дъното води навън. Есенно време след обед. Майката лежи болна на леглото си, а дъщеря ѝ Пенка седи на стол до нея и плете шал. Няколко минути мълчание.

МАЙКА. *(Отваря очи.)* Кое време е сега?

ПЕНКА. Следобед е, майко.

МАЙКА. Горчо още ли го няма?

ПЕНКА. Няма го. Наближава да ги пуснат от училище.

МАЙКА. Дай ми малко вода!

ПЕНКА. *(Подáva ѝ чаша.)* Останал е още един хап от лекарството. Ще го вземеш ли?

МАЙКА. Остави го за довечера! *(Надига се и пие вода.)* Лекарят нали каза да ми купиш друго лекарство, да го пия по една лъжица три пъти на ден?

ПЕНКА. Каза, но няма пари. Останаха колкото да ти купя довечера една чаша мляко и за нас един хляб.

МАЙКА. Ех, без това лекарство не ще оздравям!

ПЕНКА. *(Просълзена.)* Какво да правя, майко, като от два дена не съм ходила на работа в плетачницата? Поне да бях изкарала ей този шал, да го предадох днес, щях да взема пари. Пък ти цяла нощ не ме остави ни да работя, ни да спя.

МАЙКА. Виновна ли съм аз, че болестта ме хвърли в такъв огън, та без малко щях да свърша? Ох, то по-добре щеше да стане: да се отърва аз от света и вие от мене.

ПЕНКА. Не говори така, майко! Какво ще правим ние без тебе? Малки сме още. Почакай да порастем!

МАЙКА. Да чакам, дъще, то е добре, но мене кой ще чака? Като дойдат да се свършат, никой не те пита.

ПЕНКА. Ти ще оздравяш, майко. Горчо ще остане утре да те пази, пък аз ще ида да работя, че да мога ти купи вечерта от онова лекарство. То сигурно ще те изцери.

МАЙКА. Свършена е вече тя моята. Скоро ще ида при татко ви. Ами за вас ми е грижа: какво ще правите сами?

ПЕНКА. Не, майко, аз съм сигурна, че ти ще оздравяш. Потърпи до утре! Като работя цял ден, вечерта ще ти донеса лекарството. То ще те изцери. Една лъжичка ще вземеш веднага, а от други ден ще почнеш редовно по три пъти. И тъй, додето се свърши. Тогава ти ще оздравяш. *(Сяда и плете.)* Ще станеш от леглото, ще почнеш да ходиш, да работиш, и аз ще работя, и Горчо през лятото ще работи – така ние пак ще вземаме много пари, ще си купуваме всичко, което ни трябва, и ще бъдем добре. Сутрин ти пак ще си ставаш рано, ще ни приготвяш закуската и колко хубаво ще бъде: щом ставаме, всичко наредено! На обед ще се сбираме пак, ще готвим, ще обядваме и пак ще заминаваме. Ето ни вечерта пак наедно. Надонасяме сума покупки, ти готвиш за вечеря, аз си плета шала, а Горчо ни разказва приказки от училище. Това е чудесно! Нали, майко? *(Забелязва, че майката е заспала.)* Ах, тя спи! *(Отива при нея.)* Как се унесе, как сладко заспа! *(Усмивва се и я завива.)* Тя ще оздравя. Аз зная, че нашата майка пак ще оздравя. *(Връща се на мястото си и продължава да плете, като често я поглежда.)*

СЪСЕДКА. *(Възрастна жена, влиза и носи паничка с ядене.)* Добър ден! Спи ли още?

ПЕНКА. *(Става.)* Добър ден! Спи както винаги.

СЪСЕДКА. Рекох, че е будна, та ѝ донесох малко млечна каша. Захар като нямаше, че със сол я посолих. Не е до там за болен човек, но дано посегне да си хапне.

ПЕНКА. *(Поема паничката и я оставя на долапчето.)* Благодаря ти, съседко. Като се събуди, ще я поканя, че дано си хапне. От вчера не е яла нищо.

СЪСЕДКА. Сега какво ѝ даваш да яде?

ПЕНКА. Вчера ѝ купих бял хляб и мляко, хапна малко, а след това изпи сума вода. Много вода пие и все лежи, лежи.

СЪСЕДКА. Никак ли не става от леглото?

ПЕНКА. Става. Кога има слънце, извеждам я на двора да се погрее, но скоро я хваща сън и вика да я внасям. А щом я внесе и заспива.

СЪСЕДКА. Не зная каква беше тази нейна болест?

ПЕНКА. Някаква сънна болест – казва лекарят. Унася я на сън и от ден на ден все по-дълбоко.

СЪСЕДКА. Ами че нали може да се събужда?

ПЕНКА. Събужда се, даже често, но скоро пак заспива. Ако можехме да ѝ вземем новото лекарство, сигурно ще ѝ стане по-добре, така каза и лекарят, но няма с какво.

СЪСЕДКА. Как няма с какво?

ПЕНКА. Нямаме пари, пък и аз не мога да я оставя, че да ида да поработя, да изкарам нещо.

СЪСЕДКА. Ще се намери то. Че да си вървя аз.

ПЕНКА. Постой още малко! Поседни! Тя може да се събуди, да ѝ поприказваш, да я раздумаш.

СЪСЕДКА. Да постоя, то не е зле, ами си имам работа, че трябва да си вървя. Пък надвечер аз пак ще намина.

ПЕНКА. Намини, съседко, намини. Мама вечер се събужда и дълго седи будна. Горчо ѝ разказва приказки от училище и тя тъй се унася, докато пак заспива.

СЪСЕДКА. Ще дойда, ще дойда аз, ако не довечера, пък утре. Сега сбогом!

ПЕНКА. Сбогом, съседко, благодаря ти за добрата грижа към нас.

СЪСЕДКА. Аз не ще ви оставя. Утре пак ще ви изпратя нещо. Сбогом! Пък Горчо да ми донесе паничката!

ПЕНКА. Като я изпразним, ще ти я донесе.

СЪСЕДКА. Ха, добре! *(Излиза.)*

ПЕНКА. *(Изпраща я до вратата и се връща. Сяда пак на мястото си и плете.)*

ГОРЧО. *(Влиза с чанта в ръка, весел, засмян, крие нещо зад гърба си.)* Не знаеш какво имам?

ПЕНКА. Ст! Тихо! *(Показва към майка си.)*

ГОРЧО. Виж, аз имам гумена топка. *(Показва я.)*

ПЕНКА. *(Изненадана.)* Откъде я взе?

ГОРЧО. Да не мислиш, че съм давал пари за нея? *(Хвърля си чантата на леглото.)*

ПЕНКА. Откраднал си я!

ГОРЧО. О-хо, нали знаеш, че аз не крада?

ПЕНКА. Намерил си я?

ГОРЧО. Не-е! Подари ми я... знаеш ли кой?... Минката. Купил си нова. Тази има малка дупчица и издиша, ала пак подскача. Гледай! (*Удря топката о пода.*) Хоп! (*Хваща я.*)

ПЕНКА. Тихо, ще събудиш мама!

ГОРЧО. По-добре – да ми види топката. Но да не мислиш, че Минката ми я даде току-тъй без нищо? Знаеш какво му обещах.

ПЕНКА. Какво имаш, че да му обещавам?

ГОРЧО. Имам аз нещо, което никой не знае.

ПЕНКА. Хм, лъжко, какво е то?

ГОРЧО. Той, Минката, да не мислиш, че е като нас, да нямат пари да си купят нищо! Те са богати. Живеят в голяма къща на главната улица. Но имат и друга къща в лозята. Там имат едно кученце. Викат го Лебед, защото е бяло като една патка, която плува по големите води. Че този Лебед се разболял. На Минката баща му водил лекар чак на вилата, давал на кученцето лекарство, но не можли да го оздравят. То все си лежи и скимти. Пък на Минката много му е мъчно за него, защото то било научено на всякакви игри: да стои на задните си крака, да прескача бастун, да носи в уста книги, да яде захар, бонбони. Знаеш ли? Вчера Минката носеше в училище пълен джоб бонбони и ми даде два. Единият беше ментен, пък другият – лимонен.

ПЕНКА. Е, ти какво му обеща за пробитата топка?

ГОРЧО. Пробита тя, ала пак подскача. Я гледай! (*Удря топката о пода и я хваща.*) Видя ли? Дупчицата едвам личи. Не можеш я намери къде е.

ПЕНКА. Е, какво му обеща за нея?

ГОРЧО. Обещах му, ... хм..., обещах му... жива вода.

ПЕНКА. Че каква е тя жива вода?

ГОРЧО. Хм, ей, че не разбираш! Жива вода за болното му кученце.

ПЕНКА. Е, добре де, но каква е тази жива вода?

ГОРЧО. Ей тъй жива вода! Като я пие някой болен, веднага

оздравява.

ПЕНКА. Че къде има такава вода?

ГОРЧО. Учителят каза: „Зад гората, в двореца на магьосаната Царкиня“.

ПЕНКА. Ха-ха-ха!... Той ви излъгал. Жива вода няма никъде.

ГОРЧО. О-хо, знаеш ти! Как да няма! Като минеш през гората и отидеш на поляната с белите цветя, насреща ще видиш големия дворец на Царкинята, ограден с високи стени. Вътре може да се влезе само през една порта. Но тя е желязна и пред нея пазят два гладни лъва. Ако можеш да им хвърлиш нещо да ядат, докато го изядат, ти можеш да почукаш с една желязна пръчица на вратата, тя ще се отвори и ти ще влезеш в двора. Там е изворът с живата вода.

ПЕНКА. Е-хе, та това е приказка!

ГОРЧО. Че приказка, я!

ПЕНКА. Защото е приказка, затова не е вярно.

ГОРЧО. Приказка е то, ала е вярно. Учителят нали ни каза: „Който е добър, послушен, кога му потрябва жива вода, може да отиде в двореца и да си налее!“

ПЕНКА. Ето нà, че ви излъгал!

ГОРЧО. (*Сърдито.*) Колко пъти ще ти казвам, че учител не лъже?

ПЕНКА. Шт! Не крещи, ще събудиш мама. Току-що е заспала.

ГОРЧО. Ти да знаеш добре, че аз ще ида в този дворец, ще взема жива вода и ще донеса не само за Минковото куче, ами и за мама.

МАЙКА. (*Пробужда се.*) За какво се карате, деца? Не ме оставете да спя. Тъкмо бях засънувала, че съм вече оздравяла и вървя сама по един път. Къде водеше този път, не знаех. Защо отивах по него, пак не знаех. Той се губеше насреща в една тъмна гора. Кога се взрях по-добре, видях, че в гората нещо светеше като две котешки очи. Колкото повече приближавах, очите ставаха все по-големи и по-страшни. От тях почнаха да изскачат искри и да посипват пътя. Поисках да отида по-нататък, но горещината ме задушаваше и дочувах детски глас също като на Горча, който викаше от гората: „Насам, мамо,

насам! Не се плаши! Това е лъжа!“. Стреснах се и се събудих. Не можах да разбера кое е лъжа.

ГОРЧО. То не е лъжа, майко. Тези огнени очи са на лъвовете, които пазят живата вода. Но те не са толкова страшни, щом можеш да им хвърлиш по един хляб в устата. Докато го изядат, можеш да почукаш с желязната пръчица на вратата. Вратата ще се отвори и ти ще влезеш вътре. В двора се намира изворът с живата вода. Но по-напред трябва да се влезе при Царкинята, която е магьосана да стои винаги затворена в двореца. От нея ще се вземе позволение да си налееш вода от извора. Тя ще позволи, ако ѝ се обещае, че ще я освободиш от магията.

МАЙКА. Какво си приказваш ти?

ПЕНКА. Приказка им разправяли в училището.

ГОРЧО. Приказка е то, ала който вярва, става истина. Аз ви казвам, че ще ида да освободя Царкинята от магьосания дворец и тя ще ми позволи да си наляя жива вода от извора. А щом си напълня шишенцето, ще бързам да изляза, докато лъвовете не са огладнели, че могат да ме разкъсат. После ще бързам да измина голямата гора, докато не е мръкнало, че да си дойда по-скоро. Ах, маминко, щом сръбнеш от тази вода и ще оздравяш!

МАЙКА. Да оздравявам, то е добро нещо, но мъчно се оздравява, след като съм боледувала толкова време.

ГОРЧО. Да, но щом сръбнеш жива вода!...

МАЙКА. Живата вода е далеч, дете, и тя в днешно време е станала много скъпа, а ние нямаме пари.

ГОРЧО. Че защо ни са пари, майко? Стигат ми само два хляба за лъвовете, една желязна пръчица да почукам с нея на вратата и едно шишенце да наляя в него вода. Какво ми трябва повече?

ПЕНКА. Но и за тези неща пари иска.

ГОРЧО. Е, че колко пари иска? Не трябва много. Ти, како Пенке, ще ми дадеш, нали?

ПЕНКА. Аз нямам пари да купя мляко и лекарство, пък за такива ли празни работи да ти давам?

ГОРЧО. Празни ли са? Ти ще видиш дали са празни! Аз ще си

намеря пари. Ще поискам от Минката, ала като донеса живата вода, на тебе не ще дам.

ПЕНКА. Аз нямам нужда от твоята жива вода.

ГОРЧО. Нямах нужда, но да знаеш, че като изцерея мама, тя ще бъде само моя майка.

МАЙКА. Не се карайте, деца! То тъй не може. Аз съм майка и на двама ви.

ГОРЧО. На нея да не ставаш майка! Не иска да ми даде пари за два хляба.

МАЙКА. Е, ще ти даде, ще ти даде. Ха, сега мълчи, че искам още малко да поспя.

ПЕНКА. Майко, съседката донесе млечна каша. Ето я, ще хапнеш ли? *(Поднася ѝ.)*

МАЙКА. А, млечна каша ли? Отсипи ми малко в една чинийка, а останалата изяжте с Горча.

ГОРЧО. Аз каквото съм изгладнял!

ПЕНКА. *(Отсипва.)* Ето, това за мама, това за мене, а това саницата за тебе. На̀ ти го.

ГОРЧО. *(Грабва паницата и една лъжица.)* Ох, сладка кашаца! *(Опитва я.)* Хм, тя била солена, пък аз помислих, че е със захар. Ала пак се ядва. *(Почва да лапа.)*

ПЕНКА. *(Яде от своята чиния.)* Щом изядеш кашата, ще идеш да занесеш на съседката паницата.

ГОРЧО. О-хо, ще ида аз! Не мога да се бавя с такива работи. *(Оставя паницата.)* Дайте ми пари за два хляба, че заминавам!

ПЕНКА. Къде ще заминаваш? Иди занеси паницата!

ГОРЧО. Не ми трябва никаква паница. Аз отивам за жива вода.

МАЙКА. Нали ти казах, че утре ще стоиш при мене, пък кака ти Пенка ще иде да работи. А вдруги ден, като донесе пари, ще купи на мене лекарство, на тебе ще даде за хлябове и тогава ще идеш за жива вода. Пък сега занеси паницата на съседката, че си ела да вземеш стомничката и да ми донесеш жива вода от нашия извор.

ГОРЧО. Не мога да чакам аз до други ден. Ами ако ме изпревари някой да освободи Царкинята от магията, ще завладее извора и никой вече не може припря дотам. Тогава как ще взема

от живата вода?

МАЙКА. Не бой се, няма кой да те изпревари, щом само ти я знаеш къде се намира.

ГОРЧО. Ами, знаят я всички ученици от нашето отделение. Учителят нали на всички ни разказа приказката?

МАЙКА. Но никой от тях няма болна майка като тебе и затова не им трябва да ходят за жива вода.

ГОРЧО. Минката нели имат болно куче? Ако аз не ида да донеса и за него, той ще повика техния слуга, ще идат двамата и ще завладеят извора.

МАЙКА. Още по-добре, че ще донесат да сръбна и аз от нея, та дано оздравям. Хубаво ще бъде! *(По-нататък тя постепенно се унася и заспива.)*

ГОРЧО. Тъй, ала без мене те пак не могат отиде. Аз зная едно нещо, което учителят не ни каза. В гората има едно Джудже. То знае всичките тайни на света. Аз да мога най-напред него да намеря, че то да ми даде хлябове и желязна пръчица или самò да ме заведе при Царкинята, да видите вие тогава как лесно ще взема живата вода!

ПЕНКА. Е, стига си дрънкал тези глупави приказки! Остави мама да спи! Утре аз ще ѝ донеса новото лекарство и като го пие по три пъти на ден, за 3 – 4 дена ще оздравя. Тогава не ще ни потрябва твоята жива вода!

ГОРЧО. За 3 – 4 дена ли? За една минутка ще я оздравя аз. Учителят нали каза: „Който болен пийне от тази вода, болестта му веднага изчезва и той става здрав и силен както в млади години“.

ПЕНКА. Да не вярваш! Ей, глупчо, жива вода сега има само в аптеките и тя се купува с пари. А парите се печелят с труд. Никакви твои Джуджета и Царкини не могат ти помогна, ако не работиш всякой ден.

ГОРЧО. Могат те, могат! Учителят каза...

ПЕНКА. Какво ви е казал? Разправил ви там една приказка да му стоите мирно и повече нищо.

ГОРЧО. Че ние винаги му стоим мирно, защо ще ни разправя приказки само за това? Не! Той каза: „Който освободи магьо-

саната Царкиня, тя ще се ожени за него и ще му даде всичкото си богатство“.

ПЕНКА. Ха-ха-ха! Че ти си малък, какво ще се жениш?

ГОРЧО. Тя сега ще ми даде само живата вода, пък когато порасна, ще ида да я взема заедно с богатството.

ПЕНКА. Че какво богатство има тя?

ГОРЧО. О-хо! Тя има голям дворец, пълнен със скъпоценности – все златни и сребърни неща, украсени с големи брилянти.

ПЕНКА. Какво е това „брилянти“?

ГОРЧО. Ха, брилянти не знае какво е! Брилянти са едни светли камъчета, които богатите хора слагат за украшение по пръстените си, по обеците си, по гривните си. На Минката баща му има една карфица с брилянти, че като я забодеш на вратовръзката си, свети като звезда. Тя струва много.

ПЕНКА. Е, че ти ще донесеш ли такива брилянти?

ГОРЧО. Сега не ще мога. Сега аз ще взема само жива вода, пък като порасна, ще отида да освободя Царкинята и тя тогава ще ми подари всичките си скъпоценни неща.

ПЕНКА. Какви неща ще ти подари?

ГОРЧО. Каквото ѝ поискам, ще ми даде. Аз мога да поискам едно конче като на Минката, с колелца на краката, че като го възседна, ще мога да се возя на него.

ПЕНКА. Ами брилянтите?

ГОРЧО. Е, брилянтите за какво ми са? Ако взема да играя с тях, те са много крехки и ще се строят на сол.

ПЕНКА. Защо ще играеш с тях? Ние можем да ги продадем и да вземем много пари.

ГОРЧО. Че ние тогава ще сме богати и не ще имаме нужда от пари.

ПЕНКА. Добре, тогава ти можеш да ми ги подариш да си направя украшения от тях.

ГОРЧО. Ще ти ги подаря, защо ми са? Пък сега знаеш ли какво ще направя?

ПЕНКА. Какво?

ГОРЧО. Ще отида при хлебаря да му поискам два хляба за лъ-

вовете.

ПЕНКА. Ами пари?

ГОРЧО. Пари ли? Ще му кажа, че после, кога се върна, ще му платя с два големи брилянта. Аз зная, че Царкинята е добра и като ѝ кажа, че не съм платил хлябовете на хлебаря, тя ще снесе от короната си два брилянта и ще каже: „На̀, вземи ги, плати му ги – да знае друг път да не те закача за пари и винаги да ти дава хляб колкото поискаш!“.

ПЕНКА. Той като ще ти повярва пък!

ГОРЧО. Ще видиш, като ще ми даде. После ще отида насреща при железаря. От него ще поискам една желязна пръчица да отворя вратата на двореца. Вярвам, че той ще ми я даде без пари. Колко пъти съм ходил да му духам на меха и да му въртя колелото.

ПЕНКА. *(Плете си шала.)* Дано ти даде!

ГОРЧО. *(Озвѣрта се из стаята.)* Сега ми трябва едно шишенце за живата вода. Де мога намери? Да взема едно от ей тези, мамините? *(Отива при долапчето.)*

ПЕНКА. Не може. Те трябва за лекарства.

ГОРЧО. Трябват ами! Ей това за какво е? То празно. Него ще взема.

ПЕНКА. Попитай по-напред мама, ако ти го даде!

ГОРЧО. Тя спи сега, защо да я будя? Аз ще го взема, пък ти ѝ кажи. *(Взема шишенцето.)* Трябва ми сега и една торба. Какичко, моля ти се, намери ми една торба!

ПЕНКА. *(Плете.)* За какво ти е пък тя?

ГОРЧО. Ще сложа вътре хлябовете и шишенцето.

ПЕНКА. Ей вземи си чантата.

ГОРЧО. Ха, виж, чантата става. *(Взема я, изхвърля книгите, слага шишенцето вътре и я нарамва.)* Ето сега съм готов. Отивам за хляба и пръчицата. Сбогом!

ПЕНКА. Как? Заминаваш за двореца? Ха-ха-ха! Не забравяй моите брилянти!

ГОРЧО. Щом получа хлябовете и пръчицата, какво ми остава? Значи, мога да тръгвам! Сбогом! Кажи на мама, че утре сутринта аз се връщам с живата вода и тя ще бъде вече здрава.

Довиждане! (*Тръгва.*)

ПЕНКА. Гледай да донесеш по-скоро хлябовете, че тази вечер няма що да ядем, пък живата вода е лесна.

ГОРЧО. Аз да ги пипна веднъж, че ще видиш ти тогава не ще ли си дойда с пълно шише! Пък ако не ми дадат от фурната, ще ида в гората да търся Джуджето. То ще ме научи какво да правя. Хайде, готово! (*Побягва.*)

ПЕНКА. Ха-ха-ха, детински работи! Ще има довечера да му се смея. (*Продължава да плете, като от време на време поглежда майка си.*)

МАЙКА. (*В просъница.*) Не ща, не ща да влизам вътре!... Там лъвовете,... огнени очи, ... жива вода... Дай, дай да пия!... Ах, огън, огън!...

ПЕНКА. (*Скача и отива при нея.*) Майко, ей майко, какво ти е? (*Дърпа я.*)

МАЙКА. (*Събужда се.*) А, пак ли сънувах?

ПЕНКА. Викаше нещо.

МАЙКА. Виках ли? Да, трябва да съм викала. Отивах за жива вода в магьосания дворец на Горча, но лъвовете с огнени очи се изправиха насреща ми и щяха да ме разкъсат. Добре, че ме събуди. Дай ми сега вода!

ПЕНКА. (*Подáva ѝ с чаша.*) Да ти дам ли хапа?

МАЙКА. Последния хап, нали? Дай да го взема, че утре дано ми донесеш другото лекарство. (*Гълта хапа и пие вода.*)

ПЕНКА. Дано ти донеса! Тази вечер ще седя, докато изплета шала, а утре ще отида да го занеса и да работя в плетачницата. Горчо ще остане да те пази. За няколко дни да не ходи пък в училище!

МАЙКА. Не ми се иска да губи от уроци, но няма как, ще остане. Ами къде е той сега?

ПЕНКА. Ха-ха-ха, остави го! Нали го чу, като брътвеше за живата вода? Взе си чантата, сложи вътре едно празно шишенце и отиде да иска от хлебаря два хляба за лъвовете, пък от железаря – желязна пръчица да отворел вратата на магьосания дворец, че щял да влезе при Царкинята да ѝ иска жива вода. Тя щяла да му даде златни и сребърни неща с брилянти, задето

щял да я освободи от магията и да се ожени за нея. Ха-ха-ха!

МАЙКА. Но защо го пусна? Той едва ли ще се върне.

ПЕНКА. Ще се върне той. Аз му казах, като му даде хлебарят хляб, да го донесе тука, че за довечера нямаме какво да ядем.

МАЙКА. То добре, но да не би да тръгне нанякъде, ще се изгуби. Пък и мръква вече.

ПЕНКА. Той каза, че ако хлебарят не му даде два хляба, ще отиде в гората да дири Джуджето, да го пита що да направи, за да влезе в двореца.

МАЙКА. Ах, дъще, не трябваше да го пуцаш! Той непременно ще се повлече по глупавия си ум да иде из горите и кой знае къде ще се изгуби и какво ще стане с него! Не трябваше да го пуцаш!

ПЕНКА. Че що да сторя, майко, като постоянно все това си брътвеше! Пък и не вярвам да се отдели от града и да тръгне нанякъде!

МАЙКА. Не вярваш ти, но той с цялата си душа вярва в истиността на приказката и тъй ще отиде да се загуби. Не трябваше да го пуцаш и туй то!

ПЕНКА. Като каза, че ще иде за хляб, пък нямаше и аз нищо не му рекох.

МАЙКА. Но ето нà, че още го няма! Остави шала и тичай по-скоро да го стигнеш! Ах, Боже, каква тревога ми създадохте пак!

ПЕНКА. Защо да си губя работата? Той ще си дойде.

МАЙКА. Дъще, не ме ядосвай! Нали си го знаеш какъв е? Остави и работа, и всичко, че отивай! Отивай, докато не е станало късно! Сърцето ми трепери. Усещам, че нещо лошо ще стане.

ПЕНКА. Успокой се, майко, ето, отивам! *(Хвърля шала на леглото и тръгва.)*

МАЙКА. Хем да не се бавиш! Скоро да се връщаш.

ПЕНКА. Ей сега, майко! *(Бързо излиза.)*

МАЙКА. Ах, Боже мой, нещо лошо ще стане! *(Отпуца се на леглото.)*

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Вътрешността на разкошен дворец: колони и сводове, прозорци от кристални стъкла, завеси от червена коприна, килими от тъмно кадифе. Външната светлина се ломи в разнообразни оттенъци и блести по изящните украшения.

На висок трон седи хубавата Царкиня, в бели дрехи, с огърлица от бисерни зърна, с разпусната коса и златна корона, по която светят големи брилянти.

В подножието на трона е седнала старата Служанка, държаща на коленете си стъклено блюдо, пълно с бисер и злато, а в ръцете си – свилени конци.

До вратата отдясно пазят двама стражи, въоръжени с копия.

СЛУЖАНКА. Царкиньо, ще нижа едно зърно бисер, едно зърно злато; едно – бисер, едно – злато. Така огърлицата ще стане по-разкошна.

ЦАРКИНЯ. Да, разкошна трябва да стане огърлицата, Служанке.

СЛУЖАНКА. (Почва да ниже.) Ръцете ми май треперят, не мога да улчувам дупчиците, но пак ще бързам, че той може скоро да се яви.

ЦАРКИНЯ. Той трябва вече да се яви! Откога го чакаме?

СЛУЖАНКА. Дете беше ти тогава, когато те донесох тука.

ЦАРКИНЯ. Магьосаната Царкиня съм аз. Тъй ме знаят всички, дори и децата приказки си разправят за мене. Но приказката е едно, истината – друго. А истината аз още не зная. Защо съм магьосана? Кой ме е магьосал да стоя затворена в този голям дворец и да пазя извора на живата вода? Какъв ще бъде моят избавител и кога ще се яви той да ме избави? Ето, това искам да зная.

СЛУЖАНКА. Досега ти нищо не можеше да знаеш, защото така ти бе обречено от злата Магьосница. Но днес, когато навършваш петнадесет години, може всичко да ти се каже.

ЦАРКИНЯ. Хм, така ли? Значи днес е моят рожден ден?

СЛУЖАНКА. Преди петнадесет години на днешния ден се роди ти.

ЦАРКИНЯ. А кои са моите родители?

СЛУЖАНКА. Те са един цар и една царица. Но не като днешните царе да водят войни и да избиват сума хора, а пазители на една планинска местност, закрилници на едно бедно население, което пробива земята, вре се дълбоко под планините, в мрачни галерии, да вади от там не злато и бисери, а въглища и желязо.

ЦАРКИНЯ. Че защо им са на хората тези мръсни неща?

СЛУЖАНКА. Желязото е тяхното злато. От него те правят едни големи казани, пълнят ги с вода и ги подкладат с въглища. А въглищата са техните бисери.

ЦАРКИНЯ. Че какво правят с това?

СЛУЖАНКА. Тези казани ги казват машини. Като подкладат водата, тя става на пара и върти едни колела. С тези колела те предат, тъкат, возят се по вода и суша, мелят си брашно, пекат си хляба и всичко, всичко с тези машини правят.

ЦАРКИНЯ. Че то добро ли е това?

СЛУЖАНКА. Хората го смятат за добро, макар че през целия си живот непрестанно работят, до умиране се мъчат да им угодяват, да пълнят устата им с въглища, но тези железни чудовища никога се не насищат.

ЦАРКИНЯ. Ами злато и бисери имат ли?

СЛУЖАНКА. Като копаят из земята и като слизат по морското дъно, намират и злато, и бисери, но никой не смее да ги взема за себе си, а трябва да ги дават на своите господари. От златото правят едни малки търкалца, на които казват пари. За тези парите се карат помежду си, бият се и се убиват с едни железни цеви, из които излиза огън и желязо, наречени пушки и топове, или пък се затварят в големи каменни здания, на които казват тъмници.

ЦАРКИНЯ. Защо хората правят това?

СЛУЖАНКА. Защото всякой иска всичкото злато за него да е.

ЦАРКИНЯ. Ами че моят баща нали е цар, защо не им заповяда да не правят така?

СЛУЖАНКА. Сега и царете не могат вече да им съдят. Който награби повече злато, става по-силен и от царя.

ЦАРКИНЯ. Тогава какво правят моите родители?

СЛУЖАНКА. Те помагат на бедните.

ЦАРКИНЯ. Че кои са бедни?

СЛУЖАНКА. Които не са могли да си наградят злато. А те са най-зле, защото само работят, работят навсякъде: и над земята, и под земята, и в морето, и по въздуха и за всичко получават само по малко хляб.

ЦАРКИНЯ. Ами златото? То за какво им служи?

СЛУЖАНКА. За нищо. Те го сбират, само да го имат, защото то им дава сила.

ЦАРКИНЯ. Ами моите родители с какво помагат на бедните?

СЛУЖАНКА. Дават им храна, дрехи и когато се разболеят, ги церят.

ЦАРКИНЯ. С какво ги церят? Имат ли те в своя дворец жива вода?

СЛУЖАНКА. Няма. Те ги церят с лекарства, които купуват от аптеките. А жива вода има само тука.

ЦАРКИНЯ. Че защо тогава не дойдат при нас да си вземат? Ние ще им дадем.

СЛУЖАНКА. Да дойдат, но не могат, защото най-първо те не знаят, пък и да знае някой, трябва изкусно да подмами лъвовете, които пазят долу на пътния вход, да почука с магическа пръчка на вратата, тогава чак тя ще се отвори и той ще може да влезе.

ЦАРКИНЯ. Ние не можем ли да му отворим, ами трябва той самичък да се мъчи?

СЛУЖАНКА. Не можем. Който сполучи самичък да влезе, само на него ще позволим да си налее жива вода и той ще бъде твоят избавител. Така е повелила злата магьосница и така ще бъде. Никой не може измени оброка ѝ.

ЦАРКИНЯ. Е, кажи ми тогава защо съм магоьосана аз и как е станало това?

СЛУЖАНКА. Когато ти се роди, баща ти покани всички орисници да ти отредят бъдния живот. Но само една не покани,

защото тя винаги вещаеше зло. Вечерта царят им даде богата гощавка. Събраха се всички добри орисници, ядоха, пиха на царската трапеза, пяха песни, играха самодивски игри, веселиха се и когато наближи потайният час на нощта, всички станаха и наобиколиха златната ти люлчица. Ти сладко си спеше и нищо не виждаше. Подред всякоя орисница изричаше по нещо хубаво за през целия ти живот. Една казваше: да си първа хубавица в царството; друга: да си винаги весела и засмяна; трета: да станеш прочута през девет земи в десета; четвърта: да имаш добро сърце и да помагаш на бедните хора; пета: да обичаш родителите си повече от себе си; шеста: да спечелиш сърцето на най-добрия момък в царството. Но в това време пристига лошата орисница, сърдита задето не е била поканена, и изрича тежката си дума: да растеш до петнадесетата си година далеч от родителите си, далеч от хората, далеч от света, в магьосания дворец, да пазиш извора на живата вода, сама пазена от тези стражи тука и от двата страшни лъва, които лежат въвн пред пътната врата, и всичко, що се заблуди по горския път да дири подслон при нас, те начаса да го изядат. Никой да не може ни да влезе, ни да излезе от тука. Само на мене, старата служанка, позволиха да те донеса тука и да се грижа за тебе, но и аз не мога да излизам въвн от двора.

ЦАРКИНЯ. Ами не можеше ли да не ме донасяте в този магьосан дворец?

СЛУЖАНКА. Не можеше. Орисницата каза: ако не те донесем тука, начаса да си умреш.

ЦАРКИНЯ. Ех, служанке, по-добре да съм умряла, но поне щях да си остана при родителите. А сега?

СЛУЖАНКА. Лошото се свърши, миличка. Днес ти навършваш петнадесет години и от днес нататък ние всякой ден ще очакваме да дойде избавител.

ЦАРКИНЯ. Но как ще дойде, когато тук никой не може да влиза?

СЛУЖАНКА. Не, ние имаме един вестител от външния свят. Той е горското Джудже, което ти си често виждала да идва при нас и да ни носи новини. Но на тебе аз нищо не можех да

казвам до петнадесетата ти година. Ала отсега вече ти всичко ще узнаваш.

ЦАРКИНЯ. Ами това горско Джудже как може да влиза и излиза? Него лъвовете не могат ли да го изядат?

СЛУЖАНКА. Не могат, защото то има магическа желязна пръчица, като им я покаже, и устата им се затварят, а вратата на двореца се отваря и то влиза.

ЦАРКИНЯ. Защо тогава не кажем на него да ни доведе избавителя и по-скоро да ни отърве от магията?

СЛУЖАНКА. То ще го доведе, ако той се яви и сполучи сам да влезе в двореца. Иначе не може.

ЦАРКИНЯ. Ах, служанке, че тогава той никога не ще се яви и ние тука ще си останем самички докрай. Родителите ми толкова време тъжат за мене, пък аз не мога ги утеши, защото никога не ще ги видя и те не ще ме видят. Ах, милата майка и добрият татко – те ще умрат без мене и аз не мога им помогна! *(Сълзи закапват от очите ѝ.)*

СЛУЖАНКА. Ти плачеш, дете, но от твоите очи падат брилянти в моето блюдо и с тези брилянти аз ще украся короната на твоя избавител. И когато той почука на вратата и дойде, ще ти окачи тази огърлица на шията, а ние ще положим на главата му златна корона, обкована с тези прекрасни брилянти, които ще блестят като звезди в майска нощ. От тях аз ще ти направя и една диадема, ще я положа на челото ти да свети като слънце. И когато той почука и влезе... *(На вратата се почуква.)*

СТРАЖИ. Кой е там?

ГЛАС. Аз съм горското Джудже.

СТРАЖИ. Какво искаш?

ГЛАС. Искам да вляза при Царкинята.

СТРАЖИ. Защо?

ГЛАС. Нося ѝ новини от външния свят.

СТРАЖИ. Какви? Ние трябва да знаем.

ГЛАС. Водя ѝ избавител.

СТРАЖИ. Царкиньо, горското Джудже иска да влезе. Казва, че ви води избавител.

ЦАРКИНЯ. Избавител?

СТРАЖИ. Да, избавител казва.

ЦАРКИНЯ. Служанке, чуваш ли? Джуджето ни води избавител!

СЛУЖАНКА. Ти си вече на петнадесет години. Можеш да заповядваш. *(Продължава да ниже.)*

ЦАРКИНЯ. Аз заповядвам: Пуснете го!

СТРАЖИ. Царкинята заповядва на Джуджето да влезе. *(Отварят вратата. Джуджето влиза. Стражите му отдават чест с копията си.)*

ЦАРКИНЯ. Каква вест ми носиш, горски приятелю?

ДЖУДЖЕ. *(Покланя се.)* Царкиньо, ти ме много поласка, като ме нарече „приятел“, затова пък позволи ми да ти съобщя една приятна вест!

ЦАРКИНЯ. Разбрах: ти си довел в моя дворец чужд човек.

ДЖУДЖЕ. Да, Царкиньо, но аз наруших закона на съдбата само зарад тебе.

ЦАРКИНЯ. Как можа ти да извършиш това?

ДЖУДЖЕ. Аз го извърших в името на твоето спасение.

ЦАРКИНЯ. Не те ли е страх от наказание?

ДЖУДЖЕ. Ако искаш, накажи ме с една ласка от твоята хубава ръчица. Ако пък не искаш, аз мога да го изведа пак в гората и да го оставя да спи на същото дърво, дето го намерих.

ЦАРКИНЯ. Не, не, ела тука! Ти си моят добър приятел.

ДЖУДЖЕ. *(Приближава се с усмивка.)* Ще ме наказваш ли?

ЦАРКИНЯ. *(Прегръща го.)* Да, ще те накажа. *(Целува го по челото. Към стражите.)* Пуснете момчето да влезе!

СТРАЖИ. *(Отварят вратата.)* Царкинята заповядва на момчето да влезе.

ДЖУДЖЕ. Той се страхува. Чакайте, аз ще го доведа! *(Бързо изскача навън. След малко води изплашения Горчо, който държи в ръка празно шишенце. Стражите му отдават чест.)* Ето го, Царкиньо. Смирено се кланя пред твоите хубави очи. *(На Горча.)* Поклони се на Царкинята! Хайде де!

ГОРЧО. *(Кланя се.)*

ДЖУДЖЕ. Ха така!

ЦАРКИНЯ. Как се казваш, момче?

ГОРЧО. Аз съм Горчо, ученик от II отделение.

ЦАРКИНЯ. Добре. Защо си дошъл тука?

ГОРЧО. Милостива Царкиньо, аз съм твоят избавител. Дойдох да ми позволиш да си наляя жива вода за болната ни майка. Смили се над нас, помогни ни! Аз и моята сестра никога не ще забравим добрината ти.

ЦАРКИНЯ. Отде знаеш ти, че изворът на живата вода е тука?

ГОРЧО. От нашия учител. В училище той всякой ден ни разказва приказки, а вчера ни разказа приказка и за тебе.

ЦАРКИНЯ. От петнадесет години сега ли чак се е сетил той за мене? По-рано какви приказки ви разправяше?

ГОРЧО. По-рано той ни разказваше за козата и седемте яренца, за Червената шапчица, за Златното момиче, за орисаното момче, за Златокосата Царкиня...

ЦАРКИНЯ. Е, стига, стига! Разправял ви там за разни ярета, шапчици, момичета, момчета, че и за Златокосата Царкиня, а за мене най-подир!

ГОРЧО. Но за тебе най-хубавото каза, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. Че как ли се е сетил най-подир и за мене?

СЛУЖАНКА. Не се сърди, Царкиньо! Тъкмо навреме се е сетил той за тебе.

ЦАРКИНЯ. Не ви ли каза нещо и за злата магьосница?

ГОРЧО. Каза ни.

ЦАРКИНЯ. Какво ви каза?

ГОРЧО. Каза ни, че тя те магьосала да седиш петнадесет години в този дворец и да пазиш извора на живата вода.

ЦАРКИНЯ. Видиш ли? То ако не беше за тази жива вода, вашият учител едва ли щеше да си спомни за мене!

ДЖУДЖЕ. Царкиньо, моля ти се, прости го!

ЦАРКИНЯ. Ще го простя аз, ала той пак ще ме забрави.

ГОРЧО. Учителят може да те забрави, но аз никога не ще те забравя.

ЦАРКИНЯ. Не ще ме забравиш ти, докато вземеш живата вода и си отидеш.

ГОРЧО. Аз пак ще дойда, Царкиньо. Като порасна, ще дойда да те избавя от магията.

ЦАРКИНЯ. Чак кога порастеш ли?

ГОРЧО. Сега съм на девет години. Кога стана на единадесет години, ще свърша IV отделение и съм вече порасъл.

ЦАРКИНЯ. Значи още две години ще трябва да те чакам, а?

ГОРЧО. Още две, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. Добре, още две години ще те чакам, но ще дойдеш ли тогава?

ГОРЧО. Ще дойда, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. За да ме освободиш от магията, ти трябва да се ожениш за мене.

ГОРЧО. Ще се ожена, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. Щом се ожениш за мене, ще ми вземеш всичките богатства.

ГОРЧО. Ще ги взема, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. За да зная аз, че ти ще устоиш на обещанията си, закълни се!

ГОРЧО. Заклевам се, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. Направи кръст!

ГОРЧО. *(Кръсти се.)*

ЦАРКИНЯ. Сега ти се закълна, че след две години ще дойдеш пак тук, ще се ожениш за мене, ще ми вземеш всичките богатства и ще ме избавиш от магията. Помни добре! Да знаеш, че ако не изпълниш клетвата си, ще пострадаш много: майка ти ще умре, ти ще се обърнеш на джудже и ще дойдеш да ми слугуваш, а сестра ти ще остане сама вкъщи да ви оплаква. *(Пауза.)* Хайде сега, иди си налей вода от извора и бързай! Когато влизайте тука, нахранихте ли лъвовете?

ДЖУДЖЕ. Дадохме им по един хляб.

ЦАРКИНЯ. Бързай да го изведеш, докато не са огладнели. *(На Горча.)* А на тебе, избавителю мой, в знак на вярност ще ти дам една сребърна топка, да я носиш винаги, да си играеш с нея и да си спомняш за мене. Когато дойдеш да ме вземеш, без тази топка не можеш влезе тука. Затова пази да я не загубиш! *(Подава му я.)*

ГОРЧО. *(Взема я.)* Ще я пазя, Царкиньо.

ЦАРКИНЯ. А пък аз ще нося дотогава ей тази златно-бисерна

огърлица. Готова ли е, служанке?

СЛУЖАНКА. Готова е, Царкиньо, само да я завържа.

ЦАРКИНЯ. По-скоро я завържи и я дай на Горча!

СЛУЖАНКА. Ето, готова е вече. *(Подава я на Горча.)* Дръж, момче, дръж!

ГОРЧО. *(Взема я.)* На сестра си ли да я занеса? Тя искаше брилянти?

ЦАРКИНЯ. Не на сестра си. Нели ти казах? Ще я окачиш на мене. Тази топка, която аз ти дадох, и тази огърлица, която ти ще окачиш на мене, означават, че ние двама с тебе се обричаме един на друг да си бъдем верни, да се помним и след две години да се сберем наедно. Ха сега сложи ми огърлицата! *(Навежда глава.)*

ГОРЧО. *(Окача ѝ огърлицата на шията.)*

ЦАРКИНЯ. Така, добре! Моята Служанка и твоето Джудже са свидетели на нашия годеж. Помни клетвата си и това, което ти казах! А когато дойдеш пак при мене, ще ти сложа ей тази златна корона на главата и ще те направя цар на всичкото си богатство. *(Прегръща го и го целува.)* Хайде сега, бързай да си налееш вода и по-скоро да тичаш при майка си, защото тя много се тревожи за тебе. Не знае къде си. Мисли, че си се изгубил и някой звяр те е изял. *(Вика.)* Хайде, по-скоро, по-скоро го изведете! *(Сцената постепенно тъмнее.)*

ГОРЧО. *(Стиска в една ръка топката, в другата - шишенцето и тича към вратата.)* Ах, майко, аз си ида, ида си и ти нося жива вода. Ти ще оздравяш, майко, ще оздравяш! *(Излиза, съпроводен от Джуджето. Стражите отдават чест. Служанката стиска блюдото в треперещи ръце, тъй че златото и бисерите зазвъняват, а Царкинята оборва глава на гърди и заронва брилянтни сълзи, които шумно се търкалят по мраморните стъпала на трона.)*

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

Същата стая като в първото действие. Майката лежи на леглото си, тежко диша, охка и неспокойно се върти. При нея няма никого. На вратата се почуква. Влиза съседката и носи нещо в паница.

СЪСЕДКА. Добро утро, съседко. Как си? По-добре ли си? Нося ти малко мляко. Ей тука ще го оставя. *(Слага го на долапчето.)* Като ти се дояде, хапни си.

МАЙКА. Добре дошла, съседко. Какво да ти кажа? Не ми е сега до ядене.

СЪСЕДКА. Шо? Да не е станало пак нещо? Къде са децата?

МАЙКА. За децата ми е грижа, я! Пенка отиде да предава шала и да вземе друга работа, а Горчо – ах, този Горчо! – и до сега го няма!

СЪСЕДКА. Как тъй го няма?

МАЙКА. От снощи е излязъл и цяла нощ не се върна никакъв.

СЪСЕДКА. Наистина, къде може да е отишъл?

МАЙКА. Зная ли го къде е? Вчера, като си дойде от училище, почна да се хвали, че учителят им разказал приказка за „Живата вода“. И тъй се увлякъл от тази приказка, та си помислил, че всичко, що се разправя в нея, е истинско. Даже с пълна вяра ме убеждаваше, че ще мога да оздравявам, ако има да пия от тази вода. И знаеш ли, съседко? Снощи заминал за гората да дири двореца на магьосаната Царкиня, дето бил изворът на живата вода. И ето нà, до този час го няма още. Къде е прекарал нощта, какво е станало с него, Господ знае! Няма го и го няма! *(Заплаква и в изнемога се отпуща на леглото.)*

СЪСЕДКА. Не се безпокой, съседко! Къде ще отиде? Ще поскита, поскита, доде огладнее, па ще се завърне.

МАЙКА. Ах, замръкнал е той там нейде из гората и кой знае що може да се случи?

СЪСЕДКА. Нищо не ще се случи. Покачил се е той на някое дърво и там е прекарал нощта. А сега поглеж, че си иде. Не се безпокой ти за такива дребни работи!

МАЙКА. Дано е тъй, ала все не ми се вярва.

СЪСЕДКА. Така си е, така! *(Отвън се чува шум от стъпки.)* Ха, ето някой иде! Горчо ще е.

ПЕНКА. *(Влиза радостна, носи няколко гранчета прежда и едно шишенце с лекарство.)* Майко, аз взех пари и ти купих лекарство. Ето го! Ти си вече излекувана. *(Хвърля преждата на детското легло и показва лекарството.)* Добре дошла, съседко!

СЪСЕДКА. Благодаря ти, Пенке! Какво лекарство купи?

ПЕНКА. Ново, ново! Лекарят каза, като изпие и него и ще оздравя!

СЪСЕДКА. Е, дай Боже да оздравя по-скоро, че и на вас да олекне!

ПЕНКА. Майко, да ти дам ли да изпиеш една лъжичка?

МАЙКА. Ех, дай, но надали ще помогне и то, особено пък при тази тревога!

ПЕНКА. Какво има?

МАЙКА. Какво има? Не виждаш ли, че Горчо още го няма?

СЪСЕДКА. Не се безпокой толкова, съседко! Какво може да му стане? Ще си дойде той. Ами я си вземи лекарството, че се отпусни да си починеш! Хайде, Пенке, налей в една лъжица и дай на майка си!

ПЕНКА. Ей сега! *(Взема от долапчето лъжица и налива от шишето.)* Надигни се, майко!

МАЙКА. Ох, не мога. По-добре да не го прахосвам.

СЪСЕДКА. Хайде, надигай се! Не думай такива празни приказки! *(Помага ѝ да се издигне и я подпира с възглавница.)*

МАЙКА. *(Взема лъжицата и изпива лекарството.)* Ох, че горчи! То по-лошо от другото.

СЪСЕДКА. Нека! На лошото с лошо се надвива. Ха, постой сега така, че след малко си хапни млечице! Пенке, ето го тука в паничката. Дай го на майка си, пък аз ще си отида, че работа ме чака. Хайде, сбогом, съседко! Гледай по-скоро да оздравяш, че да се сбираме вечер на приказки както по-рано.

МАЙКА. Ох, не зная накъде ще оздравям!

СЪСЕДКА. Ще оздравяш, ще оздравяш ти! Сбогом! Пенке, като си дойде Горчо, да ми донесе паничката. *(Излиза.)*

ПЕНКА. Горчо ли? Ах, майко, той наистина е отишгъл за жива вода!

МАЙКА. Да ти се не види тебе и живата вода, и главата, кога ме не чувате! Защо го пусна?

ПЕНКА. Много съм го карала!

МАЙКА. Не си го карала, ала не си му и забранила! Пък като отиде да го търсиш, кой знае докъде си ходила?

ПЕНКА. Защо приказваш така, майко? Как да не ходих? Като излязох от тука, тичах право на края на града, дано го преваря, но не го намерих, нито пък нататък по пътя се виждаше. Върнах се при железаря. Каза ми, че ходил при него и взел една желязна пръчица. Отбих се при хлебаря. И при него ходил, искал му два хляба без пари, обещал му брилянти, но хлебарят не му дал хляб. Разпитвах и на други места, но никой вече не го е виждал.

МАЙКА. Разминали сте се някъде по пътя. Ах, това дете! Ако се загуби, не мога го прежали. Боже, Боже!... *(Отпуца се назад и плаче.)*

ПЕНКА. Защо плачеш сега? Само да ме ядосваш! Като го няма, няма го и туй то!

МАЙКА. За тебе е тъй, но питай моето сърце какво му е!

ПЕНКА. Е, що да правим сега?

МАЙКА. Иди го търси пак!

ПЕНКА. Да го търся? Че къде?

МАЙКА. Тръгни нагоре по пътя към воденицата. Попитай воденичаря не е ли виждал снощи да минава оттам такова и такова момче с чанта на гърба, с ученическа шапка, с желязна пръчица в ръка...

ПЕНКА. Ще отида само да си губя времето, нали? Пък тука на, кой ще работи зарад мене? Трябва да почвам нов шал. Поръчаха ми да побързам, да го изкарам по-скоро.

МАЙКА. Е, че сега заради тази пуста работа да си оставим детето ли?

ПЕНКА. Няма да го оставим, но казвам ти, че е безполезно да ходя да го търся. Той сам ще си дойде. Рано е още. Към обед ще го погледнеш, че пристига с нарамена чанта и носи в ръка

шишенцето с живата вода. Ха-ха-ха! Ще видиш ти тогава, като ще те изцери той! (Отвън се чува шум). Ха, чуваш ли? Някой иде.

ГОРЧО. *(Влиза запъхтян, уморен, с чанта на гърба и с шише в ръка.)*

ПЕНКА. Ето го нà! Къде ходиш, бе?

МАЙКА. *(Надига се.)* Ех, Горчо, Горчо! Да ме караш ти мене да се тревожа, да не мога цяла нощ да заспя! Къде ходиш, бре синко?

ГОРЧО. Вие нищо не знаете! *(Засмян.)* Аз ходих в двореца при магьосаната Царкиня. Ах, да видите какви чудеса има там!

ПЕНКА. Е, дай да видим! Къде ти е живата вода?

ГОРЧО. *(Стиска шишенцето.)* Ей я тука, но почакайте малко да ви разкажа, че тогава...

ПЕНКА. Ха-ха-ха!

ГОРЧО. Какво се смееш?

ПЕНКА. Е, разказвай, де!

ГОРЧО. Нели ви казах аз, че ще отида, пък вие не ми вярвахте. И ето, че ходих, нà! Вчера, като излязох от тука, отидох право у железаря. Поисках му желязна пръчица, но не му казах защо ми е и той ми даде. Ей я тука в чантата. Имам още и сребърна топка, която ми даде магьосаната Царкиня. Но по-напред да ви разкажа друго. Отидох при хлебаря да му искам два хляба. Той ме попита: нося ли пари. Казах му, че нямам пари, че искам хляб за гладните лъвове, а после ще му донеса брилянти. Той ми се смя и не ми даде хлябове. Тогава аз излязох от града и тръгнах по пътя за гората. Бързах да стигна по-рано, че да намеря Джуджето да го питам какво да направя, за да мога да ида в магьосания дворец. Когато влязох в гората, слънцето залязваше. Аз тръгнах навътре из една пътека и гледах да видя нейде колибата на Джуджето. Търсих я по расоватите дървета, из хралупите, виках го, но то не ми се обаждаше, защото през това време било в двореца при Царкинята. То после ми каза. Мръкваше се. Из гората притъмня. Взе да ми става страшно. Намерих едно столовата дърво и се покачих на него. Седнах между клоните и тъй съм заспал. Като спя, чувам, че някой ме вика отдолу. Поглеждам: наоколо светло като ден, а под дър-

воту стои едно малко човече, с шарени дрехи и шарен качул на глава, с торба през рамо. Познах го изведнаж: то беше Джуджето. Стои отдолу, гледа ме и ми вика: „Хей, Горьо, закъде си тръгнал, пък де си отишъл? Слизай да те вода!“ „Но аз нямам два хляба, – казвам му, – с какво ще нахраним лъвовете?“ А то се смее и ми вика: „Стига хлябове да искаш! Я гледай, моята торба е пълна!“ Аз слязох и тръгнахме. Дойдохме до една поляна с бели цветя. През поляната имаше златен път, а по него лъчите на слънцето блестяха като пламъци. Ние тръгнахме по този път и цели потънахме в пламъците. Джуджето ми каза, че който върви отстрани на пътя, не може влезе в двореца. В края на поляната се издигаше голяма каменна ограда, а отвътре се подаваха кулите на самия дворец. Пътят стигаше до една желязна порта, пред която на каменни стъпала лежах два големи лъва. Като ги видях, аз много се уплаших. Но Джуджето ми каза: „Не бой се! Сега ще ги нахраним“. То извади из торбата си два хляба и им ги показа. Те зинаха, а то им хвърли по един хляб право в устата. Те веднага го застъпиха с предните си лапи и почнаха да ядат, а ние минахме между тях и дойдохме до портата. Джуджето почука три пъти с моята желязна пръчица и портата се отвори. Щом влязохме вътре, тя пак се затвори. Отляво се издигаше дворецът, отдясно имаше градина с чудни цветя, а насреща беше самият извор с живата вода. Тя излизаше от един златен чучур и падаше в мраморно корито, а от там се изтичаше и на вадички отиваше в градината. Джуджето ми каза: „Ето извора на живата вода, но по-напред трябва да идем при Царкинята да я попитаме, че като ти разреши, тогава ще дойдеш да си налееш. Въведе ме в един коридор и ме остави да чакам, а то влезе при нея. Още от тука дочух гласа ѝ, като казваше на стражите, които пазеха вътре до вратата: „Пуснете момчето да влезе!“ Джуджето изскочи, хвана ме за ръка и ме заведе вътре. Тук беше тъй хубаво и блестящо, че аз отначало нищо не виждах – очите ми бяха заслепени от златните и брилянтни украшения. Царкинята седеше на един висок трон, а отдолу на стъпалата беше седнала нейната майка. Или не зная пък дали беше майка ѝ.

Много приличаше на нашата съседка. В ръцете си държеше едно блюдо със златни и бисерни зрънца и на свилени конци нижеше огърлица. *(С усмивка.)* А Царкинята много приличаше на тебе, какичко, само че беше облечена в бяло, с разплетена коса и със златна корона на главата. Тя ми даде една сребърна топка и аз я сложих в чантата си. После ще ви я покажа. Царкинята ме накара да взема огърлицата и да я окача на шията ѝ. Тя си наведе главата. Аз взех тежката огърлица, праметнах я през короната и я окачих на шията ѝ. И знаеш ли, майко? Тя ме целуна ей тука по челото и ме накара да се закълна, че като свърша IV отделение, ще отида да я избавя от магията, ще се ожена за нея и ще ѝ взема всичкото богатство.

МАЙКАТА. Ти се закълна?

ГОРЧО. Да, майко, аз се закълнах и ако не изпълня клетвата... Ах, знаеш ли какво ми каза Царкинята?

МАЙКАТА. Какво?

ПЕНКА. Ти си спал на дървото и си сънувал.

ГОРЧО. Сънувал съм, ами! Аз спях подир. По-напред ходих в двореца, а после, като излязохме, Джуджето ме заведе при дървото, остави ме там и си отиде в колибата, пък аз се покачих в моето гнездо и заспах. Като се събудих, беше вече съмнало. Слязох от дървото и бързах да си дойда, защото знаех, че ме чакате и се ядосвате. А в двореца ходих по-напред и тогава се закълнах да избавя Царкинята от магията на злата орисница. Тя я била орисала да стои там петнадесет години. И сега петнадесетте години минали. Но Царкинята ми каза, че ще ме чака още две години, докато свърша IV отделение и тогава ще отида да я взема.

МАЙКА. Ами каква беше клетвата?

ГОРЧО. Тя не е толкова добра, но какво да правех, като без нея не щяха да ми дадат жива вода?

ПЕНКА. Е, кажи каква е?

ГОРЧО. Царкинята ми каза, че ако не изпълня обещанието си да я освободя, ти ще умреш, майко! Ах, Боже! *(Сяда на един стол.)*

МАЙКА. Ще умра? Да! Може и право да е казала твоята Цар-

киня.

ПЕНКА. Ще умреш, ами! Я не го слушай! Той не знае какво брътви.

ГОРЧО. Не, майко, ти не ще умреш, защото аз ще изпълня обещанието си.

ПЕНКА. Ха-ха-ха! Е, още какво ти каза тя?

ГОРЧО. Смейш се ти, но тя и за тебе каза нещо.

ПЕНКА. Какво каза?

ГОРЧО. Тя каза, че ако не изпълня обещанието си, майка ни ще умре, аз ще стана джудже и ще ида при нея да ѝ слугувам, а ти ще останеш да ни оплакваш.

ПЕНКА. Ти ще станеш джудже, а? Ей, че ще си смешен! Джудже, с брада, с качул и с островърхи сандали, както ги рисуват по книгите. Ха-ха-ха!

ГОРЧО. Не, аз ще стана цар на всичкото ѝ богатство. Тя ще ми сложи на главата златна корона с големи брилянти, каквито имаше на нейната корона. Знаеш ли как блестяха, че осветяваха целия салон!

ПЕНКА. Е, ами живата вода? Тя пък де извира?

ГОРЧО. Живата вода ли? Тя извира в двора зад градината. Да видите каква градина има, с какви цветя! И те били лековити, защото живата вода тече през градината и ги пои. Аз исках да си откъсна, но Джуджето ми каза, че не може, защото за това сме нямали разрешение от Царкинята. Из целия двор се носеше тяхната миризма и като дишах, усещах една сладост в душата си, като че бях ял шоколадени бонбони.

ПЕНКА. Ами от живата вода пи ли?

ГОРЧО. Как ще пия тъй, че не съм болен!

ПЕНКА. Е, дай да я видим, де!

ГОРЧО. Чакай сега! (*Става.*) Майко, надигни се! Джуджето ми каза, че не трябва да я вижда никой и да се изпие наведнаж. Щом я изпиеш, ще полежиш малко, докато водата отиде по всичките ти жили. Тогава болестта ще изчезне, на тебе ще стане леко, ще се подмладиш и ще скочиш от леглото. Така ти си вече оздравяла и можеш да ходиш, където си искаш. Само внимавай да не капне някоя капка отвън, че болестта ще се

улови о нея и пак тука ще остане. Хайде, майко, затвори си очите и дигай шишенцето!

МАЙКА. *(Зажумява.)* Давай, де! *(Протяга ръка.)* Давай, че каквото ще да става!

ПЕНКА. Я да видим има ли нещо вътре!

ГОРЧО. Не гледай, че водата може да се изпари! Обърни се нататък!

ПЕНКА. *(Обръща се.)* Хайде, готово!

ГОРЧО. Майко, ето: аз ще оттуля шишенцето, а ти веднага дигай и пий! Остави само малко за кученцето на Минката.

МАЙКА. Давай! *(Взема шишенцето и го надига, но веднага го поглежда.)* Какво да пия? То няма нищо вътре!

ПЕНКА. *(Изведнаж се обръща.)* Ха-ха-ха! Нели ви казах аз, че е празно?

ГОРЧО. *(Уплашен.)* Празно? Не! Жива вода имаше вътре. Аз самичък я налях от извора. Пълно беше! Толкова да я пазя, пък вие сега я погледнахте и я развалихте!

МАЙКА. Празно беше, бе синко. Не съм го гледала, но нищо не усетих да се излее от устата ми. Празно си го донесъл.

ПЕНКА. Че не се е напълило нощес в гората с роса!

ГОРЧО. Пълно беше ви казвам... Да не би пък да съм го излял? По пътя много бързах... Излял съм го! О, Боже, какво съм направил? Сега как ще помогна на мама? Ами Царкинята! Ах, Царкинята ще ми се разсърди! Аз не мога отиде вече при нея и клетвата ще се изпълни! Ах, майко, клетвата... клетвата ще се изпълни! *(Пада в несвят на пода и отчаяно зариджава... Майката се надига на леглото и уплашено гледа, а Пенка се спуща да го вдигне... И двете смаяни викат: „Горчо! Горчо!“, а той унесено продължава да мълви: „Клетвата! Клетвата! Клетвата!“)*

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

МАЙКА МАЩЕХА

Детска драма
в 2 действия

Наша библиотека № 5

Л И Ц А

ДРАКОВ, баща

ДРАКОВА, майка

АНЧО, син

ЗДРАВКА, дъщеря

МИРОВА, съседка

СЕНЧО

нейни деца

ВЕНКА

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Детска стая. Вдясно – две легла, шкаф и врата за друга стая. Вляво – прозорци със завеси, маса с книги, кутии, шишета, чанти, играчки. Наоколо – столове. В дъното – входна врата. Летен ден пред обед.

Здравка. *(Седнала до масата, чете книжка.)*

Анчо. *(Влиза със свидетелство в ръка, сияещ от радост.)* Ура-а, преминавам, преминавам, какичко!

Здравка. *(Над книгата.)* Защо се забави толкова?

Анчо. Учителят ни разправя какво да правим през разпуса¹, после пяхме една песен „Сбогом, училище“ и най-накрай ни раздаде свидетелствата. Аз преминавам във второ отделение² с пет. На̀, гледай!

Здравка. *(Взема свидетелството му.)* Да, виждам: „Успех много добър“. Ами имаше ли от теб с повече?

Анчо. *(Нерешително.)* Хм, едно момиче има шест и две момчета... Ала да не мислиш, че те се пò учат от мен!

Здравка. Щом са получили шест!

Анчо. Получили те, защото бяха на първия чин. Я да бях и аз там!

Здравка. Ха-ха-ха! Че то от чина ли зависи?

Анчо. От чина, я! Които са на първия чин, по-добре виждат на черната дъска, и на сметалото, и на картините... Пък аз бях на третия чин и едно голямо момиче отпред ми затуляше.

Здравка. Това ли момиче има шесторка?

Анчо. То, я! Аз от него не можех да виждам. То все ме превареше, вдигаше ръка и учителят все него изпитваше.

Здравка. Ами че ти защо не си вдигал ръка?

Анчо. Защото то ми пречеше.

Здравка. Не че ти е пречело, ами ти не си знаел.

Анчо. О-хо! Не съм знаел! Че аз винаги си научавах и четенето, и писането, и смятането... Ала да знаеш, догодина ще полу-

¹ Разпус – остар. Училищна ваканция

² Отделение – остар. Клас от началното училище

чавам само шесторки!

Здравка. Разбира се, ако те сложат на първия чин!

Анчо. Хм, че аз тогава ще съм голям и ще седя на по-заден чин.

Здравка. Не се знае! То дотогава е далеч.

Анчо. Ех, какичко, цяло лято ще играя! Ще ходя в градината за сливи, за круши; ще ходя на реката да се къпя...

Здравка. Ами книжки не щеш ли да четеш?

Анчо. Хм, защо ми са книжки? Цяла зима съм се начел. Сега само ще играя.

Здравка. Ала една хубава книжка с приказки като тази!

Анчо. Тя каква е?

Здравка. Един сборник от народни приказки. Виж само как хубаво е подвързана, а вътре е надписана за мене.

Анчо. Отде си я взела?

Здравка. Тя си е моя.

Анчо. Купила си я?

Здравка. Не. Подарък.

Анчо. Татко ли ти я подари?

Здравка. Не. От училище ми я дадоха.

Анчо. Ама за тебе ли?

Здравка. Учителят ми я подари, задето имам най-хубаво свидетелство.

Анчо. О-хо, ти имаш най-хубаво свидетелство! С колко?

Здравка. С шест, разбира се.

Анчо. Хм, че то има и други с шест? Защо твоето да е най-хубаво?

Здравка. Защото аз преминавам в първи клас с шесторки по всичко.

Анчо. Ех, нека и аз отида в IV отделение, ще ти кажа!

Здравка. А сега татко като си дойде, ще му покажа свидетелството и книжката и той ще ми подари още нещо.

Анчо. Че и аз ще му покажа моето свидетелство и на мене ще подари нещо.

Здравка. Ще ти подари, само че по-малко.

Анчо. Малко-много, стига ми! (*Подскача.*) Ура-а! Знаеш ли? Ще му искам обръч и топка. Ще търкалям обръча, ще хвърлям

топката, ще тичам да ги гоня, ще тичам навсякъде, ей тъй!...
(Подскача из стаята.) Хоп, хоп, хоп!...

Здравка. Стой! Какво правиш? Мама ще се кара.

Анчо. Нека се кара! Не искам да я чувам. Аз съм вече ученик във второ отделение и ще тичам, ще викам да чуят всички, че преминавам.

Здравка. Ще тичаш ти, но нали знаеш, че майка не обича такива работи?

Анчо. Аз съм вече голям и не мога все мирно да стоя.

Здравка. Можеш, не можеш, ще стоиш, че като си дойде майка да те види, ще се разсърди, ще се скара и на двама ни.

Анчо. Но, какичко, защо майка е такава? Защо всякога ни се кара?

Здравка. Защото ти не я слушаш, не стоиш мирно.

Анчо. Че какво да я слушам? Я виж майката на Сенчо и на Венка защо не им се кара, когато те играят повече от нас? Ние у тях тичаме из всичките им стаи и тя пак не ни се кара. А пък нашата майка защо е такава?

Здравка. Защото тя е нервозна³.

Анчо. Как е нервозна? Лоша ли е?

Здравка. Не че е лоша, ами ей тъй, нервозна е. Като не я слушаме, ядосва се, кара се...

Анчо. А когато се скарат с татко, тя плаче. Аз не мога да разбера защо плаче! Татко нищо лошо не ѝ казва. Само я моли да не вика, пък тя плаче! Веднаж той ѝ рече: „Млъкни! Не те ли е срам? Плачеш като дете!“ Ха-ха! Мене много ме досмеша. Големите хора да плачат като деца! Ха-ха-ха!

Здравка. Всички големи хора не плачат.

Анчо. А кои плачат?

Здравка. Които са нервозни.

Анчо. Аз не съм виждал татко да плаче. Той не е нервозен. И госпожа Мирова не е нервозна.

Здравка. Не е, защото е госпожа Мирова.

Анчо. А майка се казва госпожа Дракова! Ей, че смешно име! Аз много го мразя. Кой ни е измислил това име? На мен в учи-

³ Нервозна – остар. Нервна

лице другарите ми викат Ангел Драков – Драката. Като захванат: „Драка, Драка“, иска ми се да ги набия. На Сенчо името е по-хубаво: Асен Мирев! В училище му викат Сенчо Мирето. Но той не се сърди.

Здравка. Че и ти не се сърди!

Анчо. Като ме е яд!

(Отвѣн се чува шум.)

Здравка. *(Става.)* Някой иде.

(На вратата се почуква.)

Анчо. Хм. Сенчо и Венка са. Познавам ги.

Здравка. *(Затишва се и отваря вратата.)* Ето ги, те!

(Влизат Венка и Сенчо.)

Анчо. *(Показва им свидетелството си.)* Гледайте, аз преминавам с пет!

Сенчо. Че и аз преминавам с пет, хем в трето отделение!

Анчо. Ти си по-голям от мене. Догодина и аз ще премина в трето отделение, хем с шесторка!

Сенчо. Аз пък ще ида в четвърто и ти пак не можеш ме стигна.

Анчо. Но аз ще получа подарък като кака.

Венка. Здравче, я да ти видя книжката!

Сенчо. Има ли картинки?

Здравка. *(Взема книжката и я разтваря.)* При всякоя приказка има по няколко картинки. Вижте!

Анчо. Ху, я гледайте, този старец дигнал на гръб колело!

Здравка. Той отива да търси другите три, че да си направи кола.

Сенчо. Гледайте, пък тази баба носи в кошница яйца!

Здравка. Не, това са златни ябълки. Тя продала завареницата⁴ си за една кошница златни ябълки.

Анчо. О-хо, аз съм я чел. Нали тя била мащехата, че накарала мъжа си да представи завареницата у едни богати хора за една кошница златни ябълки. Господарите приели завареницата и още първия ден я пратили да занесе ябълките на мащеха си, пък тя ги сменила: скрила златните за себе си, взела едни кисели, боядисала ги със златна боя, напълнила кошницата и ги

---

⁴Завареница – дете, което е от предишна майка и е заварено от мащехата

занесла. Мащехата ги скрила в един сандък да ѝ стоят за дълго време, пък те избутели⁵. Ха-ха-ха! (Всички се смеят.)

Сенчо. Ха, това момиче станало златно, защото там имало една баба, която му казала: „Аз ще легна да поспя, пък ти ме събуди, като мине жълта вода“. Това било в градината край реката. Минала черна вода, минала червена вода и като минала жълта, момичето събудило бабата. Тя го хванала за косите и го потопила в жълтата вода. Като го извадила, то цялото било позлатено и светело като слънце.

Здравка. Тя тази е друга приказка – за „Златното момиче“.

Анчо. И аз я зная. Нали подир мащехата пратила доведеницата⁶ си да отиде да слугува на бабата, че и нея да позлати. А тя била непослушна. Бабата пак заспала в градината и ѝ поръчала да я събуди, кога мине жълта вода. Пък тя я събудила, кога минала черната. Че като станала да я улови за косите, че като я гурнала⁷ в черната вода и доведеницата цяла почерняла. Ха-ха-ха!

Сенчо. Тъй ѝ се падало. Нали мразела доброто дете.

Анчо. После царският син дошъл да иска златното момиче, пък мащехата го скрила, че дала черното.

Сенчо. Но те подир като го открили и видели. Върнали го на майка му и взели пак златното.

Анчо. Те го видели, защото петелът им обадил⁸.

Здравка. В моята книга има приказката за „Майката мащеха и златните ябълки“. Тя е друга.

Анчо. Аз нали ти казах, че и нея зная?

Венка. Ти, Здравче, изчете ли цялата книга?

Здравка. Не съм, сега я захващам⁹. Нали отзаран¹⁰ ми я дадох?

Венка. Като я изчетеш, ще ми я дадеш и аз да я прочета.

Сенчо. И аз ще я прочета.

Анчо. Аз по-напред, че тогава вие.

⁵ Избутели – остар. Развалили са се, изгнили

⁶ Доведеница – нейно собствено дете – на майката, което е довела в новия си дом

⁷ Гурнала – остар. Потопила

⁸ Обадил – остар. Казал, осведомил

⁹ Захващам – остар. Започвам

¹⁰ Отзаран – отзарана – остар. Сутринта

Здравка. Не, първа Венка я поиска.

Анчо. Аз съм втори.

Сенчо. Е, добре де! Аз най-подир!

Анчо. Сега да играем на „Семейство“, както у Сенчови!

Здравка. Не може, че майка ще се кара.

Анчо. Уф, пък тази майка все се кара! Какичко, моля ти се да поиграем на „Семейство!“ Няма нищо да направим.

Здравка. Не може!

Анчо. Хм, защо да не може? Ей тъй съвсем тихо! На! Хайде да се наредим! Здравка е майката. Тя седи ей тука на този стол до моя креват и плете чорап. Хайде, какичко, седни тука! (*Премества един стол до кревата.*)

Здравка. (*Сяда.*) Добре, съгласих се, но съвсем тихо! (*Мърда си пръстите, като че плете.*)

Анчо. Венка е лелята. Тя ще седне на ей този стол до масата. (*Премества стола.*) Хайде, Венче, заеми си мястото! Ти ще шиеш нещо.

Венка. (*Сяда на посоченото място и почва да си движи ръцете, като че шие.*) Ей сега, каквото искаш, ще ти ушия.

Анчо. Аз пък съм бебето. Ето ми играчките. (*Взема ги от масата, сяда наред стаята и почва да ги нарежда.*) Гледайте сега кончето ми как ще препусне и палячо ще падне от него. Хоп! Шарко гони зайчето. А зайчето прескача паляча¹¹ и избягва. Шарко не вижда това и вместо зайчето хваща паляча. Гледайте сега как го носи в уста. Кончето се връща да го търси. Ритва кучето и отърва паляча. Хоп, палячо се качва пак на коня!

(*Всички се смеят.*)

Сенчо. Е, ами аз какво да правя?

Анчо. Ти ще си гостенинът. Ще излезеш навън и като те повикаме, ще дойдеш. Ние тримата сме семейството. Всякой¹² си работи по една работа. Ние ще те питаме: „Сега какво работя?“ А ти по мърдането на ръцете ни ще познаваш кой какво работи. На когото познаеш, ще вземеш работата, а той ще отиде вън за гостенин. Пък ако не познаеш, пак ще излезеш.

---

¹¹ Паляча – остар. винителен падеж от палячо

¹² Всякой – остар. Всеки

Хайде сега, върви!

Сенчо. Ама да не измисляте мъчни работи!

Всички. Няма, няма!

Сенчо. Да не ме карате много да чакам! (*Излиза.*)

Анчо. (*Шепнешиком.*) Хайде сега всякой да си намисли работата и да я каже.

Венка. Аз ще шия шапка за твоя палячо.

Здравка. Аз пък ще му плета атлетска фланела.

Сенчо. (*Отвън.*) Хайде, готово ли е?

Анчо. Почакай още малко.

Сенчо. (*Отвън.*) По-скоро де!

Венка. Да го накараме да познае и за кого са.

Анчо. Ще го накараме.

Здравка. Не може позна.

(*Отвън се чува шум и вик.*)

Сенчо. (*Уплашено влиза.*) Майка ви иде!

Всички. (*Скачат и не знаят що да правят.*) Оле, ами сега?

Здравка. Наредете всичко на място!

Всички. (*Почват да редят, но повече разреждат.*)

Дракова. (*Влиза с чанта и покупки в ръце. Сърдито.*) Какво правите? Защо сте се събрали тука?

Всички. (*Навеждат виновно глави.*)

Здравка. Нищо. Четохме приказки от моята книжка.

Дракова. Тъй ли? А защо столовете са разместени?

Анчо. Не са разместени. Ние ги сложихме на място.

Дракова. На място сте ги сложили вие, ала сте играли. Познавам аз. (*Оставя си нещата на масата.*) А тези играчки какво си ги пръснал тъй по пода? Колко пъти ще ти казвам: там в кутията да седят! Хайде, събирай ги! (*Ритва ги.*)

Анчо. (*Събира си играчките в една кутия.*)

Дракова. (*Показва на едното легло.*) А тез парцали какви са тука?

Здравка. Те са мои.

Дракова. Кукли ли ще си правиш от тях? Да не мислиш, че си бебе, та да играеш още с кукли? Скоро да ги махваш¹³! Де ти

¹³ Махваш – остар. Махнеш

кутията? Събери ги вътре!

Здравка. *(Взема от масата една кутия и ги събира.)*

Дракова. *(На Венка и Сенчо.)* Ами вие защо сте дошли тука? Нямате ли си у вас къща, ами идете само пакости да ми правите?

Венка. Аз дойдох да видя книгата на Здравка.

Дракова. Каква книга?

Венка. Която ѝ подарили от училище.

Дракова. Защо ще ѝ подаряват от училище книги? Ние нямаме нужда от подаръци.

Здравка. *(Оставя кутията и взема книгата.)* Мамичко, ето я! На, чети тука! *(Разтваря я.)*

Дракова. Какво да чета? Ти не си просяче да ти подаряват. Иди им я върни!

Здравка. Но учителят ми я даде, зарад дето имам най-хубаво свидетелство.

Анчо. *(Оставя кутията и си взема свидетелството.)* Че и мое-то е хубаво, я виж!

Дракова. Не ми трябват вашите свидетелства, щом сте такива немирници.

Анчо. Но ние мируваме, ма майко!

Дракова. Мирувате, пък сте дигнали къщата на глава, само да ме ядосвате да не мога ни минута спокойствие да видя от вас.

Анчо. Нищо не сме направили, ма майко, защо се ядосваш?

Дракова. Как да не се ядосвам? Я погледай: насъбрали сте се тука, играли сте, борили сте се, всичко сте разместили из стаята и кому на главата? Пак на мене. Пак аз ще реда, пак аз ще чистя. *(На Сенчо и Венка.)* А вие нямате ли си къща, защо не си стоите у вас, ами идете тука да ми влачите само прахоляци? Тя вашата майка не ви потърся. Оставила ви на произвол да скитате, където си искате, да правите на хората пакости.

Венка. Нищо не сме направили, госпожо.

Дракова. Не ща да ми идвате тука!

Сенчо. Ами Анчо като идва у дома?

Дракова. Ще се наддумвате ли с мене? Или мислите за подигравка да ме вземете? Хайде вълн! *(Изблъсква ги.)* Кракът ви да

не стъпя повече тука! (*Връща се.*) А вие още ли стоите? Идете в кухнята, накладете огъня, сложете вода да се топли! Все трябва да ви казвам. Сами за нищо се не сещате.

Анчо и Здравка. (*Излизат с наведени глави.*)

Дракова. (*Почва нервно да разтребя.*) Ще ме уморят, ще ме уморят тез деца! Ала тъй е то! Като има кой да им дава криле! (*Отвѣн се чука.*) Кой ли пак се мъкне? (*Отваря вратата.*)

Мирова. (*Влиза и говори с мек тон.*) Добър ден, съседке!

Дракова. (*Соннато.*) Добър ден! Какво искаш?

Мирова. Какво да искам, и аз не зная! Идат си децата у дома и плачат.

Дракова. Като искаш да не плачат, да си стоят у вас.

Мирова. Че те у дома си бяха и аз все им казвам да не ходят никъде из махлата, но нали са деца, чули, че вашите имат подаръци от училище и дошли да ги видят.

Дракова. Те като искат да гледат подаръци, купете им!

Мирова. Нали от училище им ги дават! Който имал най-добър успех, на него подарявали.

Дракова. Нам не ни трябва подаръци. Ние не сме просяци да ни дават. Каквото ни е нужно, ще си го купим.

Мирова. Не е там работата, съседке! И ние можем да си купим всичко, но децата се радват повече на това, което със свой труд са придобили.

Дракова. Че и твоите да се трудят, че да получат, каквото щат, а не да идат тука само прахоляци да ми влачат. Аз не мога да се разчекна постоянно да чистя и да мета.

Мирова. Да ти кажа ли? Съседи не живеят тъй като нас.

Дракова. Какво? Вие да не искате да ви околисам¹⁴ тука на прага си, че да не мога да се размина от вас? Малко не сте ми дотегнали досега, ами и още!...

Мирова. Деца те, сестро, деца! Дотягват ни, но пак ни са мили. Не можем ние за наша угода¹⁵ да ги лишаваме от игри, от другарство. Я като дойдат у дома, играят, додето си искат. Правят ни понякога и пакости, но ще претърпим и ще ни мине.

¹⁴ Околисам – остар. и диал. Окръжавам, обикалям, обграждам

¹⁵ Угода – сгода, желание, воля

Дракова. На тебе, ако минава, на мене не минава. Аз не ща да ви идвам, нито да ми идвате. Всякой си има къща, да си седи в къщата.

Мирова. Да си седят, добре, ала твоите като дойдат, какво да ги правя? Молят ми се да поиграят с нашите и аз не мога да им откажа. У дома, казват, им било по-хубаво.

Дракова. Казват ами! Защото ти ги подучваш да идват у вас, да не ме слушат, да не ме считат за нищо. Това вършиш ти. Пък си дошла сега тука да се караш! Не ти ща ни жилото, ни меда¹⁶.

Мирова. Е, не щеш, не щеш! Насила хубост не става, я! (*Тръгва да излиза.*)

Дракова. (*След нея.*) Ти като си хубава, гледай си хубостта! Никой не ти иска назаем от нея. Дръж си я! (*Връща се и нервно нарежда из стаята.*)

Драков. (*Влиза и се спира изненадан.*) Какво е станало? Какъв е този вик?

Дракова. (*Продължава да нарежда.*) Не мога вече! Не мога да изляза на глава! Ще ме уморят!

Драков. Пак с децата ли се караш?

Дракова. (*Изправя се насреща му.*) Ще се карам зер, че гледай какво са направили! Довели тук Миретата, че дигнали стаята на глава.

Драков. Ех, сега зарад една стая да си избием децата!

Дракова. Тъй ли мислиш ти? Но на тебе какво ти е? Сутрин излизаш, пък аз оставам тука да си блъскам ангелите¹⁷.

Драков. Че какво ти е друго работата? Да разтребиш, да очистиш и децата да гледаш.

Дракова. Лесно се казва то: „Гледай децата!“ Но как се гледат деца, които не искат за нищо да те знаят?

Драков. За това ти си виновна.

Дракова. Защо да съм виновна аз, когато ти ги подучваш да не ме слушат, да не ме зачитат за нищо, че проста съм била!

Драков. Мигар не си? Само прост човек може така да се кара и да дига врява за нищо.

---

¹⁶ Ни жилото, ни меда – фраза: Нищо не искам, нито лошо, нито хубаво

¹⁷ Блъскам ангелите – фраза: Мъча се, трудя се над нещо, работя непосилно

Дракова. Като съм проста, гледай си ги!

Драков. Твоята сприхавост е причина на всичко. Ти не умееш да се отнасяш добре нито с хората, нито с децата си. Че тъй ли бива? Вместо да бъдеш грижовна майка, да ги обичаш, че и те тебе да обичат, а ти се сърдиш, викаш, караш им се за нищо и никакво и дори ги биеш понякога.

Дракова. Не аз, а ти си причина на всичко. Милваш ги, глезиш ги, подаръци им купуваш, изпълняваш всяка тяхна прищявка. Е-е, какво искаш ти от такива деца? Непокорници, пакостници!

Драков. Играта не е пакост, уважаема госпожо. Ако ние в нашите младини не сме имали време за игра, защото е трябвало постоянно да работим и сами да си изкарваме прехраната, то не значи, че и нашите деца ще трябва да вървят по стъпките ни. Те са рожба на по-ново време и по-другояче ще трябва да растат и да живеят. Но жалкото е, че ние не ги разбираме.

Дракова. Ето, видиш ли? Тъкмо с тези си мъдрувания идеш да разваляш цялото ни семейство. Не сме разбирали децата си! По новото искали да живеят. Е-хе, ако тръгнем по твоя ум, ще трябва слуги да им станем.

Драков. Да, именно слуги! Те се нуждаят от нашите грижи и ние сме длъжни да им ги дадем.

Дракова. Тъй се прави то като тебе! Всичко им давай, всичко им оставяй да прахосват, че после в златни люлки ще те люлеят. Не ща аз тука такива работи. Не позволявам никому да играе и да ми праши из стаите. Не ще им ставам още от сега слугиня. Ако ти трябва слугиня, намери си!

Драков. Аз съм си намерил.

Дракова. Тъй ли? На слугиня ли ме правиш ти? Да се разберем!

Драков. Всички сме слуги на другите.

Дракова. Ти може да си слуга там на твоите началници в банката, но аз тука съм господар в тази къща и не ще позволя никому да ми вършей тръни по главата¹⁸. Казвам ти: или тези

---

¹⁸ Вършей тръни по главата – фраза: Тормозя, измъчвам някого с непрекъснати натяквания, кавги, скандали

деца ще ме слушат, или ще се махна от тука!

Драков. Добре, да махнем децата тогава.

Дракова. Махни ги, каквото щеш ги прави, но аз не мога повече да се разправям с тях.

Драков. Ще ги повикаме, та нека те бъдат съдии над нашите дела. Ще им разправим как стои работата и ще ги питаме: „Деца, вие с майка си не можете повече да живеете наедно. Кажете сега: нея ли искате да изпъдим от тука, вие сами ли ще ни напуснете или пък аз да ви заведа в гората и там да ви оставя на произвол, както направил онзи баща от приказката, когото мащехата накарала да измами децата си? Кажете сега кое ще си изберете, защото друго не ви остава? Или майка ви ще се махне от тука, или вие!“

Дракова. *(Навежда глава, сяда на един стол и почва да плаче.)* Тъй! Искате да ме мъчите, да ме уморите. Правете, каквото знаете! Аз ще се махна от тука.

Драков. Добре! Да призовем малките съдии и каквото решат, това ще бъде. *(Отива към вратата.)* Деца, къде сте?

Децата. *(Отвън.)* Тука сме, татко!

Драков. Елате по-скоро!

Децата. *(Влизат с наведени глави.)* Какво, татко?

Драков. Седнете тука, деца, искам да ви разкажа една приказка.

Децата. *(Нерешително сядат на столовете.)*

Дракова. *(Продължава да хълца.)*

Анчо. Ами майка защо плаче, татко? Да не е станала пак нервозна?

Драков. Нервозна? Че откъде си чул ти тази дума?

Анчо. От кака. Тя каза да не сърдим мама, че е много нервозна и ще ни се кара.

Драков. Не, майка ви не е нервозна, деца, но ей сега ѝ разказах приказката, която искам да кажа и на вас, че тя се малко нажали. Но вие не ще се нажалите, нали?

Децата. Не щем, татко!

Драков. Да, аз зная, че не щете и затова ще ви я разкажа.

Анчо. Татко, на кака дали от училището една хубава книжка

с приказки.

Драков. Дали? Че защо?

Анчо. Защото получила най-хубаво свидетелство.

Драков. Така ли? Здравче, дай да видя!

Здравка. Че и на Анчо свидетелството е хубаво.

Анчо. Хубаво е то, но на мене не дадоха книжка.

Здравка. *(Донася си книжката и свидетелството.)* Ето ти!

Драков. *(Разглежда ги.)* Браво, Здравче, браво! И от мен имаш най-хубавия подарък, какъвто поискаш.

Здравка. Искам една лятна рокля.

Анчо. *(Донася си свидетелството.)* Татко, виж и моето!

Драков. *(Разглежда го.)* Добре, ти какво искаш?

Анчо. *(Мисли.)* Искам да поискам... един малък велосипед.

Драков. Виждам, че добре сте се учили. Още днес ще имате подаръците.

Децата. Благодарим, татко!

Драков. *(Сяда срещу тях.)* А сега слушайте да ви разкажа приказката: „Едно време имало една майка и един баща с две деца: момченце и момиченце. Момченцето било по-малко, а момиченцето – по-голямо. Те били добри и послушни, ала със своите игри често сърдели майка си. Тя търпяла, търпяла, най-после им се скарала. Децата през целия ден плакали, а после решили да си отмъстят. Веднаж, когато майка им излязла нанякъде, те останали сами и почнали да разреждат всичко из къщи, да пренасят неща от една стая в друга. Като разбъркали така навсякъде, излезли и отишли да играят у съседите. Майка им се завърнала чак вечерта. Още от вратата тя видяла безредието вътре и почнала да вика. Децата чули и дошли. Тя им се скарала, но те казали, че нищо не знаят. Върнал се и баща им. Той предположил, че това е извършено от крадци. Но като наредил всякое нещо на мястото си, видели, че нищо не липсва. Тогава майката се хванала пак у децата, че те всичко са извършили, пък и да не са го извършили, виновни са, за дето не са пазили къщата, а са отишли да играят. Бащата и той се съгласил с нея. Карали ги да си признаят и да искат прошка, но децата всичко отричали. Тогава родителите решили да ги

отведат в гората и там да ги оставят, та каквото ще да става с тях“.

Анчо. Хм, че то също като приказката за малкото Кутре!

Драков. Не е същата. Родителите решили да отведат децата в гората. Но преди това баща им искал да знае, дали наистина те са виновни в нещо или майка им несправедливо се е карала, та ги е предизвикала. Той им казал: „Деца, майка ви намира, че вие сте лоши, не я слушате, ядосвате я и иска да ви махнем от тука, да ви заведем в гората. Аз се съгласих с нея, но ако вие речете, че не сте виновни в нищо, а майка ви е лоша, гълчи ви, бие ви, тогава ще трябва вие да останете тука, а тя да отиде в гората. Помислете, деца, и кажете: кого да изпъдим – нея или вас?“ – тъй казал бащата.

Анчо. Но, татко, това приказка ли е или истина?

Драков. Това е истинска приказка. Ако вие бяхте на мястото на тези деца, какво бихте отговорили?

Анчо. Само че в приказката майката била мащеха.

Драков. Е, мащеха да бъде, какво ще кажете?

Анчо. Щом е била такава лоша, нека тя отиде в гората!

Драков. Добре, тя ще отиде.

Дракова. *(Разридава се. Всички обръщат очи към нея.)*

Здравка. Не, татко. Майка ще остане тука, а ние ще отидем в гората.

Драков. Аз чакам. Споразумейте се!

Анчо. Че нали е приказка, бе татко?

Здравка. *(Отива при майка си и с плач коленичи пред нея.)*

Майко, моля ти се, прости ни! *(Навежда глава.)*

Дракова. *(Не помръдва и продължава да плаче.)*

Анчо. *(Става.)* Значи това не е приказка! *(Отива при майка си.)* Не плачи, майко, аз искам да не ходи никой в гората, да останем всички тука. *(Мълчание.)*

Дракова. *(Сърдито.)* Вървете!

Драков. Да вървим, деца! *(Излиза.)*

Децата. *(С наведени глави го последват.)*

Дракова. *(Силно плаче.)*

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Същата стая. На третия ден сутринта. Дракова седи до прозореца и плаче. На входната врата се почуква. Никой не отговаря. Влизат Сенчо и Венка и смутени се спират. Дракова се сепва и вдига глава.

Венка. Добър ден!

Дракова. А, вие ли сте?

Сенчо. Дойдохме да видим Анчо и Здравка.

Дракова. Тъй ли?

Венка. Искахме да вземем от Здравка една книжка за четене.

Дракова. Вземете я! Вижте там на масата!

Сенчо. Че Анчо няма ли го?

Дракова. Няма го.

Венка. *(Отива при масата и рови книгите. Взема една.)* Ами Здравка дали е изчела книгата, която ѝ подариха от училище?

Дракова. Не зная.

Венка. Къде е тя сега?

Дракова. *(Почва да плаче.)* Не зная, не зная!...

(Сенчо и Венка уплашено се дръпват към вратата. Настава мълчание.)

Венка. *(Приближава.)* Защо плачете, госпожо? Да не е станало нещо?

Дракова. *(С плач.)* Стана, стана!...

Сенчо. На Анчо ли?

Дракова. И на двамата.

Венка. И на Здравка? Какво?

Дракова. От два дни ги няма.

Сенчо. Няма ги?

Венка. Къде са отишли?

Дракова. Не зная къде са отишли с баща си. *(Мълчание.)*

Сенчо. Ами сега?

Дракова. Идете, питайте майка си, баща си, питайте хората, търсете ги! Аз не мога!... *(Силно плаче.)*

(Сенчо и Венка бързо излизат. Настава тишина, сред

която се разнасят хълцанията на Дракова. След малко идва Мирова, силно разтревожена.)

Мирова. Какво е станало у вас, съседке? Идат си децата уплашени и едва могат да ми кажат: „Там, у Дракови малките ги няма, майка им плаче!“ Рекох да дойда да видя!

Дракова. *(С плач.)* Не зная, не зная къде се дянаха! Онзи ден с вашите се бяха събрали тука, играли из стаята, разбърникали ми, направили ми и аз като си дойдох, го погълчах. Те се оплакали на баща си. Той вика, кара се, разправя им приказки, искаше да ме разделя от тях, да ги праща в гората и най-подир ги поведе, излязоха и къде ги е завел, не зная.

Мирова. Я гледай! Я гледай!

Дракова. Цяла нощ ги чаках да се върнат, няма ги. Вчера цял ден ги търсих. Ходих и в банката да питам за него. Казаха ми, че от два дни е в отпуск. Щял да се върне след една седмица. Къде е отишъл, къде е завел децата, не зная! Дано само не стане нещо!

Мирова. Какво ще стане, сестро? Завел ги е той до някъде да се поуспокоят и пак ще ги доведе. Днес-утре ще ги доведе.

Дракова. Че какво лошо им казах? Погълчах ги. То може ли деца да не се погълчат! Нали виждаш: и ден, и нощ все за тях се грижим, пък те не искат да ни знаят!

Мирова. Ех, сестро, нали затова сме родители, да ги пазим, да ги отгледаме, че поне те да добруват, а покрай тях и ние да си видим старините!

Дракова. Да не дава Господ да изпадаме на техните ръце! От сега още не те припознават¹⁹ за нищо, че на старини ли? Дано не ги дочакаме ние!

Мирова. Те, днешните деца, сестро, са такива. Искат все да им угодяваш, всичко наготово да им поднасяш, пък за признаване и дума да не става. Те сега си имат свои работи: книжки, играчки, цигулки, дружества, игри, сборове! Остава ли им това време да мислят и за нашите грижи?

Дракова. Не им остава, но като станат сутрин, като дойде обед, като дойде вечеря, не те питат има ли – няма ли и кое

---

¹⁹ Припознават – остар. Зачитат

откъде се взема, а знаят само: „Дай!” Готовановци са те, сегашните деца! Я си спомни ти на наше време имаше ли такива работи? Аз знаех само две неща: дома и училището. А сега? Станаха по-големи и от нас, сами за нищо се не погрижват. Всичко наготово чакат.

Мирова. Ще се оправят те, сестро, ще се оправят. Като порастат, ще захитреят и всичко ще си тръгне по реда. Ами ние много искаме от тях. Защо да ги отрупваме от сега с нашите теготи²⁰? Не ще ли им стигнат, кога станат като нас? Да си гледат сега игрите, че като искат до някога да признават.

Дракова. Ех, няма що! Хванали сме се веднаж на хорото, ще го тропаме докрай. Ами то поне да не са тези неприятности! Ей сега нà, от два дни са излезли и до днес ги няма!

Мирова. Ходят, къде ходят, те ще си дойдат. Ти не се безпокой.

Дракова. Ходят си те по волята, а ти стой тука и мисли!

Мирова. За какво ще мислиш? Не са сами я! Те ако бяха сами, тогава е лошото. А сега баща им не ще ги остави.

Дракова. Баща им! Всичкото той върши! Ако не беше ги държал тъй хлабаво, не щяха да станат такива вироглавци. И сега, ако не ги беше подскокоросал²¹ и повел, не щяха да ми правят тези въртели²². Но от тука нататък ще ме познаят. Ще ги накарам да ми се молят.

Мирова. Я си гледай работата, сестро! Като си дойдат, всичко ще се оправи. Ти ги посрещни мило, кротко, та да видиш как ще ги накараш да ти искат извинение. То с лошото не става. Добрата дума желязна врата отваря, пък лошата я затваря. Че хайде: сбогом!

Дракова. Защо не постоиш още да поприказваме, дано ги дочакам по-лесно?

Мирова. Ще ги дочакаш ти, ще се помирите и ще си заживеете, както не е било и до сега. Пък аз ще си отида, че децата ме чакат. Трябва обед да се гласи. Мъжът и той ще се върне. Днес нали е празник, трябва да се приберем по с време. Че аз пак ще дойда да те нагледам. Довиждане! (*Излиза.*)

²⁰ Теготи – остар. Мъчително състояние на тягост, досада, мъка.

²¹ Подскокоросал – подучил

²² Въртели – пречки

Дракова. *(Седи известно време в тежка размисъл, после извед-наж става, отива пред огледалото, изтрива си очите, оправя си косата, облича се и бързо излиза.)*

Драков. *(С пътнишка чанта в ръка и връхна дреха, заедно с Анчо, който също носи дреха, и Здравка с дреха и кутия, влизат през страничната врата. Оставят нещата по столовете.)* Ето, че се върнахме, деца! Сега седнете да си починем! *(Сядат.)*

Здравка. Ох, аз се уморих от гледане! През целия път все до прозореца седях и гледах. Пък влакът лети, лети през ниви, градини, лозя. Колко села из полето видях! А когато излязохме из един тунел в планината, колко страшно беше! Влакът, като изтрополя по един мост, пък отдолу – река, мътна и дълбока. Свят ми се зави.

Анчо. Аз пък нищо не съм видял. Отзаран колко ми се спеше, когато татко ме събуди! Като влязох във вагона, та легнах, че чак на нашата гара се събудих. Сега да си дойде майка да ми нареди леглото, че ще спя, ще спя, докато се наспя.

Здравка. Само че майка я няма! Заклучила пътната врата и навярно е отишла да ни дири.

Анчо. Отишла, пък вратата на градината оставила отключена. Ако беше заклучила и нея, от къде щяхме да минем?

Здравка. Щяхме да чакаме отвън.

Анчо. Татко, ами майка къде е отишла?

Драков. Излязла е нанякъде. Ще си дойде.

Анчо. Ами ако не си дойде?

Драков. Няма къде да отиде.

Анчо. Може да отиде при баба.

Здравка. Или като нас на разходка.

Драков. Но пак ще си дойде.

Здравка. Както и ние си дойдохме.

Анчо. Татко, ами ние като избягахме от майка, защо се върнахме пак?

Драков. Ти да не искаш там да останем завинаги?

Здравка. И да останем още малко, пак щяхме да се върнем.

Драков. Разбира се.

Анчо. Ами сега майка по-добра ли ще стане?

Драков. По-добра само ако вие не я сърдите вече.

Анчо. Ние никога не сме я сърдили, пък тя ни се кара като мащеха.

Драков. Постоянно я сърдите вие, но от днес нататък всичко ще се промени. Вие ще станете послушни, а майка ви – добра. Сега, като си дойде, ще я посрещнете любезно и ще поднесете подаръците. Като ги вземе, вие ще ѝ благодарите и ще ѝ обещаете, че ще бъдете всякога добри.

Здравка. Но, татко, майка още я няма.

Драков. Ще си дойде тя.

Здравка. Да отидем да я потърсим!

Драков. Къде да я търсите?

Анчо. Аз ще отида у Мирето да питам.

Здравка. Не е там. Тя непременно е у бабини.

Анчо. Аз ще ида у Сенчови, а после у бабини.

Здравка. У бабини аз ще отида.

Драков. Добре, нека Анчо иде сега у Мирови, а после Здравка ще иде у бабини си.

Анчо. Ей сега се връщам. Ще доведе и Сенчо.

Драков. Не ти трябва още никой. Хайде!

Анчо. После ще разправа на Сенчо къде сме ходили. *(Бегом излиза. Мълчание.)*

Здравка. Татко, не трябваше да оставяме майка сама. Ами ако е станало нещо?

Драков. Какво може да стане? Нищо няма.

Здравка. Нещо лошо...

Драков. Лошото беше по-рано, Здравче. Но ние го пропъдихме и сега остана само доброто. А доброто лошо не прави. Ти сама ще видиш как майка ти ще се върне помирена и ще ви обикне още повече.

Здравка. Аз винаги съм я обичала, макар постоянно да ни се караше.

Драков. Тя ви се кара за добро, защото иска да бъдете мирни, послушни и да не ѝ причинявате неприятности. Нали виждате? Тя обича да има вкъщи ред и чистота. И това го прави само зарад вас, да ви бъде удобно, приятно, че да сте здрави,

да си учите уроците и да растете. А вие се събирате със съседските деца, играете из стаите и разваляте работата на майка си. Който и да е на нейно място, едва ли би търпял вашите лудории.

Здравка. Ами госпожа Мирова как ни търпи, кога идем у тях да играем?

Драков. Търпи ви, защото тя е по-проста и по-спокойна жена.

Здравка. А майка нервозна ли е ?

Драков. Не че е нервозна, но тя е по-чувствителна, по не може да търпи лошите работи.

Здравка. Аз, ако съм на нейно място, ще обичам децата си и ще ги оставям свободно да играят, дето си поискат. Пък кога ме разсърдят, ще правя като тебе: ще мълча и то ще ми отминава.

Драков. Много добре мисли моето Здравче. Хората никога не трябва да се сърдят и всичко да посрещат спокойно. Но ако пък речем винаги да мълчим, ще ядосваме още повече другите.

Здравка. Че какво трябва да правим тогава?

Драков. Трябва да се стараем да бъдем винаги добри и само с добро да отвърждаме на хората.

Анчо. *(Връща се.)* Майка я няма. Госпожа Мирова иде.

Здравка. Какво каза тя? *(Става.)*

Анчо. Нищо.

Мирова. *(Влиза и любопитно ги гледа.)* Добър ден! Върнахте ли се?

Драков. *(Става.)* Добър ден, госпожо! Моля, седнете!

Мирова. Защо да сядам? Бързам! Значи госпожата я няма, а? Отзаран беше тука, търсеше ви, сега пък вие нея търсите.

Драков. Е, така, както виждате, търсим си ума. *(Сяда.)*

Мирова. Ех, дано по-скоро го намерите, че да се успокоите!

Драков. Дано! *(Пауза.)*

Мирова. Тази сутрин нашите деца се връщат и ми разправят, че вас ви няма, а госпожата плаче. Аз веднага дойдох тука и наистина така беше. Думам ѝ: „Къде ще отидат децата, нали са с баща си, той ще ги доведе!“ И тъй излезе. Но тя се безпокои.

Ходила в банката да пита, казали ѝ, че сте били в отпуск за няколко дни. Това още повече я разтревожи. Пък сега е излязла да ви дири. Навярно е отишла на гарата да ви среща, ако сте ѝ съобщили, че се връщате.

Драков. Може. Пък като види, че ни няма, ще си дойде. По-добре, че ще се изненада и ще се зарадва.

Здравка. Татко, аз да отида ли на гарата да видя за майка?

Драков. Че тя все на гарата ли ще стои?

Здравка. Отишла е у бабини. Да ида там!

Анчо. Аз искам да ида!

Драков. Няма защо да ходите. Тя ще си дойде.

Мирова. И аз тъй казвам: ще си дойде.

(Отвън се чува шум.)

Здравка. Иде си!

Анчо. А, не! Това са Сенчо и Венка. Познавам ги. *(Скача да ги посрещне.)*

Мирова. Те без мен не могат да стоят ни минута.

Сенчо и Венка. *(Влизат.)* Добър ден!

Анчо и Здравка. *(Посрещат ги.)* Добре дошли!

Сенчо. Вие сте си дошли, пък аз да не зная!

Венка. Кога се върнахте?

Анчо. Ей сега пристигнахме. Колко има да ви разказвам!

Здравка. Хм, че аз повече съм видяла от тебе! Ти насам все спавъв влака, пък аз седях до прозореца и само гледах.

Анчо. Ами там? Каква гора има и зад нея – пещера!

Здравка. Ние ходихме на топли бани.

Анчо. Да видите: водата извира сама топла.

Мирова. *(На Драков.)* Значи вие на бани ходихте, а?

Драков. Разведох децата да разгледат.

Анчо. Ох, да знаете само какви неща видяхме, ще се смаете!

Мирова. *(На Драков.)* Добре сте направили, само дали ще се постигне нещо?

Драков. Непременно! *(Става.)* Сега, деца, аз ще изляза за малко, а вие стойте тука и се забавлявайте с каквото намерите!

Анчо. Татко, аз ще им разправа за страшната гора и за пещерата на Великана.

Драков. Разправи им, каквото щеш, само мирно да стоите, че да не разсърдите пак майка си!

Здравка. Ще стоим, татко. Ами тя кога ще си дойде?

Драков. Ей сега, днес. *(Тръгва да излиза.)*

Мирова. То и аз да си вървя! А вие, деца, може да постоите тука, че да не забравите да си дойдете за обед!

Сенчо. Ще си дойдем, щом чуем приказката на Анчо.

Мирова. И внимавайте да не направите нещо!

Венка. Ще внимаваме, майко.

Мирова. Ха, добре! *(Излиза.)*

Анчо. *(Радостно.)* Останахме сами!

Здравка. Като сме останали? Защо се радваш?

Анчо. Защо да се не радвам?

Здравка. Защото майка я няма и ние сме виновни.

Анчо. Защо да сме виновни?

Здравка. Защото зарад нас се скараха с татко, а после я напуснахме, оставихме я тука сама.

Анчо. Татко т'й искаше. Да я накажем, за дето ни се кара и ни бие.

Здравка. *(Заплаква.)* Но ние сме виновни за всичко. *(Сяда.)*

Венка. *(Отива при нея.)* Здравче, не плачи! Тя ще си дойде и вече не ще се карате.

Здравка. Да си дойде, веднаж да си дойде, винаги ще я слушам.

Венка. Тя отзаран беше тука. Ние идвахме. Като влязохме, тя седеше ей там до прозореца и плачеше. Дойдохме за книги, а вас ви нямаше. Попитахме я къде сте, пък тя като заплака. Каза, че от два дена ви няма и завика: „Идете, питайте, търсете ги!“ Ние си отидохме, казахме на мама и тя дойде да види. А като се върнахме пак, намерихме ви тука, че сте си дошли.

Сенчо. Я разкажете сега, къде сте ходили?

Анчо. Аз да ви разкажа! Седнете и слушайте! *(Насядват.)* Когато татко и майка се скараха, татко ни разправи една приказка за „Майката мащеха“, която искала да заведат децата в гората и там да ги оставят, пък те да избягат. Само че бащата в тази приказка искал да заведат майката в гората, а децата да останат вкъщи. И татко каза: „Ако вие сте тези деца, кое ще

изберете? Вие ли да отидете в гората или майка ви?“ Ние искахме да останем всички тук, но майка поиска: ние да отидем. Тогава татко рече: „Да вървим, деца!“ И тръгнахме.

Сенчо. Аз не можах да разбера приказката за кого е: за майката мащеха или за вас?

Анчо. За нас.

Сенчо. Че вашата майка мащеха ли е?

Анчо. Не е. Но се кара като мащеха.

Здравка. Недей разправя сега това, ами разкажи какво си видял, като не, аз ще почна.

Анчо. Чакай – сега аз! Ти после! Взехме си горните дрехи, татко взе една чанта и отидохме на гарата. Качихме се в един вагон. Хора имаше много. Отиваха на бани. Татко каза, че и ние ще отидем на бани, на топли бани, дето водата извира сама топла.

Венка. Аз не съм виждала такива бани.

Сенчо. Аз ще кажа на татко да ни заведе.

Здравка. Из пътя колко хубаво беше! Влакът пухти, трака, минава през всякакви места. Аз все на прозореца съм стояла и гледала. А вечерта слязохме на една гара. Татко взе един автомобил, че като седнахме вътре, та зафуча, доде усетим, спряхме пред едно голямо осветено здание. Изкачихме се по много стъпала и влязохме в една стая с две легла. Татко легна на едното, ние с Анчо – на другото. Сутринта отидохме в баните. Аз отидох в женското отделение...

Анчо. Пък ние с татко – в мъжкото.

Здравка. Баните са много по-хубави от нашите, с мраморни корита и с големи вировете.

Анчо. Не е то вировете, ами басейни, изградени от мраморни камъни и пълни с топла бистра вода. Дъното им се види.

Здравка. Е, добре де: басейни. Мислиш, че не го ли зная?

Сенчо. Ами че водата кой им я топли?

Анчо. Тя си извира сама топла.

Венка. От де извира? Вие видяхте ли?

Здравка. Татко ни каза, че извира нейде от дълбоко в земята, дето имало огън.

Сенчо. Че кой подклада този огън?

Анчо. О-хо, ти какво знаеш? То там, дето са баните, е село. Около селото има градини и ниви. Пък зад нивите има една гора. Ние ходихме на разходка до тази гора, но вътре не влизахме, защото там живеели страшни животни. Там била и бабата, която прибрала изпъденото момиче и го направила златно. Там имало и много магесници, змейове, самодиви... А зад гората имало скали. Под тези скали имало една пещера. Тя била много дълга, широка и водела в подземното царство. В нея живеел и я пазел един Великан, един голям човек, който ходел навред, преправял се на невидим и всичко знаел. Той знаел кой върши добро и кой прави зло. Лошите хора наказвал, а на добрите помагал. Там, в подземното царство, бил и големият котел с водата за баните. Отгоре му постоянно се вливала студена вода, а отдолу изтичала топлата и излизала под баните.

Сенчо. Ами кой я подклада?

Здравка. Великанът ходи навсякъде и дето намери лоши хора, които правят пакости на другите, които не работят, а крадат, лежат, напиват се, бият, тях той ги взема, завлича ги в пещерата, хвърля ги в подземното си царство и там ги кара да му работят. Най-лошите той поставя при котела с водата и те непрестанно секат дърва и хвърлят в огъня да подкладат. Селяните от селото разправяха, че веднъж Великанът, като излязъл сутринта, не се върнал вечерта. Неговите работници помислили, че той е загинал нанякъде и спрели работата. На другия ден станали хората от селото, отиват на баня, но топла вода няма, тече само студена. Те помислили, че нейде тръбите са се повредили. Копали наоколо, търсили, но всичко било здраво. И не можели да разберат защо станало така. Най-после един овчар се решил да отиде в пещерата. Като изминал гората, без да го забележат змейовете, излязъл на поляната пред пещерата. Гледа: Великанът се прострял на земята и дълбоко спи. Като дишал, гората се люлеела – ставало вятър. Овчарят бутнал Великана с тогата си по ръката и той се събудил, но като видял, че един малък човек го закача и не го оставя да

спи, разсърдил се, грабнал овчаря и искал да го хвърли в пещерата. Но овчарят му казал за какво е дошъл и Великанът го оставил. В това време неговите хора тъкмо се заказали²³ из пещерата да бягат. Че като ги подхванал, та като им метнал един бой и веднага ги пратил всички при котела. Подклали го те и водата в баните пак зашуртяла топла. Разправят, че оттогава станала даже по-топла.

Сенчо. Че той пък защо заспал?

Анчо. Защото цял ден ходил по света, уморил се и вечерта късно се завърнал.

Здравка. Друг път той никога не закъснявал.

Дракова. *(Подава се на средната врата, стира се незабелязано и се заслушва в разговора на децата.)*

Венка. То хубаво така: хваща лошите хора и ги кара да помагат на добрите.

Здравка. Разбира се! Той винаги прави добро на добрите, помага на бедните, запазва слабите и гледа: хората да не се карат, да не се бият, да се обичат, да си живеят приятелски. Той е добър Великан.

Анчо. Аз много го обичам и искам да го видя. Друг път, като отидем пак там, ще кажа на татко да ни заведе при неговата пещера.

Сенчо. Ами ако те хвърли в подземното царство?

Анчо. Защо ще ме хвърля? Аз не съм лош!

Венка. Тъй си мислиш ти. Ами ако познае, че си извършил някоя пакост, как ще се отървеш?

Анчо. Не зная.

Сенчо. Аз ще искам на татко да ме заведе на баните, но при пещерата не отивам.

Венка. Страх те е, че колко пъти си ме ядосвал! Великанът веднага ще познае.

Здравка. Разбира се. Той всичко знае. При него може да се яви само този, който винаги е правил добрини на хората.

Дракова. *(Тихо се приближава и застава пред децата. Всички се изненадват и стават.)*

²³ Заказали – наговорили, решили

Здравка и Анчо. (*Впуцат се срещу нея.*) Майко, майко, ние си дойдохме.

Дракова. (*Прегръща ги.*) Виждам, деца, че сте си дошли, но мене защо оставихте така?

Здравка. (*Хваща ръката ѝ.*) Прости ни, майко!

Дракова. Аз ви простих вече, но вие ме накарахте тъй много да се безпокоя за вас. Оставихте ме сама, не ми се обадихте и аз не знаех къде сте отишли, нито пък кога ще се върнете. Търсих ви, плаках за вас, но напразно. Три дни място си не намерих. И днес обиколих целия град да ви диря...

Анчо. (*Засмян.*) И пак у дома ни намери.

Дракова. Намерих ви аз! Но колко мъки ми струва това намиране! Можете ли разбра вие мъките на майката? Не можете и не искате! Деца сте вие!

Здравка. (*С плач.*) Как да не те разбираме, майко? Но той татко ни заведе...

Дракова. Да, татко ви! Вие повече обичате татко си.

Анчо. И тебе обичаме, майко!

Дракова. Но татко си повече. Аз не ви се сърдя за това. Той е по-добър от мене, той по-добре ви разбира от мене.

Здравка. Майко, отсега нататък еднакво ще ви обичаме.

Анчо. И много повече ще ви обичаме, майко. Но нали никога вече не ще се карате с татко?

Дракова. (*Заплакана ги прегръща и ги увлича на канапето.*) Милите, милите деца!

Анчо. Майко, кажи де: нали никога вече не ще се карате с татко?

Дракова. Никога, деца, обещавам ви: никога!

Здравка и Анчо. (*Галят се.*) Ти си нашата добра, добричка майка!

Дракова. (*Притиска ги.*) А вие – моите хубави, сладки деца!

Анчо. Ние винаги ще те слушаме.

Здравка. И винаги ще ти помагаме.

Дракова. Аз пък винаги ще ви обичам.

Здравка. Майко, ние ти носим подаръци.

Дракова. Подаръци? Какви?

Здравка. *(Отива при масата и грабва голямата кутия.)* Ето от мене!

Дракова. *(Взема кутията.)* Какво има вътре?

Здравка. Отвори и виж!

Дракова. *(Отваря и вади една нова шапка.)*

Здравка. Шапка за тебе, майко!

Анчо. *(Донася по-малка кутия.)* Ето пък от мене!

Дракова. *(Взема кутията.)* Това пък какво е?

Анчо. Отвори и виж!

Дракова. *(Отваря и вади малки лъжички.)*

Анчо. Сребърни лъжички за сладко, с които ще почерпиш най-напред мене.

Дракова. Благодаря ви, деца, че не сте ме забравили, че и там сте мислили за мене.

Анчо. Чакай, има още! *(Донася малка кутийка.)* А това пък от татко.

Дракова. *(Отваря и вади едно часовниче.)*

Здравка. Ръчно часовниче, майко. Ти по-рано нали искаше от татко да ти купи такова часовниче?

Дракова. *(Просълзена.)* Благодаря на всички. Вие ме победихте! *(Силно ги прегръща и плаче.)*

Драков. *(Показва се на средната врата и тихо приближава.)* Да бъде благословен днешният ден!

(Всички скачат.)

Здравка и Анчо. *(Прегръщат баща си.)* Татко, татко!

Анчо. Татко, ето майка си дойде и ние се помирихме.

Драков. Да бъде вечен този мир! *(Подава ръка на жена си.)*

Дракова. *(Хваща му ръката и заплаква.)* Простете ми! Аз бях несправедлива към вас, не ви разбирах. Но сега съжалявам за всичко. Вие сте по-добри от мене.

Драков. Всякой човек е добър за себе си, но трябва да се стреми да стане добър и за другите.

Дракова. Отсега нататък и аз ще бъда добра към всички хора. И към вас, драги съседчета! Идвайте у дома, играйте с нашите деца, бъдете приятели с тях, помагайте си! Забравете всичко до сега!

Венка. Благодарим ви, госпожо. И вие нас простете!

Сенчо. И ние ще станем добри.

Драков. Да, деца, когато всички хора станат добри, на всички ще бъде добре. *(Мълчание.)*

Анчо. Татко, ами че тогава Великанът от къде ще взема хора да му подкладат котела за баните?

(Всички се засмиват.)

Драков. И това ще се нареди, деца. Тогава хората ще отиват сами да служат на този Великан, защото, запомнете: той живее в душите на всички. Даже и у нас го има, но ние, записани в нашите разправии, не сме го познали. Сега остава да го намерим, да го открием, да отворим прозорците на сърцата си, да влезе въздух, да влезе светлина, да се съживи нашият Великан, да порасте, да ни издигне високо над лошите работи в света, да ни направи силни, за да можем да владеем себе си и да насочваме своите мисли и дела само към добро. И тогава нашият Великан никога не ще ни остави!...

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

№ 1. **Самотни силиуети**, приказки и разкази

№ 2. **На слънцето**, детска драма

№ 3. **За жива вода**, детска драма

№ 4. **Тайния ключ**, юношеска драма

№ 5. **Майка мащеха**, детска драма

С Л Е Д В А Т Н О В И Н О М Е Р А

Поръчки в предплата от
Н. Б Е Н Е В, учител, Габрово

КНИГАТА „СВЕТЛИНА ОТ ИЗТОК”,

СБОРНИК ИЗБРАНИ РАЗКАЗИ

ОТ

И Л И Я И В. Ч Е Р Е Н,

следсмъртно издание

Цена: .....

**ИЗЛЕЗЕ ОТ ПЕЧАТ И СЕ ДОСТАВЯ
В ПРЕДПЛАТА ОТ Н. Б Е Н Е В, УЧИТЕЛ
Г А Б Р О В О**

ИЗЛИЗАТ ОТ ПЕЧАТ:

**Пролетни утрини,
СБОРНИК ЕДНОАКТНИ ДРАМИ**

И

**Първата загадка
МЛАДЕЖКА ДРАМА В 3 ДЕЙСТВИЯ**

Книгата се доставя в предплата от
Н. Бенев, учител, Габрово

Цена: .....

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

МАЛКИТЕ СПАСИТЕЛИ

Детска драма
в две действия

Наша библиотека № 6

Л И Ц А

НАЙДА, баба

ПЕРКОВ, баща

ПЕРКОВА, майка

ГУНЮ, син

ЛИЛА, дъщеря

РУЛЮ, братовчед

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Готварска стая с печка, маса, столове, шкаф, съдини, кутии. В десния ъгъл – мивка. По стените са накачени разни дреболии: кошнички, торбичици, кърпи и др. Две врати: едната в дъното води навън, а другата отдясно води за спалнята. Вляво – прозорци с прости завеси. Зимно време към обед.

Перкова стои до печката и бърка с лъжица в една тенджерка.

Найда, седнала до масата, реже лук.

Перкова. Е, после?

Найда. Ние бяхме много добре. Баща им беше имотен човек. В отсрещната махала имахме къща с кожарска работилница. Работеха ни по десетина работници. Нашата стока се търсеше и ценеше най-много. В нашата къща не знаехме какво е няма-не. Ех, добре бяхме, добре! *(Насипва лука в тенджерата.)*

Перкова. Той, брат му, и сега си е добре, ами ние? *(Продължава да бърка.)*

Найда. И вие щяхте да сте добре, ама нà! *(Сяда си на мястото.)*

Перкова. Е, после какво стана?

Найда. Какво стана! Умря баща им. Всичката работа остана на тях. И добре я караха. На обед, вечер приберат се вкъщи, седнем да ядем, гледам ги, радвам им се, като че нищо не беше станало. И така – цяла година. Но нали големият се ожени, настани се в горния етаж на къщата, а ние с Петко слязохме долу. Тясно ни беше, но какво да правим? Викаха ме мене горе, но как да оставя малкия? Пък и той без мене какво ще прави?

Перкова. Ами как се скараха?

Найда. Големият им син расте по-дълго при баща си, а баща му беше строг човек, че и той стана такъв. Обичаше ред и точност да има в работилницата. А Петко се отпусна. Почнаха всякоя вечер да идват да го викат другари и по цяла нощ, дявол знае къде ходеха и какво правеха, връщаше се винаги късно. А сутрин трябваше да става рано, пък не можеше. И да станеше, все му се спеше и не работеше добре. Брат му почна да му

забелязва. Но той още повече се отпуснаше. А по някое време взе да се връща и пиян. До обед чак не можеше да се оправи. Каква работа да върши? Най-после взе да не се връща вкъщи и на работа да не отива. Брат му нищо вече не му думаше. Колкото пари поиска, даваше му. Полека-лека големият пое всичко. Тогава малкият поиска да се делят. Добре, да се делят, но какво беше останало? Нищо! Всичко изядено, изпито.

Перкова. Ами къщата как изгубихте?

Найда. Къщата ли? Разделихме я на три. Петковата част беше вече изгубена. Оставаше моята. Радко ми предложи да остана при него. Но аз – не, не се делим от Петко! Как да го оставя самичък? Тогава Радко ми я изплати и ние двама с Петко си купихме ей тази и дойдохме тука да живеем.

Перкова. *(Въздъхва.)* Ех, имало глава да тегли! *(Налива вода в тенджерата и я затуля.)*

Найда. После Радко се засили, забогатя и направи фабрика, а Петко остана работник при него...

Перкова. А сега стои съвсем без работа! *(Натъжена сяда и отпуща глава.)*

Найда. *(С въздишка.)* Че и аз останах при вас уж за добре, пък то!

(Настава тягостно мълчание. Отвън се чува шум. Влизат Гуню и Лила, радостни, със зачервени лица и с книги в ръце.)

Гуню. Добър ден! Ей, че студено!

Лила. Добър ден! Ръцете ми измръзнаха. *(Духа ги.)*

Найда. Елате, елате се натоплете! То сега навън не е за деца. По пътя не се бавете много!

(Оставят си книгите на масата, изправят се до печката и протягат ръце да ги грееят.)

Гуню. Никъде не сме се бавили.

Лила. Все сме тичали до тука.

Перкова. Като излезете от училище, не бива да се заигравате по пътя, а право тука да си вървите.

Лила. Те, момчетата, се бият със сняг.

Гуню. В неделя ще ида горе на хълма да се спущам. И чичовият Рулю ще дойде и ще си донесе желязната шейна.

Лиля. Ако замръзне реката, някои ще се пързаят с кънки. Рулю има много хубави кънки.

Гуню. Е, той е по-голям от мене, пък и баща му всичко му купува. (*Тъжно.*) А татко все няма пари!

Лиля. Да не ти купува по-добре, че ще си играем тука у дома.

Гуню. Ами като се свършат дървата и стане студено! (*Мълчание.*)

Лиля. Тогава ще легнем на кревата, ще се завием и ще си разказваме приказки. Днес учителят ни разказа една много смешна приказка.

Гуню. Каква?

Лиля. За двамата братя.

Гуню. Щом е за двама братя, не е била толкова смешна.

Лиля. О-хо, много е смешна! Ние постоянно се смяхме.

Гуню. Хм, че аз я зная! Нали единият брат бил умен, пък другият – глупав?

Лиля. Глупав бил той, ала най-подир пак спечелил. Намерил един медник¹ с жълтици.

Найда. Че де ги е намерил?

Лиля. Двамата братя живеели наедно. Ала веднаж се скарали и решили да се разделят. Глупавият взел новия обор, а за умния останал вехтият. Вечерта добитъкът, както се връщал, навлязъл във вехтия обор, а само един пустал вол влязъл в новия. На другия ден глупавият брат си взел вола и тръгнал да го продава. По пътя минал край едно дърво. Вятърът го духал и то си скрибуцало. Той помислил, че му иска вола. Вързал го о дървото и му казал, че утре ще дойде за парите.

Гуню. Пък като отишъл на другия ден, нямало ни вол, ни пари.

Лиля. Вълците го били изяли. Той питал дървото къде му е волът, но то си мълчало. Върнал се вкъщи, взел търнокопа и отишъл да го изкорени. Копал, копал, току нещо лъснало в корените. То било цял медник с жълтици. Глупавият се уплашил. Отишъл и повикал брата си. Брат му дошъл с колата, извадил парите и ги закарал у дома си. Прибрал и глупавия при себе си и наникъде не го пушал, за да не го издаде. Тъй брат

---

¹Меден съд

му забогатял, а той останал при него пак беден.

Гуню. Ех, да съм ги намерил аз, че ще ги дам ли някому?

Найда. То винаги тъй става: един ги печели, а друг ги яде.

Гуню. Защото бил глупав.

Найда. Като се съберат двама души, единият е все по-глупав от другия.

Перкова. И глупавият винаги остава измамен.

Лиля. Той защото бил по-малък, затова бил по-глупав.

Гуню. Ами! Ние пък като четохме в читанката за едно малко дяволче как надхитрило всичките хора и всичките дяволи! Хем най-малко било! То научило хората да правят най-страшното питие.

Перкова. Какво е то?

Гуню. Ракията.

Лиля. Хм, аз мразя ракия! Тя е люта и миризлива. Веднаж татко като ми даде да сръбна, че ми изгори устата.

Гуню. Аз пък веднаж, когато имахме гости, изпих една пълна чашка, че като ми запари ей тука надолу по стомаха, а после ме заболя глава. Учителят каза никога да не прием спиртни питиета, че те са страшна отрова.

Найда. Добре ви казал вас учителят, ами да видим вие ще го послушате ли, кога порастете?

Гуню. Защо да не го послушаме? Че ние в училище си имаме въздържателно дружество и всички сме се зарекли да не сръбваме капка ракия, вино или бира.

Найда. Много добре, много добре!

Перкова. Дано поне вие станете хора!

Гуню. Ще станем я!

Лиля. Батко, ами как дяволчето научило хората да правят ракия?

Гуню. Те, дяволите, живеят в подземното царство. Там е винаги тъмно, но те виждат, защото очите им светят като на котки. Веднаж Тарторът им поискал да узнае кой от дяволите е най-голям майстор на лоши работи, че да го направи свой помощник. Изпратил ги всички на земята и им поръчал да направят по едно зло. Като се върнали, почнали да му разправят

кой какво сторил. Един накарал мъж и жена да се скарат, друг бутнал двама братя да се сбият, трети подучил син да изпъди баща си, четвърти скарал двама съседи и т.н. Само най-малкото дяволче мълчало. Тарторът го попитал:

- Ами ти какво направи?

То казало:

- Аз научих хората да варят ракия и да я пият.

- Че какво е това ракия? – попитал Тарторът.

- Аз накарах хората, – рекло дяволчето, – да насипят сливи, грозде, жито в каци и да ги държат така, докато прекипят. Сетне ги научих да си изковат едни казани, да насипят вътре втасалата каша и да я подкладат. Тогава из една тръба, прокарана през студена вода да се охлажда, почна да излиза някаква бистра течност. Аз им казах да пият от нея. Те пиха и им се услади. А после, колкото пиеха, повече им се пиеше. Елате сега с мене да видите какво правят пияните хора! Дяволчето извело дяволите горе на земята. Всички хора били пияни. Едни приказвали високо и се хвалели, други се надлъгвали, трети се ругаели, четвърти се търкаляли по земята, пети биели родителите си, жените и децата си. Всички дяволи останали смаяни. А Тарторът прибрал малкото дяволче при себе си и го направил свой пръв помощник.

Перкова. Видите ли, видите ли какви страшни работи има по света!

Гуню. Има, защото хората се напиват.

Найда. Това не е добре, никак не е добре.

Гуню. То ще стане добре, когато хората се отучат да пият спиртни отрови.

Лиля. Майко, ами като не е хубаво, татко защо пие?

(Всички смутено мълчат.)

Лиля. *(Изглежда ги.)* Защо, ма майко?

Перкова. *(Подкладя печката.)* Не зная! Защото му се пие...

Лиля. Ами че нали не е хубаво?

Перкова. Е, не е!

Лиля. Да не пие тогава.

Перкова. Да не пие, но не може.

Ли́ла. Защо не може?

Перкова. Не зная...

Гуно́ю. Защото ракията е дяволско питие. Който веднаж сръбне, мъчно може да се остави, все му се пие и пак е жаден.

Найда. Ех, какво време доживяхме да ни се подиграват децата.

Перкова. И да разбират злото по-добре от нас.

Ли́ла. Майко, аз огладнях, искам да ям.

Перкова. Не може. Ще чакаме татко ви.

Ли́ла. Че той къде се бави още? Фабриците нали свириха за обед?

Перкова. Е, свириха, но той може да си има още работа.

Гуно́ю. Татко не е на работа. Аз го зная къде е.

Перкова. Знаеш! Ти много знаеш!

Гуно́ю. Зная я! Татко не ходи на работа, а по цял ден седи в кръчмата и пие.

Найда. Станахме за смях пред децата. *(Става и бавно отива в другата стая.)*

Ли́ла. Хайде, ма майко, да не го чакаме!

Перкова. Не може! Той сега ще си дойде. Време му е вече.

Ли́ла. Гладна съм. *(Отива при масата и почва да чопли хляба.)*

Гуно́ю. И аз не мога да го чакам. *(Отива при нея, чупи хляб и яде.)*

Перкова. Почакайте, деца! Ей сега ще сипвам. *(Отмахва тенджерата от печката и я слага на масата.)* Той, вашият баща, не мисли, че гладни хора го чакат.

Гуно́ю. Да ядем, ма майко, че нали следобед ще ходим в училище!

Ли́ла. Че и ние ще ходим!

Гуно́ю. Рулю каза: ще мине да ни повика наедно да отидем.

Перкова. Ей сега, деца, ей сега! *(Почва да разсипва.)* Докато аз съм здрава и докато моят баща, дядо ви Гунчо, е жив, гладни не ще останете!

Гуно́ю. Дядо Гунчо е много добър! Аз на него съм кръстен. *(Яде.)*

Ли́ла. Дядо Гунчо е по-добър от татко. Аз го обичам най-много. *(Яде.)*

Гуно́ю. Аз – по-много, че съм кръстен на него.

Ли́ла. Но той мене повече обича от тебе.

Перкова. Хайде, не се карайте! Яжте, доде не си е дошъл баща ви.

(Мълчание. Децата бързо ядат. Майка им тъжно ги гледа. Отвън се чува гласът на Перков, който се връща малко пийнал и нещо си пее.)

Ли́ла. Чувате ли? Татко си иде.

Гуно́ю. Иде си той, ала познавам, че е пиян.

Перкова. Яжте си там и мълчете! *(Нарежда нещо около печката.)*

Перков. *(Влиза развеселен, като се олюлява, с цигара в уста.)* Я гледай, я гледай! Какво правят моите хора? Ядат ли? Хайде да им е наздраве! Ей, вие сте били големи гладници, бе! Не спирате да ме погледнете поне!

Перкова. Гладни децата, какво да те гледат? Остави ги на мира!

Перков. *(Изглежда я накриво и хвърля цигарата.)* Че как тъй? Аз баща ли съм тука или какво? *(На децата.)* Не слушайте вие майка си. Я ми дайте стол да седна, че ще ви разкажа нещо!

Ли́ла. *(Скача и му поднася стол.)* Заповядай, татко!

Перков. *(Снема си шапката и сяда.)* Ха, браво, Лилче! Ти си добро дете. Аз, като спечеля много пари, ще ти купя най-хубавото нещо на света.

Ли́ла. Какво ще ми купиш, татко?

Перков. Най-хубавото, най-скъпото нещо.

Ли́ла. Едни златни обуца като на Пепеляшката.

Перков. А-а, че ти тогава ще поискаш да станеш царкиня и нас ще забравиш. Не може, не може златни обуца.

Ли́ла. Хайде пък – червена шапчица.

Перков. О-хо, че тогава вълкът ще те изяде.

Ли́ла. Не зная пък какво.

Гуно́ю. Че ти нямаш пари, бе татко!

Перков. Кой? Аз ли нямам пари? Стига да искате. Ей сега ще ви натрупам цял куп.

Гуно́ю. Хайде де, натрупай!

Перков. Че за какво ми са? Само да ми прашат джобовете. Не съм чак дотам глулав. Когато поискам, мога да ги имам.

Ли́ла. Ама знаеш ли, онзи глупавият брат, как намерил един медник с жълтици?

Гуно́. Той глупавият ги намерил, пък умният му ги взел.

Пе́рков. Ха, добре! И аз тъй правя като умния.

Пе́ркова. Правиш ти като глупавия.

Пе́рков. Хайде, ще си свиращ ли устата? С тебе приказка нямам. *(Мълчание.)*

Гуно́. Татко, ами ти защо не ходиш на работа?

Пе́рков. Как да не ходя? Кой ти каза тебе? Майка ти ли?

Гуно́. Не е мама. Аз често те виждам денем да седиш в кръчмата.

Пе́рков. Седя! Като седя, какво ви вреди вас?

Пе́ркова. Изпиваш там хляба на децата.

Пе́рков. Ти да мълчиш, че като стана! Аз хляб не пия. Де си виждала ти човек да пие хляб? А? Вие, деца, виждали ли сте такава чудо?

Гуно́. Ти обръщаш хляба на ракия.

Пе́рков. Ей, ти много знаеш!

Гуно́. Зная я! Нали затова съм ученик в III отделение!

Ли́ла. Татко, малкото дяволче ли те научи да пиеш ракия?

Пе́рков. *(Замислено.)* Малкото дяволче ли? Ха-ха-ха! *(Изведнаж се намръщува.)* Не, не е то! Има един голям, страшен дявол с черна опашка и черни рога, с изплезен език и обещени очи. Той отне на мене работата, на вас хляба...

Ли́ла. Тарторът ли, бе татко?

Пе́рков. Да, именно, тарторът на всичките дяволи-изедници. Той ви изяде хляба, той, най-големият дявол на света – вашият чичо...

Гуно́. Чичо Радко!

Ли́ла. Че той дявол ли е, бе татко?

Пе́рков. Не дявол, а тартор на дяволите!

Гуно́. Чичо Тартор! Ха-ха-ха!

Ли́ла. Ха-ха-ха! Чичо Тартор!

Пе́ркова. Защо говориш така пред децата? Какво ти е виновен човекът, като не си гледал работата си?

Пе́рков. Той ми отне бащиното наследство, отне занаята ми,

хляба ми...

(Отвѣн се чука. Всички се сепват.)

Гуню. Някой почука!

Перков. Да си чука той! Какво ни влиза нас в работата? Ние сега ще обядваме, нали? Хайде!

Лиля. Ами ако е раздавачът и ни носи писмо?

Перков. Не ща никакви писма сега. Да си върви!

(Пак се почуква.)

Перкова. Не може то така! *(Излиза.)*

Гуню. Аз казвам, че е раздавачът.

Перков. Който ще да е.

Лиля. Татко, ами ако е писмо от вуйчо и вътре има пари?

Перков. Не ни трябват нас пари.

Гуню. О-хо, че кой ти дава нещо без пари?

Перков. Парите са дяволска работа. Те заробват човека. Не ща да ги виждам.

Гуню. Ама като си ги имаш, по-добре ти е.

Перков. Като ги имаш, трябва да им намираш място. Те в джоб мирно не седят.

Лиля. Татко, ами ракията с пари ли се купува?

Перков. Ракията ли? Де с пари, де на вересия.

Гуню. Ами после кой плаща?

Перкова. *(Влиза с плач. В ръка държи един лист.)* Ах, свърши се, свърши се тя нашата!

Гуню. *(Става.)* Какво има, ма майко?

Лиля. *(Скача.)* Писмо, писмо с пари от вуйчо!

Перкова. Ах, Боже мой, какво ще правим сега? *(На Перков.)* Тя твоята е оправена: пак ще идеш в кръчмата да си пиеш, ами ние, ние накъде?

Перков. *(Става.)* Е, какво е станало? Някой ли е умрял?

Перкова. Умрял! Ти си умрял. На, гледай! *(Подава му листа.)* Ах, Боже, Боже! *(Плаче.)*

Перков. *(Взема го.)* Какво е това? *(Свива вежди и се взира.)*

Найда. *(Показва се на вратата и се спира.)* Пак ли нещо лошо? Боже-Господи, докога?

Лиля. *(Подскача насрещна ѝ.)* Бабо, писмо, писмо от вуйчо.

Найда. От вуйчо ти? Че какво му е станало?

Лиля. Пратил ни пари.

Гуно. Пратил той. Не е от него. Чети, бе татко!

Перков. Не мога, нà, четете си го!

Гуно. Мислиш, че аз не мога ли? Дай да видиш! (*Взема листа и го заглежда.*) От едрите букви ли да почна? То има и печатни, и ръкописни думи. (*Чете, като срича:*) „До господин Петко Перков“... То за тебе, бе татко! (*Чете.*) „При-зов-ка“. Тук пише призовка. Такава дума не съм чувал.

Найда. Призовка ли? Че кой те съди пак?

Перков. Не зная. Четете там!

Гуно. (*Чете.*) „Съобщава Ви се, Господине, че с изпълнителен лист“... Какво е това, не мога да го разбера?

Перкова. То не е за тебе, остави го! (*Взема го.*)

Лиля. Дай да видя, ма майко, има ли пари?

Перкова. Има, има, само че баща ви ще ги плаща. (*На Перков.*) Нà, вземи си го! Като си я забъркал, оправяй си я!

Перков. Не ми трябва! (*Смачква призовката и я захвърля.*)

Найда. Дето ще се рече, ти си осъден, а? От кого? Пак от него ли?

Перков. От него! Пак от него! (*Тезко сяда.*)

Гуно. От кого, бе татко? От чичо ли?

Лиля. От чичо Тартор! Ха-ха-ха!

Перкова. Ами сега отде ще вземеш да плащаш? (*Плаче.*) Ах, Боже, света Богородичке! Какво ще правим, къде ще се дяваме? Ще дойдат тук, ще ни вземат всичкото. Ще останем голи и гладни на пътя.

Перков. Е, какво сега? Защо си се разревала?

Перкова. Ти ни докара до този ред. Зарад теб ще тръгнем да просим.

Перков. Никой не е виновен. Времето е такава. Викане и плач не помагат. Чакайте да поразмислим малко!

Перкова. Време за мислене не остава. Пари искат хората, а ти нямаш, пропи ги!

Перков. Не викай! Ще намеря.

Найда. (*Приближава го.*) Не става тъй, синко, ами слушай как-

во ще ти каже твоята стара майка! Аз съм преживяла не едно, не две. Видяла съм и добро, и зло. Тази работа с молба ще се оправи. Чуваш ли?

Перков. *(Става, гневно.)* Кой, аз да се моля? Кому?

Найда. Не бързай, синко! Който бърза, винаги бърка. Ще се помолиш. Той ти е брат, при това по-голям. Ще отидеш още сега при него, ще се попревиеш малко. Позлатата ти не ще опада. Ще му искаш отсрочка на дълга, а после ще идеш във фабриката да му ги отработиш.

Перков. Не, не мога, майко! Не мога да отида да се унижавам пред тогава, който присвои бащиното ми наследство. У мене има останала още човешка гордост.

Перкова. Добре, че е останала. Как ли не си пропилил и нея?

Перков. Поне сега ме остави на мира!

Найда. Хайде, иди, иди още сега му се помоли! Той не е лош човек. И двама сте ми добри. Нали наедно съм ви отгледала. Нали толкова грижи съм положила за вас да отрастете, че и на мене да помогнете в старини, а то?

Перков. Какво да правя, майко? С две голи ръце ме остави той. Всичко ми взе.

Найда. Не, синко, не! Да бъдем справедливи. Много ти даде той, но ти не го задържа.

Перкова. Пропи го. Ами моят баща колко ти даде? И него пропи.

Перков. Ех, като речете: пропилил, пропилил! Та от добро ли съм се пропилил?

Найда. Остави сега това. Миналото се минало. За сегашното да мислим! След няколко деня ще дойдат да ни вземат покъщнината, пък ако не стигне, ще иде и къщата.

Перков. *(Нетърпеливо.)* Ах, не ми говорете! Да става, каквото ще! Махнете се от главата ми!

Перкова. Като ни изпъдят, ще се махнем, разбира се.

Перков. Това не е вече моя работа. Правете, каквото знаете!

Перкова. Твоя е то! Иди му се моли!

Перков. Не, никому се не моля аз! Нека само някой посмей да пристъпи прага на тази къща!

Найда. С лошо не става то, синко! Само доброто ще ни спаси. Хайде, успокой се, иди при батя си! Ако не зарад тебе и за мене, то поне зарад децата ще се смили.

Лиля. Иди, бе татко! Чичо е добър...

Гуню. И Рулю е добър. Каквото носи в училище за ядене, все ми дава.

Перков. А-а, и вие ли почнахте?

Гуню. Ами като ни изпъдят от тука, къде ще отидем в този студ?

Перков. Не зная аз! Идете при чичо си да ви пусне в дядовата ви къща! Искайте от синчето му да ви дава да ядете! Аз нямам нищо вече. Разбирате ли? Нищо! Оставете ме! *(Сяда.)* На, не мръдвам от тука.

Перкова. *(Плаче.)* Ах, Боже, Боже, всичките лошабини все за нас ли са отредени?

Лиля. *(Силно изплаква, като отпуща глава на масата.)* Ще ни изпъдят, пък отвън е студено!

Гуню. Иди, бе татко! Защо си толкова лош?

Перков. Ей такъв съм аз! Ако не ме обичате, напуснете ме, намерете си по-добро място! Не мога повече, разбирате ли, не мога! *(Стисва си главата с ръце, готов да заплаче. Кратко мълчание. Входната врата бавно се отваря.)*

Рулю. *(Влиза, затваря вратата и се спира изненадан.)* Добър ден!

(Всички го гледат смутени.)

Найда. Ела, Рулче, ела се стопли при печката!

Рулю. Не ми е студено! Гуньо, хайде да отиваме в училище!

Гуню. Хайде! *(Озърта се.)* Чакай, де ми книгите?

Рулю. Какво имате следобед?

Гуню. Имаме четене и гимнастика. Ще си взема само читанката. *(Взема я.)* Пък по гимнастика може да излезем на двора да се бием със сняг. А вие какво имате?

Рулю. Имаме смятане и пеене. Втория час, когато играете на двора, ние отвътре ще ви пеем.

Лиля. Ние пък имаме рисуване. Ще нарисуваме снежен човек. Аз ще си взема блокчето и боите.

Рулю. Лилче, ти си плакала. (*Заглежда я.*) Очите ти са зачервени.

Лила. Ние всички плакахме.

Гуню. Аз не съм.

Рулю. (*Изглежда всички.*) Че защо плакахте?

Лила. Зарад татко ти.

Рулю. Зарад татко? Какво ви е направил?

Гуню. Рулчо, моли го да прости татка! Той не е виновен...

Рулю. Ама какво ви е направил?

Лила. Ще ни изпъди от тука, пък навън е студено!...

Рулю. Татко да ви изпъди?

Гуню. Ще ни изпъди, защото татко има да му дава, пък не може, че ще ни вземе къщата.

Рулю. Че ние си имаме къща. Аз ще му кажа да не ви я взема. Тя не е хубава. Аз не искам да дохождаме тук да живеем.

Найда. (*С плач.*) Помоли му се, баба, помоли му се! Ако е сърдит на чичо ти, защо да се сърди и на нас? Зарад мене, зарад децата нека ни остави къщата! Ти му кажи: „Татко, твоята майка те моли, остави им къщата!”

Рулю. Ще му кажа, бабо! Той ще ви я остави. Ама ти не плачи, че и на мене се доплака. (*Почва да плаче.*)

Найда. (*Прегръща го и го утешава.*) Не плачи, детето ми, не плачи! Аз зная, че татко ти е милостив човек и като му кажеш, той ще се смили над нас.

Рулю. Ще му кажа, бабо! (*Отрива си сълзите.*)

Гуню. Татко, чуваш ли? Чичо ще ни остави къщата.

Найда. (*На Перков.*) Хайде, синко, иди му се помоли и ти!

Перков. Казах ви, никому се не моля!

Перкова. Като не щеш да се молиш, ще стоиш вън. Ами ние какво сме виновни да теглим зарад тебе?

Перков. Никой не е виновен тук. Там онзи, големият дявол, той е виновникът на всичко. Идете вие му се молете! Аз не искам.

Гуню. Но Рулю ще го помоли, бе татко, и той ще ни прости.

Перков. (*Става.*) Кой кого ще моли, кой кого ще прощава? Все едно! Малкото дяволче моли големия дявол. А големият дявол

си знае сметката. Той не прощава. (*Пауза.*) Но все едно! (*Взема си шапката.*)

Перкова. Къде ще отиваш сега?

Перков. (*Озъбва се.*) То не е ваша работа. (*Тръгва.*)

Перкова. Пак в кръчмата ли?

Перков. (*Стира до вратата и се обръща.*) На онзи свят, в пъкъл-ла, при дяволите! (*Излиза.*)

Перкова. (*Изридава.*) Ах, Боже, Боже, какво ще правим! (*Пада на един стол и плаче. Децата гледат в недоумение.*)

Найда. (*Обръща се към изток и се кръсти.*) Господи, спаси нас, грешните!

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Същата стая. Събота по обед. Гостбите са наготвени, масата за ядене наредена.

Перков седи умислен на един стол и пуши.

Перкова. (*Влиза тихо.*) Какво правиш, Петко?

Перков. Седя и мисля.

Перкова. Добре, седиш и мислиш, но бива ли сега да пушиш, да си гориш парите, да си тровиш душата?

Перков. Какво да правя, като няма оправия? (*Хвърля цигарата.*)

Перкова. Оправията ти ще я оправиш, като престанеш да пиеш и да пушиш.

Перков. Не мога. Нямам сили.

Перкова. А трябва да имаш, че ето нà, днес е последният ден за плащане. Утре е неделя, а в понеделник ще дойдат да ни опишат покъщнината. Иди, търси заем!

Перков. Е, накъде да вървя сега? Дошло е такова време, че никой никому нищо не дава, особено на пропаднал човек като мене.

Перкова. Тогава не ти остава нищо друго, освен да отидеш при брата си.

Перков. Да му се моля! Казах ти: Не мога!

Перкова. Да си мислил по-рано за това, сега е късно вече. Човек, щом се научи по-малко да работи, а повече да пиянства, е способен на всякакви унижения. Мъчното е, доде изгубиш веднаж съвестта си.

Перков. Изгубен човек нищо не може.

Перкова. Цяла седмица измина, откак ти донесоха призовка за изпълнителния лист, направи ли нещо? Нищо! Работа и заем търсиш все по кръчмите. А сега, като дойдат тука да ни опишат парцалите, на тебе какво ти е?

Перков. Много ми е добре, че ще се отървем от тях.

Перкова. Ще се отървем ние от света.

Перков. Че какво от това? Щом няма място за нас, щом сме излишни...

Перкова. Не бива тъй, Петко! Защо не вземеш да се оставиш от това пусто пиянство, че да си гледаш само работата и семейството?

Перков. Как да се оставя, като не мога? Разбираш ли? Останал съм без воля, не мога да се управлявам, не виждам от никъде спасение. За какво ми е повече живот?

Перкова. Трябва той, трябва за тези, които са около тебе, които чакат спасение от тебе. Помисли!

Перков. *(Става.)* Е, за тях ще се погрижа, какво да правя? *(Взема си шапката и тръгва да излиза.)*

Перкова. Къде отиваш?

Перков. Отивам да търся заем. *(Излиза.)*

Перкова. *(Гледа след него, после навежда глава и се замисля.)*

Найда. *(Влиза от входната врата.)* Ху, навън е слънце, снегът се топи, скоро ще дойде пролет. Ами ти какво правиш?

Перкова. Мъча се нещо да измисля.

Найда. Срегнах Петка, отиваше нагоре, ала нищо не ми продума.

Перкова. Лошо, лошо! От никъде помощ!

Найда. Помогни си сам, да ти помогне и Господ. Кой друг? Прахосваш ли всичко за себе си, а за другите и не помисляш, кой ще ти помогне? Ето нà, и аз рекох да направя нещо, но не стори. Ходих у Радкови. Нямаше го. Отидох у тях, казаха ми:

„Във фабриката“. Отивам във фабриката, казват: „У дома си“. След обед ще отида пак, дано го склоня да прости брата си.

Перкова. Докато Петко не отиде да му се помоли, не вярвам да го прости.

Найда. Ще го прости той. Зная си го аз. Радко не е лош човек. Много добрини можеш да видиш от него, стига да умееш да спечелиш сърцето му.

Перкова. Всякой е добър за себе си. Никой не ще ни помогне нас, ами да отида пак при моя баща да се опитам. Ако не е той, досега да сме загинали. Нали виждаш, от вашия род нищо не излиза!

Найда. Че какво да излезе? Всички са добри. Ако само Петко не беше...

Перкова. За какво ми са мене другите, когато краставата коза на нас се е паднала?

Найда. Е, какво да правим сега? Такава ни била орисията.

Перкова. Не е била тя такава, ами такава сме я направили ние. А щом е така, пак сами трябва да си я оправим. *(Облича си горна дреха.)* Аз отивам при баща си. Като си дойдат децата, ето там яденето на масата, да седнат да ядат, да не чакат никого.

Найда. Добре. Дано поне ти успееш. Веднаж да се отървем от тази пуста беда, че да ни съмне пред очите.

Перкова. Не зная ще съмне ли, ще мръкне ли? Докато си имаме крастата, все ще се почесваме. *(Излиза.)*

Найда. Ех, така си е, така! Ум и разум да дава Господ на всекиго. Ами то? На едного дава, другиму взема. Свят широк – хора всякакви! *(Клати глава и седи при печката да се топли.)*

(Гуню и Лиля влизат с книги в ръце.)

Лиля. Добър ден, бабо! *(Оставя си книгите.)*

Гуню. Добър ден, бабо Найдо! Само ти ли си тука? *(Оставя книгите си.)*

Найда. Само аз. Ако сте гладни, ето там всичко е наредено, сядайте и яжте!

Гуню. Ами татко и майка къде са?

Найда. Ще си дойдат те, само че по-късно.

Лиля. Че къде са, ма бабо?

Найда. Не ги зная. Излязоха и казаха да не ги чакате.

Гуно. Бабо, ти искаш да ни излъжеш. Аз познавам.

Лиля. *(Подскача.)* А-а, те са се скрили тука вътре. Ей сега ще ги намеря. *(Затихва се в другата стая.)*

Гуно. Не са те там. Излезли са нанякъде. Отишли са у дядови да искат пари. Познах ли?

Найда. Позна, само че не съвсем. У дядови ти отиде само майка ви.

Гуно. Дядо Гунчо е добър. Той пак ще ни помогне. Ами татко къде е?

Найда. Не го зная.

Лиля. *(Връща се.)* Няма никого. Къде са, ма бабо?

Найда. Не зная. Не ме питайте! Ако сте гладни, сядайте и яжте!

Лиля. Няма да ядем. Нали не ни казваш?

Найда. Не щете да ядете, че има. Я да няма! Ама то ще се свърши.

Лиля. Като се свърши, татко ще донесе пак.

Найда. Татко ви не може да носи вече. Мислете му какво ще правите!

Гуно. Не може, че като не работи редовно всякой ден, а колкото изработи, ги изпива!

Найда. Ех, що да сторим? Работил, пил, живял си той, а за нас нищо не останало. Сега ще дойдат и къщата ни да вземат.

Гуно. Не ще ни я вземат. Рулю нали каза, че ще помоли баща си и той ще ни я остави! Че защо му е? Те си имат такава голяма, хубава къща, че в нашата ли ще дойдат да живеят?

Найда. Той ще я вземе от нас, пък ще я продаде другиму.

Гуно. Че защо пък да я продава? Чичо е богат, има си пари, има си всичко.

Лиля. У чичови е много хубаво. Има високи, извити стълби и всичките са постлани с меки пътеки. А накъдето се обърнеш, все огледала. Пък в стаите им колко е хубаво! Има една стая, пълна с цветя. Пък гостната им все с меки столове. Като седнеш на тях, потъваш. Рулю си има отделна стая, с креват, маса, столове и един шкаф – отгоре си слага книгите, пък отдолу си скрива играчките, цигулката и нотите.

Гуню. Баща му ще му купи колело, щом изкара IV отделение, пък желязната си шейна е обещал да я даде на мене.

Лиля. На мене пък ще даде гумената си топка.

Найда. Той не ще ви даде нищо, ами я сядайте да ядете, че гостбата изстина.

Гуню. Ще даде той. Пък татко като не иска да се моли на чича, аз ще ида да му се помоля и да знаете, че ще ме послуша.

Лиля. И аз ще дойда, бати Гуньо!

Гуню. Защо да не ида? Чичо не е лош човек. Кога отида у тях, все ми дава по нещо.

Лиля. Че и на мене стринка за Нова година ми даде една шапчица.

Гуню. Чичо не е лош, ами татко е лош, че всякоя вечер се връща пиян и се кара на всички ни, задето не сме го чакали и не сме му оставили ядене. Какво да му оставяме, като няма за нас! Да си купи, да не ходи да пие!

Найда. И чичо ви е добър, и татко ви е добър, ами не могат да се разберат.

Лиля. Чичо е по-добър, че не пие като татка и не се кара с никого.

Гуню. По-добър е я и ще ни прости. Само да му се помолим. Лиле, хайде да отиваме!

Лиля. Ами аз съм гладна!

Найда. Хапнете си, хапнете си по-напред, че да ви поспори и работата. Ох, дано поне вие я свършите! То пак за вас ще бъде.

Гуню. Хайде тогава по-скоро! *(Отиват при масата и бързо почват да ядат прави.)*

Перкова. *(Връща се с отпаднал вид.)* Ох, Божичко, не зная каква ще я изкараме! *(Сяда.)*

Гуню. *(Отива при нея.)* Какво, ма майко? Дядо даде ли пари?

Перкова. Загубени хора сме ние! Ох, накъде сега?

Найда. Не даде ли?

Перкова. Докога да дава и защо да дава? Даваше той по-рано, като мислеше, че ще я подкараме някак по-добре, че Петко ще се откаже от това пусто пиянство и ще се залови пак на работа, но нищо не излезе. Защо да си дава човекът парите

нахалост? Нали и той с труд ги е печелил?

Гуню. Майко, да отида ли аз да му искам?

Перкова. Ох, дете, той на мене не даде, че на тебе ли? Не иска вече да ни помага, щом не сме хора.

Гуню. Ами че той на нас да помогне, на татко да не дава!

Перкова. Не ще вече, не може...

Лиля. Майко, ние ще отидем при чича.

Гуню. Ще идем да го молим вместо татка и той ще ни прости.

Лиля. И ще ни остави къщата.

Перкова. Ох, деца, деца, не стават те тези работи тъй, както си ги мислите!

Найда. Е, нека отидат да му се помолят. Нали и той има сърце!

Перкова. Сега хората от молба не разбират, сметката си знаят. То ако остане с милостиня да живееш на този свят, тежко ти!

Найда. Да опитат, че каквото ще да стане. Нощес съм сънувала хубав сън, на добро ще е.

Гуню. Да отидем, ма майко! Рулю нали каза, че ще моли баща си да ни остави къщата? Като го помолим и ние, и той ще се съгласи.

Лиля. Стринка и тя ще помогне.

Гуню. Ще помогне я!

Перкова. Добре, идете, щом искате, но да не се заиграете нанякъде, че да тръгна да ви търся! Ядохте ли?

Гуню. Ядохме малко.

Лиля. Аз още съм гладна.

Перкова. Е, яжте там. Кой ви спира!

Гуню. Не щем вече. Хайде да отиваме!

Лиля. Хайде! Стринка ще ни даде нещо.

Найда. Идете, деца, идете! Дано поне над вас се смили Бог! Сънят показва...

Гуню. Ще се смили и ще ни помогне (*Излизат.*)

(*Настава тягостно мълчание.*)

Перкова. Ето нà! Излезе и не се върна!

Найда. Кой? Петко ли? Нали ти казах? Срецнах го на улицата. Отиваше нагоре. Навел глава, не ме и погледна даже.

Перкова. Излезе заем да търси, но пак в някоя кръчма се е заврял. Там му е нему домът, там му е семейството. Че каква грижа има той за нас? За него нали се намира да се налее? Защо му трябват жена, деца, майка? Че щели да дойдат тука да ни изхвърлят на улицата, да тръгнем утре да просим по чуждите врати, че децата му щели да мрат от глад и студ, мисли ли той за това? За него щом има, всичко е наред.

Найда. Тъй е тя! Сбърка ли се веднаж, мъчно се оправя. Но дано Бог някак ни помогне.

Перкова. Бог помага, ала в кошара не вкарва. Такава е сега и нашата работа. Не си ли помогнеш сам в този свят, ни Бог, ни човек, никой не може да те спаси.

Найда. Ех, дано може, дано! Че тъй ли съм мислила аз да я докарам на старини? Ах, Боже, Боже, дано по-скоро дойде моят край да не гледам! *(Кръсти се и плаче.)*

Рулю. *(Влиза от средната врата и носи нещо увито.)* Добър ден!

Найда. Добре дошъл, Рулчо! Какво носиш?

Рулю. Майка прати това за вас.

Найда. Какво е то?

Рулю. Нещо за ядене. *(Оставя го на масата.)*

Найда. *(Става.)* Да си жив, синко! Тя, майка ти, не ни оставя.

Рулю. Ами Гуню и Лила къде са?

Найда. Че не ги ли срещна? Те дойдоха у вас.

Рулю. Не съм. Аз минах из горния мост, а те са минали през долния.

Найда. Те си дойдоха от училище, хапнаха и заминаха. *(На Перкова.)* Виж ли ти? Ние днес се записахме, че забравихме да обядваме. Хайде, булка, хайде да хапнем, че кое време стана!

Перкова. До ядене ли ни е сега, майко! *(Отпуска глава.)*

Найда. Е, ти пък като захванеш! То докато е жив човек, не може да се откаже от света. Все иска това-онова. Хайде сега да хапнем, каквото е дал Господ. *(Отива към масата.)* Рулчо, то яденето ни, не е до там, но ела си вземи.

Рулю. Не съм гладен, бабо Найдо. Благодаря!

Найда. А, не бива, не бива така! Каквото ще да е, то се хапва за

поревка². (*Сръбва.*) Ху, я виж, гостбата изстинала! Хайде, булка!

Перкова. Не мога, не ми се яде.

Найда. Е, то пък за една къща сега да стоим гладни цял ден! Додето има, ще ядем, че като се свърши!

Перкова. Като се свърши, ще мрем.

Рулю. (*Смутено.*) Но татко каза, че не ще ви вземе къщата.

Найда. А, видиш ли? Така си и мислех.

Рулю. Аз, щом си отидох онзи ден, разправих на майка всичко. А вечерта татко, като си дойде, ние го молихме да ви прости, да ви остави къщата, да не ви изпъжда и той се съгласи.

Найда. Ха, тъй, тъй! Татко ти е много добър човек и майка ти е добра и ти си добро, мило дете. (*Прегръща го, гали го.*)

Рулю. Татко каза, че всичко ще ви остави, но чичо да отиде при него, защото имал нещо важно да му каже.

Найда. Тъй, тъй, ами какво ли ще му каже?

Рулю. Не зная. Той каза: чичо да отиде при него заедно с Гуня и Лила.

Найда. Я гледай! Нещо ще им подари. (*На Перкова.*) Чу ли, булка? Радко ще ни помогне.

Перкова. Ако ни помогне, едно добро ще направи.

Найда. Едно добро за душата си и за нас. (*Прегръща Руля.*) Ах, Рулчо, да си жив, баба! Да ти помогне Господ по свети места да идеш! Ами сега къде да търся Петка? Че и децата няма.

Перкова. Петко е в някоя кръчма. А децата... Ще си дойдат те, ами той!

Найда. Да ида да го търся, че къде да го търся? (*Тръгва.*) Ще обиколя навсякъде, по всички кръчми.

Рулю. И аз ще си отивам.

Перкова. Ти постой, Рулчо, доде си дойдат децата.

Найда. Ха, постой, постой да се върна аз, че може да ме заведе у вас.

Рулю. Добре, ще почакам малко.

Найда. Почакай, почакай, гълъбчето ми! Бог да те благослови! (*Излиза.*)

² Желание, приискване

(Няколко минути мълчание.)

Перкова. Седни, Рулчо!

Рулю. Не ми се седи, стринке!

Перкова. Майка ти какво прави?

Рулю. Добре е. Седи си вкъщи и шие нещо.

Перкова. Само това ли?

Рулю. Понякога четете и книги.

Перкова. Ами с татко ти говорят ли нещо за нас?

Рулю. Говорят някога.

Перкова. Какво казват?

Рулю. Казват, че сте бедни, че живеете лошо, защото чичо не искал да работи, а само пиел.

Перкова. Ами татко ти работи ли?

Рулю. Работи. По цял ден стои във фабриката и само на обед и вечер си иде вкъщи.

Перкова. Ами говорят ли, че вашата къща е била някога и наша?

Рулю. Татко казва, че я купил от баба и чича.

Перкова. Знаеш ли защо татко ти е изпъдил чичо ти от фабриката?

Рулю. Защото не искал да работи и колкото пари му дадъл, похарчвал ги за пиене.

Перкова. Значи всичко ти разказали?

Рулю. За кое?

Перкова. Ти ако си на мястото на татко си, какво ще направиш?

Рулю. Най-напред ще накарам чича да се откаже от пиенето и после ще го взема пак във фабриката.

Перкова. Ами ако той не иска да се откаже?

Рулю. Тогава ще му взема и къщата и ще го изпъдя навън.

Перкова. Ами ние какво ще правим?

Рулю. Че аз него ще изпъдя, пък вас ще оставя.

(Отвън се чува шум и кашлянето на Перков.)

Перкова. Ха сега да те видя какво ще го правиш.

Рулю. *(Уплашено.)* Пиян ли е? Аз ще си отида. *(Тръгва бързо, но на вратата се сблъсква с Перков.)*

Перков. *(Влиза пиян.)* Ей, че аз и в къщата си ли не мога да вляза спокойно? Другаде ако ме пъдят, че от тука кой ще ме изпъди? *(Взира се в Руля.)* Хм, ти си син на оногова, а? Я гледай, я гледай!

Рулю. *(Отстъпва уплашено.)*

Перкова. *(Изпраща се помежду им.)* Не закачай детето! Какво искаш от него?

Перков. Кой? Аз? От никого нищо не искам. На никого нищо не давам.

Перкова. Къде ходи ти сега?

Перков. Ходя си по работата. Вас какво ви интересува?

Перкова. Ходиш си ти по работата, но работа не вършиш.

Перков. Кой? Аз ли? Всичко самичък си върша. От вас нищо не искам.

Перкова. Ти от нас няма що да искаш, ами ние от тебе искаме. Дълг има да плащаш, човече, а ти си идеш пиян.

Перков. Кой? Аз ли? Ти да не мислиш, че всички хора са като моя брат! Аз имам приятели и те не ме оставят.

Перкова. Не те оставят за пиене, а я някой да те нахрани, да ти даде работа, да ти направи заем, да ти плати изпълнителния лист!

Перков. Заем ли? Ей, че си смешна! Че кой ти дава заем? О-хо! Хората искат лихва. Разбираш ли що значи лихва? Ей т'й например 50%! А? Че не ще то само това, ами иска и гаранция. Знаеш ли ти какво ще рече гаранция, поръчителство? Че кой е луд да ми стане поръчител?

Перкова. Нали имаш приятели?

Перков. Те, моите приятели, са все добри хора. Те не са лихвари. Е-хе, падни ти в ръцете на лихварин, че да те видя как ще се изкопчиш?

Перкова. А утре като дойдат да те изхвърлят на улицата!

Перков. Кой? Брат ми ли? Нека само посмее! Видиш ли този праг? Не пуцам никой да го престъпи.

Перкова. Не пуцаш ти, ами да видим тебе кой ще пусне! Нали ми се връщаш пиян и заем от никъде не си намерил, ще има да гледаш тази къща отдалеч.

МАЛКИТЕ СПАСИТЕЛИ

Перков. Ти си глупава жена. Нищо не разбираш. Защо само се месиш в работата ми? Аз не ще се оставя на разни изедници да ме ядат. Който ще да бъде, не искам да го зная. Пък брат ми... Не! Аз нямам брат и не ми трябва...

Перкова. Брат ти поръчал да идеш при него.

Перков. Не ми трябва и никому се не моля.

Перкова. Да заведеш и децата.

Перков. Децата! Да не иска и тях да му дам? Нека ги вземе, не ми трябва. Всичко да вземе, да се наяде, да се пукне! *(Клатушка се и маха ръце. Спира се при Руля.)* А-а, ти още ли си тука? Защо си дошъл? Баща ти ли те прати да ми вземеш душата? Че какво имам друго? Една душа! На, вземи я! *(Протяга ръце към него.)*

Рулю. *(Отстъпя.)* Аз не искам нищо.

Перкова. *(Изпръчва му се.)* Остави детето! То иска да те спаси, а ти го обиждаш!

Перков. Кой? Мене? От що да ме спасява? От баща си ли? Е, хайде, малко вълче, спаси ме от дъртия вълк! Хайде де, или ще ти строша мазните ти зъби! *(С вдигнати пестници пристъпя към тях.)*

Рулю. *(Изплашено.)* Олеле, мамичко! *(Крие се зад стринка си.)*

Перкова. Ей, пияна свиньо, назад! *(Блъсва го.)*

Перков. *(Пада.)* А-ха, тъй ли? *(Мъчи се да стане, като се хваща о един стол.)* Значи вие сте се нагласили да ме убиеете, а? Е-хей, чакай, ще ви науча аз! *(Столът се катурва и той пак пада.)* О-о-о-о!

Перкова. *(Повлича Руля към дясната врата.)* Ела, ела тука! Скрый се вътре!

Найда. *(Влиза изненадана.)* Ах, Боже! Какво е станало?

Перкова. *(Тихо.)* Нищо, нищо! Посръбнал малко, както винаги.

Найда. Къде не го търсих, пък той си бил дошъл. Ами децата?

Перкова. Няма ги още. Мълчи, не му поменувай за никого!

Перков. *(Опитва пак да се надигне.)* О-о-о! Искат да ме убият! Нагласили се... Всички... О-о-о! Никой, никой не иска да ми помогне! Елате ме изправете! Чувате ли? Ей, хора, спасете ме-

е-е! (*Пада.*)

(*Гуню и Лиля се връщат радостни.*)

Гуню. Спечелихме! Спечелихме!

Лиля. Всичкото за нас!

Гуню. Чичо всичко ни подари и ние сега сме богати.

Перков. (*Опира се на падналия стол и надига глава.*) Кой е богат? Я да го видя!

Лиля. Ние сме богати.

Гуню. Ами татко какво прави там?

Перков. Богати няма. Всички пропаднаха.

Гуню. Ах, той е пак пиян.

Перкова. Оставете го, ще му мине!

Рулю. Ходихте ли у дома?

Гуню. Ей сега от там идем.

Рулю. Какво ви каза татко?

Гуню. Ех, Рулчо, татко ти е много добър човек! Ние отидохме при него и му разказахме как всички сме уплашени, задето ще ни вземат къщата. А той каза: „Не бойте се, деца! Аз искам да взема къщата от баща ви, за да не я пропие, и ще я дам на вас. Засега ще ви давам по малко, а кога порастете, ще ви дам всичко, каквото ви се пада от дядо ви“.

Найда. (*Кръсти се.*) Ах, Боже Господи, благодаря ти! Милите деца! Да сте ми живи! (*Прегръща ги.*) Вие спасихте всички ни!

Лиля. Стринка каза: ще ми направи едни нови дрешки.

Гуню. На мене пък чичо ще поръча едни нови обуца.

Найда. Ох, олекна ми да душата! Сега вече мога спокойно да чакам дълбоки старини.

Рулю. Аз нали ви казах: татко не ще ви остави! И ето нà, как всичко се надреди добре!

Перкова. Ах, Рулчо, ти си добро дете, а как си изпати зарад нас! Молим те да ни простиш!

Рулю. Нищо, стринке, той, чичо, не е виновен, а са виновни тези, които са му дали да пие. Кога е трезвен, той е добър и все добър ще бъде вече.

Перкова. Видя ли, Петко, как хората се грижат за нас, а ти ги ругаеш и дигаш ръка върху тяхното дете!

Рулю. Нищо, стринке, татко ви опрости всичко и аз прощавам на чича. Той ще се поправи и после ще съжалява за своето минало.

Гуню. Ама татко искаше да те бие, Рулчо? Ех, че лошо направил! Чуваш ли, татко? Стани да искаш прошка!

Перков. *(Надига се.)* Всичко за вас, а за мене нищо! Значи, аз ставам излишен!

Гуню. Не, татко, ние ще се грижим за тебе. Чичо отстъпи всичко на двама ни с Лила, но ние ще даваме и на вас.

Рулю. И аз ще помоля татко да се съгласи с това, но при едно условие: чичо да даде клетва, че ще се откаже от приятелството си с дяволите, че от днес нататък не ще туря в устата си ни капка спиртно питие.

Перков. Ох, по-добре да умра! Защо ми е вече такъв живот?
(Отпуща глава на стола.)

Перкова. Хайде, Петко, послушай децата за тяхно и наше добро!

Лила. Откажи се, бе татко! То не е хубаво да пиеш и да се напиваш.

Рулю. Хайде, чичо, аз ти простих за обидата, сега пък ти ще ме послушаш!

Гуню. Татко, като се откажеш от пиенето, за нищо вече не ще се караме.

Перков. *(Изправя се на колене.)* Вие излязохте по-силни от мене, победихте ме. *(Бавно.)* Да бъде волята ви во веки веков!
(Отпуща глава.)

Найда. Амин! *(Кръсти се.)*

Рулю. Браво, чичо! *(Стиска му ръката.)*

Гуню. Да си жив, татко! *(Прегръща го.)*

Лила. Ти си вече добър татко! *(Милва го.)*

Перкова. Ех, дано и ние най-после заживеем като хората!

Найда. Видите ли? Моят сън се сбъдна! Сънувах, че вървя по една пътека из гората. Пък на пътеката простряно едно въже. Хващам аз края му, навивам го и вървя, навивам и вървя и най-после то свършва под корените на едно дърво. Опъвам аз въжетото, но то не мърда. Опъвам по-силно, мръдва малко.

Опъвам още веднаж и хоп – из земята се подава някакво привезло. Хващам привезлото и изтеглям един медник с плоча отгоре. Отмахвам плочата и ... о, чудо!

Децата. Жълтици, жълтици!

Найда. Да, пълен медник с жълтици!

Гуно. После?

Найда. После дигам медника да го нося, но изведнаж от гората изскачат три деца, грабват ми го и изчезват... Тъй ми се видя тогава насън, а ето че тези три деца не изчезнали, а донесли медника у дома... Ах, на баба милите деца, нашите малки спасители! *(Прегръща ги.)*

(Перков и Перкова стоят с наведени глави.)

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

№ 1. **Самотни силуети**, приказки и разкази

№ 2. **На слънцето**, детска драма – изчерпана

№ 3. **За жива вода**, детска драма – изчерпана

№ 4. **Тайния ключ**, юношеска драма

№ 5. **Майка мащеха**, детска драма

№ 6. **Малките спасители**, детска драма

Светлина от изток, сборник разкази от Ил. Ив. Черен

Следват нови книги

Поръчки в предплата от
Н. БЕНЕВ, учител, Габрово

Печатница „Родина“, Габрово, Априловска 32, пор. № 395

ЩЕ СЕ ПЕЧАТАТ:

Пролетни утрини
СБОРНИК ЕДНОАКТНИ ДРАМИ

Първата загадка
МЛАДЕЖКА ДРАМА В 3 ДЕЙСТВИЯ

Китка кървави цветя
СТИХОВЕ, РАЗКАЗИ, СЦЕНИ

Война и любов
ПОВЕСТИ

Живо езикознание
РЪКОВОДСТВО ЗА УЧИТЕЛИ

Цена: .....

Книгата се доставя в предплата от
Н. Бенев, учител, Габрово

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

НА СЛЪНЦЕТО

Детска драма
в две действия

Наша библиотека № 2

Л И Ц А

МАЙКА

БАЩА

ВАНЮ

МОМЧЕ

СТАРЕЦ

ВОЙНИК

УЧЕНИЦИ

Действието става през време на войната.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Стая на книжовен човек: етажерка и шкаф, изпълнени с книги; работна маса и до нея стол-кресло; наоколо други столове. Вдясно едно легло. По стените картини и стенен часовник.

МАЙКА. *(Седи печално до масата и чете писмо.)*

ВАНЮ. *(Влиза запъхтян и трепереещ от страх. Пада на един стол и почва да плаче.)*

МАЙКА. *(Идва при него и ласкаво го прегръща.)* Какво ти е, какво ти е, детето ми? Защо плачеш? Къде ходи?

ВАНЮ. *(През сълзи.)* Мъчно ми е.

МАЙКА. Я гледай! Че закакво ще ти е мъчно?

ВАНЮ. За училището.

МАЙКА. Какво ще ти е мъчно за училището? Ние нали ходим в друго? То онова сега е болница за ранените, пък кога свърши войната, пак в него ще отидем.

ВАНЮ. То много страшно станало: дяволи живеят вътре – такива грозни, с тъмни очи.

МАЙКА. Хм, кой те излъга тебе?

ВАНЮ. Никой не ме е лъгал. Аз сам видях.

МАЙКА. Значи ти ходи при училището да го нагледаш? Ах, детето ми, колко умно си ти!

ВАНЮ. Аз ходих да търся татко там. Помислих, че си е дошъл нощес и отзаран сте заминали с него за училище, а мене сте оставили тук самичък.

МАЙКА. Какво ще прави татко ти в училище? Той е далеч, детето ми, далеч от тука. Той е там, сред огъня на страшните боеве. Той се бие вече много дни, но никого още не е убил... Ах, Боже, колко ужасно е неговото положение! *(Пауза.)*

ВАНЮ. Мамо, татковата пушка като не може да убива, той защо не вземе друга по-силна?

МАЙКА. Убива тя, дете мое, убива, но той не иска.

ВАНЮ. Ами че тогава нали пък може него да убият?

МАЙКА. Ех, може, може... *(Гласът ѝ се задавя от бликналите*

сълзи и тя сяда.)

ВАНЮ. Мамо, че ти откъде научи това за татка? Той нали е толкова далеч от тука?

МАЙКА. Да, далеч е той, далеч и много тежко прекарва там по студените полета. За него няма сега ни сън, ни почивка, ни храна, ни подслон. Всякой ден е изложен на хиляди тегла и опасности, всякой час сърцето му се къса от напрежение. Но той пак е можал да събере за минутка останалите си сили, да помисли повече за нас и да ни изпрати част от своята измъчена душа.

ВАНЮ. *(Скача от радост.)* Ти получи писмо от татка? Мамо, искам да го прочетеш и на мене! Ох, какво ли пише? Чети, чети по-скоро да чуя какво ще ми донесе от войната!

МАЙКА. Да ти чета, но не можеш разбра, детето ми.

ВАНЮ. Ще разбере, майко, всичко ще разбере. Ти само чети, пък аз ще слушам.

МАЙКА. Е, добре тогава, ще ти го прочета да чуеш милите слова на баща си и да запомниш поне една от неговите хубави мисли. *(Взема писмото от масата и почва да чете):* „Мили мои, сърцето ми е цяло разкъсано и всичките му съкровища се пропиляха. Само едно кътче остана здраво и в него аз запазих скъпия спомен за вас, че вие сте ми засега единственият идеал, който ме въодушевява. Всичко друго е тъмнина за мене. И колко бих желал тази тъмнина да бъде вечна!

След малко ще бъде ужасен бой. Ще ревнат пак стоманените гърла, ще забълват стихийен огън, ще пламнат върхове и долини, ще се развърти пак страшното косило на смъртта. В екстаз ще бъдат адските сили и ще си устроят нечуван пир с нашите тела и кърви... За какво ни е всичко друго, о Моллох, когато искаш да ни отнемеш това, което не си в състояние никога да ни дадеш?!

Но аз не ще направя удоволствието ти, защото не искам да бъда роб на твоето дело и палач на своята съвест“...

(От възмущение спира четенето и заплаква.)

ВАНЮ. *(Постепенно се помрачава, докато сълзите му закапват. Сяда на стола.)* Ах, майко, колко е страшно там! Добрият ми

татко не иска да убива хора, но ако него убият? Не, не, то не може да бъде! Той не ще им се даде. Мамо, ами защо нашите не повикат Великана, та като излезе да се завърти веднаж, да изсече всичките врагове? Тогава ще им вземем пушките и топовете и никой от нашите не ще бъде убит. Всички ще се върнат здрави. И татко ще си дойде. Той ще ми донесе един топ да си играя с него по двора.

МАЙКА. *(Прегръща го.)* Ах, детето ми! Не трябва тебе ни пушка, ни топ. Те са страшни неща. Само да се допреш до тях, гръмват и убиват човека.

ВАНЮ. Че защо тогава хората са ги направили?

МАЙКА. Направили ги да се изтрепват един друг!

ВАНЮ. Че защо да се изтрепват? Не е ли по-добре да си живеят мирно?

МАЙКА. По-добре е, но не могат.

ВАНЮ. Защо не могат, майко?

МАЙКА. Защото не всички хора са добри.

ВАНЮ. *(Замислено.)* А кога ще станат хората добри?

МАЙКА. *(Става.)* Когато престанат да се избиват, когато разберат, че всички са братя помежду си, рожба на едната майка-земя. *(Излиза.)*

ВАНЮ. *(Седи замислен с насълзени очи.)*

(Отвън се чува шум и детски гласове.)

УЧЕНИЦИ. *(Влизат и го наобикалят.)* Какво е станало, Ваньо? Защо си плакал?

ВАНЮ. Плаках за татка.

I УЧЕНИК. Да не са го ранили в боя?

ВАНЮ. Не са, но може да го убият, защото той не иска да гърми.

II УЧЕНИК. Че защо не иска да гърми? Може да не си харесва пушката?

ВАНЮ. Не я харесва, защото не иска да убива хора.

III УЧЕНИК. Че на войната убиват ли хора?

IV УЧЕНИК. Убиват ами! С пушки и топове ги гърмят.

ВАНЮ. Но татко не иска да убива никого.

I УЧЕНИК. Ами ако него убият?

ВАНЮ. Татко казваше, когато го изпращахме на гарата, че ако го убият, щял да отиде на слънцето да живее.

II УЧЕНИК. При онова момче, за което татко ти написал приказка?

III УЧЕНИК. Ваню уж щеше да ни я разказва, пък все забравя!

IV УЧЕНИК. Хайде сега да я разкаже!

ВСИЧКИ. Съгласни сме.

ВАНЮ. Добре, да ви я разкажа. Или по-добре да ви я прочета от тетрадката на татко. Тя е тука. (*Вади я от ковчежето на масата.*)

ВСИЧКИ. Прочети я, прочети я!

ВАНЮ. Насядайте!

ВСИЧКИ. (*Насядат по столовете.*)

ВАНЮ. (*Сяда и чете.*): „Едно добро момче много обичало нещастните хора и всякога се стараело да им помага. Но като било бедно, нямало с що и затова често тъжало. Богатите хора от ден на ден ставали все по-лоши, а от това животът на бедните ставал все по-тежък. То понякога лягало на зелената трева в градината, гледало слънцето през клоните на дърветата и си мислело: „Колко е добро това голямо светило, че свети еднакво на всички! А колко ли е хубаво там на него, в неговите къщи и градини!“ Тъй си мислело това момче и все повече се заглеждало в слънцето.

Случило се, че през една пролет то се разболяло. Лежало си така на леглото, а очите му все навън обърнати. Най-доволно било, когато потоци светлина озарявали стаята му. А щом болестта го унасяла на сън, почвало да сънува, че му израстват криле, ей такива като на пеперудите, и то политало из висините към слънцето. И наистина, когато умряло, неговата душа литнала нагоре, от звезда на звезда, и стигнало на една широка тераса, гладка като лед, с висок свод отгоре, подпрян с обли мраморни стълбове. Насреща имало голяма златна врата, тежко затворена. То почукало на вратата. Тя изскърцала и се откряла. Показал се белобрад старец с връзка ключове на ръка и го пропуснал вътре. Момчето прекрачило прага на слънцето и пред него

се открила такава чудна гледка, че изведнаж го смаяла. То изпаднало сред една градина с овощни дръвчета, по които били нависнали в изобилие златни и сребърни плодове. Изклоните им се разпели малки пъстри птичета, които чудно блестяли с краските на перата си под сиянието на някаква бяла светлина. Широките пътеки били постлани с огледално стъкло, в което всичко се огледало като в езерна дълбочина. Момчето цяло се виждало пред себе си и неизменно следвало движението на своя образ. Тук-там сред градинските лехи се белеели малки спретнати къщички с разноцветни стъкла по прозорците. Момчето се отбило в една от тях и там останало да живее, като всякога си играело из градината и свободно си сбирало златни и сребърни плодове.“

ВСИЧКИ. *(Въздъхват и няколко минути мълчат.)*

I УЧЕНИК. Видите ли колко е хубаво на слънцето?

II УЧЕНИК. Хубаво е, само че не може лесно да се отиде до там.

ВАНЮ. Който иска да отиде на слънцето, трябва по-напред да умре. *(Мълчание.)*

III УЧЕНИК. *(Показва навън.)* Гледайте – един войник!

ВСИЧКИ. *(Нагрупват се по прозорците.)*

IV УЧЕНИК. Иде насам.

I УЧЕНИК. Ръката му е вързана на шията.

II УЧЕНИК. Той е ранен.

III УЧЕНИК. Трябва да е от онези войници, дето са в нашето училище.

IV УЧЕНИК. Аз съм ги виждал. Когато има слънце, излизат по двора да се разхождат.

ВАНЮ. Отзаран и аз ходих там, но те гледаха от прозорците.

I УЧЕНИК. Вижте! Той иде тука.

II УЧЕНИК. Ей, наистина у вас иде, Ваньо!

III УЧЕНИК. Навярно са го ранили при татко ти.

IV УЧЕНИК. Влезе, влезе вътре.

ВАНЮ. Той ми носи нещо от татка. *(Тичешком излиза да го посрещне.)*

ВОЙНИК. *(Влиза предпазливо. Лявата му ръка е превързана о*

шията.)

УЧЕНИЦИТЕ. *(Веднага стават и смирено снемат шапки.)*

МАЙКА. *(Подава се на вратата, но не смее да пристъпи.)*

ВАНЮ. *(Стои до майка си и гледа войника.)*

(Няколко минути тежко мълчание.)

МАЙКА. *(Изведнаж потръпва и в ужас разтваря очи.)* Нима?

ВОЙНИК. *(С едва сдържана мъка.)* Да, всичко е свършено!

МАЙКА. Ах, Боже мой! *(Пада пред един стол и бурно зарива дава.)*

ВАНЮ. *(Хвърля се върх нея.)* Мамо, мамо... какво е станало?

МАЙКА. Ах, татко ти, татко ти! *(Двамата отчаяно плачат. Другите стоят с наведени глави и с просълзени очи.)*

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Същата стая, в която сядат: Ваню, майка му и войникът с привързана на шията ръка. Войникът разправя нещо за войната, майката плаче до масата, а Ваню, легнал на кревата, силно риде.

МАЙКА. *(С плач.)* Аз отдавна предчувствах, отдавна...

ВОЙНИК. Няколко дни настъпахме по мокрите разорани ниви. Дето ни свареше нощта, там лягахме. Капнали от умора, веднага склопяхме очи, без да гледаме, че под нас и над нас – навсякъде мокро и студено. Сутрин рано ставахме, размърдвахме вкоченелите си тела и пак се помъквахме напред.

МАЙКА. Ах, какво тегло, какви мъки!

ВОЙНИК. Най-последе настигнахме неприятелските вериги, укрепил се по билото на един хълм. Почна се престрелка. Куршуми и гранати се разхвърчаха над главите ни, като че ли небето се бе запалило и падаше върху нас. Нашите другари мъченически гинеха по няколко наведнаж.

МАЙКА. Ах, Боже мой, Боже мой, какъв ужас!

ВОЙНИК. Смрачаваше се. Над раздраните поля се спущаше траурна мъгла. Ние стояхме на местата си в окопите и треперехме от смъртна хладина. Така прекарахме три

страшни дни. Той беше винаги до мене. Спокойно си седеше на мястото, гледаше напред си с плахи очи и нито веднаж не стреля. „Не искам, казва, да убивам хора, на които нито съм дал живот, нито имам право да им го отнемам.“

МАЙКА. Аз знаех, аз знаех, че така ще бъде.

ВОЙНИК. На третото утро заповядаха атака. Още призори ние се вдигнахме в няколко редици и полетяхме напред. Срещата стана пред неприятелските окопи. То беше върхът на ужаса. Тук раниха мене в ръката. Тук падна и той с пронизано от нож сърце...

МАЙКА. Ах, това сърце, което тъй силно вярваше в безкрайната доброта на човека, пронизано от ръката на човек! Ах, нещастният! *(Силно плаче.)*

ВАНЮ. *(След усилен плач неспокойно заспива, като още продължава да хълца. Веднага го налитат сънни видения. Наоколо притъмнява. От дъното се вдига една завеса, зад която се разкрива разкошната градина на слънцето. Отдясно голяма златна врата, тежко затворена, а пред нея седи белобрад старец с връзка ключове на ръка. Наляво се простират лехи от овошни дръвчета със златни и сребърни плодове. Под тях едно крилато момче ги сбира на куп. Всичко блести под сиянието на бяла светлина. Една алея води към дъното и завършва във вид на тераса над езеро, по чиято лазурна повърхност плуват красиви лебеди. От двете страни на терасата има две канапета, поставени едно срещу друго. На лявото канапе легнал човек, извил ръце над глава и отправил поглед в далечината на езерото. Зад вратата се зачува шум от стъпки и детски гласове.)*

СТАРЕЦ. *(Подига глава и раздрънква ключовете.)* Кой е там?

ГЛАСОВЕ. Ние сме ученици долу от земята.

СТАРЕЦ. Защо сте дошли?

ГЛАСОВЕ. Искаме да видим градините на слънцето.

СТАРЕЦ. *(Става, отключва и отваря вратата.)* Деца, кой ви доведе тука?

ВСИЧКИ. Ваню, Ваню.

СТАРЕЦ. Кой е този Ваню?

ГЛАСОВЕ. Момчето на нашия учител.

СТАРЕЦ. Хм, я да дойде тука!

ВАНЮ. *(Излиза смутено напред.)*

СТАРЕЦ. *(Поглажда го с ръка по главата.)* Ти дойде да видиш баща си, а? Добре, аз тебе ще пусна, но твоите другари ще изгоня. *(Към учениците.)* Вие нямате тука работа, никого не дирийте. Хайде, скоро слизайте долу на земята!

УЧЕНИЦИТЕ. *(Шумно излизат.)*

СТАРЕЦ. *(Затваря след тях вратата.)* Ти сега ще навлезеш в градините на слънцето и ще намериш баща си хе там на терасата срещу Езерата на мечтите. Хайде, отивай! *(Сяда и задрямва.)*

ВАНЮ. *(Тръгва наляво и дохожда при момчето, което сбира плодове.)*

МОМЧЕ. *(Като вижда Ваня, спира заниманието си и се изправя.)*
Какво дириш тука, момченце?

ВАНЮ. Аз диря татка.

МОМЧЕ. Тука ли го дириш? Не знаеш ли, че това е Алеята на безгрижието? Тука стоят само деца.

ВАНЮ. Аз не зная, сега дойдох.

МОМЧЕ. Кой е твоят татко? Да не е един добър човек, учител, който чудесно хубави приказки ни разправя, кога отидем при него?

ВАНЮ. Да, той е учител – пише приказки и ги разправя на мене и на учениците.

МОМЧЕ. Той беше написал и за мене една приказка и ти днес я чете на своите другари.

ВАНЮ. Ти да не си онова момче, което всякой ден гледало слънцето и като умряло, дошло да живее в неговите градини?

МОМЧЕ. Да, аз съм и, както виждаш, моето желание се изпълни. Оттогава живея тука в този красив рай и свободно си сбирам златни и сребърни плодове, без да се страхувам, че вашите пъдари ще ми дърпат заради това ушите. Ако искаш, даже и ти можеш да си сбереш. Или чакай, аз ще ти дам. *(Завежда го при събраната купчина и му напълня джобовете.)*

Ха, та като си отидеш на земята, да поздравиш своите другари от мене и да им дадеш по една ябълка, а колкото останат за

тебе.

ВАНЮ. Благодаря. Моите другари всички те познават от приказката, която татко написа за тебе, преди да замине на войната.

МОМЧЕ. А сега твоят татко е тука и много ще се зарадва, като те види. Тръгни вдясно, по Алеята на щастието и ще го намериш хе там, легнал на едно канапе, с поглед отправен насреща към Езерата на мечтите, дето плуват Лебедите на вдъхновението.

ВАНЮ. Много ти благодаря. Сбогом. *(Бързо тръзва нататък към терасата, дето лежи човекът.)*

МОМЧЕ. Сбогом. *(Събира плодовете в кошницата и се отдалечава наляво из градината.)*

ВАНЮ. *(Идва при човека, втренчено се вгледва в лицето му и веднага познава баща си.)* Татко!

БАЩА. *(Надига се и остава в поразително изумление. Дълго свива вежди и с внимание го огледва.)* Ти да не си моето момче Ваню?

ВАНЮ. Ах, татко, че не ме ли познаваш? Не виждаш ли, че съм аз?

БАЩА. Виждам, виждам, дете, но не можах изведнаж да те позная; позабравил съм те, а пък и ти какъв си се изменил: станал си по-голям и по-хубав! Ами защо си тука? Да не би и ти да си умрял?

ВАНЮ. Ах, не виждаш ли, татко, че съм жив и дойдох чак от земята тебе да диря?

БАЩА. Да, виждам, дете, твърде добре виждам, но тука идват само тези, които са мъртви вече за земята. Тук приемат само онези, които умират в името на истината или които през краткия си земен живот са познавали само нея.

ВАНЮ. Но, татко, нима ти си умрял долу на земята?

БАЩА. Да, дете, погледни тука на гърдите ми каква дълбока рана се е открила!

ВАНЮ. *(Поглежда и с ужас извиква.)* Татко, защо си тъй страшно наранен?

БАЩА. *(Унесено заговорва.)* То беше там, в ужасния бой,

който цели три дни продължава непроменно. Но аз не изпратих нито един куршум срещу човек, защото скъпо цена това велико създание... Най-после една ранна утрин ние се вдигнахме и полетяхме в безумна атака. Когато се срещнахме с неприятелските пълчища, останахме с насочени щикове едни срещу други, готови да се спречкаме при първо помръдване. Няколко минути се гледахме като настръхнали зверове. Най-после някой от нашите излезе напред и ние го последвахме. Ножовете прозвънтяха от първо съприкосновение. Всички нададоха гръмогласно ура и се нахвърляха върху противника. Настана обща тревога – блъскане, писък, кръв и полето се покри с разкъсани тела. Няколко щика блеснаха пред мене, но аз не исках да окървавявам мечата си и захвърлих пушката, като завиках на своите противници да направят същото. Ала те, без да ме дочуят, насочиха остриите щикове към гърдите ми и жестоко промушиха вярващото ми сърце. Изведнаж отнякъде се спуснаха вълните на есенната мъгла и с траурен плащ покриха целия ужас на този кървав ден. *(С помрачено лице замлъква, обронва глава и зарива да. Наоколо постепенно се смрачава. Вътрешната завеса се спуща и отпред пак светва. Майката и войникът разговарят, а Ваню си спи на кревата.)*

ВОЙНИК. Ала те, без да го дочуят, насочиха остриите щикове към гърдите му и жестоко пронизаха вярващото му сърце. Аз изтръпнах пред тази неочаквана гледка и без да мисля за отбрана, усетих, че някой промуши и моята ръка. Аз паднах в несвяст наред с него. Изведнаж отнякъде се спуснаха вълните на есенната мъгла и с траурен плащ покриха целия ужас на този кървав ден...

МАЙКА. *(Силно изпищява.)* Ах, Божичко, Божичко!

ВАНЮ. *(Стресва се и се пробужда. Изправя се на леглото и уплашено разгледва наоколо.)* Мамо, аз ходих на слънцето при татко. *(Пауза.)* Аз видях татко, но гърдите му бяха промушени и той плачеше, плачеше, че умрял вече за земята. Ах, мамо, татко наистина ли е умрял?

МАЙКА. Наистина, дете! *(Силно ридает.)*

ВАНЮ. *(През сълзи.)* Ах, горкият татко, защо си е хвърлил пушката? Защо не е избил онези противници, които били насочили към него щиковете си и промушили сърцето му? Ах, милий татко, ти беше тъй добър, тъй добър!

МАЙКА. *(С плач.)* Но неговото добро нищо не му помогна. Никой не можа да разбере неговото сърце, което таеше велика любов към хората, същите тези хора, които отнеха живота му.

ВАНЮ. *(Слиза от леглото.)* Хората са лоши, майко. Те не заслужават обич. Татко трябваше да се пази от тях.

МАЙКА. Да се пази, но не можа, не можа да се опази. *(Плаче.)* Ах, неговата доброта го погуби!

ВОЙНИК. Добротата е свято нещо, госпожо, и тя един ден ще простре благословената си ръка над целия свят.

МАЙКАТА. Но то ще стане, когато отидем там, дето отиват всички добри хора, за които няма място на земята.

ВАНЮ. *(Прегръща майка си.)* На слънцето ли, майко? Ах, да можем да отидем по-скоро при татка да видиш колко е хубаво там!

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

- № 1. **Самотни силуети**, приказки и разкази
- № 2. **На слънцето**, детска драма
- № 3. **За жива вода**, детска драма
- № 4. **Пролетни утрини** – едноактни драми
- № 5. **Китка кървави цветя** – стихове, разкази, сцени
- № 6. **Война и любов** – повести
- № 7. **Идеали** – драматична трилогия

Всякой номер има своя цена

Поръчки в предплата
Изписват се от Н. Бенев, учител, Габрово

Следват нови книги

Поръчки в предплата от
Н. БЕНЕВ, учител, Габрово

ИЗЛИЗА ОТ ПЕЧАТ:

ЗА ЖИВА ВОДА
детска драма в три действия

Печатница „Модерно изкуство“, Габрово

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

**НАЙ-ДОБРИТЕ
ДРУГАРИ**

Детска драма
в едно действие

Наша библиотека № 11

Л И Ц А

ГУТЮ, баща

ВИДА, майка

ДЕЙКО, син

ЗАРКА, по-малка дъщеря

НАНЧО, най-малък син

ПЕЧО, другар на Дейко

СМЕЛОВ, прогимназиален учител

Детска стая в еднокатна бедна къща. Вдясно – входна врата. В дъното – малко прозорче. До него – масичка с етажерка, по чиито лавички са наредени разни книжки, с надпис отгоре: „Моите другари“. Отпред – дървен стол. В другия ъгъл – широко легло, покрито с вълнена черга. Вляво – друга врата за работилнята, от дето се чува ехтежът на чуковете по ковкото желязо.

Ранна утрин на делничен ден. Дейко, седнал на стола, чете урока си по география. Зарка, облегната до леглото, чете от читанката си. Нанчо, седнал на пода сред стаята, разхвърлял наоколо разни играчки, трупа на купчета малки дъсчици и препречва по тях железни плочици.

НАНЧО. Гледайте: направих си къщичка на два ката! Има железни стъпала и балкон.

ДЕЙКО. Я мълчи там! Не ми бъркай, че си уча урока по география.

ЗАРКА. И аз уча моя по четене.

ДЕЙКО. Той, твоят урок!

НАНЧО. И аз ще си направя един урок. *(Нарежда дъсчици по пода.)* Едно, две, три...

ДЕЙКО. Я си го прави и мълчи! *(Чете наум.)*

ЗАРКА. *(Също се зачита.)*

НАНЧО. *(Нарежда си дъсчиците.)*

ВИДА. *(Влиза през входната врата.)* Какво правите, деца? Научихте ли си уроците?

ЗАРКА. Научихме ги, майко.

ВИДА. Хайде тогава елате да закусите, че всякой да върви на работа! Ти, Зарке, ще идеш днес в училище, а ти, Дейко, ще останеш да помагаш на баща си в работилницата.

ДЕЙКО. Пак ли да отсъствам? Ох, дотегна ми това отсъстване! Знаеш ли класният наставник колко ми се кара, задето не ходя редовно?

ВИДА. Е, какво да правим, като иска да се яде, а баща ти сам не може да работи? Ей до сега съм му помагала, но си имам

шетня и в готварната. Не съм слънце да огрее навсякъде.

ДЕЙКО. Да си вземе работник.

ВИДА. Че да храним още едно гърло, нали? Хубава сметка!

ДЕЙКО. Аз не мога да отсъствам от училище, да губя от уроци.

Или ме учете, както трябва, или ще се махна от тука!

ВИДА. О-хо, я го гледай! Че къде ще отидеш?

ДЕЙКО. Зная аз къде. Ще избягам в топлите страни.

ЗАРКА. О-о! Дето отиват да зимуват жеравите, щърковите, ластовиците...

ВИДА. Те са птици, имат криле.

ЗАРКА. Че и хората могат да отиват там с параходи и аероплани.

ВИДА. Вие кога си направите, тогава ще отидете.

НАНЧО. Бате Дейко, ти ще направиш ли един ароплан?

ДЕЙКО. Ще направя.

НАНЧО. *(Хваща го за ръката и подскача.)* Батенце, моля ти се, вземи и мене на ароплана!

ВИДА. Хайде, стига! Тръгвайте на закуска, че стана късно!

ДЕЙКО. *(Сърдито.)* Аз не ща да ям!

ВИДА. Е, ако щеш! Много-много не те моля. Отивай на работа при баща си! *(На другите.)* Пък вие стъпайте напреде ми!

НАНЧО. *(Припевно.)* Ще закусваме, ще закусваме! *(Излизат.)*

ДЕЙКО. *(Отива при масата и тъжно си гледа книгите на етажерката.)*

ПЕЧО. *(Влиза предпазливо, с книги в ръка. Озърта се, говори шепнешком.)* Дейко, сам ли си?

ДЕЙКО. *(Схва се.)* О, Печо! Ела, ела!

ПЕЧО. Дойдох да те викам за училище.

ДЕЙКО. Не ще мога да дойда днес.

ПЕЧО. Още отвън разбрах, че си сърдит. В коридора не видях никого. В готварнята малките ядат сами. Тебе те няма там. Рекох си: има нещо!

ДЕЙКО. Искат да ме оставят да помагам на баща си в работилнята.

ПЕЧО. Че защо да не останеш? По-добре е за тебе. Ще се отървеш от сума мъчни уроци. Днес имаме на господин Сме-

лов. Каквото домашно ни е дал! Не съм го погледвал. Затова отивам по-рано, че да го препиша от някого. Ти направи ли го?

ДЕЙКО. Аз всякога отивам в училище с подготвени уроци и с написани домашни упражнения.

ПЕЧО. А днес като не ще отидеш?

ДЕЙКО. Пак съм си приготвил всичко.

ПЕЧО. Дай ми тогава да препиша домашното от тебе!

ДЕЙКО. Може само да ти кажа как да го направиш, но не давам да го преписваш, че учителят ще познае.

ПЕЧО. Ще познае! Този заплес!

ДЕЙКО. Печо, моля те да не говориш така за добрия ни класен наставник. Тебе не ти се учи, та кой крив – учителите!

ПЕЧО. Криви са я! Нито ми се гледат, нито ми се слушат! Не ми трябва техните уроци.

ДЕЙКО. Като не ти трябва, остави се! Насила не те държи никой там.

ПЕЧО. Как да не ме държат? Веднаж, когато избягах от урок по аритметика, господин Смелов дойде у дома и каза на татко. После като ми метнаха боя, че още ме боли.

ДЕЙКО. Ти си много немирнен: постоянно ти пишат забележки.

ПЕЧО. Не искам да се уча, а нашите насила ме пращат. Трябвало да изкарам трети клас, че тогава. Кога ще е то? За втори клас едва минах с поправителен изпит по два предмета, но сега не мога изкара до никъде. Не ми се учи и толкова! Де да съм като тебе, отдавна бих отишъл при баща си да работя дърводелство! Знаеш ли какви неща мога да правя? Вчера направих на кучето една колиба.

ДЕЙКО. Е-хе, дърводелството аз зная повече и от тебе! По ръчна работа имам шесторка. Я гледай само каква етажерка за книги съм си направил! И този стол е моя работа. От баща си съм научил и железарство. Мога да ти изкарам, каквото речеш. Но аз искам да се уча, да прочета много книги, да свърша големи училища и чак тогава ще почна да работя дърводелство и железарство.

ПЕЧО. О-хо, де си виждал ти учен железар или дърводелец? Има то такива едни, инженери ги казват, но те не работят, а само наглеждат другите, като работят. Де можеш стана ти такъв?

ДЕЙКО. Аз ще стана нещо повече от тях, защото ще бъда учен и ще работя. Виждаш ли тези книги на етажерката? Те са моите най-добри другари. От тях съм научил много нови неща. Аз съм си ги купувал една по една, самичък съм си ги подвързвал и съм ги изчел всичките. А пък от училищната библиотека и от градската колкото книги съм изчел!

ПЕЧО. И аз чета книги, но в които се разказва за апаши, за детективи, за кражби като на киното. Много обичам да ходя на кино. Какви чудесии се представят там!

ДЕЙКО. Все глупави работи. Аз пък обичам да чета книги, в които се разказва за пътешествия по далечни страни и за откриватели на нови неща. Ти да знаеш, че аз ще се уча много, ще прочета всякакви книги, ще изуча разни науки и най-после ще изнамеря една нова машина, каквато няма нийде по света.

ПЕЧО. Машина ли? Че то има машини всякакви. Те са изнамерени вече, какво ще ги търсиш?

ДЕЙКО. Но аз ще направя съвсем друга машина, с която могат да се изработват всякакви неща. *(Замисля се.)* Потрябва ти стол, пусни в машината дъски и гвоздеи, завърти я на една страна и хоп – ето ти стол! Потрябва ти лопата, пусни желязо, завърти я на друга страна и ето ти лопата!

ПЕЧО. Ха-ха-ха! Потрябва ти домашно упражнение, пусни тетрадката, налей мастило и ето ти всичко готово! Вземай го и отивай в училище! Ха-ха-ха! Ей, че лесна работа! Само шесторки ще падат! Хайде, по-скоро измисляй машината, че дано премина в трети клас!

ДЕЙКО. Ти не се труди, че...

ПЕЧО. Вземаш учебниците, пуснеш ги в машината и хоп, уроците готови! Граби и разказвай!

ДЕЙКО. Само че трябва заедно с учебниците да пуснеш и мозъка си в машината.

ПЕЧО. Я остави ти това, ами измисли някой аероплан да се качим на него, че да отлетим в топлите страни при маймуните.

ДЕЙКО. Що ти трябва аероплан, докато има железници и параходи?

ПЕЧО. Но за тях искат пари.

ДЕЙКО. И без пари може. Аз четох в една книга за едно момче, като искало да отпътува по далечни страни, отишло на гарата, скрило се в един товарен вагон и влакът го откарал на едно пристанище. Тук момчето се промъкнало в един параход, скрило се между стоките и така било откарано в един голям град. Цял ден скитало из града, гладно, изморено, а вечерта влязло в една къща. Там имало един богат човек, който живеел сам. Момчето останало при него за слуга, но като било добро, той го осиновил и му оставил всичкото си богатство. След смъртта му то обиколило целия свят, направило много добрини на хората и най-после се завърнало в отечеството си да помага и на своите сънародници.

ПЕЧО. Аз също такова нещо гледах веднаж на киното.

ДЕЙКО. Може да си го гледал, но това е друго.

ПЕЧО. И друго да е, ние не можем направи като него.

ДЕЙКО. Защо да не можем? Ти съгласен ли си да тръгнеш с мене?

ПЕЧО. За къде?

ДЕЙКО. Ей тъй, за къде да е!

ПЕЧО. Съгласен съм, но ме е страх да не се изгубим. Хайде сега да отидем в училище, та после ще мислим за това!

ДЕЙКО. Иди ти, аз ще дойда по-сетне.

ПЕЧО. Добре, но да не ме излъжеш!

ДЕЙКО. Няма.

ПЕЧО. Ще те чакам в училищната градина. *(Излиза.)*

ДЕЙКО. *(Взема от етажерката книга, сяда на стола до масата и се унася в четене.)*

ГУТЮ. *(С оцапана кожена престилка, със запретнати, изчернени ръце, влиза откъм работилнята.)* Ей, ти още ли си тука?

ДЕЙКО. *(Стресва се и става.)*

ГУТЮ. Защо не дойдеш при мене? Няма кой да ми върти да източа брадвата, а хората си я искат за довечера. Що правиш? Книги ли четеш? От тях полза няма. Книгите хляб не дават.

ДЕЙКО. Те дават ум.

ГУТЮ. Колко ми струва мене твоят ум, когато няма хляб?

ДЕЙКО. Който има ум, и хляб ще си намери.

ГУТЮ. На това ви учат те сега: само да приказвате и да мъдрувате, а за работа ви няма никакви.

ДЕЙКО. Простите хора работят само с ръцете, а учените – с ум и ръце и затова им е по-лесно.

ГУТЮ. Е, те, учените, живеят по-лесно, защото не работят. Я да стават сутрин рано като нас и от тъмно до тъмно на крака да висят, че да видим кога ще им остане време книги да четат! Остави я ти тази, ами я хайде да закусим, че на работа да отиваме!

ДЕЙКО. Не искам да ям.

ГУТЮ. Че защо? Зарад училището ли? Я гледай! То и утре има ден, пак ще отидеш. Училището не ще избяга от мястото си зарад тебе. Хайде! Хайде да закусим!

ДЕЙКО. Не ми се яде днес.

ГУТЮ. Ех, че ги измисляш и ти! А, виж, за яденето – може да не ядеш, но за работата – не може.

ДЕЙКО. *(Колемливо.)* Татко, моля ти се, не ме оставяй от училище! В свободното си време ще ти работя, колкото искаш.

ГУТЮ. Е, то добре, но като ми трябваш сега, какво да правим?

ДЕЙКО. Пристави си¹ един работник.

ГУТЮ. Ха, умно си го намислил, но аз нали ти казах, че само с ум работа се не върши!

ДЕЙКО. Но, татко, разбери: аз искам да се уча!

ГУТЮ. Е, разбирам, моето момче, разбирам, ала не може, нямаме сили. Остави ти сега това учение! Ще му дойде времето. По-добре е, дето ще приказваме тук напразно, да отидем в готварнята да си похапнем, че знаеш: колело и чук ни чакат!

ДЕЙКО. Не мога, татко! Ще отида в училище.

ГУТЮ. Е, и ти с твоето училище, като че си полудял! За днес не

---

¹ Пристави си – вземи си

може, че за друг път ще видим!

ДЕЙКО. *(Плаче.)* Все така казваш, а през ден-през два все ме оставяш. Губя уроци, другарите ме изпреварят, пък и класният ми се кара, задето отсъствам толкова често.

ГУТЮ. Е, по дяволите и твоите уроци, и твоите учители! Аз не мога да се разправам с тях, нямам време, разбираш ли? Хайде, тръгвай след мене!

ДЕЙКО. Не мога, ще се махна от тука! *(С плач отива в работилнята.)*

ГУТЮ. *(Сам.)* Да им се не види учението! Подлудиха децата. Ей ги нà: не слушат вече и родителите си. Искат по-много да знаят от нас. *(Ходи нервно.)* Аз ще ви науча вас колко ми чинат вашите книги, уроци и разни глупости! Работа, работа и хляб ми трябва да ме дават тука, а не празни приказки.

ВИДА. *(Влиза откъм коридора със запретнати ръкави и готварска лъжица в ръка.)* Ей, Гутью, какво си се развикал? Откога съм ти сипала яденето? Хайде, че ще изстине!

ГУТЮ. Я остави ти сега яденето настрана, че поседни да си поприказваме! *(Сяда на леглото.)*

ВИДА. За какво да приказваме?

ГУТЮ. Не е лесна работа да има човек деца. Ето ги, растат едно по едно, а не знаеш какво да ги правиш. Пък сегашното време, Видо, не е като нашето. Какво ти учение? Ходих аз там до трето отделение и свършил-несвършил, баща ми дойде един ден при учителя и му каза: „Стига му вече толкова учение на моя син. Ти нали го научи да си подписва името и да смята до сто, гладен не ще остане. Хайде, пусни ми го още сега, че ще го водя на занаят, доде се е врекъл ковачът да го прибере, та после не мога му намери място“. И взе ме човекът. Не ме пита: ща ли, не ща ли! Взе ме и ме даде ковач. Е, слава Богу, богат не станах, но ето ме нà, доживях до днес, че и тебе изхраних, че и три деца отгоре.

ВИДА. Ех, тя, нашата работа, е свършена, ами тях трябва да настаним!

ГУТЮ. Е, че това казвам и аз я! Поседни ти сега, че да поразмислим малко!

НАЙ-ДОБРИТЕ ДРУГАРИ

ВИДА. Да поседна, ами си имам работа. Хайде, по-скоро приказвай! *(Сяда на стола до масата.)*

ГУТЮ. Само аз ли да приказвам? И ти ще приказваш.

ВИДА. Е, добре де, почвай!

ГУТЮ. Слушай сега, Видо! Аз не мога вече сам да работя, нито тебе да карам да ми помагаш в работилнята, както е било досега. Пък и ти си имаш своя къщна работа. Нали затова храним деца, че да видим някога помощ от тях! Аз смятам да я наредим тъй: Дейко ни е най-голямото момче. Да вземем да го оставим от училище, че да почне вече да поема моя занаят.

ВИДА. Ох, зная ли, Гутьо? Много му се иска на момчето да учи, че може пък и да излезе нещо от него!

ГУТЮ. Е, може, то се знае! Дейко е способен за всичко, но ние нямаме възможност да го издържаме в големи училища, та по-добре е още отсега да поема той моя занаят.

ВИДА. Ух, опустял ти занаятът! Дотегнал ми е. Я по-добре друг да стане!

ГУТЮ. Е, то е по-добре, но като нямаме средства?

ВИДА. Ще се помъчим още малко, ще потърпим, та да го поизучим.

ГУТЮ. Малко ли не сме се мъчили до сега? Стига толкова! Не му трябва вече учение. Да поема той от рано, да помага на къщния разход, че като се позасилим, ей го пък Нанчо! Него ще можем по-лесно да учим.

ВИДА. Де да го знаеш ще иска ли да се учи като големия?

ГУТЮ. Отворено хлапе изглежда, че кой го знае? Ако се учи, за него ще е, ако не, още по-добре.

ВИДА. Я като е почнал Дейко, да кара, додето можем, че за другия ще видим после!

ГУТЮ. Не става то тъй, жено! Дейко ще дойде сега при мене да поработи някоя и друга година, докато поотраснат малките, че тогава нека пак се учи!

ВИДА. Късно ще стане!

ГУТЮ. Няма късно на този свят. Закъснял е онзи, който не се е родил. А пък всякоя работа си чака майстора. Който не дири, той не намира. И него, рано или късно, ще го намери отпреде-

ната работа.

ВИДА. *(Става.)* Ех, дано е тъй, че поне на старини да видим и ние добро! *(Тръгва към коридора.)* Да си вървя, че работа ме чака! Хайде да хапнем!

ГУТЮ. Хайде! *(С наведени глави, бавно излизат.)*

(След малко идат Зарка и Нанчо, с резени хляб в ръце, сладко ядат.)

НАНЧО. Аз много обичам хляб, намазан с мед. Да има още толкова, изядам го!

ЗАРКА. Само че мама не дава всякога.

НАНЧО. Днес заради бати Дейко ни даде. Майка мисли да го подлъже с меден хляб да остане тука, пък той не ще, иска в училище да отива.

ЗАРКА. Ще отиде я! Защо да не отиде?

НАНЧО. Татко казва, че няма кой да ни храни, ако бати не остане при него да работи.

ЗАРКА. В училище е по-хубаво. И на мене да рекат да остана тука, не ще искам.

НАНЧО. Ами като няма кой да ни храни?

ЗАРКА. Ние сме малки. Сега трябва да се учим, а като порастем, тогава ще работим.

НАНЧО. Аз ще кажа на татко мене да вземе на работа, пък батя да пусне в училище.

ЗАРКА. О-хо, ти си още малък: не можеш вдигна чука, нито да въртиш точилото, нито пък да дърпаш духалото.

НАНЧО. Не съм малък аз, всичко мога, само че се уморявам. Я мама да ми дава по два резена намазан хляб, да видиш колко много ще се засиля! Ето че го свърших, а съм гладен още. *(Лопва последния залък.)*

ЗАРКА. *(Дъвче.)* И аз моя изядох. Сега да отивам в училище. *(Слага си книгите в чантата.)* Днес имаме смятане, четене и писане. Сметките си направих, четивото си научих, писането си написах. Хайде, сбогом!

НАНЧО. И аз ей сега ще си направя моите уроци. *(Събира си дъсчиците и железата.)* Ето ми смятането, ето ми четенето, ето ми писането. Ха, чакай! Няма ми географията. Не мога да

си науча за черните хора, за едрите ябълки и за големите зверове.

ЗАРКА. Доде го научиш, ще има още много порязаници да изядеш.

НАНЧО. Ще ги изям я, само да ми ги дадат.

ЗАРКА. Хайде, отивай при татко да му помагаш!

НАНЧО. Ей сега, като си събера уроците... *(Сбира си играчките.)*

ЗАРКА. *(Излиза с чанта в ръка.)*

ДЕЙКО. *(Влиза откъм работилнята.)* Нанчо, какво правиш тука?

НАНЧО. Събирам си уроците, бе бате Дейко, пък ми няма географията.

ДЕЙКО. Защо ти е?

НАНЧО. Да си науча за черните хора. Нали ще отиваме при тях?

ДЕЙКО. Ще отиваме, ти само да си готов.

НАНЧО. Ами ароплана? Кога ще го правиш?

ДЕЙКО. Днес го почвам.

НАНЧО. Де ще го правиш, бе бате Дейко? Да дойда и аз да гледам!

ДЕЙКО. Не може! Ти ще стоиш тука. Иди при татко, че те вика!

НАНЧО. Ами като го направиш, ще ме повозиш ли?

ДЕЙКО. Ще те повозя. Ще те закарам чак при маймуните.

НАНЧО. *(Подскача.)* Ах, батенце, по-скоро го прави!

ДЕЙКО. Добре, добре! Хайде, отивай!

НАНЧО. Ще отида ей сега. *(Мълчание.)* Батко, ще си изядеш ли намазания резен?

ДЕЙКО. Какъв резен?

НАНЧО. Майка нали ти намаза хляб с мед?

ДЕЙКО. Ще видим!

НАНЧО. Ако го не щеш, дай го на мене!

ДЕЙКО. Стига ме пита! Махай се от тука!

НАНЧО. Отивам, но да не заминеш без мене!

ДЕЙКО. Няма, няма! Хайде по-скоро!

НАНЧО. *(Отива в работилнята.)*

ДЕЙКО. *(Пристъпня към вратата на изхода, оглежда навън и дебнешком излиза. След малко се връща с резен хляб, увива го във вестник и го слага в чантата си заедно с учебниците. Налага си шапката, взема чантата, пооглежда се и тихо излиза навън. Няколко минути стаята е празна. Дочува се звън от удряне по желязо.)*

ГУТЮ. *(Влиза откъм работилнята.)* Ей, дяволският му син, къде се халоса пак? Работа има за сто души, а той не иска и да знае. Да им се не видят училищата! Пощуриха го. Хей, Дейко, докога ще те чакам? Хайде, по-скоро се връщай, де!

ВИДА. *(Влиза откъм входа.)* Какво си се развикал пак, бе Гутьо?

ГУТЮ. Ще викам ами! То няма срам! Завъртя се край мене в работилнята и додето му дам работа, измъкна се нанякъде.

ВИДА. Къде ще се измъкне? Аз бях отгатък в стаята и не съм го видяла да минава от тука.

ГУТЮ. Излъгал малкия, че го викам. Пратил го при мене, а той останал тука. Е, де го сега?

ВИДА. Ами къде ще е тогава? *(Отива към входа.)* Дейко! Къде си, мама? *(Излиза и веднага се връща.)* На масата му бях оставила един резен хляб, сега го няма.

ГУТЮ. Прибрал го е и се е измъкнал. Хей, дявол проклет! Нищо не става от него. Съсипа ме.

ВИДА. Чакай сега! Не бързай! Може да е тука момчето. Излязло е по двора.

ГУТЮ. Където да отива, трябва да ми се обажда. Виждам го аз каква стока е! Навел глава, намусил се, не иска да ни знае. Ние тука родители ли сме или що? Като рекъл: „Учение, та учение!“. Не те пита имаш ли, нямаш ли.

ВИДА. Е, не е криво момчето! Ние сме виновни, че сме бедни. Ха, иди си работи ти сега, пък аз ще го потърся. Не става тя тъй с лошото.

ГУТЮ. Ха, виж там, намери го и ми го прати, че работа има!

(Отива в работилнята, от дете пак се зачува гласът на желязото.)

ВИДА. *(Излиза в коридора, като почва да вика и все повече се*

НАЙ-ДОБРИТЕ ДРУГАРИ

отдалечава.) Дейко! Дейко! Дейко!

ПЕЧО. *(Откъм входа тихо се промъква с книги в ръка, озърта се, дебнешком пристъпя към вратата на работилнята, вслушва се. После се отдръпва към масата и разгледва книгите.)*

НАНЧО. *(Влиза откъм работилнята и носи железни пръчици.)*

ПЕЧО. *(Насреща му.)* Нанчо, къде е бати ти Дейко?

НАНЧО. Няма го.

ПЕЧО. Да не е в работилнята при баща ти?

НАНЧО. Не е.

ПЕЧО. Къде е тогава?

НАНЧО. Зная го, ала не ща да ти кажа.

ПЕЧО. Хайде де, не се заядай! Кажи къде е!

НАНЧО. Ако вземете и мене, ще кажа.

ПЕЧО. Де да те вземем?

НАНЧО. На ароплана.

ПЕЧО. *(Засмян.)* Е, ще те вземем де! Кажи сега!

НАНЧО. Бати Дейко отиде да го прави.

ПЕЧО. Кое да прави?

НАНЧО. Ароплана. Ще идем при маймуните.

ПЕЧО. Ха-ха-ха! Добре, добре, Нанчо, ще те заведем! Ами къде отиде да го прави?

НАНЧО. Не зная. Не ми каза. Ти знаеш ли го?

ПЕЧО. Зная го.

НАНЧО. Бате Печо, моля ти се, заведи ме при него да видя как се правят ароплани!

ПЕЧО. Ще те заведе друг път, а сега ми кажи татко ти кара ли му се да не ходи в училище?

НАНЧО. Кара му се я! Бати Дейко иска да си учи географията за черните хора, пък татко иска да го остави в работилнята, че няма кой да ни храни.

ПЕЧО. Вие не можете ли сами да ядете или трябва някой да ви дъвче?

НАНЧО. Ще дъвчем ние, но като няма хляб и гозба?

ПЕЧО. Намерете си! Дейко ли ще ви търси? Че не ви е баща?

НАНЧО. Той ни е бати.

ПЕЧО. Че не е бати на баща ти и на майка ти, че трябва да ги

храни? Да работят, да се хранят сами! Отде-накъде ще ги храни той? Те него трябва да хранят.

НАНЧО. Те му дават, кога има. Днес майка му намаза хляб с мед. Оле, чакай да видя дали го е изял! (*Бързо избягва в готварнята.*)

ПЕЧО. (*Повъртява се сам из стаята, огледва тук-там. Тръгва си.*)

ВИДА. (*Влиза с плач откъм входа.*) Няма го! Никъде го няма! Погубило се е момчето ми някъде! Печо, няма Дейка! Не си ли го виждал?

ПЕЧО. Не съм, лельо Видо!

ВИДА. Ходи ли днес в училище?

ПЕЧО. (*Нерешително.*) Ходих.

ВИДА. Ами че защо си по това време тука?

ПЕЧО. Стана ми лошо, не можах да стоя...

ВИДА. Не е това. Излъга ме. Като ти е било лошо, защо не си отиде направо у вас, а дойде тука?

ПЕЧО. Отбих се да видя Дейко.

ВИДА. Да не сте се нещо нагласили? Ти го знаеш къде е!

ПЕЧО. Не го зная!

ВИДА. А защо избяга от училище? Право ще ми кажеш.

ПЕЧО. Защото имахме урок на класния – господин Смелов, пък аз нямах домашно упражнение. Отзаран идвах при Дейко да ми даде да го препиша от неговото, но той не беше го правил.

ВИДА. Е, после какво се нагласихте?

ПЕЧО. Нищо не сме се гласили.

ВИДА. Слушай, Печо, право ми кажи: знаеш ли къде е Дейко?

ПЕЧО. Не зная, лельо Видо. Аз дойдох да го питам за домашното по аритметика.

ВИДА. Ах, Боже, къде се е дянало детето ми? (*Плаче.*) Може да се е удавило нейде в реката! Не ще го видя вече!

ПЕЧО. Може да е отишъл някъде.

ВИДА. В училище като го няма, къде ще отиде?

ПЕЧО. Да не е на гарата?

ВИДА. Какво ще прави на гарата?

ПЕЧО. Може да се качи на влака.

ВИДА. На влака? Че къде ще отива?

ПЕЧО. Ще пътува до някое пристанище, там ще се вмъкне в някой параход и ще замине за топлите страни.

ВИДА. Ама какво си бълнуваш ти? Кой ти каза тебе за пристанища, за параходи? Как може Дейко да направи това?

ПЕЧО. Защо да не може?

ВИДА. Вие сте полудели. Ей сега ще кажа на бащите ви...

НАНЧО. (*Влиза откъм входа.*) Майко, ти ли прибра намазания хляб на бати Дейко?

ВИДА. Какъв хляб те е заблазил пък тебе?

НАНЧО. Онзи, ма майко, който намаза с мед и го остави на масата за бати. Той нали го не щеше, пък аз мислех да го изям, но сега го няма.

ВИДА. Като го няма, изял го е.

НАНЧО. Взел го е и е отишъл да прави ароплан.

ВИДА. Ха, сега пък ти – ароплан! Кой ти каза тебе това?

НАНЧО. Ами че бати Дейко каза: днес ще прави ароплан и ще заминават с Печо при черните хора и маймуните.

ВИДА. Тъй ли? Слушаш ли, Печо? Забъркали сте я някаква. Ти си избягал от училище, а Дейко го няма! Кажете какво мислите да правите!

ПЕЧО. Не зная нищо аз.

ВИДА. Не знаеш ли? Чакай да повикам бачо ти Гутю да те пипне, че да видим тогава! (*Тръгва към работилнята.*)

ПЕЧО. Ще има да взема. (*Избягва през входната врата.*)

ВИДА. (*Връща се.*) Проклетник! Нищо не става от него. Развали ми детето... (*Замисля се.*) Ами сега? Накъде? Нанчо, тичай до училището на кака си, почукай на вратата на учебната стая и помоли учителя да я пусне да си дойде за малко. Хайде, по-скоро!

НАНЧО. Ей сега, майко! Да ѝ кажа ли да си вземе книгите?

ВИДА. Не ѝ казвай!

НАНЧО. Ами че на кого ще ги остави?

ВИДА. Отивай де, стига пита!

НАНЧО. Отивам. Като автомобил ще тичам. Бр-р-р... Пю-пю-

пю-ю... (С подскачане излиза.)

ВИДА. (Отива при вратата на работилнята и вика.) Гутьо! Ей, Гутьо!

ГУТЮ. (Подава се на вратата.) Какво? Върна ли се?

ВИДА. Ще се върне ами! Те забъркали цяла каша. Проклетници! Нищо не става от тях.

ГУТЮ. Е, какво се е случило? Не викай! Чакай да разберем! Кои са те?

ВИДА. Кои! Печо на дърводелеца и нашият прокопсаник!

ГУТЮ. Какво са направили?

ВИДА. Какво ли? Нагласили са я някаквата. Дейко не искаше днес да работи, а уж в училище ще отива. Пък тя, работата, била друга. Те се нагласили да избягат нанякъде.

ГУТЮ. Хм, тъй ли? Накъде ще бягат?

ВИДА. Не зная. Ей сега Печо се прилу² тука с книги в ръка, избягал от училище, търси Дейко. На гарата щели да ходят, с влака да бягат до пристанището и от там с параход... Божичко, какво чудо ще стане!

ГУТЮ. Ще стане – вятър! На добър им час! Да вървят, където щат!

ВИДА. Тичай, тичай по-скоро на гарата, докато не е заминал влакът!

ГУТЮ. Ще тичам ами! Да си оставя работата за нищо! Да върви по дяволите! Не искам да го зная.

ВИДА. Гутьо, моля ти се, иди на гарата! Може да не замине. Може да се хвърли под колелетата на влака. Ах, Божичко, какво ще стане?

ГУТЮ. Видо, не ставай толкова глупава! Ще се хвърли! То няма хора там. Ще го хване някой стражар за ушите, ще му лепне една-две плесници и ще му вкара ума в главата. Подир малко ще погледнеш, че си иде. Я не се ядосвай ти за празни работи!

ВИДА. Не ми се вярва, Гутьо. Ще стане нещо с детето. Моля ти се, иди до гарата! Колко време ще загубиш?

ГУТЮ. Не мога. Имам си работа. Иди ти!

ВИДА. Е, ще ида пък! Не ще си оставя детето да се загуби! А

---

² Прилу – нахлѹ

НАЙ-ДОБРИТЕ ДРУГАРИ

ти стой тука и чакай наготово! Ядене за обед кой ще сготви? Ето, и дрехи съм натопила за пране! Оставям всичко и отивам. *(Тръгва.)*

ГУТЮ. Ох, Боже Господи, какъв свят се извъди! Не можеш да го разбереш. Ти кажеш едно, то – десет. Къде ще го търсиш сега?

ВИДА. Нали ти казах? На гарата щели да бъдат. НеЙде по товарните вагони щели да се скрият.

ГУТЮ. Ха сега, иди го търси пък по вагоните! Ами ако го няма там?

ВИДА. Там е! Къде ще бъде другаде?

ГУТЮ. Заплеснал се е нанякъде като мушно говедо, но огладнее ли, да видиш как ще се домъкне глупакът проклети!

ВИДА. Ами ако е отишъл в реката да се удави?

ГУТЮ. А сега пък в реката! То с тебе човек не може се разбира за нищо.

ВИДА. *(Плаче.)* Отнесохме се тъй лошо с него. Горкото дете! То е добро, умно, но ние не можем да го разберем.

ГУТЮ. Их, дотегнахте ми вече с вашето скимтене! Защо ли съм дошъл тука да се разправам? Я по-добре да си отида при наковалнята и чука! С тях по-лесно се разбираме, отколкото – с вас. То на този свят няма вече хора. Останаха само животни... *(Тръгва към работилнята.)*

ВИДА. Като не щеш, аз отивам, че дано се не върна!

ГУТЮ. Е, стига де! Къде да го търся?

ВИДА. Иди там на гарата, иди по реката, обиколи навсякъде, питай, де кого срещнеш! *(Сяда на леглото.)* Ах, детето ми! Боже, Боже! *(Плаче.)*

ГУТЮ. Хай да се не види макар! Ами сега? Ще ме подлудят тези хора? Стига! Спри! Отивам... Неразбран свят! Животни! *(Ядосано се разхожда.)*

(Зарка и Нанчо се връщат.)

ВИДА. *(Скача.)* Зарке, чедо, не видя ли някъде бати си Дейко?

ЗАРКА. Видях го, майко. Отзарана мина край нашето училище, с чанта в ръка, отиваше към прогимназията.

ВИДА. С книги? Значи, отишъл е в училище!

ЗАРКА. Трябва да е отишъл.

НАНЧО. Я чакайте да видя тука ли му е географията. Той си учеше урока по нея. *(Отива при масата и рови книгите.)*

ГУТЮ. Видиш ли? В училище е отишъл синковецът, пък аз го чакам на работа! Ех, диване проклето!

НАНЧО. Няма му географията. Занесъл я е при ароплана.

ВИДА. Не е в училище. Печо нали от там дойде и каза, че го няма?

НАНЧО. Той е при ароплана, ма!

ВИДА. Къде му е аеропланът?

НАНЧО. Не го зная. И аз исках да го видя, но бати не рачи да ми каже.

ГУТЮ. В училище е отишъл. Никъде другаде не е. Зная си го аз.

ВИДА. Като го знаеш, тръгвай да го търсиш!

ГУТЮ. Защо да го търся? Той сам ще си дойде на обед.

ВИДА. Ех, че си проклет човек и ти! Колко ще ти струва да прескочиш до прогимназията? Ей я къде е! Има-няма петстотин крачки. Може и там да е. Ние трябва да знаем, за да се успокоим.

ГУТЮ. Ще го успокоя аз него с някое дърво, ала нека само си дойде. Дай ми палтото! Развързва си кожената престилка.

ВИДА. *(Става.)* Зарке, иди го донеси!

ЗАРКА. Ей сега, майко! *(Излиза в коридора и веднага се връща с палтото.)*

ГУТЮ. Нанчо, я ми занеси престилката долу. *(Подава му я.)*

НАНЧО. *(Взема я.)* Ей сега, татко! *(Отива в работилнята и след малко се връща.)*

ГУТЮ. *(В това време се облича.)* То днес никаква работа не свършихме, ами я поне яденето пригответи, че да не останем и без обед!

ВИДА. Ти намери момчето, че обедът е лесен.

ГУТЮ. Ей сега ще го намеря. След малко ще ви го доведа.

ВИДА. Ох, дано го доведеш!

ГУТЮ. Хайде, залисия да няма! Всякой да си гледа работата! *(Излиза.)*

НАЙ-ДОБРИТЕ ДРУГАРИ

ВИДА. *(Сяда на леглото и въздиша.)* О-ох, ох, съсипаха ме тези деца! *(Плаче.)* Храни го, гледай го, че да вземе само да се погуби!

ЗАРКА. Че къде се е дянал бати Дейко, ма майко?

ВИДА. Зная ли го? Избягал нанякъде, пък може и да е загинал до сега. *(Плаче.)*

НАНЧО. Бати Дейко е силен. На никого не ще се вдаде.

ЗАРКА. Че с кого ще се бори?

НАНЧО. С черните хора, с маймуните, с големите зверове, но на всички ще надвие. Като ги бръмне с ароплана, ще ги изпотрепе.

ЗАРКА. Хм, ще изпотрепе той! Кой ли пък ще му даде аероплан?

НАНЧО. Той сам ще си направи.

ЗАРКА. Тъй се правели те! То иска сума дъски, жезеза, че и машина трябва да има вътре. От де ще я вземе?

НАНЧО. Всичко ще си направи той.

ЗАРКА. О-хо, ще направи! Аеропланите ги правят фабрики.

НАНЧО. Бати Дейко може и без фабрика да ги прави. Да го зная къде е, ще отида при него и аз да помагам, че да вземе и мене.

ЗАРКА. Бати Дейко не прави никакви аероплани, а е отишъл в училище. Аз нали го видях тази сутрин.

ВИДА. Ех, дано е в училище! Дано не е отишъл нанякъде да се погуби!

ЗАРКА. Майко, ами защо не му давате да се учи, като иска?

ВИДА. Ах, деца, добро нещо е учението, но за тези, които има кой да ги храни. За нас не е то.

ЗАРКА. Ами че татко нали работи на хората и те му плащат?

ВИДА. Работи той, но сам не може. Трябва някой да му помага.

ЗАРКА. Майко, хайде да се редуваме с бати Дейко. Той да остава веднаж и аз веднаж.

ВИДА. Че ти можеш ли работи при татко си?

ЗАРКА. Когато е на мене редът, ти ще ходиш в работилнята, пък аз ще шетам из къщи.

ВИДА. Ех, умно дете си ти, Зарке, но тази работа не можем я

свърши – нито ти, нито аз.

ЗАРКА. Можем, ма майко! Хайде, съгласи се! През ден ще губим от училище, но пак ще си научаваме уроците.

ВИДА. Тя вашата в училище е лесна, но ние тука с тебе никаквата не ще можем я върши.

ЗАРКА. Ще можем! Ще можем! Ти само се съгласи! Тогава за всички ни ще бъде добре.

НАНЧО. Майко, и аз ще помагам на кака. Нека бати Дейко си учи географията и да ходи в училище, че класният му ще го гълчи.

ЗАРКА. Браво, Нанчо! Ние двама с тебе ще шетаме вкъщи. Ти ще носиш вода и дърва, пък аз ще готвя и ще мия.

НАНЧО. Ще нося я! Защо да не нося? О-хо, аз какви по-тежки неща мога да дигам!

ВИДА. Ех, всички сте ми добри, само че сте малки още.

НАНЧО. Аз не съм вече малък. *(Изправя се до Зарка.)* Я гледай! Скоро ще стигна кака.

ЗАРКА. Не можеш. Аз ще пораста още.

НАНЧО. Но аз ще стана по-як от тебе.

ЗАРКА. И да станеш, пак ще съм по-голяма.

НАНЧО. Аз като пораста още малко и ще ходя при татко на работа. А като се науча добре да работя, ще направя една машина за ароплана на бати Дейко и ще идем с него в топлите страни.

ВИДА. Ох, ела и ти ме заяж с машини и аероплани! Не ще си по-долен от батя си. Какъв свят се извъди! Само за проклетии мисли. Зарке, разбра се тя, че само ти ще си ми отмяна.

ЗАРКА. *(Хваща ѝ ръката.)* Всякога ще ти помагам, майко.

ВИДА. *(Прегръща я.)* Ох, Зарче, ти си ми надеждата! Дано поне от тебе видя помощ!

ЗАРКА. Ще видиш, майко!

ВИДА. Да си ми жива и здрава, да порастеш, да изкараш училището...

(Отвън се чува шум и говор.)

НАНЧО. *(Тича към входната врата.)* Чувате ли? Татко и бати си идат.

ВИДА. *(Става.)* Ох, Божичко, дали го е намерил?

НАНЧО. Води го, води го! *(Изскача навън.)*

(Влиза Гутю и държи за рамото Дейко, който носи чантата в ръка. След тях иде Нанчо.)

ГУТЮ. *(Изтласква го напред.)* Ето го нà, проклетника проклетти!

ВИДА. Живо детето ми, живо! Ах, на мама! *(Впуца се да го прегърне.)*

ГУТЮ. *(Разперва ръце помежду им.)* Остави го! Не е време за окайване, а за наказване.

ВИДА. Нали ми го доведе жив, можеш и да го накажеш, ако е виновен!

ГУТЮ. Виновен е и в мозъка си чак!

ВИДА. Де го намери? С тази чанта трябва да е бил в училище?

ГУТЮ. Там, ами къде?

ЗАРКА. Видите ли? Аз познах.

ГУТЮ. Напуснал човекът работата си, не питал ни баща, ни майка, прибрал си книжките и хайде на свободия! Е-хе, момче, тези работи не стават така! Тука има закон в тази къща и всякой трябва да го изпълнява. Комуто не отърва, ето вратата! Прав му път!

ВИДА. Защо направи така, бе синко?

ДЕЙКО. *(Мълчи с наведена глава.)*

ВИДА. Нали все за вас се грижим? С какво друго ще ни се отплатите, ако не ни слушате?

ДЕЙКО. *(Мълчи.)*

ВИДА. Е, кажи, какво мислиш ти сега?

ДЕЙКО. *(Пак мълчи.)*

ГУТЮ. Защо не отговаряш на майка си, бе дърво некастрено?

ДЕЙКО. *(Изглежда ги плахо.)* Аз искам да се уча.

ГУТЮ. Само в училище ли учат? Аз тука не уча ли? Но моите книги не са за мързеливци. Те искат здрави ръце да ги разгръщат. Разбра ли?

ДЕЙКО. Разбрах.

ГУТЮ. Разбрал си ти, но до кога? В едното ухо влиза, от другото излиза. Но от днес нататък не ще те оставя да ми ходиш по главата. Хайде да вървим на работа! Стъпняй напреде ми!

ДЕЙКО. *(Не мърда.)*

ГУТЮ. Чуваш ли? Оставяй си книгите, че да отиваме.

ДЕЙКО. Не мога!

ГУТЮ. Как тъй не можеш?

ДЕЙКО. Искам да уча книги.

ГУТЮ. Книги ще учиш я, само че не книжни, а железни. По тези железни книги по-добре ще разбереш откъде излиза хлябът, отколкото по книжните. Хайде сега да не се караме, че да не стане нужда и да се бием!

ВИДА. Иди, иди, мама, да ни помогнеш и ти, че ние сами не можем вече.

ДЕЙКО. Не съм ви крив аз.

ГУТЮ. Я го виж ти, умника проклети! Как отговаря само! Че пред кого се намираш ти, бе момче? Да не мислиш, че си пред твоите учители там, та можеш да дрънколиш разни глупости? Много не ще се разправяме. Влизай в работилнята.

ВИДА. Иди, синко, иди! Послушай поне майка си!

ДЕЙКО. Да те послушам, майко, но разбери, че аз не ща да ставам прост ковач!

ГУТЮ. Ей, че си бил умен! Прост ковач, а? Значи, и баща си почна вече да подиграваш? *(Показва му плесница.)* Като ти плесна един, ще запирпилиш като заклано пиле!

ВИДА. *(Изпречва се.)* Гутьо, не се забравяй!

ГУТЮ. Като не ме слуша, по-добре да го убия, да го няма!

ДЕЙКО. *(Отстъпя към вратата.)* И без твоя бой аз ще се махна от тука.

ГУТЮ. Къде ще вървиш? *(На Вида.)* Я ми го остави да му вкарам ума в пощурялата глава! *(Пристъпя.)*

ВИДА. Гутьо, върви си на работата! Остави го на мене! Аз ще го придумам.

ГУТЮ. Нали виждаш, че този син от дума не разбира? Какво ще му се молиш повече? Остави го на мене! Аз ще го оправя! *(Пристъпя.)*

ВИДА. *(Пази го.)* Иди си, ти казвам! Не става тя тъй! Дейко, излез навън! Иди в готварнята! *(Изтиква го заднешком.)*

ГУТЮ. *(Впуща се.)* Чакай! Не ми трябват мене готвачи, а – ко-

НАЙ-ДОБРИТЕ ДРУГАРИ

вачи! *(Хваща го за рамото.)* Хайде скоро в работилнята! *(Гласва го и тича след него.)*

ВИДА. *(Впуща се.)* Гутьо, не бутай момчето, че ръката ти изсъхва! *(Изпръчва се.)*

ЗАРКА. *(Тича към баща си.)* Татко, моля ти се, остави го!

НАНЧО. *(Отива при Дейко.)* Батко, бягай през работилнята, че на улицата!

ДЕЙКО. Не ща да бягам. Нека само ме удари.

ГУТЮ. Я ги гледай! Всички против мене! И таз добра! Храни кучета да те лаят! Скоро да се махате оттука! До един ще ви изгоня! *(Разфучава се из стаята.)* Храненици! Готовановци! Дяволски свят!

(На входната врата се чука.)

ГУТЮ. Тука или всички ще изпълнявате моите заповеди, или да се махвате от главата ми! Всякой да си бере грижата! Аз не мога повече да ви храня. Чувате ли?

(Повторно се чука.)

НАНЧО. Чувате ли? Някой чука!

(Всички се ослушват.)

ЗАРКА. Някой почука на вратата.

ГУТЮ. Чука по глупавите ви глави.

ВИДА. С нашите простотии ще станем за срам пред хората.

(Отива към вратата и отваря.)

СМЕЛОВ. *(С бастун в ръка, влиза и си сменя шапката.)* Добър ден, почитаемо семейство!

ВИДА. Добър ден, господин учителю! Добре дошли!

СМЕЛОВ. Благодаря, добра майко!

ВИДА. *(Спуща се да нарежда това-онова.)* Как непригответни ни заварихте! Извинявайте, моля Ви се! *(Поднася му стола.)* Седнете, ако обичате!

СМЕЛОВ. Благодаря, госпожо! Ще постоя прав. Аз дойдох съвсем за малко. *(На Гутю.)* Вие сте бащата на нашия ученик Дейко Гутев, нали?

ГУТЮ. *(Все още намусен и сърдит.)* Да, трябва да съм аз.

СМЕЛОВ. В такъв случай мога да ви похваля: имате отлично добър син.

ГУТЮ. Добър за вас, но не и за нас.

СМЕЛОВ. Добрият човек е добър за всички, драги родителю!

ГУТЮ. Тъй ги учите вие: да слушат само вас, пък родителите си за нищо да не зачитат.

СМЕЛОВ. Тъй мислите вие, защото сте лош баща.

ГУТЮ. Всякой си е добър за себе си.

СМЕЛОВ. А би трябвало да бъде добър и за другите, особено за близките си.

ГУТЮ. Вие, като сте се загрижили толкова за хората, дайте им хляб, а не само гол ум.

ВИДА. Гутьо, моля ти се, бъди по-учтив към госта!

ГУТЮ. То не е женска работа. Аз зная що правя.

ВИДА. Деца, я идете в готварнята! Вижте огъня да не е изгаснал! Подкладете гозбата, че да втаса за обед!

(Трите деца излизат.)

ВИДА. Вие му простете, господин учителю! Той е малко нещо ядосан, та не знае, що говори.

СМЕЛОВ. Аз всякога прощавам, госпожо, и затова врагове нямам. Но сега никой не ме е обидил. Напротив, нашият разговор е твърде приятелски. Аз съм дошъл тука не да съдя, а да съветвам. И понеже Вие се показахте по-благосклонна към моите думи, сега ще говоря само на вас.

ВИДА. Може, може! Аз ще Ви слушам.

СМЕЛОВ. Добре тогава. Ето в що се състои работата: Преди малко, когато ние не бяхме влезли още в час, Вашият съпруг, господин Гутью, се е промъкнал в учебната стая на втори клас, без да го забележи дежурният учител, намерил е там своя син Дейко, хванал го е за раменете, измъкнал го е из чиновете, ругал го е пред учениците и сред общия смут го е изтласкал навън. По този начин той е изплашил целия клас, посрамил е сина си и най-важното: нарушил е училищния ред, за което подлежи на преследване от страна на обществените власти.

ВИДА. Ай, Боже Господе, какво чудо е направил! Ами сега? Само това ни липсваше: да го затворят в участъка. От глад ще измрем. Господин учителю, моля Ви се, недейте съобщава на властите!

СМЕЛОВ. Едва ли ще може, госпожо. Това е станало пред всичките ученици, които ще разнесат случката из целия град. Как можем ние да замълчим, когато всичко ще се узнае и ще трябва да отговаряме за укривателство на престъпление?

ВИДА. Олеле, ами сега какво ще правим? Гутьо, чуваш ли каква си я забъркал?

ГУТЮ. Нали ти ме прати да го диря? Аз не исках да си оставям работата. Разправяй се сега!

ВИДА. Пратих те да го подириш, а не да го ругаеш и блъскаш из училището.

ГУТЮ. Да не си ме пращала. Ти ме знаеш какъв съм.

ВИДА. *(Плачливо.)* Пратих те уж за добро, пък ти докара зло на семейството ни. Ох, Боже, Боже! Те, нашите теглила, нямат край!

СМЕЛОВ. Покаянието изкупва всякакви грехове, госпожо. Щом веднаж съзнаете, че сте извършили една немислена постъпка, вие сте близко до поправянето ѝ.

ВИДА. Ох, дано се поправи!

СМЕЛОВ. Да, да, ще се поправи, но ако ме послушате и, каквото кажа, да го изпълните.

ВИДА. Ще го изпълним.

СМЕЛОВ. Искам да чуя обещание и от господин Гутю.

ГУТЮ. Зная, че вие, учените, сте по-хитри от мен и пак ще ме измамите.

ВИДА. Обещай де, обещавай!

ГУТЮ. Аз обещах вече.

СМЕЛОВ. Добре, повикайте децата тука!

ВИДА. *(Излиза през входната врата.)*

СМЕЛОВ. *(Приближава към масата и гледа книгите на етажерката. Чете надписа):* „Моите другари“... Хм, много хубаво! Това навярно е библиотеката на Вашия син!

ГУТЮ. Събира там разни книги да мъти ума си с тях.

СМЕЛОВ. Умно момче е той! Гледай само какъв надпис е сложил отгоре! „Моите другари“! Да, да, много право! Книгите са най-добрите и най-верните другари на човека, особено на младите люде... Умно момче! Вие ли му направихте тази ета-

жерка?

ГУТЮ. Кой? Аз ли? Това ми е работата! Сам си я е правил! За-лепил се там, не ме чува за нищо. Книги му дай! Пък каквото научи по тях, иска и да го върши. Че и мене кара да изменя занаята си. Не ме ще прост ковач. Фабрикантин ли ще ме прави, кой го знае?

СМЕЛОВ. Това е едно добро начало. Вашият син ще стане донякога знаменит и богат човек, стига вие да му помогнете или най-малко да го оставите свободно да се учи.

ГУТЮ. Ще му помогнем ние, ако има на нас кой да помогне.

СМЕЛОВ. И това ще стане. Ей сега ще ви кажа. Повикайте всички да дойдат!

ГУТЮ. (*Отива към вратата.*) Ей, Видо, елате по-скоро, де!

ВИДА. (*Влиза заедно с децата.*) Забавихме се малко около гозбата...

ГУТЮ. Вижте тука какво ще ви каже човекът!

СМЕЛОВ. Сега вече можем да смятаме, че работата се нареди. (*На Гутю.*) Ти, добрий родителю, ще си намериш един по-голям работник да ти помага в ковачницата, а Дейко ще оставиш свободно и редовно да си посещава училището. За неговата издръжка ще се грижим ние. Като най-добър наш ученик, учителският съвет ще му отпуска всякоя година помощ, докато изкара прогимназията, а след това аз сам ще се погрижа да го настаня в някое техническо училище. Бъдете уверени, добри родители, че след като вашият син свърши и това училище, ще стане велик майстор – железар – инженер, който непременно ще открие нещо ново в областта на техниката, а с това ще прослави своя род и своята родина. Така умът и ръката, книгата и трудът, перото и чукът са вървели всякога наедно и така ще бъде на вечни времена за благо и напредъка на човечеството.

ВИДА. (*Прекръства се.*) Да сте жив и здрав, учителю, за тази благословия!

СМЕЛОВ. Да сме живи и здрави всички!

ВИДА. Хайде, деца, целунете ръка на добрия наш учител!

СМЕЛОВ. Не трябва! Нали се разбрахме, това е достатъчно за

НАЙ-ДОБРИТЕ ДРУГАРИ

днес! Хайде сега всички на работа! Всякой на мястото си! Дейко, ние да си отиваме в нашето училище!

ДЕЙКО. Благодаря Ви много, господин учителю!

СМЕЛОВ. Рано е още за благодарности.

ЗАРКА. Вие сте добър учител. Кога дойда в прогимназията, искам Вие да ме учите.

СМЕЛОВ. Ще бъде, мило момиченце! *(Поглажда ѝ главата.)*

НАНЧО. *(Награбил дъсчици и жезла.)* Да си донеса ли и аз моите уроци?

СМЕЛОВ. *(Милва го.)* Ще ги донесеш, мило дете, ще ги донесеш, но кога порастеш като бати и кака.

НАНЧО. Аз съм порасъл...

СМЕЛОВ. Добре, добре! Сбогом, добри родители!

ВИДА. Сбогом, учителю! Много сме Ви благодарни!

ГУТЮ. Сбогом! Хайде, дано излезе нещо и от вашите учени глави!

СМЕЛОВ. Ще излезе, ще излезе, но само за тези, които живеят с вяра в бъдещето... Да вървим, деца! Напред към науката!

(Тръгва към входната врата, последван от децата. Вида и Гутю с недоумение гледат след тях.)

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

- № 1. **Самотни силуети**, приказки и разкази
- № 2. **На слънцето**, детска драма – изчерпана
- № 3. **За жива вода**, детска драма, II изд.
- № 4. **Тайния ключ**, юношеска драма – изчерпана
- № 5. **Майка мащеха**, детска драма – изчерпана
- № 6. **Малките спасители**, детска драма
- № 7. **Живо езикознание**, ръководство за учители
- № 8. **Китка кървави цветя**, стихове, разкази, сцени
- № 9. **Война и любов**, повести
- № 10. **Светли празници**, сборник детски драми
- № 11. **Най-добрите другари**, детска драма
Светлина от изток, разкази от Ил. Ив. Черен

Следват нови книги

Поръчки в предплата от Н. БЕНЕВ, Габрово

ЩЕ СЕ ПЕЧАТАТ:

ГРАД ИЛИ СЕЛО?

детска драма в две действия

ПЪРВАТА ЗАГАДКА,

младежка драма в три действия

ПРОЛЕТНИ УТРИНИ,

сборник еднодейни драми

КАКВИ СМЕ?

сборник от драматизации

ПО КЪРВАВИ ПЪТИЩА,

роман

МЛАДИНИ,

приказки и разкази

ДА БЪДЕМ ДОБРИ!

стихове за деца

Печатница „Модерно изкуство“ – Габрово, 1932 г.

Цена: .....

Книгата се доставя в предплата от Н. Бенев,
учител, Габрово

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

С ОЧИЛА КЪМ ЛУНАТА

Стихове и сценки

Наша библиотека № 14

*На моите деца
Делянка и Боянчо
за радост и поука в бъдните им дни*

Да бъдем добри!

Искате ли да сте здрави,
бодри, силни и свободни?
Искате ли ваште нрави
да са чисти, благородни?

Нищо чуждо не желайте,
не живеете от измама,
а на немощния дайте
помощта си най-голяма!

Не лъжете, не хулете
свойте братя и другари,
а с добро ги приемоте,
без да чакате награди!

Да ви е ръката мека,
всяка болка да покрива,
ни животно, ни човека
да не смее да убива.

А пък спиртните отрови,
на тютюна миризмата –
нека всички сме готови
да запратим из тъмата!

Тъй ще станем мирни люди,
ще живеем като птички,
трезва мисъл ще ни буди
към дела, добри за всички!

Кой съм аз?

Вечер лягам, щом се мръкне,
и заспивам сладък сън.
Сутрин ставам, щом се съмне,
с нови мисли в бодър ум.

Във градината отивам
да подишам въздух свеж
и с наслада да послушам
ранобудния кипеж.

После виждам как изгрява
Слънчо румен и засмян,
как се всичко съживява
за полезен труд голям.

Кусвам хлебец с топло мляко,
грабвам книги и пера,
вземам сбогом с мама, татко,
на учене да вървя.

Там чета, рисувам, пея,
пиша, смятам всякой ден,
никому злини не правя,
никой не закача мен.

Всички люди ме обичат,
радват ми се от сърце,
думи сладки ми обричат,
че съм бил добро дете.

Де живея?

Аз живея в малка къща
хей там долу край града,
в нея всякога се връщам
след учене и игра.

Пред вратата ни минава
за полето път широк,
а наоколо извива
плет от вършини и глог.

Пък зад къщата ни има
хубав равен плочен двор,
а зад него е градина,
оградена с вет¹ стобор.

В двора имаме си още
куче, крава и коза,
бял петел и пет кокошки,
сиво конче и кола.

А в градината се дигат
всякакви дървета с плод;
чак до стряхата достигат
по лозите грозд до грозд.

Тук живеем ние всички:
мама, татко, бате, аз;
с радост работим самички
в този хубав рай за нас.

---

¹Вет – остар. Стар

Що желая?

Аз съм още малък даже,
буквите едвам чета,
но на всички ви ще кажа:
Не харесвам аз света!

Не харесвам, дето има
дъжд и вятър, студ и мрак,
пролет, лято, есен, зима,
грижи, мъки, кал и прах.

Не харесвам тез, що пият,
пушат, псуват и шумят,
крадят, лъжат и се бият
и погубват си умът.

Пък и колко още грешки
виждам в този сбъркан свят!
Но порасна ли веднажки,
всичко ще поставя в ред.

Ще направя веч да няма
дъжд и вятър, студ и мрак,
жежко лято, тежка зима,
кражби, бойове и страх.

И ще наредя тогива
само пролет вред да грей,
всякой в къщица красива
с труд и радост да живеј.

Какъв ще стана?

Аз разбирам твърде здраво,
че без труд се не живеј;
занаятец криво-ляво
всякой трябва да владей.

Дрехи, шапки и обуца,
киги, моливи и блок,
хлябът, който ни насища,
всичко на труда е плод.

Ей защо се веч решавам
да науча занаят,
та да стана майстор славен,
много умен и богат.

Че да мога някак лесно
да обходя вред света,
да изработя чудесни
и най-хубави неща.

И тогава ще се върна
в милия си роден край,
на вси братя ще помогна
да направим земен рай.

Нека всички да познаят,
че без труд се не живеј;
мене майстора да славят,
докат горе слънце греј!

Моята пролет

Топъл дъх се вред усеща
по градини и поля.
Скоро пролетта ще срещам
с нови мисли и дела.

Ей приготвих веч мотика,
та земята да браздя,
пръст в лехите ще разтикам,
зеленчуци да садя.

А овощните дървета
ще изчистя от сухар
и на всичките стеблата
ще намажа с бяла вар.

На лозите ще подкастрия
старите им върхове,
нови пръчки да израстят
с тежки сочни гроздове.

Пък пред къщи ще извия
разни форми и лехи
и с цветя ще ги покроя,
всичко в краски да блести.

Тъй ще срещна мойта пролет
с бодри мисли и дела;
всичко речено ще сторя –
да се знае от сега!

Как летувам?

Цяло лято в труд и грижи,
от зори до късен мрак,
из полета и градини
аз прекарвам все на крак.

Ний орем, копаем, сеем
отбор плодни семена,
после жънем и вършеем,
пълним къщата с храна.

Жито, ръж, ориз, мамули,
боб, домати и пипер,
сливи, ябълки и дюли
аз откарвам на пазар.

Още – пъпеши и дини,
зеле, морков и грозда,
а пък сутрин с две съдини
нося мляко из града.

Тъй прекарвам аз летата
и съм радостен и горд,
докат другите момчета
вършат пакости и спорт.

За награда чака мене
нещо ново в есента,
че съм в друго отделение –
нови книги ще чета.

И аз виждам...

Чудна радост ми светлее,
като гледам този свят
как расте, цъфти и зрее
в изобилна благодат.

И си казвам: „Има място
всички да добруват тук –
въздух чист и слънце ясно
и земя за честен труд.

Но защо човеци умни
свястно не редят света
и оставят братя техни
да живеят в беднота?“

Моят малък ум не може
тез неща да разбере,
но пък нека ви го кажа,
че това не е добре!

Хората за мен са братя
с равно право на живот,
обща майка е земята
и за всички дава плод.

Ей защо ви обещавам
да живея с честен труд
и на всички ще помагам
да добруват вечно тук.

Как помагам?

Цяло лято в труд прекарах
без почивка от зори,
затова си пък спечелих
пълна касичка с парй.

И се чувствам тъй доволен –
изведнаж пораснах аз;
и в учене съм по-горен –
ученик от първи клас.

Вчера си самичък купих
нови книги до една
и по тях уроци учих
с най-голяма леснина.

Днеска, още в час не влезли,
аз узнах с дълбока скръб,
че другарите ми бедни
нямат книги да четат.

Сълзи бликват ми в очите,
бързо върнах се назад,
взех от касата парите,
купих книги зарад тях.

Влязох в класната си стая,
класният ни беше там,
от постъпката ми смаян,
дълго казва им за мен.

Моите другари

Имам си другари чудни,
що се не делят от мен;
те са мили, сладкодумни,
с радост пълнят моя дом.

Сутрин рано с тях отивам
във училището чак,
с тяхна помощ (аз) научавам
и най-мъчния урок.

Всякога се с тях съветвам
за най-трудните неща,
по лицата им отгатвам
всички тайни на света.

Те ме носят на ръце си
по незнайните страни
и разкриват пред очи ми
ненагледни красоти.

Те ми казват, че животът
е велик и ценен дар,
а най-силен е човекът,
що живее в братски мир.

Моите другари чудни,
най-могъщите в света,
ей ги: книгите ми родни,
що аз винаги чета!

Коледари

Ние идем от далече,
ваши гости – коледари,
песни пеем тази вечер
и ви носим скъпи дари:

На вси връстни¹ – дни благатки,
а на млади – вечна младост,
на децата – рой игралки,
весел смях и много сладост.

На добрите – със колата
здраве, обич, дом, имане,
та в премяна и позлата
всякой празника да мине.

Кой каквото пожелае,
лесно може да го има,
но сърце му чисто да е,
завист да го не обзема.

Да е милостив към всички,
само добрини да прави,
като братя и сестрички
вредом хората да слави.

Дядо Колед вълна чака
с коша пълен на гърба си;
който буден го дочака,
ще получи сам дела си.

---

¹ Връстни – остар. Възрастни

Сурваки

Сурва, сурва година,
старата се измина;
ето нова, че иде,
бърза всички да види:
Стари как си почиват
и си в къта поспиват.
Млади скитат нехайно,
търсят щастие незнайно,
но като са работни,
все ще станат имотни,
ще си имат храница,
да е мирна душица,
ще си правят премени,
че все да са засмени.
Малки с книжки в наука
ще намерят сполука,
кат се учат прилежно
и се носят прилично.
Много умни ще станат
и на други разправят
как живеят се щастливо,
как се скача игриво,
щом е ясно небето
и е чисто сърцето.
Сурва, сурва година
и тази се измина,
ето нова че иде,
всички трезви да види.

Готвачка

Колко много радост сещам
да се струпва върху мене,
че за шести път посрещам
ден на моето рождене!

– Да си здрава, да си жива! –
тъй ми пожелава всякой.
А подаръци такива
надали е виждал някой!

Но от всички се отказвам,
че не съм тъй вече малка
и за себе си запазвам
хубавия дар на татка.

Този дар не е играчка,
а за работа ще мине –
малката готварска печка,
с бели лъскави съдини.

Всякой ден ще я подкладам
и ще готвя вкусни гостби,
майка, татка ще поканям
да ми бъдат скъпи гости.

После пак ще готвя, каня
да се сбират тук децата;
след това пък ще нахраня
всички гладни по земята.

Шивачка

Вижте как небето грее,
цяла в цвят земята тъне,
всичко вред се радва, смее,
радост има и за мене.

Аз съм в новичка премяна
от шевици и кордели,
че таз сутрин рано-рано
моят имен ден дошел е.

Пак подаръци различни
всякой носи и оставя,
но най-скъпи и обични
мойта майка ми дарява:

Чудно хубава кутийка
с напръстниче жълто-златно,
шарени конци, игличка
и моделче многоцветно.

Почвам вече да си веза¹
малка, хубава възглавка,
а на майка – пъстра блуза,
шита риза – пък на татка.

Сетне лесно аз ще схвана
нови дрехи как да правя,
в празник светъл без премяна
никого не ще оставя.

---

¹ Веза – остар. Шия

Малки ученици

Златна есен пак нашари
дървеса, цветя, лозини
и несетно тя ме свари
в седем свършени години.

Трябва вече да оставям
извехтелите игралки
и на труд да се залавям
с книги, блокове, писалки.

Аз ще ставам сутрин рано,
ще се мия, ще закусям,
после с чантичка на рамо
към училище ще впускам.

Там при весели другари
и учители разумни
ще четеме от буквари
и ще пишем букви чудни.

Ще рисуваме картини
с цветни хубави моливи;
къщи, хора и животни
ще излизат цели живи.

Ще играем на редици
и ще пеем дружна песен...
Ех, че славни ученици
ний ще бъдем тази есен!

Бабин зъб

В годините ми невръстни
съм имал дядо и баба;
той – едноок и намръщен,
тя – еднозъба и слаба.

Било е празник световен;
у нас се гости събрали,
по обичая народен
веселие си създали.

Напивки дядо наливал,
а баба гозби редяла,
той често чаши отпивал,
тя се край него въртяла.

Встрани се дядо полюшнал,
а баба иде насреща,
врѣх нея чашите мушнал,
тя него – с гозба гореща.

Настанал врясък из къта:
ръка си дядо заврътнал,
ударил баба в устата,
зъбът ѝ нейде изхвъркнал.

Навред из къщи измели,
пресели даже брашното,
най-после всички съзрели
зъба на дядо в окото...

Ковач

Срещу нас в опушена хижа,
по цял ден от сутрин до здрач,
на песен желязна ехтежа
развихря работен ковач.

От чело му пот се излива,
безспирно той чука, нехай,
желязото сръчно превива,
додето му образ извай.

Привечер престилка си сHEME,
похапне от черния хляб,
на твърда постеля подреме,
че близко зората е пак.

Не сипнала¹ още, ще стане
и огън отново кладе,
големия чук ще подхване
желязото пак да кове.

Тъй нижат се в работа дните
на дълъг и скъден² живот
с едничка надежда в гърдите,
че служи на своя народ.

---

¹ Сипнала – остар. Изгряла

² Скъден – остар. Беден

Зидар

Застанал там нейде на края
с лопата и кирка в ръце,
зидарят упорно¹ дълбае
коравото земно лице.

В дълбоките черни окопи
насипва циментов бетон,
на твърди и здрави основи
изгражда величествен дом.

По скелите ловко възлиза,
стените от тухли реди,
бетонните плочи излива,
към покрива бързо върви.

Най-после възправя се горе,
на върха поставя венец
и поглед зарейва в простори
кат мъдър световен творец.

И вижда той как по земята,
из гмежа² на людския род,
растат градовете, селата
в напора на мощния труд.

---

¹ Упорно – остар. Упорито

² Гмеж – остар. Голямо множество от хора

Орач

Зората се тръпно пробужда
из кървав предутринен здрач
и в росна пътека повежда
към нивите тръгнал орач.

Той спира с лицето към изток,
пристъпя до крайния слог,
с ръце си корави натиска
в земята железния плуг.

Редят се браздите безмерни,
разтварят се плодни недра,
зърната, послушни и верни,
закътват се в топли гнезда.

Земята сок ще им налее,
а слънце злак¹ ще им даде
и вятърът ще ги люлее
кат златно безбрежно море.

Орачът тогава ще жъне,
ще сбира насъщния хляб,
сърцето му в радост ще тъне,
че храни той целия свят.

---

¹Злак – остар. Растения, трева със свеж, зелен цвят

Лятно утро

Зора е рано ранила
над наше село голямо,
огрея китна рудина¹,
полето цветно, засмяно.

Разбуди птички в гората
да емнат² песни звънливи
и росни капки в тревата
да лъснат бисер-светливи.

Разбуди люди работни,
доде е хладно да стават,
в нивята равни, просторни
класисто жито да сбират.

Разбуди млади овчари
стада на паша да водят,
да свирят с медни кавали,
по цял ден песни да пеят.

Разбуди бистри потоци
към село бързо да слизат,
на подранили селяци
брашното ситно да мелят.

А слънце светло, сияйно,
трепти над хълми далечни,
на своите рожби гальовно
привети праща сърдечни.

---

¹ Рудина – диал. Поляна в планина или в гора, която има ниска трева и е подходяща за паша

² Емнат – остар. Започнат, подет

Световно радио

(Стихотворна сценка)

Лица: Делянка, Боянчо и Радио

Детска стая с легло, маса, столове, книги, писалки, играчки и др. На масата – малко радио. Отначало няма никого. Скоро дотърчават Делянка и Боянчо.

Делянка. Ето, пак останахме сами,
Днес ще бъдем ний свободни.
Цял следобед, докато се стъми,
много работа ще падне.

Боянчо. Татко никак днес не щеше
да отива пак на кино,
ала майка все крещеше,
че кат днешната картина,
с най-прочутите артисти
надали ще има вече
на сезона в дните близки.
Татко слуша, па ѝ рече:
„Хайде да вървим тогава
да погледаме картини!
Пък и друго що остава
да се прави в тез години?“

Делянка. Татко в работа е все зает,
та не му остава време,
даже и след празничен обяд
за почивка да подреме.
Кино, гости, развлечения
твърде много не обича,
но от нашите желания
нивга той не се отрича.

- Виждаш, за рожден и имен ден
все по нещо ще ни купи:
пъстри книжки с разкази на мен,
а на теб играчки скъпи.
- Боянчо.** Радиото той донесе
и го подари на майка,
че преди години десет
се омъжила за татка!
- Делянка.** Значи виждаш, че и двамата
много са добри към нази!
Нека се погрижим здравата
Бог от зло да ги запази.
- Боянчо.** Те сега са там на кино,
слушат как върти се, пее,
пуца хубави картини,
всякой гледа и се смее,
а ний тук седим си двама
и прекарваме в мъчене.
Да бях ревнал аз пред мама,
щяха те да вземат мене!
- Делянка.** Киното не е днес за деца –
нещо страшно ще филмуват,
ще изплашат малките сърца,
та и в сън ще го бълнуват.
- Боянчо.** Аз от нищо се не плаша –
тигри, лъвове да има,
всички до един ще смажа
с мойта сила невредима.
Там на кино щях да видя
случки, изгледи красиви,
а сега какво да правя
в тези стаи дотегливи?
- Делянка.** Що ли? Виждаш тук на масата
колко книги са събрани!
Избери си най-прекрасната
и чети си до зарана!

- Боянчо.** Ученичка първокласна,
ти четеш различни книги,
а пък аз съм първолака,
сричам само букви криви.
- Делянка.** *(Сяда до масата и взема една книга.)*
Е, добре, седни, Боянчо, тук,
малка приказка да чуеш,
после ще ми я разкажеш пък,
но да видим, ще ли можеш!
- Боянчо.** Приказки и дълги речи
нам учителят разказа,
та не ми се слуша вече,
по-добре е да изляза,
вън на двора да играя,
ще подиря и другари,
та да караме до края,
чак доде нощта ни свари.
- Делянка.** *(Оставя книгата.)*
Е, тогава хайде друго пък:
радиото ний да пуснем,
та от станции далечни чак
песни всякакви да хванем!
- Боянчо.** Е, то бива, но ще казваш
кой как пее и как вика,
от кои места ги даваш,
че не зная им езика!
- Делянка.** *(Почва да гласи радиото.)*
Първом ний ще свържем жиците,
ток да влезе в апарата.
Ето, вътре светват лампите.
А сега въртим стрелката.
Чуй, обаждат се от тук-от там
песни и свирни безредни.
Ето, на език пък неразбран
дават новини последни.
- Боянчо.** Карай да намерим място,

- дето пеят силни песни,
но да се разбират ясно,
да са хубави и лесни.
- Делянка.** Дай да видим днес програмата,
що предвижда да се пее,
та да разберем и двамата
с наши думи то какво е.
- Боянчо.** *(Взема една книга от масата и я дава на Делянка.
Сяда.)*
Първом ний ще свържем жиците.
- Делянка.** *(Разтваря книгата и гледа. После върти стрелка
та на радиото.)*
- Радиото.** *(Със силен глас.)* Радио Берлин. *(Почва да пее
немска песен.)* Гутен абенд, гут нахт, шлупф
унтер ди дек! Морген фрю вен Гот вил, вирст
ду видер гевект!
- Боянчо.** Ето, че се не разбира,
що си онзи там бърбори,
сякаш, че дъхът му спира
и си през носа говори.
- Делянка.** Та това е от Германия,
де горите са елхови
и полята без растения,
дните влажни и сурови.
Вред там само фабрики димят,
в тях са немците заети,
вместо хляб, картофи те ядат,
но са много упорити.
(Мести стрелката.)
- Радиото.** *(С по-слаб глас.)* Радио Париж.
(Почва да пее френска песен.)
Ком юн мер лекол остер,
оси сурир е парл о кьор.
Ла жоа и брий ком ла фамий,
У шакьон сем авек боньор.
- Боянчо.** Този пък как се само глези,

- нещо весело напява,
сякаш някому се плези
и за сън се май прозява!
- Делянка.** А това е пък от Франция,
де тече реката Сена,
там парижката е станция
и от кулата голяма
над грамадния и весел град
през лозята си чудесни,
тъй разпръсват те по целий свят
своите безгрижни песни.
(Мести стрелката.)
- Радиото.** *(С далечен глас.)* Радио Лондон.
(Почва да пее английска песен.)
Суит енд лоу, суит енд лоу
уиндъф де уестерн си.
Лоу, лоу, брит енд блау
уиндъф де уестерн си.
- Боянчо.** Тук пък сякаш някой мучи
и препира се за нещо,
иска много да получи,
а не ще да дава нищо.
- Делянка.** Та това е остров Англия,
сред морето потопена
и от фабрична индустрия
цяла в пушек замъглена.
Там през Атлантика-океан,
параходи, самолети,
всички се събират на пристан
в Лондон – град на градовете.
(Мести стрелката.)
- Радиото.** *(С нисък глас.)* Радио Рим.
(Почва да пее италианска песен.)
Сул маре лучика
ластро даргенто.
Плачида е ланда,

- просперо ил венто.
Боянчо. Тоз пък само се петлее,
ту започва, ту се спира,
плаче ли или се смее,
нищо му се не разбира!
- Делянка.** Този пък е от Италия,
полуостров сред морето.
Там е Рим, градът най-стария,
де все ясно е небето,
де растат маслини и лозя,
портокали и лимони.
Топла вред е тяхната земя,
там изригват и вулкани.
(Мести стрелката.)
- Радиото.** *(С дебел глас.)* Радио Москва.
(Почва да пее руска песен.)
Сквоз валнистие тумани
прабирается луна,
на печалния паляни
лъот печално свет ана.
- Боянчо.** Виж, това е по-разбрано,
с наши думи сякаш пее!
Моля, какичко Деляно,
тази станция къде е?
- Делянка.** От далече иде този глас,
от обширната Русия,
де живеят люде като нас,
със еднаква орисия.
Ний сме братя с тях по кръв и род
още от далечно време
и ще бъде пак един народ
славното славянско племе.
(Мести стрелката.)
- Радиото.** *(С ясен глас.)* Радио София.
(Почва да пее българска песен.)
Ти ще станеш млад войвода,

- ти ще станеш главатар!
Нани, нани, мой детенце,
нани, мой планински цар!
- Боянчо.** Оле, какичко, тази песен
и аз зная да я пея!
Всяка вечер в сън унесен
майка ме приспива с нея.
- Десянка.** Да, това е песен българска,
що дедите ни са пели
от равнината ни Дунавска
чак до морските предели.
В дни на труд упорен и на бран,
с много напасти и стърви¹
борил се е тоз народ, призван
тук в Балкана да е първи.
А сега живее в труд и мир
из полята плодородни
и от ведрия планински шир
хвърля взор към дните бърдни.
Чуй как пее Родно радио,
сладки думи как нарежда!
Вредом българите радва то
и окриля ги с надежда.

Боянчо и Десянка.

(Пет ведно с радиото.)

Земята наша обичам,
заляна в багри златисти,
в полето равно да тичам
из ниви буйни, класисти.

В горите хладни, високи
с наслада често отивам,
в реките бистри, дълбоки
отмора лете намирам.

---

¹Стръв – настървение

В градини китни, зелени
обичам да се разхождам
и с плодовете узрели
устата да си услаждам.

Над мене слънце лъчисто
в душа ми сили налива,
гласът ми бодро, чевръсто
народни песни извива.

С очила към луната

(Стихотворна сценка)

Лица: Живко, Здравко, баща, майка, баба

Входна стая с маса, столове, канапе, закачалка, картини и други.

Баба. *(С очила на носа, седи до масата и плете нещо.)*

Майка. *(Влиза с платно в ръка. Сяда срещу бабата и почва да шие.)*

Нощта затуля веч земята,
ще дойде морен и съпругът,
а още няма ги децата,
в игри увлечени лудуват.

Баба.

Ех, нека си играят!
Сега за тях е време,
сърца им да познаят
безгрижното живене.

Майка.

Играят те на волна воля,
за нищо грижи ги не мъчат,
но колко пъти им се моля
далеч от тук да се не лъчат¹.
Немирни, палави момчета,
не знам как станаха и двете!
Страхувам се, беда проклета
да ги от нейде не сполети.

Баба.

Те славни са играчи
и нищо ги не плаши.
Доде се още здрачи²,
ще бъдат у дома си.

¹ Лъчат – остар. Отдалечават

² Здрачи – остар. Стъмва

Аз имам вяра Божа,
че те ще станат знатни³,
а пък сега ще кажа,
че са момчета златни.
(Живко и Здравко шумно се завръщат.)

Майка. Къде се скитате, бре славни,
немирни нощни пеперуди?
Поне гладът да ви нападне,
та от игра да ви прокуди!

Живко. Ний си работата знаем:
щом навън се малко мръкне,
ни минутка се не бавим,
вкъщи бързо се промъкнем.

Здравко. Глад и жажда кой ти сеща
при таз хубава игра
на поляната отсреща,
де се сбират рой⁴ деца.

Живко. А таз вечер е изгряла
чудно хубава луната,
с таен блясък е заляла
всички гънки по земята.

Здравко. А момчетата говорят,
че луната е земя
и че хора там живеят,
както ние у дома.

Майка. Луната, истина, земя е,
но цяла в ледове обвита,
с лъчите слънчеви тя грее
и след земята ни се скита.

Баба. Това не знай го никой,
то работа е Божа;
по-харно е, не питай,
а слушай да ти кажа:
Луната и звездите,

---

³ Знатни – остар. Богати, известни

⁴ Рой – остар. Много

- що светят в небесата,
на Бога са очите,
обзиращи земята.
- Здравко.** О, разправяш ни ти, бабо,
приказчици за деца,
но разбираш много слабо
тези майсторски неща.
Днеска вече чудесии
изнамерил е човек
и със лесна леснотия
може да хвърчи далек.
- Живко.** *(Гледа през прозореца.)*
Там не може да е зима,
нито леден сън мъртвешки.
На луната, виждам, има
светли образи човешки.
Те ни гледат от далеко
и ни викат да ги видим,
да се дигнем на високо
и на гости да им идем.
- Здравко.** Бате Живко, я да можем
да направим самолет,
вътре ний мотор ще сложим,
перки силни най-отпред
и кормило по средата,
ще си вземем хляб, вода,
ще се дигнем над земята
и ще гледаме света.
- Живко.** Ако ний сега не можем
да го имаме готово,
много грижи ще положим
да открием нещо ново.
То ще бъде бързо, леко,
ще върви като по жица,
в миг изкачва се далеко
и се връща като птица.

- Баща.** *(Влиза с покупки в ръце.)*
Добра да е вечер на всички,
че сте се по-рано прибрали.
А тези немирни главички
какво са се тъй умълчали?
- Майка.** *(Поема покупките.)*
Тревожни мисли ги вълнуват
по блянове незнайни, сладки,
в главите бури им бушуват
на страшни мирови⁵ загадки.
- Баща.** Брей, че от кога са тъй умни
и мъдри юнаците наши,
та мисъл такава безумна
сърцата им чак да изплаши?
- Баба.** На работите Божи
не знае никой края,
човекът само може
наум да си гадае.
- Живко.** Татко, молим те, кажи ни
за звездите и луната,
хора има ли там живи
както тука на земята?
- Здравко.** Още: можем ли да стигнем
там със някой самолет,
ако ей така се дигнем
все нагоре и напред?
- Баща.** О-хо, във големи въпроси
ударили сте се наздраво,
но много сте още вий боси
да бродите пътя направо!
Световните тайни дълбоки
не можете лесно изгази,
то иска глави по-високи
и смелост ума ви да пази.
Летците с големи балони

---

⁵ Мирови – остар. Световни

над облаците чак се дигат,
но и до най-близки планети
не могат все още да стигат.
А пък светилата небесни:
Звездите малки, безбройни,
луната златиста, чудесна –
слънца и земи са огромни.
Те светят от много далече,
затуй ни се виждат тъй дребни,
но можем ний някоя вечер
да си ги направим по-едри.

Здравко.

Татко, молим те, кажи ни
как ще стане то това,
че кога луната мине,
да я спрем над дома?

Живко.

Ех, ти, Здравко, бързаш много,
чакай татко да досвърши,
че да видиш как ще мога
всичко лесно да извърша!

Баща.

Това е за учени хора,
които познават всемира
и виждат навред из простора
кое как и де се намира.
Те имат машини прочути,
от цеви железни сглобени,
а вътре стъкла все издути
от край са до край наредени.
Тези уреди са телескопи:
далечното те приближават
и снемат простори високи,
а дребното увеличават.
През тях наблюдават звездите,
със тях те обзират луната,
тъй както на баба очите
поглеждат ни през очилата.
(*Всички се смеят.*)

- Здравко.** Бабо, молим, дай ни твоите
далногледни очила
да свалиме тук звездите
и красивата луна!
- Живко.** Дай да зърнем, бабке сладка,
из небесните простори,
та световната загадка
тази нощ да се разтвори!
- Баба.** Очите ясни, взрени
направо към нещата,
ги виждат по-големи,
макар без очилата.
(Снема си очилата.)
Те за очи са слаби,
кои добре не виждат,
като за мене баби
все пак да си поглеждат.
(Оставя ги на масата.)
- Живко.** Но нали увеличават
всичко, що през тях се гледа
и нещата приближават
от далеко по-напреде?
- Майка.** Я стига блъскахте главите
над тези тайни необятни,
а хайде да се подкрепите
със гозби вкусни и приятни.
- Живко и Здравко.**
(В припев.)
Хайде всички да ядеме
с радостен и бодър дух,
та по-бързо да растеме,
да усилим глас и слух!
*(Всички отиват в обедната стая. Настава доста
дълъг промеждутък, след който Живко и
Здравко отново се явяват с дъвчещи уста.)*
- Здравко.** Бате Живко, гледай тука

бабините очила!
Ех, че ни се падна sluка
да погледаме света!
*(Взема ги, слага ги на очите си и гледа през про-
зорца нагоре.)*

Живвко. Нищо се през тях не вижда,
само светлилки трептят,
а луната пък изглежда
сякаш пламъци горят.
Я подай ги ти на мене
да ги сложа на носа си
и чудесно наблюдаване
ще изкарам на часа си!
*(Взема очилата, поставя ги и вдига глава през
прозорца.)*

Здравко. Право казваш, драги Здравко,
нищо се през тях не вижда,
но по думите на татко
аз не губя пак надежда.
Някаква тръба да има,
та стъкла да ѝ поставим,
тъй без огън и машина
телескоп ще си направим.
От картон да си направим
дълга, тесничка тръба,
а отвътре да поставим
бабините очила!

Живко. Тичай в татковата стая,
книги има много в шкафа,
от корите ще направя
аз тръба за телескопа.

Здравко. Зная ги добре онези
книги с хубави кори,
от които ще излезе
всичко нужно без пари.
(Бързо излиза и след малко се връща с голяма под-

вързана книга.)

Гледай, ей от тази става
чудно хубав телескоп,
славно ще се наблюдава
целият небесен свод.

Живко. *(Взема книгата и я разгръща.)*

Дръж сега да ѝ откъснем
тънките кори отвътре,
на тръба ще ги завържем
и ще гледаме до утре!

(Откъсват корите на книгата, превиват ги на тръба и ги завързват с конци.)

Здравко. Ами че нали ще сложим
бабините очила?

Без тях вътре ще ли можем
да погледаме света?

(Взема очилата от масата и му ги подава.)

Живко. Дай ги тука да направя
на полвини очилата,

по едно на двата края
ще поставим във тръбата!

(Прегъват рамките, разчупват ги на две и ги поставят в тръбата.)

Живко. Ето, всичко е готово,
ний сме вече астрономи,
таз нощ нещо чудно, ново,
ще открием за милиони.

Здравко. Тази нощ ще бъде знайна
за вси земни племена:
ще прославим с нова тайна
вредом наште имена.

Живко. *(Отива при прозореца, вдига тръбата срещу
окото си и продължително гледа.)*

Здравко. Скоро казвай, бате Живко,
що се вижда с телескоп!
Идва ли луната близко

- там до онзи хълм висок?
Живко. Тъкмо виждам през простора
върху образа ѝ сияен
две глави на млади хора,
как се взират с поглед смаян.
А зад тях надничат други
със коси от златен пламък,
по-нататък виждам сгради,
може би на царски замък.
- Здравко.** Тези хора от луната
виждат, може би, сега,
че ги гледаме с тръбата
и примират от тъга.
Иска им се, както ние,
със машини да летят,
над земята да извият
някой силен самолет.
- Живко.** Чакай, чакай, виждам още
да се движат колелета;
те навярно ще са мощни
и незнайни бързолети.
- Здравко.** Оле, батко, те са чули,
че разправяме за тях
и с машини като хали
ще се спуснат тук без страх.
Дай на мене да погледна,
че да бягаме от тук,
да не духне буря ледна
и да ни сдроби на пух!
- Живко.** *(Дава му тръбата.)*
На, погледай с телескопа,
но закрий се по̀ на тъмно,
някой лунец от високо
срещу тебе да не гръмне!
- Здравко.** *(Взема тръбата.)*
Аз ще ида там на двора,

ще се скрия в някой кът
и ще видя лунни хора
как живеят и ядат.

(Избягва навън.)

Живко. По-полека слизай долу
да не счупиш телескопа,
че да няма бой по голо,
ако някой ни докопа!

(Смее се и слиза след него.)

Баба. *(Влиза от обедната стая и търси по масата.)*

Оставих ги ей тука,
а никъде ги няма!
Главата ми се пука
от таз беда голяма.
Ей нà, без очилата
очите ми замижват...
Къде ли са децата,
та нийде се не виждат?
Ей, Живко, Здравко, де сте?
Прибрали се в леглата...
Я скоро тук излезте
да търсим очилата!

Майка. *(Идва от обедната стая.)*
Каква е таз тревога, старо?
Защо вълнуваш си душата?
Случайна някаква немара
да не са сторили децата?

Баба. Тук бяха очилата,
ей тяхната кутия,
а няма им следата
навред из тази стая.

Майка. Не виждат ти добре очите,
затуй ги нийде тука няма.
Сега ще вляза им в следите
и на носа ти ще ги вдяна.
(Тършуват навсякъде.)

- Баща.** *(С вестник в ръка иде от обедната стая.)*
Брей, пак ли шетня по вечеря?
За утре това оставете!
Децата са вече в постеля.
Ха да се и вий приберете!
- Майка.** Навред обърнах тази стая,
а нийде нищо се не вижда,
каква е работа, не зная,
на кражба сякаш ми изглежда!
- Баба.** Ах, очилцата де ги?
Без тях не виждам нищо.
Не ще намеря други
да гледат пак тъй също.
- Баща.** Та значи де са очилата?
Това се отгатва най-лесно:
Извикайте скоро децата
и всичко ще стане на ясно!
- Майка.** Те спят в постели топли
и сън унася им сърцата,
на мисълта с крилете волни
щастливо хвъркат към луната.
(Влиза в детската стая и веднага се връща.)
О, не, каква измама страшна!
Леглата им стоят си празни.
Дали разправата им днешна
към глупав подвиг ги подразни?
- Баба.** О, Боже, що за пакост
главата ми изпати?
Това ли мойта старост
последен дар ми прати?
- Баща.** Не се тревожете без нужда!
Сега ще се всичко узнае:
Игра се тук крие, изглежда,
но трябва да видим каква е!
Кутията на очилата
и тази разкъсана книга

показват каква е бедата
и що се от нея постига.
(Гледа през вратата навън.)
Децата са тука на двора
и с уреда нов на очите
свободно изброждат простора
по тайния път на звездите.

Майка.

Ах, милите ми живи, здрави
и нищо лошо не им стана!
Елате тука, Живко, Здравко,
юнаци хубави на мама!
(Излиза към двора и веднага се връща, прегърнала от двете си страни децата, които влизат с увесени глави. Здравко носи тръбата.)

Баща.

Какво ви повлече главите
из тази среднощна потайност?
Говориха ли ви звездите
за пътя на свойта безкрайност?
Показа ли ви се луната
със златния лик на царица?
Погледна ли ви очилата
и свитата книжна корица?
(Показва тръбата им.)

Баба.

Ух, милите на баба,
скосихте ми душата!
Кажете ми, за Бога,
къде са очилата?

Здравко.

Ей ги тука в телескопа,
в двата края по едно.
(Раздрусва тръбата.)

Чуйте ги, отвътре хлопат,
но са здрави кат стъкло.

Баща.

(Взема тръбата и почва да я развързва.)
Защо ви бе нужна таз пакост?
Че другото не ви ли стига,
ами сте раздрали без жалост

- и мойта най-хубава книга?
Майка. Ах, вий, проклетници проклети,
сдробихте ни добра попара!
Че как беда не ви сполети
ума в главите ви да вкара?
- Баба.** Ох, аз нещастна, клета,
на що да се надявам?
При таз ужасна срета⁶
без светлина оставам.
- Живко.** Виждам колко сме сгрешили
с таз постъпка неразумна!
Бабо, майко, татко мили,
молим прошката ви скромна!
(Пада на колене и сбира длани за молба.)
- Здравко.** *(Също коленичи.)*
Ний сме, истина, виновни
и се каем за това,
но сме пък така доволни,
че погледнахме света.
(Всички се усмихват.)
- Баща.** *(Развива тръбата и и вади разчупените очила.)*
Повредата не е ужасна:
стъклата напълно са здрави.
Златарят със спойка изкусна
пак същите ще ги направи.
На моята книга кората
ще сложа на празното място.
Тъй ще се изправи бедата
и всякой ще бъде на чисто.
- Баба.** Ох, очилцата същи
ще станат като нови
и даже въвн от къщи
ще може да се ходи!
- Майка.** Ха, още ли сте на колене,
покаяници дяволити?

---

⁶ Срета – среща

Дано сегашното смирене
в добро начало ви упъти!
(Децата стават с наведени глави.)

Баща.

Да, жертви науката иска
и който ги дава, печели.
Вий сте до целта ѝ най-близка,
че бъдния ден сте видели.
Да палнем свещения огън
на всякой мечтател в гърдите!
Да викнем с гръмовна тревога
възторжния химн на творците!

Всички.

(Запяват в хор.)
Светът в сияние се усмихва
пред нашия замислен взор;
в душите бурята избухва,
щом бликне чувство на възторг.

И ний, мечтатели разумни
по нови, светли мирове,
очакваме копнеж да лумне
и с вяра да ни призове.

Ще хванем въздуха, водата
със всички сили и вълни
и ще замрежим небесата
с машини, жици и лъчи.

Така ще дойдем до завета:
да няма чудеса в света.
Дано тогава за човека
настане мир и доброта!

Пожелавки

Работа си имах доста,
та не видех откъде и как
е пристигнала на гости
новата година пак.

Щом дошла е, аз я срещам
с много радост и възторг
и на всички ви отвърщам
с пожелавки все отбор:

На селяци работливи,
ум, просвета и живот,
да са трезви, сговорливи,
да се радват на имот.

И на всички мирни люди,
що живеят в градове,
казвам: всякой да се труди
и ще бъде най-добре!

На учителите святи,
що ни учат в добрини,
пожелавам дни благати
до дълбоки старини.

А пък вас, другари мили,
ученици по цял свят,
призовавам: с трезви сили
да вървите все напред!

С ъ д ъ р ж а н и е¹ :

1. Да бъдем добри	стр.	3.
2. Кой съм аз		4.
3. Де живея		5.
4. Що желая		6.
5. Какъв ще стана		7.
6. Моята пролет		8.
7. Как летувам		9.
8. И аз виждам		10.
9. Как помагам		11.
10. Моите другари		12.
11. Коледари		13.
12. Сурваки		14.
13. Готвачка		15.
14. Шивачка		16.
15. Малки ученици		17.
16. Бабин зъб		18.
17. Ковач		19.
18. Зидар		20.
19. Орач		21.
20. Лятно утро		22.
21. Световно радио		23.
22. С очила към луната		30.
23. Пожелавки		43.

---

¹ Посочени са страниците в оригиналното издание от 1938 г.

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава
оригинални литературно-художествени творби

- № 1. **Самотни силуети**, приказки и разкази – изчерпана
- № 2. **На слънцето**, детска драма, II изд.
- № 3. **За жива вода**, детска драма, III изд.
- № 4. **Тайния ключ**, детска драма, II изд.
- № 5. **Майка мащеха**, детска драма, II изд.
- № 6. **Малките спасители**, детска драма, II изд.
- № 7. **Живо езикознание**, ръководство за учители
- № 8. **Китка кървави цветя**, стихове, разкази, сцени
- № 9. **Война и любов**, повести
- № 10. **Светли празници**, сборник детски драми
- № 11. **Най-добрите другари**, детска драма
- № 12. **Моите песни**, юбилейна стихосбирка
- № 13. **Град или село**, детска драма
- № 14. **С очила към луната**, стихове и сценки
Светлина от изток, разкази от Ил. Ив. Черен

Следват нови книги

Поръчки в предплата от Н. БЕНЕВ, учител, Габрово

Корицата е работа на
художника
НИКИФОР БАЛАБАНОВ

Ще се печатат:

ЗА ВЯРА И НАУКА
историческа детска драма

ПЪРВАТА ЗАГАДКА
младежка драма в три действия

КАКВИ БЯХМЕ?
I сборник еднодейни драми

КАКВИ СМЕ?
II сборник еднодейни драми

СИЛИТЕ НА ЖИВОТА
драматична трилогия

МЛАДИНИ
приказки и разкази

1938.
Печатница „Р О Д И Н А“
Габрово

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

СВЕТЛИ ПРАЗНИЦИ

Сборник детски драми

Наша библиотека № 10

301

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА:

I.

КОЛЕДНА ПРИКАЗКА:

БАЩА, МАЙКА, БОЧКО, ВЕСКА, ДЕЛЯНКА
ДЯДО КОЛЕДА, АНГЕЛЧЕ

II.

ВЪЗКРЪСЕНИЕ:

БАЩА, МАЙКА, ЛИЧКО, НЕНКА

III.

ДВЕ ДЕЦА:

ГОРЧО, ДОЛЧО, ЧОВЕК, ПЪТНИЦИ,
МУЗИКАНТИ, ГРАЖДАНИ

КОЛЕДНА ПРИКАЗКА

Зимна привечер. От сивото небе ваят едри, пухести снежинки и бавно се стелят върху къщите на малкия град. Из комините на вълни се пилее рядък пушек. От прозорците се протакат бледи ивици светлина и трептят по белите улици. Хора, с покупки в ръце, бързат към топлите стаи, дето с нетърпение ги очакват техните деца.

В една ниска къщица край печката седят: майка и двете ѝ момченца Бочко и Веско. Майката подклада огъня, на който варят няколко гостби за бъдната вечер, а децата гледат и греят ръце. Насреца – дървено легло, маса и столове. На задната стена, в малък иконостас, пред образа на Спасителя блещука запалено кандило.

ВЕСКО. Майко, защо сега се казва „бъдна вечер“?

МАЙКА. Защото всички трябва да стоим будни, да не заспиваме, докато мине дядо Коледа.

ВЕСКО. Ами като мине през нашата улица, ще се отбие ли у дома?

МАЙКА. Ще се отбие. Той във всякоя къща подред се отбива.

ВЕСКО. Ами че знае ли де какво да остави?

МАЙКА. Знае. Той всичко знае. Кой каквото си няма, такова му оставя.

БОЧКО. О-хо, че той само за нас не може донесе, каквото ни трябва! Ние още нищо нямаме.

МАЙКА. Носи той, за всички носи, но само на добрите деца дава.

ВЕСКО. Че ние нали сме добри, ма майко? Каквото ни кажеш, все те слушаме.

МАЙКА. Добри сте ми, но аз искам всякога да сте добри и то не само към мене, но и към всички хора.

ВЕСКО. Мен свако вчера два пъти ме праща да му нося писма на пощата.

БОЧКО. Аз пък в неделя помагах у лелини да пренасяме дърва от улицата на двора.

ВЕСКО. Лелината Делянка каза, че ще ми подари една вехта¹ книжка с картинки, а свако щял да ѝ купи нова за утре.

БОЧКО. А на мене да има кой да подари една желязна шейна! Какъвто сняг има сега! Ех, да порасна, ще стана железар и само железни шейни ще правя.

ВЕСКО. И на мене ще направиш една.

БОЧКО. Ти си малък още, не можеш я кара.

ВЕСКО. Не мога ли, не мога ли? Да се спусна горе от хълма!

БОЧКО. Щом се спуснеш и ще паднеш.

ВЕСКО. Да може дядо Коледа да ми донесе една шейна, че ще видиш ти тогава!

БОЧКО. Пък на мене да донесе един малък велосипед, да се хепна², че иди ме стигай!

ВЕСКО. На мен пък автомобил – и ще те преваря.

БОЧКО. А на мене – аероплан и пак ще те надмина.

МАЙКА. Дядо Коледа такива неща на малки деца не дава, пък и защо ли ви са? Гледайте вие да има хляб, гозба, дрехи, обуца, шапки, а другото – то не е за нас!

БОЧКО. Ще донесе я, защо да не донесе, щом по другите къщи носи?

МАЙКА. Ех, носи той, но само в тези къщи, дето има ред, дето всякой си гледа работата.

БОЧКО. У дома само татко не си гледа работата, та заради него ли дядо Коледа ще намрази нас?

МАЙКА. И зарад него, и зарад друго!

БОЧКО. Тогава по-добре е татко да не си идва вкъщи тази нощ. Да остане там, по кръчмите, че да може дядо Коледа да дойде.

МАЙКА. Ех, да не си идва!

ВЕСКО. Ами дядо Коледа кога ще дойде, ма майко?

МАЙКА. Сега, тази нощ.

ВЕСКО. Ние ще го видим ли?

МАЙКА. Може някои да го видят, ако стоят будни, но той чака, когато всички заспят. Тогава от изток ще изгрее една светла,

---

¹ Вехта – остар. Стара

² Хепна – остар. Кача

бяла звезда, небето ще се отвори и ще се подаде едно ангелче с кошничка в ръка, а след него ще върви дядо Коледа с голям кош на гърба.

ВЕСКО. Върте са подаръците. Право у дома ли ще слезе, ма майко?

МАЙКА. Не, той ще върви наред и нито една къща не ще пропусне, но всекиму ще оставя подарък според добрините, които е сторил на хората.

ВЕСКО. Ами ангелчето пък какво носи в кошничката си?

МАЙКА. Нищо не носи. Кошничката му е празна. В нея то събира сълзите на всички онези, които през тази нощ са обидени за нещо, оставени са гладни, жадни, болни или нестоплени.

БОЧКО. Че защо му са тези сълзи?

МАЙКА. Ще ги занесе там, при добрия дядо Божо, който някога много отдавна се е родил през сегашната нощ тук на земята, между хората, които после го прогонили. Сега той праща своя дядо Коледа и своето ангелче да обикалят градовете и селата, да разнасят подаръци и да видят кой какво прави и как живеем ние днес без него.

БОЧКО. Ами сълзите? Те защо му са?

МАЙКА. Той иска да види дали хората все още страдат и плачат, както са страдали и плакали в негово време.

ВЕСКО. Ами ангелчето, като напълни кошничката, ще му тежи ли, когато я изнася нагоре?

МАЙКА. Тежи му, разбира се. Човешките сълзи много тежат. Блазе на тогова, който може да ги понася!

БОЧКО. Ами дядо Божо какво ще прави с тези сълзи?

МАЙКА. От тях той прави подаръци, с които пълни коша на дядо Коледа и през бързната нощ го праща да ги разнася по къщите на хората, а пък ангелчето праща да събира други, ако намери. И то все намира, даже от година на година все повече. Да, от сълзи са те, тези подаръци, от сълзите на всички страдащи по земята.

БОЧКО. Ах, майко, аз не ща тогава подаръци!

ВЕСКО. Ху, колко грозно! И аз не ща.

МАЙКА. Не, деца, сълзите на страдащите са чисти като тех-

ните сърца. А дядо Божо, който се е родил някога през сегашната нощ, е най-големият страдалец на света. И той някога е пролял сълзи за нас – човечите. Затова, деца, сълзите на всички страдалци са благословени, а подаръците, които Той прави от тях, са чисти и святи като неговото свято сърце. Честит е този, който ги получи през тази нощ!

(Децата отпущат глави, вглеждат се в малките пламъчета на печката и далеч унасят мислите си по небесната пътека на Божиите пратеници, тръгнали вече за към земята. Дълго мълчание. Навън се чува шум от стъпки.)

БОЧКО. *(Вдига глава.)* Някой иде.

ВЕСКО. Те са: дядо Коледа и ангелчето.

МАЙКА. Не, навярно татко ви се връща.

ДЕЛЯНКА. *(Влиза със захлупена паничка в ръка.)* Добра вечер!

БОЧКО. *(Става.)* О, кака Делянка!

ВЕСКО. *(Скача.)* Какво ни носиш, како Делянке?

ДЕЛЯНКА. Нося ви малко от нашата гозба. Майка каза: може да не сте наготвили.

ВЕСКО. Ху, я виж колко тенджери! Тук има боб, тук – ошав, тук – жито...

ДЕЛЯНКА. Е, нищо, нека има и от нашата!

МАЙКА. Благодаря, Делянче! *(Поема паничката и я оставя на масата.)* Тя, майка ти, срещу святи ден все се сеца за нас. Ами на тебе татко ти какви подаръци ти гласи за утре?

ДЕЛЯНКА. Не зная. Донесе няколко вързопи, скри ги в една стая, заключи и каза: „Утре, като видим какво ще остави дядо Коледа, тогава и ние ще ти дадем от нас нещо“. Какво ще ми остави дядо Коледа, не зная, но татко ми е приготвил или ново палто с бонбони в джобовете, или нови галошки и вътре скрити големи шоколадени блокове. Утре ще стана рано и майка веднага ще ми ги покаже.

МАЙКА. Ех, Делянче, добри хора са татко ти и майка ти, та и нас не забравят.

ДЕЛЯНКА. Аз щях да дойда по-рано. Майка два пъти излиза да види дали сте тука, но все казваше, че у вас е още тъмно и не се чува никакъв глас. На третия път видяла кандилото да

блещука и рече: „Хайде, дошли са си, отивай!“ Аз минах през малката врата на двора и право тука. (*Мълчание.*) Ами свако още ли го няма?

МАЙКА. Няма го.

ДЕЛЯНКА. Много се бави. Може да е още по магазините за подаръци. Татко казваше, че няколко часа ходил, докато намери що да вземе за мене, пък свако зарад двама ви повече ще се бави.

БОЧКО. Ще донесе той! Нищо не ще ни донесе.

ВЕСКО. Татко не е добър: нищо не ни носи.

МАЙКА. Ще донесе той, деца. Тази вечер всички бащи купуват по нещо на децата си, та сети ще се и той за вас!

БОЧКО. Татко само за себе си мисли.

ВЕСКО. Да може да го срещне дядо Коледа нейде по улиците, че да го набие с патерицата си!

МАЙКА. А, деца, не бива така да се говори за татко! Грехота е! (*Мълчание.*)

ДЕЛЯНКА. Татко казваше, че свако всякоя вечер все късно се връщал.

БОЧКО. Той ходи да пие по кръчмите, а за нас и не помисля.

ВЕСКО. Майко, ами ако дядо Коледа мине по-рано и остави пред нашата врата подаръци, а татко си дойде след него и ги намери?

МАЙКА. Нищо, ще ги донесе у дома.

ВЕСКО. Ами ако ги занесе в кръчмата и ги продаде за вино?

БОЧКО. О-хо, че тогава дядо Коледа като се научи!

ВЕСКО. Ще го набие с патерицата! Ха-ха-ха!

МАЙКА. С-ст, Весьо, да не чувам от тебе такива думи! (*Мълчание.*)

ДЕЛЯНКА. Лельо, аз ще си отида. Лека нощ! (*Тръгва.*)

МАЙКА. Че защо бързаш, Делянче? Да беше поседнала!

ДЕЛЯНКА. Ще си отида, че коледарите може да дойдат.

МАЙКА. Е, добре тогава. Поздрави татко си и майка си. Благодаря им за добрините.

ДЕЛЯНКА. Нищо, лельо! Лека нощ, Бочко!

БОЧКО. Лека нощ! Ами коледарите ще дойдат ли и у дома?

ДЕЛЯНКА. Ще дойдат, щом ги поканите.

БОЧКО. Но ние нямаме нищо да им дадем.

ДЕЛЯНКА. Лека нощ, Веско!

ВЕСКО. Лека нощ, како Делянке!

ДЕЛЯНКА. Да сънуваш, че дядо Коледа ти носи пълен кош с шоколади! *(Излиза.)*

ВЕСКО. Ох, де да е тъй! Цял кош! Я си помисли, бате Бочко: цял кош!

БОЧКО. Ще има да ядем цяла година. Но аз не ща само шоколад. Искам и нови обуца, и лъскави галошки, а най-много искам желязна шейна.

ВЕСКО. За мене желязна, а за тебе дървена.

БОЧКО. За тебе дървена, а за мене желязната.

МАЙКА. *(Връща се при печката и сяда.)* Я не се карайте, че ако си дойде татко ви, ще видите вие желязна или дървена!

ВЕСКО. Че кога ще си дойде той, ма майко?

МАЙКА. Сега. Време му е вече. *(Опитва гозбите.)*

БОЧКО. Аз съм гладен и не мога да го чакам.

ВЕСКО. Мене пък ми се спи. *(Прозява се.)* Хайде да лягаме! Нали утре рано ще станем, че да видим шо ни е оставил дядо Коледа?

БОЧКО. Мене пък не ми се спи. Нали сега е бъдната нощ? Аз ще седя все буден и ще дочакам да видя самия дядо Коледа.

ВЕСКО. Ще чакаш ти, докато ти се доспи и заспиш, пък аз ще си легна сега, ще се наспя и като наближи да съмва, ще стана. А тогава дядо Коледа тъкмо ще минава.

БОЧКО. О-хо, ще заспя ами, да имаш да вземаш!

ВЕСКО. Майко ма, дай ми нещо да ям, че искам да спя!

МАЙКА. *(Става.)* Е, почакайте още малко!

БОЧКО. Ти ми дай да ям, че тогава ти чаквам до утре!

МАЙКА. Не може то така. Татко ви ще се кара. Я сега си полегнете вие малко, пък аз ще отида да видя за него в отсрещната кръчма и да го повикам. Хайде, нали сте послушни деца! Като си дойдем, аз ще ви събудя.

ВЕСКО. Аз ще легна и ще заспя и не искам да ме будиш вече. *(Пъхва се под завивката на леглото.)*

МАЙКА. Ха, така!

БОЧКО. *(Ляга до него.)* Мене да събудиш!

МАЙКА. Добре, добре! *(Завива ги, намятва шал и полекичка излиза, като заключва вратата. Огънят в печката бавно гасне. Само слабото пламъче на кандилото остава да блещука пред иконата на Спасителя. През малкото прозорче откъм улицата се промъква сноп бяла светлина и пада право върху леглото на децата, които са вече заспали. Отвън заечава песента на Коледарски хор, минаващ по улицата):*

Ние идем от далече,
ваши гости – коледари,
песни пеем тази вечер
и ви носим скъпи дари:

На вси връстни – дни благатки,
а на млади – вечна младост,
на децата – рой игралки,
весел смях и много сладост.

На добрите – със колата
здраве, обич, дом, имане,
та в премяна и позлата
всякой празника да мине.

Кой каквото пожелае,
лесно може да го има,
но сърце му чисто да е,
завист да го не обзима.

Да е милостив към всички,
само добрини да прави,
като братя и сестрички
вредом хората да слави.

Дядо Коледа вълна чака
с коша пълен на гърба си;
който буден го дочака,
ще получи сам дела си.

(През бялата светлина от прозорчето се задават: дядо

СВЕТЛИ ПРАЗНИЦИ

Коледа, с голяма тояга в рѣка, с кош на гърба, и Ангелче, в бели дрехи и с празна кошничка на рѣка.)

ДЯДО КОЛЕДА. Тук никого няма.

АНГЕЛЧЕ. Аз видях майката, като излезе преди малко, увита в шал, прекоси улицата и се изгуби насреща.

ДЯДО КОЛЕДА. Хм, там, дето имаше осветени кръчми, а отвътре се разнасяха пиянски песни и виковете!

АНГЕЛЧЕ. Към там отиде.

ДЯДО КОЛЕДА. Отишла е да прибира мъжа си. *(Оглежда.)* Значи тази къща е къща на пиянец! Личи си: навсякъде беднота.

АНГЕЛЧЕ. Печката загаснала. Гозбите не врат. Колко сълзи има в пепелта! Само от тук мога да си напълня веднаж кошничката.

ДЯДО КОЛЕДА. Майката е седяла всякоя вечер край огъня, чакала е мъжа си и е плакала.

АНГЕЛЧЕ. Колко тежки ще са нейните сълзи! Едвам ще ги занеса до горе. *(Отива при печката и почва да събира в кошничката някакви бисерни зърна.)*

ДЯДО КОЛЕДА. Ще ги занесеш ти и ще забравиш, ами на мене товарът не ще олекне скоро. Ето че и тука няма кому да дам нещо.

АНГЕЛЧЕ. Деца дали нямат?

ДЯДО КОЛЕДА. Кой знае?

АНГЕЛЧЕ. Аз виждам там легло *(Показва.)* Сякаш две главички се подават изпод завивката.

ДЯДО КОЛЕДА. Тъй ли? *(Приближава.)* Да, две главички на две момченца. Хубави момченца, заслужават по един подарък, но защо не са чакали да не заспват, че да кажат сега какво искат?

АНГЕЛЧЕ. *(Оставя кошничката при печката и приближава.)* Може да не са заспали, а от страх пред мисълта за пияния си баща, който може да си дойде всякой миг, те се смърлушват³ под завивката като заспали.

ДЯДО КОЛЕДА. Да, може сега даже и мене да смятат за него и не смеят да мръднат. Трябва да им се обадим. Ако пък са зас-

---

³ Смърлушват – остар. Сгушват

пали, ще ги лишим от подаръци. Я иди ги побутни!

АНГЕЛЧЕ. *(Отива при леглото, отвива децата до половина и ги осветява с ослепителна светлина. Те подигат глави, мъчат се да отворят очи, но не могат.)*

ДЯДО КОЛЕДА. Помести се малко, че ще ги ослепиш със светлината си!

АНГЕЛЧЕ. Будни са. *(Отместя се. Децата се изправят, седнали на леглото.)*

ВЕСКО. Де си, ма майко?

БОЧКО. Татко ли си е дошъл?

ВЕСКО. Не зная. Майко ма! Няма никого.

БОЧКО. Не, тука има някой! Ех, как ми блещи от прозореца, че не мога да видя!

ДЯДО КОЛЕДА. Да, тука има някой, но вие защо сте заспали толкова рано?

ВЕСКО. Оле, татко! *(Сгушват се под завивката.)*

АНГЕЛЧЕ. Не, не е татко ви.

БОЧКО. *(Радостно отмята завивката.)* Делянка, лелината Делянка.

ВЕСКО. Делянке, ти ли си?

АНГЕЛЧЕ. Не, аз съм ангелчето на дядо Коледа.

БОЧКО. Дядо Коледа? Чу ли, Веско? Дядо Коледа иде. Да станем!

ВЕСКО. Носи ли подаръци?

ДЯДО КОЛЕДА. Да, деца, ето ме, аз отдавна съм вече тука, но защо сте заспали, та ме накарахте толкова много да ви чакам? Кога ще ходя по другите къщи?

БОЧКО. Ние не сме заспали, дядо Коледе, но легнахме да си починем, докато майка доведе татко.

ДЯДО КОЛЕДА. Легнали сте и сте заспали. Сега няма подаръци за вас.

БОЧКО. Не сме заспали, дядо Коледе. Аз чух, когато влязохте, но помислих, че татко си иде пиян и ме достраша.

ДЯДО КОЛЕДА. Как така сме влезли, когато вратата е заключена? Откъде ще влезем?

БОЧКО. През комина.

ДЯДО КОЛЕДА. Хайде де! И таз добра! Как ще се хвана аз такъв голям през комина, пък и с този кош! Ами моето ангелче нали ще си изчерни белите дрехи? Спал си, спал, няма подарък!

ВЕСКО. Аз зная, дядо Коледе. През прозореца сте влезли.

ДЯДО КОЛЕДА. Ха, браво, така, през прозореца! Позна! Малко момче, пък хитро! Как ти е името?

ВЕСКО. Веско.

ДЯДО КОЛЕДА. Добре, Веско! Сега ти ще получиш един подарък. Но само един! Кажй какво искаш?

ВЕСКО. Една желязна шейна.

ДЯДО КОЛЕДА. Добре, сега ще я имаш. Ангелче, я извади из коша една желязна шейна и я дай на Веско!

АНГЕЛЧЕ. *(Вади из коша желязна шейна и я подава на Веско.)*
Да ти е честита!

ВЕСКО. *(Взема я.)* Благодаря ви!

ДЯДО КОЛЕДА. Ами ти, Бочко, завиждаш ли на Веско, че има желязна шейна, пък ти нямаш и дървена?

БОЧКО. Не му завиждам. Той ще дава и на мене да се спущам. Пък нали и коледарите пееха: да нямаме завист в сърцата си!

ДЯДО КОЛЕДА. Значи ти чу коледарите?

БОЧКО. Чух ги.

ДЯДО КОЛЕДА. Тогава искам да зная още едно нещо: през тази година извършил ли си някоя добрина?

БОЧКО. Пренасях у свакови дърва.

ДЯДО КОЛЕДА. Малко е това. Кажй друго!

БОЧКО. Еднаж видях на улицата паднал старец и му помогнах да стане.

ДЯДО КОЛЕДА. Ха, ето, за това заслужаваш награда. Кажй какво искаш?

БОЧКО. Една желязна шейна.

ДЯДО КОЛЕДА. Няма вече, свършиха се.

БОЧКО. Дай ми един малък велосипед.

ДЯДО КОЛЕДА. И те се свършиха.

БОЧКО. Е, тогава, каквото е останало.

ДЯДО КОЛЕДА. Ангелче, я му извади едни нови обуца!

АНГЕЛЧЕ. *(Изважда из коша обуца и ги подава на Бочко.)* Чес-

тити да ти са!

БОЧКО. *(Поема ги.)* Благодаря! Ами ако татко ми ги вземе?

ДЯДО КОЛЕДА. Не може да ти ги вземе той. Аз не позволявам.

БОЧКО. Ти като си отидеш, той ще се върне и ще ми ги вземе.

ДЯДО КОЛЕДА. Не може!

БОЧКО. Ще ми ги вземе, дядо Коледе, ще ми ги вземе!

ДЯДО КОЛЕДА. Не, татко ви ще се поправи, ще стане добър...

АНГЕЛЧЕ. Добър, добър татко!

(На вратата се почуква. Дядо Коледа отстъпва към прозореца. Ангелчето си грабва кошничката и се впуска след него. Изведнаж бялата светлина угасва. Остава да блещука само кандилото. Децата спят в леглото. На вратата пак се чука.)

БОЧКО. *(Надига глава.)* Веско, чуваш ли? Някой чука.

ВЕСКО. *(Пробужда се, търка си очите и се прозява.)* Кой? Дядо Коледа ли?

БОЧКО. Дядо Коледа си отиде, а сега някой почука на вратата.

ВЕСКО. Ами ангелчето?

БОЧКО. И то си отиде, а някой почука на вратата. Не чу ли?

ВЕСКО. Чух. Ами дядо Коледа нали ми остави една желязна шейна?

БОЧКО. Оставил той!

ВЕСКО. Пък на тебе даде едни нови обуца.

БОЧКО. Ти си сънувал. Аз чух само коледарите, като пееха.

ВЕСКО. Не коледари, ами ангелчета бяха. Дядо Коледа дойде у дома с едно ангелче, на мене даде желязна шейна, а на тебе – нови обуца.

БОЧКО. Е, като е дал, намери ги!

ВЕСКО. Ще ги намеря. Чакай! *(Надига се да става.)* Под кревата трябва да са.

(На вратата се почуква.)

ДЕЛЯНКА. *(Отвън.)* Хайде, отворете ми де! Стига сте приказвали!

ВЕСКО. Ангелчето пак иде.

БОЧКО. Ангелче ами, кака Делянка! *(Вика.)* Ей сега ще ти отворя. *(Отива при вратата и посяга да отвори, но спира.)* Оле, ами то заключено! Майка като излезе, нали заключи?

ВЕСКО. *(Скача от леглото.)* С другия ключ, бе бате Бочко! *(Откача го от един гвоздей и му го подава.)* Ето го!

БОЧКО. Бях забравил. *(Отключва.)*

ДЕЛЯНКА. *(Влиза.)* Ей, че сънлювци! Не мога да ви събудя. Къде е леля? Свако още ли го няма?

БОЧКО. Няма го. Майка отиде да го търси.

ДЕЛЯНКА. А пък вие легнахте и заспахте. Чакайте де, че нали сега мръкна! Хората не са се прибрали още от улиците. Коледарите ходят от къща на къща, пък вие спите.

БОЧКО. Че аз ги чух, като минаха.

ДЕЛЯНКА. Идваха у дома, пяха песни. Да видите какви пред-решени бяха! Много смешни. Имаше и момчета, и момичета, все в селски дрехи облечени. Пък как хубаво ни пяха! Дадохме им подаръци и пари.

ВЕСКО. У дома пък идва дядо Коледа с едно ангелче. И те ни пяха и подаръци ни дадоха.

ДЕЛЯНКА. О-хо, рано е още за дядо Коледа! Той ще дойде по-късно, когато хората се приберат по къщите си.

ВЕСКО. Ами че ако тръгне по-късно, кога ще обреди навред? Не, той е слязъл по-рано и най-напред у дома се е отбил.

ДЕЛЯНКА. Отбил се е най-напред у вас, защото от всичките хора вие първи сте заспали. Ха-ха-ха!

БОЧКО. Веско може да е спал, но аз само лежах и всичко чух.

ДЕЛЯНКА. Ами аз като чуках толкова, чу ли ме?

БОЧКО. Чух те, я!

ДЕЛЯНКА. А защо не стана веднага да ми отвориш?

БОЧКО. Че нали станах?

ДЕЛЯНКА. Ха-ха-ха! Чул, пък го дострашало да стане! Я по-добре си мълчете! Не се ли виждате какви сънлювци и страхливци сте?

ВЕСКО. Смейеш се ти, но аз ти казвам, че дядо Коледа идва у дома с едно ангелче. Дядо Коледа носеше на гърба си кош, пълен с подаръци. *(Замисля се.)* А, не, не беше пълен. Ходил беше и по други къщи. Само една желязна шейна му беше останала и на мене я даде. Бате Бочко му поиска велосипед, но дядо Коледа му каза, че ги свършил и му даде едни нови обуца.

ДЕЛЯНКА. Ха-ха-ха! Е, добре, покажи да ги видим!

ВЕСКО. *(Озърта се.)* Хм, че къде ли ги остави? Шейната даде на мене, а obuцата на бате Бочко. Аха, чакайте, под кревата са! *(Впуца се да търси под леглото, но отвън се дочува гласът на баща и м. Децата се сепват и заглеждат към вратата, която се отваря. Влизат бащата и майката, поръсени с едри снежинки.)*

БАЩА. *(Малко пийнал.)* Аз си зная работата. Ти ли ще ме учиш какво да правя? Като се приберат хората по къщите си и аз ще се прибера. Не ще остана там, я! Какво беше ме заяла? Само да ме срамиш пред обществото!

МАЙКА. Я се остави с твоето кръчмарско общество! Добре дошла, Делянче!

ДЕЛЯНКА. Благодаря, лельо!

БАЩА. Кръчмарско, но то има душа. Я ми покажи ти в днешно време един човек с душа да седне при тебе, да изслуша болките ти и да те разбере! Няма ги, няма ги днес такива хора. Всякоя гледа да те излъже, да те измами, да те оберے. Само там се намират човеци с душа.

МАЙКА. Ами тук, при семейството ти?

БАЩА. *(Малко опомнен.)* Да, тука има души, но те не ме разбират.

МАЙКА. *(Кротко.)* Ще те разберат те. Я ела си седни ти при твоето топло огнище да видиш какво хубаво общество ще се събере около тебе!

БАЩА. Огнище! Де го? Нито въглен не свети в него. Де е тука душата?

МАЙКА. Душата си ти. Щом седнеш и то ще се запали. *(Отива към печката.)* Хайде де! Ела тука! Деца, защо стоите? Я дайте дърва да накладем огъня!

БОЧКО. *(Подава дърва.)* Ето, майко!

МАЙКА. На днешната нощ не трябва да се оставя огънят да загасне, че не е на добро. *(Разравя жарта и наслажда дърва, които скоро ще се запалват.)*

БАЩА. *(На децата.)* Хм, вие тука ли сте били?

БОЧКО. Тука сме, татко. Че къде да отидем?

БАЩА. Тука сте, а огъня сте оставили да изгасне.

БОЧКО. Майка ни накара да легнем, докато те намери и доведе.

БАЩА. Ей, тя, майка ви, много хитра била! Че не съм аз игла да се загубя или животно – да ме води?

МАЙКА. Я, ела, ела, седни тука при огъня да се стоплиш, че то ще ти отмине!

БАЩА. Аз съм си топъл, не искам да седна, щом ти ме караш.

МАЙКА. Е, знай те, че си топъл отвътре, но ела се стопли и отвън!

БОЧКО. Седни, бе татко!

БАЩА. Ха, и вие ли ме каните? Добре, ще седна тогава. Дайте ми един стол!

ВЕСКО. *(Донася му стол.)* Заповядай, татко!

БАЩА. *(Сяда.)* О, браво! Вие сте били добри деца!

МАЙКА. Добри са, я! Ти сега ли ги виждаш?

БАЩА. И сега да бъде, какво от това? *(На децата.)* Е, хайде, седнете и вие тука и ми разкажете нещо!

(Децата сядат от двете му страни.)

ВЕСКО. Татко, знаеш ли, че дядо Коледа идва тази вечер у дома?

БАЩА. Как? Тука вкъщи? Ами носеше ли нещо?

ВЕСКО. Носеше, я! Един голям кош, пълен с подаръци. И едно ангелче водеше.

БАЩА. Ангелче ли? То пък какво носеше?

ВЕСКО. То носеше една празна кошничка. Дойде ей тука, до печката, и почна да събира сълзите на мама.

БАЩА. Сълзите на майка ти? Какви сълзи?

ВЕСКО. Дядо Коледа каза, че майка е седяла всякоя вечер тук да те чака и е плакала.

БАЩА. Плакала? Майка ви плакала зарад мене?

ВЕСКО. Да, татко, зарад тебе, че не си се връщал рано – така каза дядо Коледа.

БАЩА. *(Замислен.)* Да, деца. Право е казал вашият дядо Коледа.

БОЧКО. Той сънувал, бе татко, защо го слушаш?

БАЩА. Може и да е сънувал, но това е вярно. *(Отпуска глава.)*

МАЙКА. Ха така! Нека ти го кажат и децата! Видиш ли? И тука

има души да те разберат, но ти бягаш от тях и то в най-святата нощ.

БАЩА. Не съм бягал аз, но разни приятели там...

МАЙКА. Остави ги ти тези приятели! Делянче, ела и ти тука при нас!

ДЕЛЯНКА. Ще си отивам, лельо.

МАЙКА. Добре де, ще си отидеш. Ела сега тука, кажи що правят вашите, какво гласите за утре?

ДЕЛЯНКА. *(Изправя се до нея.)* Добре сме, лельо, благодаря! Майка и татко ви канят утре да дойдете у нас на гости, ще осветим елхата. Да видите как хубаво я наредихме с украшения, с орехи, ябълки, смокини, мандарини, шоколади. Има и подаръци за мене, а татко каза, че купил и за Бочко, и за Веско, но са скрити и не ми дава да ги видя чак до утре. Като се съберем всички, тогава ще ни ги раздадат.

МАЙКА. Благодаря ви, Делянче, само че няма нужда татко ти да купува подаръци на нашите деца. Те си имат баща. Той ще им купи.

БАЩА. Подаръци ли? Ще купя, разбира се.

МАЙКА. Кога ще е то? Когато затворят магазините ли?

БАЩА. Кой ще ги затваря? Има време още. Тъй се затваряло то!

МАЙКА. Виждаш ли хората какво правят? Още от рано са се загрижили за къщите си, за семействата си. Ами ти? Де ти е хлябът, де ти е гозбата за утре, къде ти са подаръците, къде ти е елхата? Виждаш ли се колко струваш? Хората да купуват за децата ти подаръци, да ни канят на гости, а ние нищо не можем да направим. Да ни дойде утре един човек, няма с какво да го посрещнем. На най-святия ден в годината да се не погрижиш ти за къщата си. Какъв домакин си ти тука?

БАЩА. Е, ще купя де, всичко ще купя, стига си викала!

МАЙКА. Не ща аз само да купуваш. Искам и друго.

БАЩА. Е, добре де, каквото поискате от мене тази вечер, всичко ще изпълня.

МАЙКА. Помни, че даваш обещание пред кандилото и пред образа на Спасителя, който те гледа там отгоре. *(Сочи с пръст.)*

Всички гледат.)

БАЩА. *(Вдига глава и поглежда иконата.)* Да, обещавам, каквото искате.

МАЙКА. Тук, пред очите на всеблагия Спасител, който се е родил, страдал и умрял заради нас, ти трябва да обещаеш, че от тази нощ нататък ще се откажеш от всякакво пиене, от всякакво нощно скитане по кръчми и пътища, ще се прибиращ рано вкъщи и ще се грижиш само за семейството си! Хайде, говори!

БАЩА. *(Вдига очи към иконата.)* Добре де, обещавам! На! *(Снема шапка и се прекръства.)*

МАЙКА. Ха, така! Сега ще отидеш и ще купиш подаръци за децата си и за Делянка. Делянке, кажи на вашите, че утре ще ви дойдем на гости!

ДЕЛЯНКА. Благодаря, лельо!

ВЕСКО. Видиш ли? Дядо Коледа позна. Той ни каза: „Татко ви ще се поправи, ще стане добър“. *(Хваща ръката на баща си и радостно подскача.)* Да живееш, татко!

БОЧКО. *(Хваща другата му ръка.)* Татко, на мене да купиш книжка с картинки!

ВЕСКО. А на мене – един палячо.

БАЩА. *(Става и ги глади по главите.)* Добре, деца, от тази вечер нататък всичко ще имате. Вие ще бъдете най-щастливите деца на света.

БОЧКО и ВЕСКО. *(Стискат му ръцете.)* А ти – най-добрият татко! *(Прегръщат майка си.)* Ти – най-добрата майка!

МАЙКА. *(Става, обръща се към иконата и се кръсти.)* Всеблагият Спасител да ви благослови за много години!

ВЕСКО. А дядо Коледа да ни донесе най-хубави подаръци!

БОЧКО. Како Делянке, догодина и ние ще имаме елхичка. Тогава ще ни дойдете пък вие на гости.

ДЕЛЯНКА. Ще ви дойдем.

БОЧКО. Тогава и коледарите ще дойдат у дома да пеят.

ВЕСКО. Ех, че весело ще бъде!

(Отвън заечават гласовете на коледарския хор, който все повече приближава. Децата отиват при прозореца и въз-

торжено подемат същата песен. Хорът отминава и бавно за-
тихва.)

ВЪЗКРЕСЕНИЕ

Пролетта вредом е разляла своята топлина. Слънцето е приблало сетните си лъчи. Над цветната земя се спуща лека мрачина. Изток бледнее пред изгряващата месечина. По каменните улици на града децата бързат към домовете си, дете ги чакат приятни изненади.

В малката стая на една скромна къщица майката седи до леглото на децата си и нарежда новите им дрешки. Момченцето Личко и сестричката му Ненка подскачат наоколо и се радват, че тази нощ пременени ще отидат в църква да посрещнат празника на възкресението. На източната стена пред малка икона гори кандило.

НЕНКА. Кога ще тръгваме, ма майко?

МАЙКА. Ей сега, деца, като си дойде татко ви, ще вечеряме, после ще си облечем новите дрехи и ще чакаме да звъннат камбаните.

ЛИЧКО. Тези ли дрехи са моите? О-хо, ето ми и новото палто, и новата шапка...

НЕНКА. Пък на мене ето ми новата рокличка и новите чорапки...

МАЙКА. Не ги пипайте сега! Да си седят там, както съм ги наредила, че всякой да си ги знае.

ЛИЧКО. Майко, разкажи ни как ще възкръсне дядо Божо!

МАЙКА. Ще ви разкажа. Ха, седнете сега тука всякой при своите дрехи. *(Сядат.)*

НЕНКА. Ние ще го видим ли в църквата?

МАЙКА. Дядо Божо е бил един много добър човек, ходел по земята между хората, на бедни помагал, болни изцерявал, мъртви съживявал. Но не всички го обичали. Имало едни хора, които го мразели.

НЕНКА. Кои са били те?

МАЙКА. Лошите хора, които не помагат на бедни, на сираци,

на болни, на сакати. Те го мразели и намислили да го убият. Една нощ го хванали в една градина, дето се криел с учениците си, вързали го и го закарали в тъмница. После му направили от две дървета един голям кръст, забили го в земята и го приковали на него. На главата му сложили венец от тръни. А като умрял, снели го от кръста и го спуснали в един гроб, пък отгоре захлупили с голяма плоча. Но през нощта дядо Божо се съживил, надигнал плочата и изскочил, възкръснал.

ЛИЧКО. Ами тези, които го убиха?

МАЙКА. Те се уплашили и избягали.

НЕНКА. А дядо Божо къде отишъл?

МАЙКА. На небето.

НЕНКА. Тази нощ ще слезе ли в църквата?

МАЙКА. Да, посред нощ ще дойде.

НЕНКА. Страшно ли ще бъде?

МАЙКА. Страшно ще бъде за лошите, за непослушните, а за добрите хора, за праведните души ще бъде хубаво, светло, радостно.

ЛИЧКО. Аз зная: ще има много запалени свещи, ще четат книги, ще пеят песни.

НЕНКА. Майко, ами като си дойдем, ще ни дадеш ли червено яйце?

ЛИЧКО. И сладко колаче!

МАЙКА. Ще ви дам, разбира се, нали за вас съм ги приготвила!

НЕНКА. Хайде тогава да отиваме по-скоро!

МАЙКА. Като си дойде татко ви и ще тръгнем.

НЕНКА. Нали мръкна, защо не си идва?

ЛИЧКО. Аз снощи не съм го чул кога си е дошъл.

НЕНКА. Аз пък се събудих и чух, като се караше за нещо.

ЛИЧКО. Той все тъй закъснява, а се кара на тебе, майко. Че какво си му виновна ти?

НЕНКА. Майко, кога възкръсне дядо Божо, за татко страшно ли ще бъде?

МАЙКА. Защо да бъде страшно?

НЕНКА. Защото той нали е лош човек? А ти каза, че за лошите

ще бъде страшно. *(Мълчание.)* Какво ще им направи той, като дойде?

МАЙКА. Ще ги накара да станат добри.

НЕНКА. Ами татко?

ЛИЧКО. Ще го научи да не закъснява и да не се кара на майка.

НЕНКА. Ах, че хубаво ще бъде!

(Отвън се чува тракане на врата и тежки стъпки.)

ЛИЧКО. Иде си!

МАЙКА. *(Става.)* Вие си седете там, пък аз ще му отворя. *(Отваря вратата.)*

БАЩА. *(Влиза с покупки в ръце, малко посръбнал.)* Аз позакъснях, но то е за ваше добро. *(Оставя покупките на масата.)* Ето ви тука разни неща.

ЛИЧКО. *(Скача от леглото.)* Татко, я да видим какво има за нас!

НЕНКА. *(Скача след него.)* За мене има ли играчки?

БАЩА. *(Вади бутилка вино, луканка и кутия цигари.)* Ето, това е за мене, а всичко друго за вас, само че... утре!

МАЙКА. Добре, че си дойде по-ранко... Децата чакат...

БАЩА. *(Сърдито.)* Какво чакат? Хляб нали има? Да ядат, че да лягат!

МАЙКА. Нали ще ходим в църква?

БАЩА. Е, че като ще ходим, аз какво съм виновен?

МАЙКА. *(Кротко.)* Виновни тук няма, но нали трябва да вечеряме, че да се гласим!

БАЩА. Вързал ли ви е някой устата? Хляб като съм донесъл, за какво съм ви повече? Сядайте, яжте, спете, не ме закачайте!

МАЙКА. Че бива ли то тъй? Нали и ние като хората ще се съберем и на тази свята нощ в църква ще идем! Защо и сега срещу Великден да вземем за нищо и никакво да се караме? Че не ни стига цял живот, ами и сега?

БАЩА. Вие се карате, а не аз! Още от вратата ме захванахте. *(Ядно.)* Защо не съм си дошъл по-рано! Сега съм можел, сега съм си дошъл. Вас не ще питам. Хайде, марш от тука! *(Завърта ръка и всички отстъпват.)*

НЕНКА. Татко, че нали тази нощ дядо Божо ще възкръсне и ние ще отидем да го видим?

БАЩА. Вървете! Кой ви спира?

ЛИЧКО. Нали ще отидем всички, бе татко? Там ще бъде тъй хубаво! Всякой ще държи запалена свещ.

НЕНКА. Татко, ти нали ще купиш и на нас свещи?

БАЩА. Не мога да ви купувам, нямам пари.

ЛИЧКО. Че днес нали си работил и си получил?

БАЩА. Е, като съм ги получил, на вас ли да ги дам?

НЕНКА. Не на нас, а за свещи.

БАЩА. Не мога! Каква полза имам аз от вашите свещи?

МАЙКА. Дай ги тогава за вино.

БАЩА. (*Обиден.*) Какво? Ще ми се подиграваш ли? То не е твоя работа. Хайде, марш от тука! (*Отваря им вратата.*) Вървете, където щете!

ЛИЧКО и НЕНКА. (*Впущат се към него.*) Татко, молим ти се!

БАЩА. (*Отблъсква ги.*) Назад! Не ща да ми се молите! Аз не съм Господ! Хайде вълн! (*Децата отстъпват към леглото и заплакват.*)

МАЙКА. Какво правиш ти? Опомни се! Не разплаквай децата!

БАЩА. Аз всичко помня. Не съм си изгубил още ума. (*Отива при масата.*) Ето, тука има вино, а това е луканка. Дайте ми едно ножче! (*Мълчание.*) Ножче ми дайте! Аз не ще ви коля. Ще си нарежа луканката. Дайте ми и една чаша!

МАЙКА. Ти забравяш, че сега е възкръсната нощ. Хората хляб не ядат, а ти...

БАЩА. Не ми трябва мен хората. Дайте ножче и чаша! Тази нощ искам да ям и да пия.

МАЙКА. Моля ти се, остави за утре! Нали така каза и на децата?

ЛИЧКО. Остави за утре, бе татко!

НЕНКА. Да отидем сега в църква!

БАЩА. Скоро тука – нож и чаша! Да не чувам дума повече! Хайде!

ЛИЧКО. Да му дадем, ма майко!

МАЙКА. Дайте му! (*Заплаква.*) Боже, прости ни!

ЛИЧКО. *(Донася му нож.)* Заповядай, татко!

НЕНКА. *(Донася му чаша.)* Заповядай, татко!

БАЩА. Хайде сега, марш от тука! *(Налива си вино и почва да реже луканката.)*

(Другите се оттеглят до леглото и плачат. Изведнаж камбаните тържествено заечават. Майката и децата падат на колене срещу иконата, кръстят се и шепнат молитви.)

БАЩА. *(Стресва се изненадан.)* Какво? Църковните камбани ли звънят? Че защо? Пожар! Гори ли нещо? Ей, чувате ли? Пожар има тука! *(Скача и се взира в кандилото на стената. После снема поглед и вижда коленичилите под него. Сепва се.)* Да! Сега е възкръсната нощ! *(Приближава.)* Вие се молите?

ЛИЧКО. Молим се за тебе, татко.

НЕНКА. *(Плачливо.)* Дядо Божо ще възкръсне, а ние не можем го видя!

МАЙКА. Господи, донеси и в нашия дом разум и съвест!

БАЩА. *(Превива колене до тях.)* И помилвай мене, грешния! *(Кръсти се.)*

(Личко и Ненка скачат.)

ЛИЧКО. Гледайте, татко се моли!

НЕНКА. Дядо Божо ще дойде ли и у дома?

МАЙКА. *(Става и се прекръства.)* Дано дойде най-послед!

(Камбаните спират.)

БАЩА. *(Става и с наведена глава.)* Христос възкресе, деца!

ЛИЧКО и НЕНКА. *(Радостно.)* Истина възкресе, татко!

МАЙКА. Амин!

(Всички се прекръстват. Отдалеч се разнася хорowo „Христос възкресе“.)

ДВЕ ДЕЦА

На една градска гара две окъсани, изцапани деца често се гуркат¹ между пътниците, подскачат с босите си крака и прибират разни остатъци около вагоните. И двамата са връстници на по 8 години, но се различават по ръст и външност. Горчо е по-висок, по-едър, с голяма обла глава, с къдрава руса коса и сини, големи очи. Долчо е по-нисък, по-слаб, с малка глава, с черна разрошена коса и черни миши очи. Облеклото им се състои само от по една изтрита риза и по едни оръфани гащички, препасани на кръстчетата им с конопени върви. Лятно време шапки и обуца не носят. Всякога са наедно: израят около гарата, посрещат и изпращат влаковете. Но най-много обичат да тършуват около товарните вагони и да прибират всякакви остатъци от строителни материали: тухли, керемиди, дъсчици, железа, гвоздеи, цимент и пр. Всичко струпват в една празна кучешка колиба зад тяхното жилище и строго следят да не би чуждо око да открие съкровището им. Всякога умовете им са заети с някакви грижи, за които постоянно си бърборят.

ДОЛЧО. Горчо, нали все наедно ще си живеем?

ГОРЧО. Е, ще си живеем тука, но за в училище сме разделени.

ДОЛЧО. Ти премина във второ отделение, пък аз останах пак в първо.

ГОРЧО. Нали ти казвах да си научваш и да си написваш, пък ти все не знаеше!

ДОЛЧО. Ами че татко като не ми купуваше моливи и тетрадки!

ГОРЧО. Нали ти даваха от училище по бедност, но ти пак не си написваше!

ДОЛЧО. Защото татко не ме оставя.

ГОРЧО. Като не те оставя, ти го остави! Идвай у дома да си учиш!

ДОЛЧО. Ще идвам. *(Мълчание.)* Горчо, хайде да си направим една обща къща!

ГОРЧО. Да си направим, Долчо! Като съберем много, много

---

¹ Гуркат – остар. Гмуркат

тухли, дъски, дървета, жезеза, стъкла и ще я почнем.

ДОЛЧО. Можем ли я изкара за една година?

ГОРЧО. Надали ще можем! Много неща ни трябвават.

ДОЛЧО. Хайде да събираме, да събираме по гарата, че да си напълним склада в кучешката колиба! И щом го напълним, да почваме!

ГОРЧО. Ще я направим като нашата къща, която имахме в града.

ДОЛЧО. И ние имахме къща, само че на село.

ГОРЧО. Аз помня нашата къща. Тя беше на главната улица в града. Ние живеехме в горния кат, а в долния имахме дюкян². Татко беше обушар. Работеха ни двама големи работници, един по-малък и двама чираци. Единият от чираците се криеше на двора зад дървата и пушеше тютюн, пък аз го виждах, казвах на татя и той го биеше.

ДОЛЧО. Ами баща ти пушеше ли тютюн?

ГОРЧО. Пушеше я!

ДОЛЧО. Че като е пушел, защо биел чирака да не пуши?

ГОРЧО. Татко казваше, че големите хора можели да пушат и да пият, но малките не могат.

ДОЛЧО. Как да не могат? Татко всякоя вечер донася от града по едно шише ракия и на мене дава да изпивам по една чашка.

ГОРЧО. Майка пък мрази ракията и никога не купува. Намразила я зарад татя. Той бил добър и богат, но като почнал да се напива, станал лош, не работел, не стоял в дюкяна, а ходел все по кръчмите. Работниците го напуснали. Никой не идвал вече да си поръчва обуца в нашия дюкян. Нямало работа, нямало и пари. А татко искал да пие, пък ние да ядем. Почнали сме да вземаме на вересия. Вземали сме, вземали, а пък не можем да плащаме. Най-подир тате продал къщата, взел парите и избягал.

ДОЛЧО. Избягал? Че къде е избягал?

ГОРЧО. Не го знаем. Доде чуем, че е в някой град, той отива в други, бяга от нас. Като нямаше що да правим и къде да живеем, мама стана метачка на вагоните и дойдохме на гарата при

---

² Дюкян – остар. Магазин

вас.

ДОЛЧО. *(След кратко мълчание.)* Ти пак си по-добре от мене. Имаш майка, пък аз нямам.

ГОРЧО. Моята майка е много добричка. Ами твоята майка къде се е дянала?

ДОЛЧО. *(С тъга.)* Умря... Татко я уби! *(Плаче.)*

ГОРЧО. *(Изненадано.)* Уби я! Че защо?

ДОЛЧО. *(Продължава да плаче все по-силно.)*

ГОРЧО. Защо плачеш сега? Я гледай: моят баща като избяга и ни остави самички, ние не плачем. Майка само ми казва никога да не правя като него.

ДОЛЧО. Ти не плачеш, защото на тебе е останала добрата майка, пък на мене – лошият татко. Я да беше умрял той, пък тя да останеше!

ГОРЧО. Добре, ама на гарата няма работа за две метачки! Какво щяхте да правите вие?

ДОЛЧО. Щяхме да си останем у дома. Ние живеехме на село, имахме къща и двор, и плевня, и обор, и ниви, и градини, и говеда, и овци... Ала татко много обичаше да пие и да се напива.

ГОРЧО. Че той и сега пие.

ДОЛЧО. И сега пие, но тогава повече пиеше. Аз бях на четири години и всичко помня. Той идваше често в града да продава кокошки, яйца, сирене, масло. Връщаше се всякога посред нощ и все пиян. Викаше, тропаше, събуждаше ни. Мама ставаше да му отвори, пък аз от страх се гуших под чергата. Като влезеше, почваше да ни се кара, задето сме заспали. Мене извикваше да му събувам калните обуца, пък от мама искаше топла гозба. Тя наклаждаше огъня и почваше да му готви. Ала той нивга не дочакваше да яде. Както се кара, падаше на пода, повръщаше всичкото изпито вино и заспиваше.

Една нощ той се върна много късно. Ние бяхме заспали. Той викал, хлопал, но никой не го чул. Тогава напипал отвън брадвата, че като захванал вратата да я сече! Събудихме се. Мама скочи и му отвори. Но той се беше много разядосал, че като замахна и удари с брадвата мама по главата. Тя изохка и

падна. Аз се промъкнах край него и избягах навън. Заплаках, завиках. Дойдоха съседите, вързаха татя с въже, а мама свестиха и превързаха ѝ раната. Но нищо не помогна. Не може да оздравя, нито да стане от леглото. Тъй прекара дълго, докато умре. Аз много плаках за нея и сега още ми е мъчно... (Заплаква.)

ГОРЧО. А татко ти какво направи?

ДОЛЧО. Нищо. Взе вече да не работи и да продава от края, докато най-подир продаде и къщата и я изпи като твоя баща.

ГОРЧО. Тогава къде отидохте?

ДОЛЧО. Дойдохме в града. Една година стояхме при един човек да му гледаме добитъка, на другата година татко стана метач в общината, а после – преносвач на гарата. (Мълчание.)

ГОРЧО. И моят баща, и твоят не били добри хора, но ние не щем да бъдем като тях, не щем да пием вино и ракия.

ДОЛЧО. Не щеш ти, че майка ти не ти дава, а моят баща като ме кара да пия!

ГОРЧО. Който ще да ме кара, пак не искам.

ДОЛЧО. Ами ако те бие?

ГОРЧО. И да ме бие, не искам. И ти да не вземаш! Пък като си направим къщата, ще приберем в нея само мама. Тя ще стане и твоя майка. А баща ти го не щем.

ДОЛЧО. Ех, че хубаво ще бъде!

ГОРЧО. Хубаво я! (Мълчание.)

ДОЛЧО. (Ослушва се.) Чуваш ли, Горчо? Влакът иде.

ГОРЧО. (Вдига глава и слуша.) Иде! Много пътници ще има днес. Да тичаме, докато не е дошъл!

Изведнаж отнякъде заечава пискливият глас на идещия влак и прекъсва разговора на двете деца. Те се сепват, скачат и бързо отгърчават на перона. Отдолу през полето сред гъсти възмоци³ чер пушек влакът тежко пъхти. На гарата има много посрещачи: мъже, жени и деца – всички окичени със сини ленти на гърдите. Тук стоят и градските музиканти с музики в ръце. Влакът бавно навлиза в гарата. По прозорците се подават много глави, а над тях се издигат сини знамена и плакати с надпи-

³ Вълмоци – остар. Кълба, облаци

си и картини. Музиката засвирва силно и тържествено. Влакът изпуктява с последна въздишка и спира. Посрещачите се струпват към вагоните, отдето почват да слизат много хора: мъже, жени, деца – всички окичени със сини ленти по гърдите. Стискат се ръце, разменят се усмивки, погледи, думи. Понася се разнообразно бръмчение. После изведнаж шумът затихва. Един човек се изстъпява от стъпалата на вагона и почва да говори:

ЧОВЕКЪТ. Добре дошли, трезви борци! Ние, тукашните граждани, сме много щастливи, че вие, въздържателите от цялата страна, избрахте нашия град за място на конгреса си. Днес, когато пиянството стихийно бушува по света, когато мнозина така стръбно заливат душите и телата си с измамните сокове на упойките, вие идете да възвестите нов живот и нова вяра на човечеството. Сините ленти върху вашите гърди като синьо небе ни озаряват с лъчите на трезвите идеи и ние възрастваме, издигаме се от калта на земята и заживяваме с бяновете на едно по-светло, по-красиво бъдеще. Това бъдеще иде, ние го носим в сърцата си и ще го дадем в завет на тези, които ще се наредят под сините знамена на трезвостта...

(Бурни ръкопляскания и възгласи изпращат последните думи на човека.)

ДОЛЧО. Какви са тези хора?

ГОРЧО. Не зная. Не съм виждал друг път такива.

ДОЛЧО. Я гледай какви табли носят на прътове!

ГОРЧО. Хайде да прочетем какво пише по тях! *(Приближават, взират се и сричат.):* „От вино и ракия няма прокопсия“. А, Долчо, знаеш ли? Това са въздържатели, дето не пият вино и ракия. Гледай! Един човек раздава ленти. Хайде да му поискаме! *(Отърчават при човека.)* Господине, моля ви се, дайте и на мене!

ЧОВЕКЪТ. *(Погледва го и се засмива.)* Ти въздържател ли си?

ГОРЧО. *(Позамисля се, вдига глава, изпъчва гърди и гордо извиква.)* Аз и майка сме въздържатели.

ЧОВЕКЪТ. Браво, момченце! *(Забобжда му една чиста небесно-синя лента на оцапаната риза.)*

ГОРЧО. *(Самодоволно се усмихва, поглежда Долча и изведнаж*

се впуска пак след човека.) Господине, дайте и на това момче!
ЧОВЕКЪТ. *(Засмива се и приближава към Долча.)* Момченце, ти въздържателче ли си?
ДОЛЧО. *(Смутен, с наведена глава.)* Не съм!
ЧОВЕКЪТ. Защо не си?
ДОЛЧО. Защото татко ме кара да пия ракия.
ЧОВЕКЪТ. Че ти не я пий!
ДОЛЧО. Като ще ме бие?
ЧОВЕКЪТ. Е, ами искаш ли една лента?
ГОРЧО. Иска, иска!
ДОЛЧО. Не искам!
ЧОВЕКЪТ. Я гледай! Че защо?
ДОЛЧО. Татко ще ме бие, като я види.
ГОРЧО. Аз не ще му позволя. Господине, дайте лентата! Аз ще му я окача.
ЧОВЕКЪТ. *(Дава една лента на Горча и се изгубва из множеството.)*
ГОРЧО. *(Окача лентата върху оцапаната риза на Долча.)* Ха, така!

Посрещачи и пътници се нареждат в дълга върволица. Музиката засвирва. С плакати и знамена всички потеглят към града. Отвсякъде се стичат граждани да гледат. В края на редицата, хванати за ръце, гологлави, с чисти сини ленти на оцапани ризи, с боси крака, гордо крачат две деца – двете най-малки въздържателчета – Горчо и Долчо.

Цена: .....

Книгата се доставя в предплата от Н. Бенев,
учител, Габрово

НЕДЕЛЧО БЕНЕВ

ТАЙНИЯ КЛЮЧ

Юношеска драма
в 3 действия

Наша библиотека № 4

ЛИЦА

СТОКОВ, търговец

СТОКОВА, жена му

БОРИС, техен син

ВЕСА, братовчедка

БЛАГА, другарка

АСЕН

ЦВЕТАН другари

КРЪСТЮ

ТОЛЕВ, учител

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

Стая в богат дом. В средата – маса с ваза и пресни цветя. Наоколо – столове, канапета, етажерка, огледало и др. Отдясно – врата за другите стаи, в дъното – входна стъклена врата, вляво – прозорци с разтворени завеси, отдето навлизат лъчите на пролетното слънце.

СТОКОВ. *(Полуизлегнат на едно канапе, четя вестник.)*

СТОКОВА. *(Влиза отдясно, богато облечена с шапка, кожа, чанта.)* Аз съм готова. Можем да излизаме. Навън е чудесна пролет. Тъкмо време за разходка. *(Пауза.)* Ти какво си се зачел там?

СТОКОВ. *(Без да вдигне очи от вестника.)* Възпитанието на младежта напоследък твърде много загрижи обществото. Не се минава брой да се не упомене нещо по този въпрос. Ето сега пак!

СТОКОВА. *(Приближава.)* Какво има?

СТОКОВ. Тук в подлистника един наш педагог се сили да изтъкне, че съвременното семейство било лош възпитателен фактор.

СТОКОВА. Е, какви му са доводите?

СТОКОВ. Доводи почти никакви. Той се основава на това, че днес хората били всецяло погълнати от ежедневната грижа за насъщния, че всички в семейството се отдавали на тежка работа, тъй че не им оставало време и възможност да се занимават с възпитанието на децата. Освен това по-голямата част от родителите били покрусени от съвременните условия на живота и станали негодни да изпълняват своите родителски задължения.

СТОКОВА. Това може да е вярно, но не за всички семейства.

СТОКОВ. Е да, тази истина не се отнася до всички семейства, обаче педагогът настоява да се вземат общи мерки за спасяване от гибел бъдещите поколения.

СТОКОВА. Какви мерки да се вземат? Кой може помогна на онези, които се отнасят безсъвестно към бъдещето на своите

деца?

СТОКОВ. Ето, тука се казва: „Грижата за възпитание на младите поколения трябва да се предостави на обществото“.

СТОКОВА. Да, на обществото, но на кое общество? Този въпрос се подигна и в нашето женско дружество и аз предложих, което се и възприе от всички: възпитанието на децата да се предостави на благотворителното женско общество.

СТОКОВ. За което мъжете трябва да плащат, нали?

СТОКОВА. Е, разбира се, мъжете ще плащат, а жените ще възпитават.

СТОКОВ. Ще възпитават чуждите деца, а своите ще оставят на разни слугини. Така ли?

СТОКОВА. Какво искаш да кажеш с това? Че нашия син не го ли възпитавам аз сама?

СТОКОВ. Затова толкова си го и възпитала: не иска да ме чува за нищо.

СТОКОВА. Тя нашата работа е друга. Ние имаме един син, каквото и да го правим, неговото бъдеще е определено.

СТОКОВ. Май сегашните младежи не се привързват твърде към работата на родителите си, а им се иска, все ей тъй някак на своя глава, всичко да решават. Пък и нашият ми изглежда, още от сега взел в друга насока да избива. Карам го в свободното си време да стои в магазина, да помага, да се учи, а той все гледа да си намери причина да изклинчи. Днес имали в училище беседа, утре спявка¹, репетиция, вдругиден кинематограф, юнашки игри, футболни състезания и пр. и пр. И за всичко това имат дружества, в които влиза и нашият син.

СТОКОВА. Ех, нека си походи, да полудува, докато е малък, че после той сам ще миряса.

СТОКОВ. Напоследък го гледам, станал е някак си особено замислен, мълчалив, като че някакви скрити намерения го занимават.

СТОКОВА. Хм, какви скрити намерения могат да го занимават? Напротив, от тази година, както постъпи в III клас, стана по-привързан към учението. Не ходи вече тъй често по юна-

---

¹Спявка – репетиция на хор

ци и мачове, а като ги пуснат от училище, прибира се в стаята си и се занимава с уроците. Само понякога ще излезе вечер да се поразходи до лелини си или до някой другар и повече нищо. Какво скрито има тука?

СТОКОВ. Не зная, ала взе да не ми харесва тази свобода, която им дават в училище. Ние едно време не смеехме да погледнем учителя си в очите, а те сега дружества им устройват, учат ги спорове да водят, да се критикуват един други, а утре поглеж, че почнали и нас да нападат.

СТОКОВА. Сегашното време е друго. То изисква по-модерно възпитание. Сега се стремят да приучат децата към самостоятелност, че един ден да станат свободни и независими граждани.

СТОКОВ. Свободни и независими граждани! Нали не искат и да знаят от де излиза хлябът, че свободни ще ми стават! Вятър е тя! Да изкара той III клас, че да го дам аз в търговско училище да се научи сметки да води и търговия да върти. Друго не му трябва нему. Богатство ще му оставя, колкото иска, само да умее да го управлява.

СТОКОВА. Ще се научи той. Полека-лека всичко ще стане. Само ние много бързаме.

СТОКОВ. Пък и какви са тези негови другари? Постоянно се мъкнат тука, викат го, ходят нанякъде, скитат по цял ден, какво вършат, дявол знае.

СТОКОВА. Ами че те му са съученици, идват да го питат за уроци, за домашни упражнения. Той е най-силният ученик по аритметика и на всички решава задачите.

СТОКОВ. Това е добре. Аритметиката най-вече ще му трябва в търговията, но като че и с друго се занимават. Често ги гледам да се щурат тук-там из улиците, зяпат нагоре-надолу, като че търсят нещо или гонят някого. Днес следобед съм го оставил в магазина, но да отида ей сега, едва ли ще го намеря там! Повлякъл се е пак с онези хайти.

СТОКОВА. Хм, играят си те. Деца са още. Ей нашият Борю ще стори 14 години чак наесен. Какво искаш от него?

СТОКОВ. Че малко ли са 14 години? Мене на 12 години баща

ми ме даде слуга в магазин, а на 14 години аз вече сам въртях търговията на господаря си.

СТОКОВА. (*Шеговито.*) И все към тебе я завърташе.

СТОКОВ. Хм, то това е вече друга работа. Но искам да ти кажа, че аз още от 14 години замислих самостоятелен търговец да ставам. А сегашните младежи на 14 години за какво мислят? За разни дружества, за разни дяволщини, като нашия например. Но за това не малко си виновна и ти. Постоянно му даваш пари, изпълняваш всякоя негова прищявка, глезиш го и това наричаш възпитание.

СТОКОВА. Защо да не му давам? Че ти какво искаш? Да ходи като просяче и да гледа чуждите деца сутрин като си купуват разни закуски, пък той, синът на Стокови, да петимисва²! Тъй ли искаш? Да го поставяме по-долу от децата на простия свят, да убиваме още от сега у него всякакво достойнство? Не, това не ще позволя!

СТОКОВ. Е да, не ще позволиш, защото искаш да го привържеш повече към себе си, пък на баща си да гледа като на скъперник, като на тиранин, който мисли само зло да му причинява. На това го учиш ти: да бъде непокорен син на баща си.

СТОКОВА. Добре, от сега нататък ще го оставя на тебе, да видим какво ще направиш?

СТОКОВ. Да, и тъй трябва да бъде! До сега ти си го отгледвала като дете, пък от сега нататък аз ще го готвя за човек, гражданин, търговец. Да не спорим повече. Трябва да признаеш, че моето око каквото види, видно е. Напоследък че се е отпуснал, че се е вдяволил, това е безспорно. Я погледай успеха му за втория срок, не се ли е понижил? Какво показва това? Че той не си гледа работата, а мисли за нещо друго. Но аз съм хитра лисица, всичко ще издиря. От някое време класният му наставник се отбива сегиз-тогиз при мене в кантората и ми пошушва това-онова, че синът е станал малко нещо нехаен към училището и прочие, но ще видим. Аз смятам утре след обед да го покания тука, да чуеш и ти каква препоръка ще даде той за твоя възпитаник.

СТОКОВА. Добре, но ти сам ще се изложиш, като унижиш

² Петимисвам – остар. и диал. Силно желая, жадувам

сина си пред очите на неговия учител. А самият Борю как ще изтълкува това?

СТОКОВ. Малко искам да зная за неговите тълкувания. Но във всеки случай той нищо не ще подозре. Зарана ще пратя бележка до г-н Толев.

СТОКОВА. Добре, покани го. Само гледай нещо да не сбъркаш! Помисли малко повечко. *(Пауза.)* А сега да вървим! Изгубихме най-хубавото време за празни работи. Хайде!

СТОКОВ. *(Става.)* Да вървим! При все това не е празна работа възпитанието на сегашната младеж. *(Оставя вестника.)* Трябва осторожност³ и много грижи. *(Налага си шапката.)*

СТОКОВА. *(Весело.)* Щом трябва, ще ги дадем. *(Тръгва.)* Нали затова сме родители?

СТОКОВ. *(Тръгва след нея.)* Да, именно, когато всички родители съзнаят своята голяма отговорност пред бъдещето на децата си, тогава и семейството ще се издигне до нужната висота на възпитателен фактор. *(Излизат през средната врата.)*

БОРИС. *(Влиза от дясно с книга въръка. Сяда до масата и се зачита.)*

ВЕСА и БЛАГА. *(Весело настроени, с пролетни цветя в ръце, шумно се втурват през средната врата.)* Пролет, пролет!

ВЕСА. Гледай какви хубави теменужки!

БЛАГА. Чак в гората ходихме за тях.

ВЕСА. Я помириши само!

БЛАГА. Искаш ли да ти дадем?

БОРИС. *(Без да мръдне.)* Ваша воля.

(Хврълят му цветя на книгата.)

ВЕСА. Ух, какъв си намръщен! Защо се сърдиш?

БОРИС. Ни най-малко! *(Оставя цветята на масата.)*

ВЕСА. Да не са те мъмрили нещо вашите? Ние ей сега ги срещнахме на улицата. Отиваха на разходка. Леля каза да ни заведем в градината да се полюеем на люлката.

БОРИС. Не зная.

ВЕСА. Какво не знаеш? Да не би пък да ти побъркахме на важните занятия?

³ Осторожност – рус. Наблюдателност, внимание

БОРИС. Не сте ми побъркали на нищо.

БЛАГА. Можем ли да видим какво четеш?

БОРИС. Една книга.

ВЕСА. Виждам, че е книга, но каква е?

БОРИС. Книга, която не е за всякого.

ВЕСА. О-хо, че от кога стана ти толкова умен?

БОРИС. Аз съм си умен винаги.

БЛАГА. Но днеска като че най-много.

БОРИС. Е, разбира се, човек всякой ден притуря към знанията си по нещо и става все по-умен.

ВЕСА. В нашето въздържателно дружество, кога има събрание, Цветан винаги взема думата, говори все за големи работи, чете изречения и числа от вестници и книги и с това иска да мине за най-умен.

БЛАГА. Пък в нашето християнско дружество най-големият ни мъдрец е Кръстю. Отец Никодим му дава църковни книжки и той научва от там за разни светци и празници и после на събранията ни държи речи.

ВЕСА. Хм, то пък речи и чудо! Нали го слушах веднаж, като разправяше за апостол Тома!

БЛАГА. Е че какво? Хубаво го разправи я!

ВЕСА. Хубаво го разправи, ала то не е вярно.

БЛАГА. А вашият Цветан, като постоянно дрънка за вредата от алкохола, пък у тях на всякое ядене пият вино.

ВЕСА. Домашните му може да пият, но той не пие.

БЛАГА. Добре, не пие. Но защо всякоя вечер го виждам да ходи с бинлик⁴ в кръчмата до нас? Нали и това не трябва да прави?

ВЕСА. Защото и твоите родители никога не ходят в църква, а работят и в празник.

БЛАГА. Работят, защото имат работа, но аз винаги ходя да пея в хора.

БОРИС. Защо сте дошли сега тука? Да се карате ли? Не виждате ли, че вашите калугерски и водопойни дружества са вятър работа?

ВЕСА. Хм, пък твоите юнаци много струват! Знаят само да се

⁴ Бинлик – остар. Дамаджана

кълчат като циркаджии.

БЛАГА. И като луди да гонят топката по игрището.

БОРИС. Толкова му чувате вие? Те онези, които гонят топката, се казват футболисти, а не юнаци. Юнаци са тези, които играят упражнения с ръце, с крака или на уреди.

ВЕСА. Все едно.

БЛАГА. Ами че ти какъв си?

БОРИС. Аз съм футболист. Влизам в дружеството на спортния клуб „Сила“. Но занапред мисля да се откажа и от него.

БЛАГА. Че тогава в кое ще влезеш?

БОРИС. В друго, в ново дружество.

ВЕСА. В туристическото ли? Аз мисля да се запиша в него, че да ходя на разходки в природата.

БЛАГА. И аз ще се запиша в него. Ех, сега какво хубаво време и какви цветя има!

ВЕСА. *(Подскача от радост.)* Туристи, туристи ще станем. *(Тананика.)* „Балкани, дигайте се в небесата!“ Борьо, нали и ти ще станеш турист? Ще ни водиш по най-страшните места из планината.

БОРИС. Не, не ще може.

ВЕСА. Защо да не може, нали каза, че в ново дружество ще влезеш? Кое ще е то тогава?

БОРИС. *(Тайнствено.)* То ще бъде друго, много по-важно от всички тези, в което и вие може да бъдете полезни членове.

ВЕСА. Не е туристическо, не е юнашко, не е въздържателно, не е християнско, че какво може да бъде тогава?

БЛАГА. В гимназията нали има едно философско и друго художествено.

БОРИС. Не, не, не ща такива глупави дружества! Нашето е съвсем друго. То си поставя за цел да открива, да намира истината в света. А истината днес е тъй жестоко потъпкана. Но ние ще я търсим във всяко човешко дело, ще смъкваме маската на всякоя лъжа, ще отваряме очите на всякоя заблуда и тъй ще насочваме света в правия път на великата истина.

БЛАГА. Ха-ха-ха! Ти взе да проповядваш също като на-

шия Кръстю. Че защо тогава не влезеш в християнското дружество?

БОРИС. Защото ние стоим по-горе от вашите християни. Ние и вас ще разобличим в лицемерство и ще привлечем всичките ви членове в нашето дружество.

БЛАГА. О-хо, само Кръстя не можеш привлече!

БОРИС. Именно Кръстя. Той е вече при нас и в скоро време всички ви ще доведе.

ВЕСА. Ами нашите въздържатели не ги ли искате?

БОРИС. Да, и вашите въздържатели ще дойдат при нас. Даже от всички досегашни дружества ще образуваме едно – „Дружество за дирене на истината“.

БЛАГА. Ами как ще се нарича?

БОРИС. То е вече наречено.

ВЕСА. Как?

БОРИС. За сега името му не мога ви каза, но ако решите да влезете в него, ще ви посветя на всичките му тайни.

БЛАГА. Ако другите ученици от нашето дружество дойдат при вас, и аз ще дойда.

БОРИС. Не ако другите дойдат, ами вие трябва да станете наши последователки и тогава ще узнаете как най-лесно можете привлече към нас всички ваши другарки. Наистина, ние в устава си нямаме писано, че могат и ученички да влизат, но аз ще свикам приятелите на заседание и ще решим този въпрос във ваша полза.

ВЕСА. Можем ли да знаем кои ти са приятелите?

БЛАГА. Ей, наистина, кои влизат в дружеството ви?

БОРИС. Това за сега не мога ви съобщи, но едно ще ви кажа, че ние всички помежду си се наричаме приятели.

ВЕСА. Ами ти какъв си в дружеството?

БОРИС. Аз съм основател и главен ръководител.

ВЕСА. О-хо, господин главен ръководителю, че вие сте много важен!

БЛАГА. Тебе ли избраха за председател?

БОРИС. Не председател, а главен ръководител. И никой не ме е избрал, но понеже идеята за това дружество е моя, аз си за-

пазвам правото да бъда негов ръководител.

ВЕСА. А защо пък „главен“?

БОРИС. Защото си имам помощници.

ВЕСА. Кои са те?

БОРИС. Ха, виж, това не мога ви каза.

ВЕСА. Добре, ами кога ще имате събрание?

БОРИС. Когато го свикам.

ВЕСА. Е, кога ще бъде то?

БОРИС. Не зная.

ВЕСА. Е, кажи де! Нали уж членове ще ставаме, пък ти нищо не ни казваш.

БОРИС. За да станете членове, преди всичко аз трябва да изпитам вашата вяроност, че тогава да ви приема.

ВЕСА. Х-ха-ха! Значи на изпит ще ни подлагаш, а?

БОРИС. Е, да, разбира се!

ВЕСА. Ами какво ще ни изпитваш? Трябва да ни кажеш, че да си научим урока.

БОРИС. Ще ви задам няколко писмени въпроси, на които вие пак писмено ще отговорите.

БЛАГА. Ако си отговорим, колко ще ни пишеш?

БОРИС. Ще зависи от отговорите. Според тях ще ви дам и съответните длъжности в дружеството.

БЛАГА. Мен ще направиш помощник-ръководител.

ВЕСА. Мен пък – касиер: да харча парите на дружеството.

БЛАГА. Аз тогава ще стана помощник-касиер.

ВЕСА. Не, ти ще станеш домакин и всичко, каквото купя, ще го изядаш.

(Двете се смеят. В коридора се звъни.)

БЛАГА. Чухте ли? Някой позвъни.

БОРИС. Това са моите приятели.

ВЕСА. Ха, сега ще ти видим приятелите. Нали не ни ги казваш!

БЛАГА. Да, да, ще ги видим, ще ги видим!

БОРИС. Не, вие не ще ги видите. Те ще дойдат от тука (*Показва средната врата*), а вие ще излезете от там, през кухнята, че през градината.

ВЕСА. Не щем да си отидем!

БЛАГА. Тука ще останем!

БОРИС. Вие ще си отидете! *(Звъни се пак.)* Хайде, идете по-скоро в градината и се люлейте там на люлката!

ВЕСА. Ще отидем, но ще чакаме, доде излезат твоите приятели и пак ще ги видим.

БОРИС. Ха, добре де, ще ги видите! Хайде сега, отивайте! *(Отваря им страничната врата.)*

ВЕСА. Не можеш ги укри от нас.

БЛАГА. Ще ги видим и туй то! *(Излизат.)*

БОРИС. *(Бързо излиза през средната врата. След малко се връща заедно с другаря си Асен.)*

АСЕН. Къде са днес вашите?

БОРИС. Излязоха преди половин час.

АСЕН. Значи, ние сме сами?

БОРИС. Да, сами сме.

АСЕН. Днес никой ли не е идвал?

БОРИС. Никой, но очаквам да дойдат Цветан и Кръстю. Смятам днес да стане приемането им в дружеството. И ти ще присъстваш.

АСЕН. Добре. *(Съглежда цветята на масата.)* А, теменужки! Значи, ти си ходил днес на разходка!

БОРИС. Не, не съм ходил.

АСЕН. А тези цветя? *(Пауза.)* Струва ми се преди малко тук имаше някой.

БОРИС. Да!

АСЕН. Веса и Блага. Разбирам! Говори ли им нещо за дружеството?

БОРИС. Говорих им. Макар че всичко посрещнаха на шега, но аз съм уверен, че ще ги спечелим за идеята. А веднаж спечелили ги, ние ще разчитаме на подкрепата им да открием женска секция при нашето дружество. Те ще привлекат много от своите другарки. Веса ще действа върху членките на въздържателното дружество, а Блага – върху другарките си от християнското дружество. Наистина, ние в устава на „Тайният ключ“ нямаме писано, че могат да влизат и момичета, но мене се струва, че добре ще бъде да свикаме събрание и да

решим този въпрос. Ти на какво си мнение?

АСЕН. Аз съм съгласен с тебе. Само едно да имаме предвид: да не ни издадат.

БОРИС. Ние ще ги закълнем и ще им съобщим какви наказания ги очакват в случай на измяна. Тогава, ако им отърва, нека предателстват.

АСЕН. Може би те не ще искат нарочно да предателстват, но нали знаеш женски ум колко държи тайна? Ще научат от нас това-онова, ще се похвалят на другарки и родители и те ще ни разнесат по целия град. Пък поглеж⁵, че се научили в училище, че и родителите ни...

БОРИС. Имаш право. Този въпрос е доста важен и ние в събранието трябва да го обмислим добре. Но все пак без момичета не можем. Например, искаме да разузнаем вътрешното положение на една къща. Ако пратиш там момче, веднага ще го подозрат в нещо лошо. Ако пратиш момиче да търси уж друго момиче, ето нà как всичко се свършва благополучно. Тъй че в дружеството трябва да се приемат и момичета. Въпросът е само как да се приемат.

АСЕН. Ще трябва да се поставят на по-голямо изпитание, преди да се приемат. Първите въпросници да бъдат по-леки, просто като шега, да ги подмамим веднаж, че след това да им дадем на няколко пъти задачи за изследване. И когато се уверим, че всичко е извършено в най-строга тайна, само тогава ще ги посвещаваме в идеите на „Ключа“.

БОРИС. Така ще стане. На събранието аз ще председателствам, а ти ще реферираш върху този въпрос в свръзка с допълнение на член... Хм! Чакай да видя кой беше. (*Вади от една папка малка тетрадка.*) Да! Значи, в свръзка с допълнение на чл. 3 от устава. Ти ще предложиш да се допълни в такава смисъл: „Член на дружеството може да стане всякой ученик и ученичка от прогимназията, ако докажат своите издирвателни способности чрез въпроси и задачи, зададени им от главния ръководител“.

АСЕН. Не е ли добре да се добави: „и ако са в състояние строго да пазят дружествените тайни“?

⁵ Поглеж – остар. Току-виж

БОРИС. А, не! То това влиза в „длъжности на членовете“.

АСЕН. Добре, така да остане! А за реферата аз ще се приготвя. *(Пауза.)* Ами сега ли ще стане посвещаването на новите членове?

БОРИС. Да, сега! Ти като пръв помощник ще ми помагаш в изпитването. Можеш да им задаваш въпроси, каквито ти прилежат⁶. Само гледай да бъдеш много внимателен към тях, защото от нас зависи да ги направим полезни дейци. Цветан е касиер на въздържателното дружество, а Кръстю – подпредседател на християнското. Чрез тях двамата ние ще присъединим към „Тайният ключ“ тези дружества, а чрез тебе – юнашкото, а пък аз ще се погрижа за спортистите. Тогава ще накараме училищната власт да ни признае правото на съществуване. Разбра ли?

АСЕН. За юнаците от нашето дружество аз отдавна съм се погрижил. Скоро ще имаме тук един от четниците им, а с него и – цялата юношеска чета.

БОРИС. И аз добре съм подготвил някои спортисти от „Сила“ и само да им дам знак и целият клуб ще бъде наш. *(Двамата се смеят. Звъни се.)* Ха, ето ги идат! Веднага ще пристъпим към работа. *(Излиза в коридора.)*

АСЕН. *(Сяда до масата и се заглежда в папката на дружеството.)*

БОРИС. *(Отвън ги кани.)* Моля, влезте, приятели!

ЦВЕТАН и КРЪСТЮ. *(Влизат нерешително.)*

АСЕН. *(Посреща ги.)* Добре дошли, драги приятели. *(Ръкуват се.)* Току-що узнах от нашия ръководител, че вие сте били готови да се посветите на нашето дело.

ЦВЕТАН. Да, аз смятам, че всякой младеж на трезвата мисъл трябва да разбере тайните на познанието.

АСЕН. „В здраво тяло – здрав дух“ – казваме ние, юнаците. Но здравето тяло се добива там, в юнашкото дружество, а здравият дух се намира тук при нас – дирителите на истината.

КРЪСТЮ. И аз се убедих, че да се постигне христовото братство между хората, необходимо е да познаваме истината в

⁶ Прилежат – остар. Харесат, допаднат

света.

БОРИС. Да, приятели, истината преди всичко! Но ние днес виждаме, че на всякоя крачка хората се лъжат помежду си. А нас, малките, постоянно и всички ни лъжат. Вкъщи родителите се отнасят към нас като с деца, които нищо не разбират, а знаят само да слушат и да получават хляб. В училище учителите искат само да учим и да получаваме бележки. А във, в обществото, не ни зачитат за нищо и не ни позволяват да ходим, дето големите ходят. Те не искат да разберат, че ние много добре виждаме кой какво прави. Ето защо, приятели драги, ние искаме всичко да знаем. Нашето дружество е чисто научно. То си поставя за цел да отключва всички тайни на хората, да открива истината във всякоя постъпка най-първо на ученици, а после и на неученици. Вие възприемате всичко това, нали?

ЦВЕТАН. Аз го възприемам, щом като не противоречи на нашата трезва мисъл.

БОРИС. О, никак не! Даже напротив, ние искаме всички хора да гледат на света с трезва мисъл.

КРЪСТЮ. И аз го възприемам, щом не е против братството между хората.

БОРИС. Разбира се, че не е. За нас всички хора са еднакви.

АСЕН. Това личи от въпросниците, които ви дадохме миналия път.

БОРИС. Да, въпросниците! Вие отговорихте на зададените там въпроси, нали?

ЦВЕТАН. Аз отговорих. Ето го. *(Вади из джоба си плик.)*

КРЪСТЮ. И аз отговорих. *(Показва своя плик.)*

БОРИС. Добре! Да седнем и да слушаме! *(Сядат.)*

ЦВЕТАН. *(Вади голям лист из плика и почва да чете):* Първи въпрос: „Що е мисъл?“ – Мисълта е сила, която се набира в нашия ум и ни помага да познаваме света. Втори въпрос: „Що е наука?“ – Науката е сбор от познания, които сме открили чрез нашата мисъл. Трети въпрос: „Как се познават мислите на другите хора?“ – Мислите на другите хора се познават по

техните лица и по техните постъпки.

АСЕН. Много прави отговори. Браво, приятелю Цветане! Ти си вече наш.

БОРИС. Отговорите са добри, макар че можеха да бъдат още по-добри. Но на вторите, които сега ще получиш, гледай да отговориш още по-точно и по-ясно. Сега, Кръстьо, чети пък ти!

КРЪСТЮ. (*Вади из плика си лист и четете.*) Първо: „Що е Бог?“ – Бог е истина и любов. Второ: „Що е любов?“ – Любовта е светлина, която иде от Бога и озарява сърцата. Трето. „Що е истина?“ – Истина е всяко неща, което е просто като любовта и ясно като Бога.

АСЕН. Браво, Кръстьо! С малко дума, много казано.

БОРИС. Отлично сполучливи отговори. На вторите ще гледаш да отговориш с повече думи. Сега, приятели, вие напълно докажете своята способност да се назовете членове на издирвателното дружество „Тайният ключ“. Но едно неща още искаме от вас: да бъдете верни и предани на делото. От сега нататък ще се научите малко да приказвате. Каквото и да ви питат, ще отговаряте с две думи: „Не зная“. Ако някой се интересува от нашите работи, ще го пращате при мене. Сега да станем всички! (*Стават.*) Асене, дай святите предмети!

АСЕН. (*Вади из папката една книжка, из една кутия – голям железен ключ и ги поставя на масата.*) Готово! Да пристъпим към обряда!

БОРИС. (*Взема ключа.*) Виждате ли? Това е знакът на нашата идея: да отключваме сърцата на хората и да узнаваме всичките им тайни. (*Взема книжката.*) А това е уставът на дружеството, в което са изложени нашите цели, средства и длъжности. То е нашето евангелие. В него се казва, че всякой е длъжен да открива най-малко по една истина на ден. Сега вие ще се закълнете пред тези две неща, че ще служите вярно на делото и всичко ще пазите в най-строга тайна, а който наруши клетвата, ще бъде изложен на общо презрение. Сложете си десните ръце тука.

ЦВЕТАН и КРЪСТЮ. (*Слагат си ръцете върху ключа и книж-*

ката.)

БОРИС. Кажете: „Заклеваме се пред този свят ключ и пред устава на дружеството, че ще служим вярно и честно на истината в света“.

ЦВЕТАН и КРЪСТЮ. Заклеваме се пред този свят ключ и пред устава на дружеството, че ще служим вярно и честно на истината в света.

БОРИС. ... „и всичко ще пазим в най-строга тайна“.

БОРИС. Амин! (*Прекръства се и целува ключа, а всички след него правят същото и казват: „Амин“.*) Сега ще забравите собствените си имена, както ние сме забравили нашите. Аз се казвам Винтер. Асен се казва Зинк. Цветан ще се казва Браун, а Кръстю – Фипс. Ето, под тези имена ще се знаем вече. За да не ни разбира никой, съобщенията между нас ще стават с тайни знаци. После Зинк ще ви ги съобщи. Освен това аз трябва да определя кой каква служба ще изпълнява в дружеството. За тази цел ще ви подложа на изпит върху няколко написани въпроси. (*На Асена.*) Зинк, дай им по един плик! Подпечатай ги!

АСЕН. (*Взема от папката два плика, удря им печат и ги дава.*) Ето, тук са въпросите, на които вие ще отговорите в срок от три дни.

БОРИС. Според тези отговори ще ви посоча длъжностите. Едного от вас искам да направя началник на участък. Поставайте се да бъдете примерни дейци!

ЦВЕТАН. Ще направим всичко, каквото е потребно.

КРЪСТЮ. И ще оправдаем даденото ни доверие.

БОРИС. Да, така ви искам. Прочие, драги приятели, Браун и Фипс, довиждане след три дни!

ЦВЕТАН и КРЪСТЮ. Довиждане, Винтер! Довиждане, Зинк!

АСЕН. Да живеят новите ни приятели! (*Ръкуват се.*)

БОРИС. Да бъде истината над всичко в света!

АСЕН. Да живее „Тайният ключ“!

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Същата стая. На другия ден след обед. Стоков с вестник в ръце и Стокова с разтворена книга; седят около масата и всякой за себе си чете.

СТОКОВ. Чудна работа! Много взе да ги занимава това възпитание! Ето, сега пък разправят тука за възпитателните средства. И виж му ти ума! Примерът бил най-важното възпитателно средство! (*Чете.*): „Децата всякога са наклонни да приемат и подражават живота на по-възрастните. Следователно длъжност е на родителите да се проникнат от мисълта за добри дела в своя частен и обществен живот, за да дадат добри примери на своите деца“.

СТОКОВА. Да, именно, добри примери, но за жалост мнозина родители оставят децата си на пълен произвол да скитат по улиците и по чуждите градини, само пакости да правят.

СТОКОВ. То това си е така: гаменски свят по улиците много, но де е тука примерът? Нима родителите са тръгнали по чуждите градини, та децата са видели от тях?

СТОКОВА. Има и такива, които ходят и сами карат децата си да ходят.

СТОКОВ. Има ги, има ги! Малко ли кражби не стават! То това си е така, но думата ми е за примера и подражанието. Че как може тъй нашият син да подражава на мене или на тебе? Че ние за смях ли ще му служим да се подиграва той с нас?

СТОКОВА. А, не е така! Той ще се учи от нас. Каквото ние правим, и той това ще прави.

СТОКОВ. Как тъй ще се учи от нас? Че може ли той да прави, каквото ние правим? Може ли децата да вършат работи, каквито само възрастните могат? Например: да купуват, да продават, да пият, да пушат, да играят хазарт и прочие?

СТОКОВА. Именно, това ще каже да вършим добри работи пред тях, за да им даваме добри примери, да ги учим на добро.

СТОКОВ. На добро ще ги учим, разбира се, че не ще им казва-

ме да правят зло, но да ни подражават, то ще рече да заприличат на маймуни или на папагали!

СТОКОВА. Ха-ха-ха! Е, то се знае, че отначало децата са малко-много маймунчета и папагалчета, каквито сме били и ние, но постепенно порастят и стават човеци. А да станат по-скоро човеци, ние им помагаме, учим ги, възпитаваме ги. Това е нашата истинска роля на родители.

СТОКОВ. (*Подигравателно.*) Е, тъй! Ние сме били като тях, те ще станат като нас, ние ще станем като тях – ето ти тебе възпитание, ха-ха-ха!

СТОКОВА. Разбира се, че ще вървят по нашите стъпки, ще правят, каквото правим и ние, па ще научат и нещо повече от нас, ще ни задминат.

СТОКОВ. Е, тъй, тъй! Ще правят, каквото правим и ние! То се знае! Аз съм член от управителния съвет на партията и касиер на местния търговски картел, пък ти си председателка на женското дружество, защо тогава и нашият син да не е някакъв в разните там ученически дружества? Крушката не ще падне по-далеч от корена си!

СТОКОВА. Той трябва да бъде достоен син на родителите си.

СТОКОВ. Достоен! Вятър работа! Ще го видим сега какво достойнство ще ни продаде, като дойде класният му наставник!

СТОКОВА. Ще продаде! Но ти си виновен за това! Защо го викаш?

СТОКОВ. Защото аз трябва да зная какво върши моят син в училище.

СТОКОВА. Върши, каквото вършат всички ученици: учи си уроците даже по-добре от тях.

СТОКОВ. Но върши и друго нещо той. Там в тези дружества... (*На вратата се почуква.*) А, нима г-н Толев? Но защо не е позвънил?

СТОКОВА. (*Става.*) Може да не е видял копчето долу на вратата.

ВЕСА. (*Отвън.*) Лелке, тука ли сте?

СТОКОВА. Ха, Веска! Влез, Веске, влез!

ВЕСА. (*Влиза с пакет в ръка.*) Добър ден! Лельо, майка прати

тука един модел да го разгледаш, а после да дойдеш у дома да ѝ кажеш: харесва ли ти.

СТОКОВА. *(Взема пакета, отива към масата и го разгъва.)* Ха, добре, Веске! Кажи на майка си, че ще го разгледам и кога имам време, ще се отбия у вас да поприказваме.

ВЕСА. Ще ѝ кажа, лелке.

(Мълчание. Стокова разглежда модела. Стоков чете вестника си, а Веса се озърта наоколо.)

ВЕСА. Лелке, тука ли е Борю?

СТОКОВА. *(Улисана.)* М-м... Борю ли?

ВЕСА. Щях да го питам как е решил задачите по аритметика?

СТОКОВА. Той доскоро беше тука, но трябва да е излязъл.

ВЕСА. Отишъл е пак при своите приятели.

СТОКОВА. *(Загледана в модела.)* Да, при тях е отишъл, но ще се върне.

ВЕСА. Той все при тях ходи или пък те при него идват. *(Мълчание.)* Вчера имаха тука събрание. Ха-ха-ха! Той искаше да скрие приятелите си да не ги видим с Блага, но ние чакахме в градината и пак ги видяхме. Ха-ха-ха!

СТОКОВА. Какво казваш? Защо се смееш?

ВЕСА. Смешно ми е. Иска от всички дружества да прави едно. Но не ще може.

СТОКОВА. Какви дружества?

ВЕСА. Той образувал ново дружество и е главен ръководител на него.

СТОКОВА. *(Сепва се.)* Какво казваш? Ново дружество ли? Кой образувал ново дружество?

ВЕСА. Борю. Образували дружество за дирене на истината. Борю му е основател и главен ръководител.

СТОКОВ. *(Снема вестника.)* Какво казваш ти? Дружество ли са образували? Кога са го образували?

ВЕСА. Не зная кога, но вчера след обед те имаха събрание тука, а нас изпъдиха.

СТОКОВ. Вчера след обед имали събрание тука? Кои са те?

ВЕСА. Борю не искаше да ни ги каже, но ние чакахме в градината и пак ги видяхме.

СТОКОВА. Е, кои бяха?

ВЕСА. Най-напред дойде Асен от нашия клас, а после – Цветан и Кръстю от другата паралелка.

СТОКОВ. Е, та какво са правила?

ВЕСА. Не зная какво са правила, но по едно време викаха „да живее“ и поменуваха някакъв ключ.

СТОКОВ. Ключ? (*Замисля се.*) А-а, да не би да мислят нещо да отключват, апашлък⁷ да правят? Я гледай какви работи замислили, пък аз го оставям в магазина при касата.

СТОКОВА. Да не би да са свирили или пели, та са говорили за ключ в нотите?

СТОКОВ. А, виж, това може!

ВЕСА. Не чухме да пеят, а само говореха ту ниско, ту високо и най-подир извикаха: „Да живее ключът!“ Ние с Блага разбрахме, че слизат по стълбата към градината и избягахме на улицата, а след това си отидохме и не зная повече какво е станало.

СТОКОВ. Хм, пак нещо лошо са кроели!

СТОКОВА. Игра е било!

СТОКОВ. (*На Веса.*) Ами в училище Борю как се държи с другарите си и с учителите?

ВЕСА. Добре се държи. Всички ученици го слушат, защото той е най-силен. По аритметика решава и най-мъчните задачи.

СТОКОВ. Тъй! Това е добро. Ами с учителите?

ВЕСА. Учителите... нищо. Пред всички мирува. Само веднаж учителката по естествознание му се скара, задето я гледал.

СТОКОВ. Че как я гледал?

ВЕСА. Не зная, но тя му каза: „Какво си ме загледал такъв?“ А той ѝ отвърна: „Аз тъй си гледам“. Тя го сгълча и му каза да не се заяпва, ами да внимава в урока. Пък днес го викаха в дирекцията.

СТОКОВА. Защо?

ВЕСА. Не зная. (*В коридора се разнася звън.*)

СТОКОВ. Ха, сега непременно е г-н Толев.

ВЕСА. Нашият класен?

СТОКОВ. Да. (*Става.*) Аз ще отида да го посрещна, а вие приг-

⁷ Апашлък – остар. Кражба, измама

ласете тука. *(Излиза.)*

СТОКОВА. *(Почва да прибира и да оправя.)*

ВЕСА. *(Иска да избяга.)* Аз ще отида в друга стая.

СТОКОВА. Ще отидеш, но щом ти иззвъня, ще донесеш подноса, както е нареден, да го почерпим.

ВЕСА. Не ща, лельо, срам ме е!

СТОКОВА. Как така ще те е срам? Ами нали в училище е всякой ден при вас, пък и класен наставник ви е?

ВЕСА. Защото ни е класен, затова ме е срам.

СТОКОВА. Срам, не срам, щом извикам, ще дойдеш, както ти казах.

ВЕСА. Ако си дойде Борю, аз него ще пратя.

СТОКОВА. Като си дойде Борю, ще му кажеш да чака, че може да потрябва за нещо.

ВЕСА. Аз ще му обадя, че класният е тука. *(Отвън се чува шум и говор.)* Оле, иде! *(Избягва през дясната врата.)*

СТОКОВ. *(Отвън.)* Моля, заповядайте тука, г-н Толев!

ТОЛЕВ. *(Влиза.)* Добър ден, госпожо! Днес по задължение съм Ваш гост.

СТОКОВ. *(Влиза след него.)*

СТОКОВА. Добре дошли, г-н Толев. *(Подава му ръка.)* Приятно ни е да посрещнем като гост класния наставник на нашия син. Моля, седнете! *(Сядат.)*

ТОЛЕВ. Моя длъжност е това, госпожо. Ние, учителите, и вие, родителите, трябва взаимно да си подпомагаме при възпитанието на младежта. И колкото по-често се срещаме, толкова по-добре ще изпълним нашата голяма задача към бъдещето. Да, именно към бъдещето, защото днешните младежи са утрешните граждани на страната. И от нас зависи какви да бъдат те.

СТОКОВ. Ех, г-н Толев, ако само от нас зависеше това, ние всичко бихме дали за доброто на децата. Но ето нà, че има много други работи, които се оказват по-силни от нашите желания.

ТОЛЕВ. Е, има, то се знае, че освен семейството и училище-

то голямо влияние върху възпитанието на младежта оказва и обществото, а най-вече другарската среда.

СТОКОВА. В това отношение ние се стараем да подбираме другарите на нашия син.

ТОЛЕВ. Доста разумно намерение, само че едва ли имате възможност всякога да го съблюдавате.

СТОКОВА. Почти всякога.

СТОКОВ. Аз не го оставям в свободното си време да скита по улиците, а му намирам работа в магазина. Искам още от малък да свиква с моя занаят, да поема малко по малко.

ТОЛЕВ. Обикновено родителите не познават своите деца. Заслепени от родителските си чувства, те и не подозират какви лоши качества могат да се развият у тях и по какви опасни пътища могат да ги потикнат.

СТОКОВА. Да, има такива родители, но ние смеем да се похвалим, че знаем всякоя стъпка на своя син.

ТОЛЕВ. Не бързайте да се похвалите, госпожо. Аз двадесет години имам работа с деца. Познавам ги много добре. Едно ще ви кажа, че те постоянно лъжат, особено родителите си. И ако сте имали слабостта да им вярвате, винаги сте били излъгвани.

СТОКОВА. Едва ли може да се допусне това за нашия син.

ТОЛЕВ. Не да се допусне, а то може да се твърди.

СТОКОВ. Може, може! Не всичко, що нашият син върши, нам е известно. Аз бях уверен, че има неща, които ние не сме забелязали и затова Ви повиках, г-н Толев, да се посъветваме с вас.

ТОЛЕВ. Добре сте направили, г-н Стоков, макар че аз и сам щях да дойда.

СТОКОВА. Значи, има нещо извършено от Боря без наше знание?

ТОЛЕВ. Не се безпокойте, госпожо! Не само Вашият син е замесен в тази работа, макар че той е главният подбудител.

СТОКОВ. Но, моля Ви се, какво има извършено?

ТОЛЕВ. Дребни работи, но все пак не са без значение. Знаете, напоследък особена зараза е обхванала учениците да образу-

ват дружества.

СТОКОВ. *(На жена си.)* Видиш ли? Аз отдавна се съмнявам в тези техни дружества.

ТОЛЕВ. Разбира се, има дружества, позволени от училищната власт, като: въздържателно, християнско, спортно, юнашко, туристическо, скаутско и др., но Вашият син е увлякъл няколко свои другари и образували непозволено тайно дружество.

СТОКОВ. Да, да, направил го е!

ТОЛЕВ. Вие знаете за това?

СТОКОВ. Тъкмо днеска дочух от някъде и тази вечер мислех да го разследвам.

СТОКОВА. Но, г-н Толев, какво престъпление виждате Вие в тази детинска игра?

ТОЛЕВ. Детинска игра ли? Самият този факт, че те са образували дружество без знанието на училищната власт, е едно престъпление. Освен това те са му поставили цели явно недетински, противоречащи на всякакъв училищен морал.

СТОКОВА. Ако е вярно това, действително има известно нарушение на училищния правилник, но все пак струва ми се, че то е свършено невинна работа.

ТОЛЕВ. То е цяла действителност, госпожо. В това мога да Ви уверя документално. *(Вади из джоба си книжка.)* Вашият син е увлякъл няколко свои съученици и са образували някакво си издирвателно, т.е. детективско дружество, което нарекли „Тайният ключ“, защото си поставили за цел да отключват душите на хората и да узнават тайните им. Имали устав и печат, но от разследването, що направих днес в училище, не можах да разбера къде се съхраняват.

СТОКОВ. Я гледай! Чудна работа!

ТОЛЕВ. Да, чудна наистина! Ето тука едно писмо, писано от Бориса, като главен ръководител на дружеството, до своя пръв помощник Асен Летов. Забележете, че всички са се прекръстили с нови, детективски имена: Борис се казва Винтер, а пък Асен – Зинк. И тъй, Винтер пише: „Драги Зинк, идеята за женска секция по-добре да изоставим. Страхувам се от предателство. Намираме се в опасност. След обед ще се срещ-

нем зад... Ето тука е поставено назъбено колело. То означава „фабрика“. Значи *(Чете)*: „Ще се срещнем зад фабриката. Ще обмислим по-добре въпроса. Редовно проверявай“... Тук са поставени флагчета. Те означават „постовете“. Значи: „редовно проверявай постовете“. За какви постове се говори тук, не можах точно да разбера. *(Чете)*: „Аз не отричам приятелството, но идеята трябва да стои по-горе от всичко“. Това е като някакъв отговор на нещо. „Прочие, довиждане в 6 ч. на определеното място. Твой Винтер“. Отдолу има изправена стрела. Това означава „готовност“, т.е. „винаги да си готов“. Писмото е писано тази сутрин.

СТОКОВ. Хм, гледай какви дяволии измислили!

ТОЛЕВ. Ето тука един въпросник. Такива въпросници задават на новите членове и на тези, които ще назначават на някакви длъжности. Писан е на бланка от женското дружество и поставен в плик от същото.

СТОКОВ. Ха, видиш ли къде отиват книжата на дружеството ви!

СТОКОВА. Я, моля Ви, г-н Толев! *(Взема листа и се заглежда в него.)*

ТОЛЕВ. Ето, тука имаме пък маршът на дружеството, чийто автор е пак Борис. Можете вече да доловите таланта на бъдещия поет. *(Чете)*:

МАРШ НА ИСТИНАТА

Ний сме диригентите славни
на истината свята;
копнеж към нея нека пламне
на всички ни в сърцата.

Да станем първи и последни,
нас нищо не ни плаши,
па даже и да ни преследват
противниците наши.

Да бъде думата ни клетва
пред образа на ключа,
а който се от нас отметва,

презрение получа.

Напред, приятели, готови
към знания безкрайни:
пред нашите очи орлови
ще паднат всички тайни!

СТОКОВ. Ха-ха! Доста хубаво наредено!

СТОКОВА. Ето нà, видите ли, г-н Толев, това не е нищо повече от една детинска играчка!

ТОЛЕВ. Да, госпожо, признавам: в същността на тази работа няма нищо лошо, но те тъй сляпо са се увлекли в нея, че са забравили всичките си други задължения. Училищните занятия са престанали да ги занимават. Напоследък, може би забелязвате, че Вашият син е понижил успеха си по някои предмети. Това се дължи само на неговата разсеяност.

СТОКОВА. Виждаме.

ТОЛЕВ. Само че за Вас истинската причина оставаше скрита. Освен това с тази си „детинска играчка“ той е хипнотизирал ума на много свои другари, подчинил ги е под своята власт, направил ги е просто безволеви същества. Както виждате, по-нататък възнамерява да образува и женска секция при своето дружество. Ако го оставим безнаказно да продължава така, той може да разстрои цялата прогимназия.

СТОКОВ. Вярно, г-н Толев, това са неприятни работи, но какжете сега какво да правим?

ТОЛЕВ. Ние в училището ще обявим дружеството за разтурено и ще забраним на когото и да било да се числи в него или да работи за възобновяването му под каквато и да е форма. И вие тук в семейството ще направите с Вашия син същото. Училището и семейството трябва да бъдат в пълна хармония по отношение на мерките, с които ще изправяме отклоненията на младежта.

СТОКОВ. Безспорно, навреме взетата мярка е най-полезна. Само дано подейства!

ТОЛЕВ. Непременно! Но освен това ще трябва да му забраните да дружи с досегашните си приятели и най-важно: да имате

над него постоянен надзор, да следите всякоя негова стъпка, да не му давате голяма свобода и много пари. Ето, това мога да ви кажа аз като негов учител и класен наставник.

СТОКОВА. Благодаря Ви, г-н Толев! Добре сторихте, че овреме ни предупредихте.

СТОКОВ. Ние ще изпълним точно Вашия съвет.

ТОЛЕВ. И аз ще изпълня най-добросъвестно своя възпитателски дълг. *(Става.)* А сега ще ми позволите да Ви оставя.

СТОКОВА. *(Става.)* Моля за малко, г-н Толев! *(Звъни.)*

ТОЛЕВ. Няма нужда, госпожо, не си правете излишен труд.

СТОКОВА. Моля, седнете, ей сега ще бъде.

ТОЛЕВ. *(Сяда.)* Няма как! Трябва да се почитат добрите стари обичаи.

СТОКОВ. Старите времена бяха по-добри от сегашните.

СТОКОВА. Всяко време си има своите добри страни.

ВЕСА. *(Срамежливо влиза с поднос в ръце.)*

ТОЛЕВ. Хм, Веска ли е била тука?

СТОКОВА. Дойде преди малко. Веске, поднеси на г-н Толев!

ВЕСА. *(Поднася му.)* Заповядайте, г-н учителю!

ТОЛЕВ. *(Взема с лъжичка сладко.)* Благодаря, Веске! *(Изяда го и пие вода.)* А Борис тука ли е?

ВЕСА. Тука е. Пише си домашните упражнения. *(Излиза.)*

СТОКОВ. *(На жена си.)* А че повикай го да поздрави учителя си!

ТОЛЕВ. *(Става.)* Не, няма нужда. Не го засрамвайте! Вие после ще му говорите. А сега сбогом!

СТОКОВА. Сбогом, г-н Толев. Извинете за безпокойството, което Ви създадохме.

ТОЛЕВ. *(Тръгва.)* Нищо, нищо, то си е мой дълг. Аз бях длъжен... *(Излизат. В коридора се чуват последните изпращателни одумки.)*

СТОКОВ. *(След малко се връща заедно с Бориса.)* Ела ти сега, приятелю, да видим каква ще я гласим! *(Сяда.)* Класният ти наставник беше тук.

БОРИС. Да, видях.

СТОКОВ. Добре, видял си, но не може ли да дойдеш, да го поз-

дравиш, да му кажеш: „Добре дошъл“, да го изпратиш и пр.

БОРИС. Аз чаках да ме повикате.

СТОКОВ. Чакал си, добре си сторил, но знаеш ли защо той идва?

БОРИС. *(След кратко мълчание.)* Зная.

СТОКОВ. Знаеш? Добре, отговаряй тогава! Какви са тези твои тайни дружества, ключове, маршове и пр.? Казвай де! Защо мълчиш?

БОРИС. Какво да казвам?

СТОКОВ. Как т'й какво? Питам те: какво дружество си основал ти и какво събрание сте имали вчера тука?

БОРИС. Никакво дружество. То беше само една игра.

СТОКОВ. Добре, като е било игра, защо ти са били тези клетвени листове, тези детективски имена, тези срещи около фабриката и пр.?

БОРИС. Нищо, нали ти казвам: игра!

СТОКОВ. Добре, игра – игра, но защо зарад таз игра те викали в дирекцията? *(Пауза.)* Е, още ли мълчиш? Какво мислите вие да правите с това дружество?

БОРИС. Ние вършим едно добро дело.

СТОКОВ. Хм, така ли? Добро дело, което ще те постави въвн от училището! Такова ли добро дело ще ми донесеш ти зарад моите грижи, които полагам аз за тебе, за твоето бъдеще? Слушай, сине! Ти си един неразумен хлапак, който не зачита ни родители, ни учители, ни нищо!

СТОКОВА. *(Влиза.)*

СТОКОВ. Ето, нека каже и майка ти какви грижи полагаме ние за тебе, да се изучиш, да пораснеш, да станеш честен човек, да поемеш моята работа, че и ние да си отдъхнем, да се успокоим на старини. А ти какво ни готвиш? Детективски дружества, да се учиш там как да бъркаш в чуждите джобове, как да опозориш името ми сред обществото и пр. Това ли искаш да направиш?

БОРИС. Не!

СТОКОВ. Тогава за какво ти са тези дружества?

СТОКОВА. *(Сяда.)* Каква истина си поставяте за цел да дири-

те?

БОРИС. Истината в света, която днес е потъпкана.

СТОКОВ. Браво! Ха-ха-ха! И ти, вчерашно хлапе, света искаш да оправяш, а? Че я си погледни б'дя⁸, бе! Какво разбираш ти, че да се месиш в людските⁹ работи? Слушай! От сега нататък забранявам ти да мислиш за каквито и да е подобни глупости, да се сбираш с онези твои хлапаца, да ми ги влачиш тука или да скиториш с тях по улиците, защото дяволите ще те вземат. Аз искам от тебе човек да стане, а не хаймана. Когато пораснеш, искам с пръст да те сочат като добър и почтен гражданин и търговец. Искам да не посрамиш името ми, а да се прославиш с добри дела пред обществото. Разбра ли?

БОРИС. Разбрах, само че ...

СТОКОВ. Какво „само че“?

БОРИС. Само че не виждам истината в твоите думи.

СТОКОВ. Пак ли за истина ми задрънка? Каква по-голяма истина искаш от тази: през цял живот да се трудим, да събираме капка по капка нашето състояние, само и само да осигурим твоето бъдеще, да ти бъде добре, а не да претегляш и ти нашите теглила! Какво искаш повече от това?

БОРИС. Нищо не искам, но аз ще се откажа от всичко.

СТОКОВ. (*Зарадван.*) Разбира се, че ще се откажеш от всички твои досегашни глупости, ще станеш пак добро момче и ще си гледаш само работата в училището и вкъщи.

БОРИС. Не, аз ще се откажа от всичко, което вие сте спечелили за мене.

СТОКОВ. Е, това пък какво значи?

СТОКОВА. Защо ще се отказваш?

БОРИС. Защото вие сте го спечелили по безчестен начин.

СТОКОВ. Какво каза? По безчестен начин? Я го гледай ти до къде е достигнал той! С това ли сте се занимавали вие във вашето дружество, да издирвате кой и от къде и как е придобил богатството си? Хм, тази ли е била тя твоята истина? Добра истина! Да дигнеш глас против родителите си!

БОРИС. Против всички, които не зачитат божията правда.

⁸ Бой – остар. Ръст

⁹ Людски – остар. Хорски, чужди

СТОКОВА. Сине, какво говориш? Опомни се!

БОРИС. Аз всичко помня.

СТОКОВ. (*Скача.*) Ах, ти нахален хлапак, скоро вълн! Вълн! Махни се от тука! (*Блъска го.*) Върви, където щеш! Ти не си ми вече син!

БОРИС. Ще се махна. (*Тръгва към вратата.*)

СТОКОВА. (*Впуща се след него.*) Борьо, Борьо, какво ти стана, какво правиш? (*Прегръща го.*) Хайде, хайде в твоята стая! Успокой се! Всичко ще мине.

БОРИС. (*Дърпа се.*) Не, не, майко, аз ще се махна, ще се махна от тука! (*Заплаква.*)

СТОКОВ. (*Нервирано.*) Да върви по дяволите! Такъв непрокопан син не ща да гледам в къщата си.

СТОКОВА. Ще мине, ще мине! Да отидем в твоята стая!

БОРИС. (*Дърпа се.*) Не ща, не ща! (*Бързо избягва.*)

СТОКОВА. (*Тича след него.*) Ах, детето ми! Борьо, Борьо!

СТОКОВ. Непрокопан свят и туй то! (*Тръгва да излиза.*)

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

Същата стая. Няколко деня по-късно. Неделя привечер. Борис е сам, седнал до масата, разтвива в чаша някакъв прах и го насипва в шишенце с вода. Отвълн се чува шум и смехове. Той бързо прикрива нещата си зад книгите. Веса и Блага влизат нерешително.

ВЕСА. Здравей, Борьо! Какво правиш?

БОРИС. (*Смутен разгръща една тетрадка.*) Аз... нищо... Преглеждам задачите по аритметика.

ВЕСА. Ние затова дойдохме. Ако си ги решил, да видим отговорите.

БОРИС. Не съм още, но не ми се виждат твърде мъчни.

ВЕСА. Леля и свако тука ли са?

БОРИС. Няма ги. Сега са на кино. От там ще идат на разходка и ще се върнат чак за вечеря.

ВЕСА. А ти седиш тук самичък и правиш опити по химия.

БОРИС. Не! Какви опити?

ВЕСА. Ей там чаша, шишенца...

БЛАГА. И прах, разсипан по масата.

БОРИС. Хм, това ли? То е сода.

ВЕСА. Да не си искал да получаваши въгледелив двуокис?

БОРИС. А не! Мислех да си направя лимонада. Ето, в тази кутия имам стрита захар, а в това шишенце има лимонена киселина.

БЛАГА. Значи искаш да отвориш содо-лимонена фабрика?

БОРИС. Каквото се случи, може и бирена.

ВЕСА. Само че тогава ще изгубиш помощта на въздържателяното дружество.

БЛАГА. Тя може да бъде безалкохолна бира.

ВЕСА. Ха, виж, в такъв случай ще можеш да разчиташ на нас.

БОРИС. Аз всякога съм разчитал на вас. И сега не се съмнявам, че вие ще разберете моите добри желания и ще се присъедините към мене. Аз искам да помогна на всички ви, не само на вас двете, но на всички ученици от нашия клас, от нашата прогимназия, от другите училища в града и в цялата страна, в целия свят, а по-после и на всички хора.

ВЕСА. Какво? Да не си открил нещо ново, да не си станал велик изобретател?

БОРИС. Да, именно, открил съм. Открил съм една истина.

ВЕСА. Ха-ха-ха! Каква е тя такава?

БОРИС. Разбрал съм, че в света има две сили, които постоянно враждуват помежду си. Някога са ги наричали божества, но после са забравили образите им и са им дали нови имена: добро и зло, истина и лъжа, любов и омраза и пр. От тях хората вече се не плашат, защото са свикнали да ги виждат всякога заедно.

ВЕСА. Хм, това ли ти е то, откритието?

БОРИС. Това и още друго, което вие не можете разбра.

ВЕСА. Че какво има тука за неразбиране?

БОРИС. Знаете ли вие какво ще рече да правиш добро, а хората да мислят, че е зло? Разбирате ли какво значи чрез лъжата

да се постигне истината? Можете ли усети любовта, когато ви се дава омраза? Ето, тези гатанки ми решете и аз ще ви призная за умни.

ВЕСА. Какво искаш да кажеш с това? Да не би да е нещо за вашето тайно дружество?

БОРИС. То се отнася не само за нас и нашите явни и тайни дружества, но за всички хора, особено за такива, които не знаят какво приказват.

ВЕСА. Кой не знае какво приказва?

БОРИС. Че кой не? Искаш да му направиш добро, а то ти копае гроба – така казва народната поговорка.

БЛАГА. Не го ли видиш, че се подиграва с нас?

ВЕСА. Че кой ли го чува пък?

БОРИС. Който има уши, всичко чува.

БЛАГА. Че ние без уши ли сме?

БОРИС. Вие чувате през очите си, а гледате през ушите си и затова нищо не чувате и нищо не виждате.

ВЕСА. Как да не сме чули например, че тайното ви дружество е открито и разтуряно?

БЛАГА. Вчера в училище само за това приказвах. Щели да ви изключат или най-малко да ви намалят поведението.

БОРИС. Разбира се, ще ни наказват, ще ни изключват, докато има такива като вас всичко да издават.

ВЕСА. Че ние какво сме ти издали?

БОРИС. Каквото сте знаели.

БЛАГА. Мене класният не ме е питал за нищо.

ВЕСА. Мене ме пита, но аз му казах, че не зная нищо.

БОРИС. Ами пред баща ми?

ВЕСА. За дружеството не ме е питал, а само за уроците и за домашните по аритметика.

БОРИС. Именно, това е злото, че без да те питат, ти приказваш ли, приказваш.

ВЕСА. Каквото са ме питали, това съм им казала.

БОРИС. Добре, питаха те и ти побърза да им разправиш всичко, даже и каквото не е било!

ВЕСА. Какво съм казала? Само това, че сте имали събрание и

нищо повече.

БОРИС. Само това да беше, малко ли е?

БЛАГА. Казала е самата истина.

БОРИС. Да, но самата истина не е още истина. Ето кое не можете да разберете вие!

ВЕСА. Каквото сме разбрали, това сме казали.

БОРИС. Вие сте клюкарки. *(Скача.)* Вън!

ВЕСА. О-хо, полека!

БОРИС. Вън ви казвам, че не отговарям после!

БЛАГА. *(Отстъпва към вратата.)* Веске, я да си отидем!

ВЕСА. Грубиян! *(Избягват.)*

БОРИС. Празни глави! *(Походва ядосано из стаята, сяда до масата и се залавя пак за работата си. Отвън се чуват гласове и стъпки. Той става и прикрива нещата си. На вратата се почуква.)* Кой е там?

АСЕН. *(Отвън.)* Ние сме.

БОРИС. Не ви познавам.

АСЕН. Ние сме трима: Зинк, Браун и Фипс.

БОРИС. Да, но така не се влиза. Кажете пропускат!

АСЕН. „Винтер, бъди готов!“

БОРИС. „Аз съм винаги готов!“ *(Отваря вратата.)* Така! Влезте!

АСЕН, ЦВЕТАН и КРЪСТЮ. *(Влизат и поздравяват с лек поклон и с десните ръце на гърдите.)* „Да бъде истината над всичко!“

БОРИС. *(В същата поза.)* „А ние – над истината!“ *(Ръкуват се.)* Добре дошли, скъпи приятели! Моля, седнете! *(Сядат.)* За днес ние имаме да извършим много важна работа. Както ви е известно, нашето дружество е открито от училищната власт.

АСЕН. Да, известно ни е и много съжалявам, че причина за това стана един от нашите добри приятели.

БОРИС. Тъй е то, като не се действа умело и предпазливо.

КРЪСТЮ. Наистина, всичката вина пада върху мене, макар че не съм толкова виновен. В час по география аз внимателно му подадох плика с въпросите и той го сложи в учебника си. Учителката не забележи. Но после другарят му взел книгата,

пликът се изтърсва и пада на пода. Аз се помъчих веднага да го прикрия с крак, но всички обърнаха очи към мене, някои зашущаха, госпожицата видя и взе плика. Много ме доядя на онзи повлекан.

БОРИС. Хубаво сте я забъркали!

АСЕН. Пред класния аз нищо не издадох. Казвах само: „Не зная и не зная“.

БОРИС. Ами писмото?

АСЕН. Намериха го, като претърсваха книгите ми.

БОРИС. Ами марша?

АСЕН. И него там намериха, но аз не изказах кой го е писал.

БОРИС. Видите ли се колко струвате?

ЦВЕТАН. Мене пък още не са ме и разбрали.

БОРИС. Пази се да те не узнаят! А и вие нищо повече не казвайте! За всичко аз отговарям. Само ти, Фипс, не умя¹⁰ да се държиш.

КРЪСТЮ. Върху мене се струпа всичко и аз трябваше да призная и да моля за прошка. Иначе, ако се научат нашите!

АСЕН. Че те все ще се научат. Не трябваше да изказваш нищо и това си е то! Сега и ти ще пострадаш.

КРЪСТЮ. Нека пострадам. Аз всичко взех върху си.

БОРИС. Нищо от това. Аз пак ще те оправдая.

КРЪСТЮ. Не, аз не искам ти да пострадаш зарад мене.

БОРИС. Моля, другари! Никой не ще пострада. Аз имам един нов план на действие. Всички ще се спасим и даже ще добием нови успехи.

АСЕН. Браво! Да живее нашият ръководител Винтер! Аз винаги вярвам на неговите способности.

ЦВЕТАН. И аз съм сигурен, че ще намерим начин да се отървем.

БОРИС. Ето що, другари! Днес съм ви извикал да обмислим въпроса за средствата, с които трябва да се действа, след като нашият план е разкрит. Дружеството ще бъде обявено за разтуряно. Нас, може би, ще ни накажат: кого по-малко, кого по-много или всички ни еднакво, но това да не ви плаши. То

---

¹⁰ Умя – съумя

не се знае още дали въобще ние имаме някаква вина. Аз съм уверен, че идеята, за която сега можем да пострадаме, един ден ще възтържествува. Малко ли ратници на истината са постраждали, но след това тяхното учение е завладявало света.

КРЪСТЮ. Като християнството, например.

БОРИС. Да, Христа разпънаха на кръст и още продължават да го разпъват, но неговото свято слово навеки ще живее. Но едно да се разбере: ако искаме да постигнем истината, трябва да се действа с лъжата. Да не ви се вижда чудно това. В старо време казвали: „Целта оправдава средствата“. И ние сега ще си послужим с всички възможни средства, за да успее делото ни. Дружеството ще бъде разтурено, но то пак ще действа, само че скрито, нелегално. Разбирате ли какво значи това?

ЦВЕТАН. Не разбирам добре, но изглежда като нещо против законите.

БОРИС. Не против законите, а извън законите.

КРЪСТЮ. Тогава то ще бъде нещо опасно?

БОРИС. Е, да, всяко велико дело е придружено с опасности.

АСЕН. По опасностите се определя цената на подвига – тъй казваше един надпис в киното.

БОРИС. Ние трябва да намерим средство, с което не само да прикриваме своята дейност, но и да се справяме с нашите противници. Едно сигурно средство за овладяване на всякого е хипнотизмът, но ние не можем си послужи с него, защото не сме още подготвени, не сме затвърдили своя дух. А да се хипнотизира някой, трябва силен дух и силни очи. Аз се уверих, че мога да постигна това, но искат се дълги упражнения. Един път, в час по история, втренчих поглед в една ученичка и, за моя изненада, тя наистина се хипнотизира, унесе се и почна да бълнува.

АСЕН. Вярно, тя се вцепи ей така (*изправя назад главата си и отпуща ръце*), зажумя и почна да говори: „Оставете ме! Съдбата ми се върши!“ Помислихме, че ѝ припадна. Уплашихме се. Учителката се развика: „Вода, вода дайте!“ Донесоха вода, заляха я и тя се свести. Ей, че смешна беше! Гледа и се чуди какво е станало.

БОРИС. За хипнотизма се иска главно силен дух, а ние го нямаме още. Затова ще си служим с друго средство, по-леко и по-сигурно. Учили сте в естествознанието за опиума, който се добива от плодника на мака. Знаете, че той има упоително свойство. *(Взема чашата.)* Ето, тука имате опиум, стрит на прах. *(Взема шишенцето.)* Тук пък имате разтвор от опиум. *(Всички любопитно гледат.)* На прах или в разтвор, той може скрито да се слага по малко в яденето или пиенето на човека и действа като хипнотизма. Упоеният се забравя, почва да бълнува и да ти отговаря на всички въпроси. Така могат да се узнаят неговите тайни, да се разкрият извършените от него деяния, даже да му се вземе всичко, каквото има.

КРЪСТЮ. Това нещо изглежда много лошо.

БОРИС. Никак не е лошо. В един филм на киното аз гледах как един детектив искаше да узнае дали едно подозряно лице е крадец и къде е скрито откраднатото съкровище. Представи му се уж като негов съучастник и пожела да го почерпи. Незабелязано капна от едно шишенце няколко капки опиум в чашата му с питието. Крадецът пи и след малко изпадна в хипноз. Тогава детективът почна да го изпитва: знае ли нещо за онова съкровище, кой го е взел, къде е то сега и пр. и крадецът си каза всичко. Дойдоха други полицаи и го арестуваха. Ето, значи, как можем и ние да си послужим с опиум, когато искаме да издирим нещо.

КРЪСТЮ. Аз съм чувал за опиума, но не знаех, че може да се упоява така.

БОРИС. Да, да, много сигурно действа.

ЦВЕТАН. Щом е упоително питие, ние въздържателите не можем да го приемем.

БОРИС. Ха-ха-ха! Заблуждавате се. Имайте предвид, драги приятели, че опиумът не е спиртно питие.

АСЕН. Вярно! Де сте чували вие в пивница да се продава опиум?

КРЪСТЮ. А от де се купува тогава?

БОРИС. От аптеките. Но не всякому дават. Само ако имаш рецепта от лекар или познат, служещ в аптеката.

ЦВЕТАН. Значи, ти от аптека го взе?

БОРИС. Това не е важно и то си остава моя тайна.

ЦВЕТАН. Но да не би да е някаква отрова?

БОРИС. Никаква отрова. Но трябва да се капва по малко. Иначе може и да отрови. То и с вода да се напиеш, пак можеш да умреш. Всяко нещo е полезно в определено количество. Мине ли мярката, то става отрова.

ЦВЕТАН. Но изглежда, че опиумът не е нито като водата, нито даже като спирта.

КРЪСТЮ. По-добре да не си играем с него.

БОРИС. Не се плашете! Никак не е опасно да си служиш с него. Казах ви: в малко количество не вреди. Аз съм вземал. Докарва само един приятен сън. А след събуждането като че ли нищо не е било. Сега кажете: кой се наема да действа с него?

АСЕН. Дай ми едно шишенце!

БОРИС. Добре, ще ти дам! Други?

ЦВЕТАН. Аз ще помисля.

КРЪСТЮ. Аз се страхувам.

БОРИС. Какво ще му мислите и от що има да се страхувате? Няма нищо опасно в употребата на опиума. *(Взема едно шишенце.)* Ето, за да ви докажа, че е така, ще изпия няколко капки в чаша вода и нищо не ще ми стане. *(Капва в една чаша и я изпива. Другите гледат с любопитство и страх.)* Е, какво ми е сега? Нищо. *(Става и тръгва из стаята.)* Аз мога да ходя, да гледам, да пея, да свиря, да чета, да пиша и пак съм си същият. Какво искате да направя, за да се уверите, че никаква промяна няма в мене? *(Сяда на едно канапе.)* Разбира се, нищо не ще ми стане, защото аз взех съвсем слаба доза. Ако исках да се упоя, да се хипнотизирам и вие да присъствате тука на един сеанс, трябваше да взема още 5-6 капки. Както виждате, аз точно съм измерил количеството, необходимо да се упои един човек. Но и тука се иска изобретателност. Не всякой човек се упойва от една и съща доза: едни от по-малко, други от повече. Ето значи къде трябва да покажеш умението си: да можеш да определяш кой с колко капки разтвор е в състояние да бъде хипнотизиран. Видите ли? Това е първата ни работа. А как ще

познаваме на кого колко трябва? Всякой ще мери по себе си. Аз, например, от десет капки се само зашеметявам, значи, за да се упоя, ми трябва още пет капки, т.е. всичко петнадесет. Тъй че хора на моята възраст и с моя дух могат да се овладяват с 10 до 15 капки опиум или на прах около 10 – 15 с. гр.¹¹ На по-слаби от мене са достатъчни 7 – 8 капки, а на по-силни – най-много до 50 капки или половин грам.

АСЕН. Ами ако са повече?

БОРИС. Ако са повече от 60, може да последва смърт.

АСЕН. А на мене колко ми трябва?

БОРИС. На тебе са достатъчни... осем капки.

АСЕН. Дай ми пет да опитам какво ще стане.

БОРИС. Добре, ще ти дам после. А вие, приятели, искате ли да направите опит над себе си?

ЦВЕТАН. Аз бих се съгласил, но с по-малко. Изведнаж пет капки!

БОРИС. Щом не искаш, не те принуждавам, драги Браун. А ти, Фипс?

КРЪСТЮ. Аз... не зная,... страхувам се....

АСЕН. Ех, че сте! Дай на мене да им покажа!

БОРИС. Почакайте малко! В природата на ключиста не трябва да съществува страх. Какво е това „страхувам се, сега не мога, ще помисля, ще видя“ и пр. Дирителят на истината трябва да знае само едно: „Аз винаги съм готов за подвиг! Аз всичко мога!“. Ето, такива ви искам и такива трябва да бъдете! Разбрахте ли? (*Втренчва се в лицата им.*) Вие като че не ме чувате? Защо седите така вцепенени? Зинк, какво правиш?

АСЕН. (*Скача.*) Аз... нищо, но щом е потребно, готов съм.

БОРИС. Да, Зинк, в тебе ми е надеждата! Къде са другите?

КРЪСТЮ. Тука сме.

ЦВЕТАН. Чакаме твоите заповеди.

БОРИС. (*Втренчено ги гледа.*) Аз не се съмнявам във вашата готовност. Още днес трябва да откриете по три истини и утре да ми ги докладвате. Три истини – разбирате ли? Внимавайте добре! Ще ви назнача на длъжности в дружеството. Я още сега

---

¹¹ С. гр. – стотни от грама

да ми кажете по една истина! Но чакайте! По-напред – аз! Тука ли сте?

АСЕН. Тука сме. Говори!

БОРИС. Да, вие сте тука. Виждам. Моята истина е тази: *(Втрещва се някъде напред.)* Аз съм пътник към далечни страни. Но мене не ме пушат зад граница, не ми дават паспорт. И кой, мислите? *(С усмивка.)* Нашият учител, нашият класен наставник! Ха-ха-ха! Искан да ме спре, иска да ме накаже! Гледайте, ето го там! *(Сочи с ръка.)* Държи меч в ръката си и чака само да мина. Зад него стоят моите родители и се смеят. Ха-ха-ха, смеят се, гледайте, смеят се! *(Отпуца се.)*

КРЪСТЮ. *(Става.)* Боже, какво му стана?

ЦВЕТАН. Нали ви казвам аз: отрови се!

АСЕН. *(Дърпа го.)* Ей, Винтер, какво правиш? Стани! Бъди готов!

БОРИС. *(Надига се.)* Да, аз винаги съм готов. *(Озърта се.)* Но вие къде сте?

АСЕН. Тука сме.

БОРИС. Не ви виждам. Елате тука! Искан да ви видя. Искан да ви усетя. *(Протяга ръце, които безсилно се отпускат.)*

АСЕН. *(Взема му ръцете.)* Ето нà, аз съм тука при тебе. Надигни се!

БОРИС. *(Стиска му ръцете.)* Да се надигна? Защо да се надигна? Аз съм прав, нали? Ето, аз стоя здраво на краката си. *(Изправя се.)* Но там е той с меч в ръката! Ах! *(Пада на канапето.)*

ЦВЕТАН. Отрови се! Да бягаме! *(Изтърчава до вратата.)*

КРЪСТЮ. Ако ни сварят тука, ще ни арестуват. *(Дръпва се настрана.)*

АСЕН. Стойте! Ние трябва да му помогнем. Тичайте по-скоро за лекар! *(Залавя се да го изправя.)* Едвам диша, може да умре. Ами сега? Ах, какво стана! *(Отпуца го.)*

КРЪСТЮ. Аз не зная, не съм виновен. *(Избягва.)*

ЦВЕТАН. И аз не съм го карал. *(Отива след него.)*

АСЕН. Дявол да го вземе! Лекар трябва! *(Бързо излиза.)*

(В стаята постепенно тъмнее. След малко Стоков и Стокова се завръщат от разходка в празнични дрехи.)

СТОКОВ. Тъмно е и никого няма! *(Запаля електрическите лампи.)*

СТОКОВА. *(Вижда Бориса и се спуща към него.)* Ах, Борю! Какво е станало с него? *(Хваща го за раменете.)* Детето ми!

СТОКОВ. *(Попипва му ръката.)* Хм. Тук има нещо! *(Оглежда наоколо.)* Я гледай! На масата – шишета и прах! Да не е искал да се трови?

СТОКОВА. Отрова? Ах, Боже мой! Борьо, Борьо! *(Прегръща го.)*

СТОКОВ. *(Иска да я отстрани.)* Чакай! Ще видим какво е станало!

СТОКОВА. *(Плаче.)* Станало! Отровил се е! Ах, дете мое, защо направи така?

СТОКОВ. Отровил се ами! Може ли чак до там да я докара?

СТОКОВА. *(С плач.)* Ще я докара зер, като се отнесе тъй жестоко с него! Нали знаеш, че е чувствителен и не може да понася грубости! Ах, Боже, Боже!

СТОКОВ. *(Хваща го за ръцете.)* Нищо не му е. Ръцете му са топли. Кой знае какви глупости е искал да върши? Ето го, че мърда, ще се събуди!

СТОКОВА. Борьо, Борьо, какво си правил?

БОРИС. *(Отваря очи.)* Къде съм аз? В пустинята ли?

СТОКОВА. Борьо, ти си у дома!

БОРИС. У дома? Кой е тука?

СТОКОВА. Ние сме, твоите родители.

БОРИС. Майка ми?

СТОКОВА. Да, дете, аз съм.

БОРИС. А татко?

СТОКОВА. Ето го и той е тука.

БОРИС. *(Уплашено се втренчва в него.)* Но той искаше да ме бие, да ме праща на заточение в пустинята!

СТОКОВА. Никой не е искал да те бие. За каква пустиня говориш?

БОРИС. А класният? Класният наставник и той беше тука. Държеше меч в ръка.

СТОКОВА. Няма го, няма го! От тогава не е идвал. *(На Стоков.)* Видиш ли как го изплаши?

СТОКОВ. Нищо не му е, ще мине! А сега да го сложим на леглото! *(Водят го.)*

БОРИС. Защо да лягам? Нищо не ми е. *(Сяда на канапето, подкрепен от родителите си.)*

СТОКОВ. *(Изправя се до масата.)* Какво има в тези шишета?

БОРИС. *(Гледа втренчено.)* Там ли? *(Схва се.)* Ах, да! *(Настръхнал.)* Там има опиум!

СТОКОВ. Опиум? За какво ти е бил опиум?

СТОКОВА. Ах, дете мое, защо си играеш с такива опасни работи? Ами че нали можеш да се отровиш?

БОРИС. Аз не съм искал да се троя.

СТОКОВ. Тогава, навярно, си искал да тровиш другите!

БОРИС. Не, не съм искал да троя никого.

СТОКОВ. А защо ти е този опиум?

БОРИС. *(Унесено.)* Чрез него аз исках да откривам истината. Но вие всички ме мразите, преследвате ме! И защо? – Заради „Тайният ключ“. Но той е едно добро дело. А вие искате да ме накажете, да ме изгоните! Защо? Защо? Какво ви сторих? *(Плаче.)*

СТОКОВА. Борьо, успокой се, никой не те наказва. Ние ти прощаваме.

БОРИС. *(Надига се.)* Прощавате ми? А татко?

СТОКОВ. И аз ти прощavam.

БОРИС. А класният наставник?

СТОКОВ. И той ще ти прости.

БОРИС. Ами другарите?

СТОКОВА. И те са простени.

БОРИС. *(Стиска им ръцете и плаче.)* О, вие сте добри, много сте добри!

СТОКОВ. Да, ние всякога сме били добри към тебе.

СТОКОВА. Откри ли сега истината?

БОРИС. Открих я, майко. Истината живее в сърцата на добрите хора.

СТОКОВ. От сега нататък тя ще заживее и в твоето сърце.

БОРИС. Благодаря ви, благодаря ви, мили родители! *(Стиска ръцете им. Сълзи бликат от очите му. Стоков и Стокова го прегръщат.)*

Наша библиотека

излиза периодично на отделни книги и дава оригинални литературно-художествени творби

- № 1. **Самотни силуети**, приказки и разкази – изчерпана
  - № 2. **На слънцето**, детска драма, II изд.
  - № 3. **За жива вода**, детска драма, III изд.
  - № 4. **Тайния ключ**, детска драма, II изд.
  - № 5. **Майка мащеха**, детска драма, II изд.
  - № 6. **Малките спасители**, детска драма, II изд.
  - № 7. **Живо езикознание**, ръководство за учители
  - № 8. **Китка кървави цветя**, стихове, разкази, сцени
  - № 9. **Война и любов**, повести
  - № 10. **Светли празници**, сборник детски драми
  - № 11. **Най-добрите другари**, детска драма
  - № 12. **Моите песни**, юбилейна стихосбирка
  - № 13. **Град или село**, детска драма
- Светлина от изток**, разкази от Ил. Ив. Черен

Следват нови книги

Поръчки в предплата от Н. БЕНЕВ, учител, Габрово

Ще се печатат:

ДА БЪДЕМ ДОБРИ
стихове и сценки за деца

ПЪРВАТА ЗАГАДКА
младежка драма в три действия

КАКВИ БЯХМЕ?
I сборник еднодейни драми

КАКВИ СМЕ?
II сборник еднодейни драми

СИЛИТЕ НА ЖИВОТА
драматична трилогия

МЛАДИНИ
приказки и разкази

Печатница „Р О Д И Н А“, Габрово
1936

Цена:.....

Книгата се доставя в предплата от Н. БЕНЕВ, учител, Габрово

ДЕНЧО МАРЧЕВСКИ

ЦАР АЛКОХОЛ

Въздържателна пиеса
в 3 действия

ИЗДАВА

БЪЛГАРСКИ УЧИТЕЛСКИ ВЪЗДЪРЖАТЕЛЕН СЪЮЗ
СОФИЯ – 1937 г.

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА ХУДОЖНИК
1937 г.

Л И Ц А

МАЙКАТА

БАЩАТА

РИЛКА, 14 Г.

СЛАВКО, 12 Г.

СЛАВЕНКА, 8 Г.

СЪСЕДКАТА

ЦАР АЛКОХОЛ

КОЛЕДАРИ

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

(Бедно наредена стая. Чиста и спретната. В дъното двоен прозорец. Вдясно врата. Вляво край стената дървено одъроче. В ъгъла при печката малка маса и върху нея шевна машина. Друга, по-голяма маса е сложена встрани. При вдигане на завесата Рилка пише на масата, а Славенка играе с куклата си.)

СЛАВЕНКА *(на куклата)*. Стига си плакала! Не виждаш ли, че кака си учи уроците? Ами ако ѝ пишат двойка?

РИЛКА. *(Смее се.)* Мълчи, Славенке!

СЛАВЕНКА. Ами като плаче? Сега ще ѝ изпея песента за снежинките! Како, в неделя ще дадем забавата за снежната царица! Аз ще бъда Снежанка! *(Скача.)* Ще танцувам! *(Танцува и пее. Рилка ѝ тактува и пее заедно с нея.)* Сега ти ще си снежната царица. Сложи стола тук! Това е твоят престол. Седни! Почакай сега! *(Избягва вѐн от стаята. Веднага се връща, като танцува със ситни стъпки около Рилка. След танца застава пред нея с дълбок поклон.)* Повика ни, царице, и ето, ний дойдохме! Ний, лекокрили снежинки! Готови сме за път. Ще литнем над полята, с топла пелена ще ги завием да не измръзне житото. Над села и градове ще слезем за радост на децата. Ще ни видят момчетата и ще стегнат шейните, а малките момиченца ще ни посрещнат с песен и ще танцуват, ще танцуват ей така! *(Танцува.)*

РИЛКА. *(Весело скача и танцува заедно с нея.)*

МАЙКАТА. *(Застава на вратата усмихната.)* Браво, браво!

РИЛКА *(като оставя Славенка. На майка си)*. Ще шиеш ли?

МАЙКАТА. Трябва да довърша поръчката. *(Сяда и шие.)*

РИЛКА. Аз ще ида да си допиша отгатак. *(Излиза.)*

СЛАВЕНКА *(като сяда при куклата си)*. Мамо, разкажи ми какво станало с онова момче?

МАЙКАТА. Заблудило се и загубило пътя. Вървяло, вървяло из заснеженото поле и стискало малкото кръстче, което майка му окачила на врата. Но Бог се смилил над бедното момче. Някъде напред във вечерния здрач то видяло да блести свет-

линка.

СЛАВЕНКА. Някаква къщица?

МАЙКАТА. Малък дом накрай селото. Там живеел беден селянин със своите пет деца.

СЛАВЕНКА. Дали са прибрали момчето?

МАЙКАТА. Прибрали го. Че нали то си нямало нийде никого в света? Помисли си, ти да тръгнеш из снежното поле, да вървиш и да няма къде да се подслониш. Сама... Без татко, без мама...

СЛАВЕНКА. *(Скача, припва при майка си и я презръща.)* Ами!... Аз не давам мама! Ще си седя у дома!

МАЙКАТА. *(Повдига я и слага на коленете си.)* Милото ми момиченце! Ти никъде няма да ходиш! Ще си седиш у дома, в нашата малка къщичка за радост на всички! *(Целува я.)* А сега, иди си играй, че мама си има работа. *(Славенка отново се връща при куклите. Майката се привежда над машината.)*

РИЛКА *(след малко зад сцената).* Мамо!

МАЙКАТА. *(Без да преставя да работи.)* Какво?

РИЛКА. Отивам на фурната за хляб!

МАЙКАТА. Иди! Аз ей сега ще довърша рокличката, че трябва да я отнесем.

СЛАВЕНКА. Мамо, за кого е тази рокличка?

МАЙКАТА. За едно момиченце. Голямо е колкото тебе.

СЛАВЕНКА *(тъжно).* Аз никога не съм носила такава рокличка.

МАЙКАТА. Ние не можем да купим такава рокличка. Цял месец откак татко ти е без работа. Но мама събира пари в онази синя кутия и за Коледа ще купи плат за кака и за Славенка.

СЛАВЕНКА. Ами за бати Славко?

МАЙКАТА. Мама ще прекрои за него старото татково палто и то ще стане като ново. *(Шие.)*

СЛАВЕНКА. Бати много ще се зарадва!

РИЛКА. *(Връща се. Носи хляб. Остава го на масата. Търка си ръцете.)* Какъв студ е навън! Изтичах само през улицата на фурната и ръцете ми премръзнаха. Мамо, стига си работила! Нали докторът каза, че трябва да си почиваш повече? *(Милва*

я.) Виж, пак си побледняла! (*Сяда до нея.*)

МАЙКАТА. Нищо ми няма. Ето, рокличката е готова. Щом си дойде Славко, ще го изпратим да отнесе и нея. Дано са му дали парите за другата. Ще отделим десет лева и Славенка ще ги пусне в синята кутия.

СЛАВЕНКА. Како, колко пари трябва да съберем за роклите?

РИЛКА. Не зная. Има време до Коледа. Все ще съберем, колкото са потребни. (*На майка си.*) А като свърша тази година трети клас, ще се запиша в стопанското училище, ще се науча да шия и ще помагам на мама. Тогава ще имаме повече пари и за роклички, и за всичко!

МАЙКАТА. Само здраве да има и добро сърце, другото само по себе си ще дойде.

СЛАВКО. (*Влиза запъхтян.*) Добър ден!

МАЙКАТА. Добър ден! Какво си се запъхтял?

СЛАВКО. Ех, какъв бой падна-а! Пък и сняг ли е! Срещу нас излетяха няколко момчета от горната махала. Че като ги погнахме! Всички избягаха! (*Тъжно.*) Само че да видиш, мамо, Велко как плака!

МАЙКАТА. Да не са го ударили лошо?

РИЛКА. Че какво друго могат да му направят?

СЛАВКО. Не, ами обувките му са скъсани...

СЛАВЕНКА. Баща му да му купи нови!

СЛАВКО. Той няма баща. Живее при баба си, а тя не може да му купи. Подметките на обувката му се скъсали и отпразли. Вързахме ги с тел, но снегът пак влиза. Чорапите му съвсем бяха се измокрили. Аз имам едни стари обувки. И те са скъсани, но все пак са по-добри от Велковите. Да му ги дам, а?

МАЙКАТА. Занеси му ги, дано могат да му послужат.

СЛАВКО. На Димитра баща му ще ги закърпи без пари. Ние го питахме.

МАЙКАТА. Много добре, момчето ми. Ами за училище приготви ли се?

СЛАВКО. Още снощи! Вчера реших и трите задачи на класното упражнение по аритметика.

СЛАВЕНКА. Мамо, отзарана аз писах на дъската: Мама плете!

МАЙКАТА. Ще напишеш после и в тетрадката.

СЛАВЕНКА. Написах вече цяла страница! Да ти покажа ли?

МАЙКАТА. После ще ми покажеш. Идете сега с кака в кухнята, измийте си ръцете. Баща ви скоро ще си дойде. Рилке, нарежи хляба и нареди масата за обед!

РИЛКА. Ей сега, мамо! *(Децата излизат.)*

СЛАВКО. *(Връща се от вратата.)* Мамо, днес на третия час имаме гимнастика. Ей че тичане ще има! *(Скрива се. Рилка пее весела песничка зад сцената. Смях.)*

МАЙКАТА. *(Прибира нещата около машината. Отначало не забелязва бащата, който влиза с отпусната на гърдите глава. Обръща се уплашено.)* Какво се е случило?

БАЩАТА. *(Тезко сяда на одърчето.)* По-лошо, отколкото вчера. Работата никак не върви... Не зная как ще се свърши всичко. Загубена е всяка надежда. Ех...

МАЙКАТА. *(Сяда до него.)* Не се грижи толкова. Все някак ще се нареди.

БАЩАТА. Не може!

МАЙКАТА. Опитай се пак. Помисли за децата. За тях всичко трябва да понесем.

БАЩАТА. Децата...

МАЙКАТА. Но защо се отчайваш? Нали аз работя? Слава Богу, все припечелвам по нещо. Имам, колкото за хляба.

БАЩАТА. Не ти, аз трябва да работя!

МАЙКАТА. Но това е временно! Толкова пъти сме изпадали в нужда и пак преживяхме щастливо до сега. Нали ти сам си ми казвал, че с честен труд човек не умира гладен? Помисли си, има други, много по-затруднени от нас.

БАЩАТА. Зная, но защо ти да се измъчваш? Виж, отслабнала си, може и да се разболееш!

МАЙКАТА. От работа няма да се разболея, стига иначе да сме спокойни вкъщи! *(С колебание.)* Но ти пак си ходил в Лазаровата кръчма!

БАЩАТА. Повикаха ме приятели. Почерпихме се по чашка.

МАЙКАТА. Нали знаеш, че не можеш да понасяш? Днес чашка, утре две... Казаха ми, че си зачестил там с тия твои приятели.

Губиш се по цели дни.

БАЩАТА. Но къде да се дявам? Пък и какво има? Нищо лошо не се е случило.

МАЙКАТА. Лошото идва, без да го викаш!

БАЩАТА. Аз зная какво правя.

МАЙКАТА. Страх ме е...

БАЩАТА. *(Вика.)* Стига!

(Рилка пее зад сцената. Бащата и майката слушат замислени. Славко и Славенка се смеят за нещо.)

МАЙКАТА. Чуваш ли ги? Никоой няма право да отнема тяхната радост. Нашият дом за тях трябва да бъде както хубавата слънчева градина за цветята.

БАЩАТА *(с въздишка).* Да можеше...

МАЙКАТА. Може, може!

БАЩАТА. Лесно е да се каже!

МАЙКАТА *(умолително).* Послушай ме, мисли за децата!

(Вратата се отваря. Славко свири с тръба-детска музичка. Зад него вървят Славенка и Рилка. Носят чинии с ядене.)

СЛАВКО *(тържествено).* Трапезата за царя на джуджетата скоро ще бъде сложена!

СЛАВЕНКА. *(Покланя се пред масата.)* Царю, стотвихме най-вкусни ястия! Ний... *(Забелязва баща си.)* Татко си дошъл! *(Бързо оставя чинията и припва към баща си.)*

СЛАВКО *(на Славенка).* Ей, че си, развали цялата работа!

БАЩАТА. *(Смее се.)* Мое мило момиченце! Как прекара днес в училище?

СЛАВЕНКА. Чудесно!

БАЩАТА. А какво ново научи?

СЛАВЕНКА. Едно хубаво стихотворение! *(Покланя се):*

*„Колко мило, колко сладко
е при мама и при татко!
Те за нас се много трудят,
те за нас ноция се будят!*

*Щом очи от сън отворим,
ний с кого ще зговорим?
Все със наш'та майка драга,*

що за нази в труд заляга.

*А пък татко как работи,
как се труди, как се поти,
сал да може да набави
нам храна и дрехи здрави!“*

БАЩАТА. Браво, браво! *(Всички ръкоплясват.)*

СЛАВЕНКА. А пък да видиш каква хубава приказка ни разказа учителката за дърваря, който имал дванадесет деца! Едно от друго по-малки. Най-малкото ей такова! *(Показва с ръка.)* По цял ден тичали из гората. Търсили ягоди, за да се хранят, защото баща им бил от беден по-беден!

СЛАВКО. Дванадесет деца!

СЛАВЕНКА. А пък било весело у тях! *(Брои около масата.)* Едно, две, три, четири, пет... О-хо, че те не могат се събра тук! Пък колко хляб ще изядат! Ами нали трябва да се обува!

(Всички се смеят. Навън вие буря. Ослушват се.)

СЛАВКО. *(Поглежда през прозореца.)* Каква буря се изви!

РИЛКА. В такова време най-добре е човек да си бъде вкъщи.

СЛАВЕНКА. У дома е топло.

СЛАВКО. И хубаво!

РИЛКА. При мама и при татко!

СЛАВЕНКА. *(Протяга ръце към баща си.)* Най-хубаво!

БАЩАТА. *(Повдига я високо.)* Най-хубаво!

МАЙКАТА. Деца, седайте да обядваме!

СЛАВКО и СЛАВЕНКА. *(Шумно се наместват около масата.)*
Хайде!

РИЛКА. Мамо, сипвай!

СЛАВКО. И на мене!

СЛАВЕНКА. И на мене!

*(Бащата поглежда към майката и тъжно клати глава.
Майката слага пръст на устните си и му прави знак да мълчи.)*

З а в е с а

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

(Същата стая. Вечерта срещу Коледа. Шевната машина липсва от масата в ъгъла. Майката и Рилка нареждат масата за вечеря.)

СЛАВЕНКА. *(Гледа навън през прозореца.)* Мамо, виж как снегът сипе, сипе...

МАЙКАТА. Нека си сипе, сега му е времето.

СЛАВЕНКА. Комините насреща са наложили високи, бели калпаци. Старата круша пред Милкини съвсем се е прегърбила под снега.

РИЛКА. *(Поглежда през прозореца.)* Мръква се вече. Никого няма из улицата.

МАЙКАТА. Сега всеки гледа да си бъде у дома, при своите.

СЛАВЕНКА. Ами татко защо не си дойде?

МАЙКАТА. Ще си дойде ей сега. И бати Славко ще си дойде. На Бъдни вечер никой не бива да замръква вън от своя дом.

РИЛКА *(като спуща завесата).* Защо, мамо?

МАЙКАТА. Тъй е от Бога наредено: всеки да си има свой дом. В дома е огнището с благословения огън, който топли и милва самотните души. От незапомнени времена пънът пламти в огнището. Край него се греят и млади, и стари. Усещат се като свои, близки, запазени от бури и нещастия. Където на Бъдни вечер загасне огнището, там няма да има радост през цялата година. Който на път замръкне и не свари да сгрее ръце на бъдника на някой дом, няма да има в нищо сполука. Бързайте да наредим трапезата, че баща ви скоро ще дойде. *(Пръска слама под масата.)*

СЛАВЕНКА. Мамо, защо пръскаш тази слама?

МАЙКАТА. За спомен от великата Рождествена нощ.

СЛАВЕНКА. А каква била тази нощ?

МАЙКАТА. Тогава се родил Исус Христос във Витлеемската пещера и го положили в яслата със слама. През онази нощ сърцата на всички люде по земята туптели леко и спокойно. Болни оздравели, грешни се разкаяли за своите грехове, глад-

ни се нахранили и всички се почувствали като братя помежду си. Затова през тази вечер хората се прощават и си дават дума да се обичат и си помагат един другиму.

РИЛКО. Мамо, къде да оставя кадилницата?

МАЙКАТА. Остави я на масата. После ще сложа въгленчета, а татко ще прикади.

СЛАВЕНКА. Аз ще прочета молитвата! (*Посяга към баницата.*)

МАЙКАТА. Не пипай! Татко ще разчупи и ще даде всекому по парче. (*Неспокойна вдига завесата на прозореца.*) Още го няма. (*Обръща се.*) И Славко закъсня.

РИЛКА. Далечно е. Само дано са му дали парите за роклята.

МАЙКАТА. Дано...

СЛАВЕНКА (*към вратата, която се отваря*). Батко си иде!

СЛАВКО. (*Влиза разплакан.*) Ма-мо!

МАЙКАТА (*уплашено*). Какво се е случило?

СЛАВКО (*хълца*). Той...

МАЙКАТА. Кой?

СЛАВКО. Татко! Срещна ме при Лазаровата кръчма. Попита ме къде съм ходил и докато му отговоря, бръкна в джеба ми и взе парите!

МАЙКАТА (*с усилие да не заплаче*). Нищо, взел ги, ще купи нещо за ядене.

СЛАВКО (*с плач*). Не! Повикаха го в кръчмата и той остана там! А момчетата ми се смееха!

РИЛКА. Няма нищо, Славко. Повикали го приятели, той ще поприказва с тях и ще си дойде. Нали сега е Бъдни вечер?

МАЙКАТА. Славенке, идете с бати си оттатък да изберете орехи от кошницата!

СЛАВЕНКА (*весело*). Ей сега! (*Децата излизат.*)

МАЙКАТА. (*Отпуска се на стола и захлупва очи.*) О, Боже, докога!

РИЛКА (*през сълзи*). Мамо!

МАЙКАТА. Осемдесет лева! Три дни щяхме да преживеем с тях. Да не помисли за децата си! Толкова труд напразно! Очите ме заболяха да шия по цяла нощ, здравето си разсипах, а той... (*Славенка се смее вън. Славко вика: „Чакай, ще кажеш на мама!“*)

СЛАВЕНКА. *(Втурва се със смях.)* Не можеш ме стигна! *(Крие се зад Рилка.)*

РИЛКА. Славенке, стой мирна!

СЛАВЕНКА. *(Вижда как майка ѝ си бърше сълзите.)* Мама плаче! *(Повдига се на пръсти и я прегръща. Майката я милва мълчалива и излиза.)*

РИЛКА *(през сълзи).* Мамо! *(Излиза.)*

СЛАВЕНКА. Бате, защо плаче мама?

СЛАВКО. Защото татко остана в кръчмата.

СЛАВЕНКА. Ти влизал ли си там? Трябва да е много страшно, щом мама се страхува да не се случи нещо лошо на татка.

СЛАВКО. Гледал съм през прозореца. На стената е нарисован цар Алкохол.

СЛАВЕНКА. Кой?

СЛАВКО. Цар Алкохол.

СЛАВЕНКА. Какъв е този цар? Има ли корона като царя на джуджетата?

СЛАВКО. Има. Възседнал е една голяма бъчва като нашата в избата. Дебел един такъв, засмян, а в ръката си държи чаша, пълна с червено вино.

СЛАВЕНКА. Е, че то е хубаво, като е засмян!

СЛАВКО. Той събира някои бащи около бъчвата и им дава чаши, пълни с вино.

СЛАВЕНКА. И бащите ли се смеят като него?

СЛАВКО. Смят се, но майките плачат!

СЛАВЕНКА. У, какъв лош цар! Затуй ли плаче мама? *(Втурва се навън.)*

СЛАВКО. *(Изтичва след нея.)* Чакай, тя ей сега ще дойде!

РИЛКА. *(Влиза, като носи нарязан хляб върху една тавичка. Нарежда го по масата. Забелязва, че шевната машина не е на мястото си.)* Къде е шевната машина? *(Търси я навсякъде.)* Чудно, наистина! Дали мама не я е пренесла оттатък? *(Вика.)* Мамо, мамо!

МАЙКАТА. *(Застава на вратата.)* Какво има? Защо си тъй изплашена?

РИЛКА. Няма шевната машина. Да не си я пренесла?

МАЙКАТА. Машината? Нито съм помисляла. (*Отпуща се на стола.*) Ах, той... Господи, и това ли дочаках! (*С мъка, загледана напред.*) Отнесе синята кутия с парите, децата си остави без дрешки, сега и шевната машина отвякъл, за да ни умори от глад! Няма ли да имат край тези мъки! (*Плаче.*)

РИЛКА. (*Милва я.*) Милата мамичка... Не тъжи. Ние със Славенка ще посрещнем Коледа и с вехтите рокли. Те са чисти и закърпени. А машината утре ще намерим.

МАЙКАТА. Ох, свърши се всичко. Няма вече кой да ни помогне!

РИЛКА. Дядо Господ ще ни помогне! Баба казваше, че той не забравя сиромасите срещу празник, а нали утре е Коледа!

МАЙКАТА. О, Боже, каква мъка! (*Някой чука на вратата.*)

РИЛКА. Някой чука!

МАЙКАТА. Кой ли се е сетил за нас срещу Бъдни вечер? Иди виж! (*Рилка излиза. Чува се гласът зад сцената: „Добре дошла, стрино Иванице! Влез, мама е вътре!“.*)

СЪСЕДКАТА. Добър вечер! Дойдох да ти обадя за машината.

МАЙКАТА. Машината!

СЪСЕДКАТА. Твоят Димо минал надвечер край дома. Мъжът ми го видял, че мъкне нещо вързано. Погледнал, шевна машина! Сетил се каква е работата: Димо е тръгнал да заложил или да продаде машината. Видял го, че влиза у Тодорови. А Тодор, знаеш го, каквото вземе, не връща. Тичай, казвам на мъжа си, машината отърви!

МАЙКАТА. О, Боже! (*На Рилка.*) Иди виж какво правят децата!

(*Рилка излиза.*)

СЪСЕДКАТА (*сърдито*). Тръгнал да залага машината! Гледам го след малко Димо право към задните врата на Лазаровата кръчма залетя. Размислих каква тревога е сега у вас, та рекох да ти обадя, че мъж ми отиде у Тодорови. Дано може да отърве машината! Донесох ти и малко блажинка от прасето. (*Подава ѝ.*)

МАЙКАТА. За добрината с добро ще ти се отплати, Иванице. Спасявате ни от глад. Че аз без машината съм като без ръце!

СЪСЕДКАТА. Ами!

МАЙКАТА (*с въздишка*). Голяма е мъката ми. Ден след ден става по-лошо. Какво ли има още да се случи?

СЪСЕДКАТА. Лошото ще мине, Димовице, не се грижи. Димо е способен на работата си, но се е събрал с едни другари... Боже опази!

МАЙКАТА. Какъв добър беше преди три месеца! Как обичаше децата, а сега и не ги поглежда!

СЪСЕДКАТА. Той ще се сепне сам. Ще разбере, че тъй не може, не бива! Иван ще се залови с него, ти бъди спокойна. Нали са другари от детинство! Сега ще го изведе из кръчмата.

МАЙКАТА. Ах, тази кръчма!

СЪСЕДКАТА. Огън да я изгори! На колко дечица е измъкнат залька из устата в кръчмата! Колко домове се разсипват! Нали лани Георгиевият син там намушка с нож Трифона Великин! Почерни се къщата и толкова. Сега ревял по цял ден в затвора, само че много късно се сетил за разкаяние. Ами Михаловата овощна градина нали пак в Лазаровата кръчма потъна? Сега децата му обикалят наесен край оградата и протягат ръка за една ябълка!

МАЙКАТА. Господи, и ние нататък отиваме!

СЪСЕДКАТА. Мене ако питат, да затворят тези кръчми! Колко майки ще си отдъхнат, на колко дечица лицата ще светнат от радост!

МАЙКАТА. Да можеше...

СЪСЕДКАТА. А за Дима, мисля, още не е късно да се върне в своя дом. Ние ще направим, каквото можем. Пък и ти поговори с него. Виж там, с добро. Ами че като си помисля как хубаво живеехте по-рано! За пример бяхте на другите. (*Като става.*) Забавих се. Трябва да приглася туй-онуй за Бъдни вечер.

МАЙКАТА. Ох, и у нас ще бъде една Бъдни вечер...

СЪСЕДКАТА. Никога човек не бива да губи надежда. Наминете утре у дома с Дима и децата.

МАЙКАТА. Благодаря ти много. Дано мога да го придумам. Сбогом.

СЪСЕДКАТА. Остани си със здраве. Че виж там, с добром! (*Из-*

лиза.)

МАЙКАТА. *(Затваря вратата.)* Дано... *(Вика.)* Рилке, повикай децата!

РИЛКА. *(Влиза със Славка и Славенка.)* Мамо, отдавна се е мръкнало.

СЛАВКО. Гладен съм!

МАЙКАТА. Ще чакаме да си дойде баща ви.

СЛАВЕНКА. Той няма да си дойде.

МАЙКАТА. Какво приказваш ти?

СЛАВКО. Славенке!

СЛАВЕНКА. Ами че нали няма да го пусне онзи цар, който е седнал на голямата бъчва с вино?

РИЛКА. Стига си бърбрала, Славенке!

МАЙКАТА. О, Боже!

(Навън вратата се блъсва със силен шум. Всички трепват уплашени.)

МАЙКАТА *(на Рилка).* Идете отгатък! Бърже! *(Деца да бързо излизат.)*

БАЩАТА. *(След малко силно блъсва вратата.)* Ти... защо не излезеш да ме посрещнеш?

МАЙКАТА *(уплашено).* Не викай!

БАЩАТА. Ще викам! Да не се месиш в моите работи, чуваш ли?

МАЙКАТА. Моля ти се, Димо, по-тихо, ще изплашиш децата!

БАЩАТА. Деца да спят! *(Пристъпва, като се олюлява.)* Пък машината... Като искам, ще я продам!

МАЙКАТА. Не мога да те позная, Димо.

БАЩАТА. *(Залита и пада върху одърчето.)* Скоро... ще ме познаеш! Всичко ще продам! И... ще се махна!

МАЙКАТА *(изплашена).* Що думаш, Димо, помисли и за нас!

БАЩАТА. За мене мисли ли някой? Изпъдиха ме, работа никъде не мога да намеря!

МАЙКАТА. В Лазаровата кръчма няма да ти дадат работа.

БАЩАТА. Мълчи! Аз сам съм си господар и правя, каквото ми е угодно!

МАЙКАТА. А децата ти скоро ще тръгнат да просят из улиците!

БАЩАТА. Вън! *(Замахва с ръка, мъчи се да се изправи, но не може. Пада на одърчето и захърква.)*

МАЙКАТА. О, Боже! *(Излиза разплакана, като угася лампата.)*

БАЩАТА. *(За минута затихва в тъмнината, после се раздвижва и говори несвързано.)* Аз... съм господар в моята къща! Кой смее да ми заповядва? Лазаре, налеј! *(Изважда из джеба си бутилка.)* Ще се чукнем с цар Алкохол! Хей, наздраве!

(Прозорецът в дъното на стаята се отваря и осветлява в червена светлина. Вижда се цар Алкохол, възседнал на бъчва. В ръка държи чаша. Цялата стая е осветена в червена светлина.)

ЦАР АЛКОХОЛ. *(Говори бавно.)* Наздраве!

БАЩАТА. *(Скача.)* Ха, ти тук ли си?

ЦАР АЛКОХОЛ. Повика ме и ето, аз дойдох! Радвам се, че те виждам отново в моето царство! Хе-хе-е! Аз знаех, че ще дойдеш; Пък и защо да не дойдеш? При мене е тъй шумно и весело!

БАЩАТА. Весело! Е-хей!

ЦАР АЛКОХОЛ. Към моята вълшебна бъчва се протягат хиляди, милиони ръце! Че нали моето царство се простира по цялата земя! Има ли на света цар, по-силен от мене?

БАЩАТА. Ня-мма!

ЦАР АЛКОХОЛ. Аз прибирам в царството си всички, които искат да забравят тревогите на своя жалък живот! Те идват и аз се радвам, като ги виждам опиянени от моя зов: Пий и се весели! Весели се и забрави, за-бра-ви-и! Ха-ха-ха-ха! Наздраве!

БАЩАТА. Наздраве! Ще прием до забрава!

ЦАР АЛКОХОЛ. Тъй... до забрава! Ето най-хубавата дума! Забрави! Но ти все още обичаш да се обръщаш назад и да си спомняш за онова, което е вън от моето царство. Досадно ми е да те слушам как бълнуваш понякога за своя дом.

БАЩАТА *(сепнат).* Моят дом?

ЦАР АЛКОХОЛ. Чуй ме, напразно тровиш радостта си. Не е ли твоят дом затворническа килия, където ти се превиваш под бремето на толкова много грижи? Виж, сега аз ще ти покажа картината на твоя дом, за да се отвориш!

БАЩАТА. Да се отвратя?

ЦАР АЛКОХОЛ. Веднаж завинаги да махнеш с ръка, да забравиш и да заживееш щастливо в моето царство! Обърни се! Послушай сега! Какво друго можеш да чуеш в твоя дом освен плачове и въздишки? *(Чува се как майката плаче. Бащата потреперва, заслушан за минута, после бързо вдига бутилката.)*

БАЩАТА. Наздраве!

ЦАР АЛКОХОЛ. Ха-ха-ха! Чуваш ли ги, децата плачат! Тази отвратителна музика се носи по цялата земя. Досадно, наистина! Човек може да полудее от скука! Запуши си ушите и бягай! Дойди при мене за песни и за смях! Бягай от този мрачен дом на въздишките и сълзите! Какво ще търсиш повече тук? Нали взе парите от синята кутия? Нали продаде зимното си палто? Нали заложи шевната машина? Какво друго ти остава? Бягай и забрави! Жена ти е продала и последния парцал вкъщи, за да нахрани кресливите деца. Ти какво друго би могъл да изнесеш?

БАЩАТА. О-о-о! *(Разтреперан се отпуща на одърчето, вдига бутилката и дълго пие.)*

ЦАР АЛКОХОЛ. Ха така! Пий! Угаси последната искрица от тази глупава човешка съвест и забрави! А сега, за да не помислиш никога вече за този мрачен дом, аз ще ти покажа тия, за които сегиз-тогиз все още копнееш. Гледай! *(През сцената бавно минава майката, последвана от трите си деца. Всички са облечени в дрипи. Свити, прегърбени, едва влачат крака, протягат ръце за милостиня.)*

БАЩАТА. *(Закрива ужасен очи.)* О-о!

ЦАР АЛКОХОЛ. *(Докато говори, майката и децата бавно обикалят около масата, после излизат.)* Виж ги на какво приличат! Струва ли си да се тревожи човек за такива жалки същества? Днес новият господар на къщата, която той взе от тебе за дългове, ги изпъжда! Сега те тръгват да просят по света и ти, щастливецо, си свободен! Виж ги, виж! Ха-ха-ха! Наздраве!

БАЩАТА. *(Отстъпва ужасен и хвърля бутилката.)* Стига! Млъкни!

З а в е с а т а б ъ р з о п а д а

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

(Същата стая. Прозорецът в дъното е затворен. Утро.)

БАЩАТА. *(Лежи на одърчето. Мята се в съня си.)* А-ах! *(Скача. Вика.)* Стига! Чакайте! Върнете се! О, Господи, децата ми!

МАЙКАТА. *(Втурва се изплашена.)* Какво има? Защо викаш?

БАЩАТА. *(Хваща я разтреперан за раменете.)* Къде са децата?

МАЙКАТА. Тука са. Спят още. Защо си тъй изплашен?

БАЩАТА. *(Оглежда стаята. Въздъхва с облекчение.)* Слава Богу! *(Търка чело и тежко се отпуща на одърчето.)* Ах, какво направих аз! Какъв срам! *(Издига глава и втренчено се вглежда към прозореца.)* Какъв ужас!

МАЙКАТА. *(Сяда до него.)* Но кажи какво се е случило?

БАЩАТА. Той беше там!

МАЙКАТА. Кой?

БАЩАТА. Оня, който замъглява разума и убива човешката съвест. *(На себе си.)* Как можах да падна толкова ниско! Ти никога няма да ми простиш!

МАЙКАТА *(радостно).* Не мога да повярвам! Да ти простя? Бог прощава на всички, които се разкайват!

БАЩАТА *(с усилие).* Аз откраднах парите на децата!

МАЙКАТА. Като сме здрави, други ще спечелим.

БАЩАТА. Но аз, окаяник, заложих шевната машина!

МАЙКАТА. Ще се заловим за работа и ще я откупим. Тогава всичко ще тръгне в ред. И пак ще бъдем щастливи както преди.

БАЩАТА. Измъчих те аз тебе...

МАЙКАТА. За себе си не мисля, Димо, а за децата. На тях да е добре. Че нали те са нашата радост и нашата надежда!

БАЩАТА. Децата... *(Поглежда към вратата. Замислено.)* Те са вътре. Спокойно спят под покрива на бащиния дом. Под този покрив премина и моето щастливо детство. *(С въздишка.)* Баща ми винаги знаеше да подхранва радостта на своите седем деца, а аз...

МАЙКАТА. Но какво ти е?

БАЩАТА. Не питай! Бих полудял, ако наистина видя това, което видях нощес. Как лесно се подхлъзна кракът ми към Лазаровата кръчма! И само аз ли? Колко много бащи...

МАЙКАТА. *(Подема мисълта му.)*... губят дните и нощите си там! И колко деца заспиват гладни и изтерзани с подпухнали от плач очи!

БАЩАТА. Ех! Аз помрачих радостта им на Бъдни вечер! Помисли с какви радостни надежди са заспали снощи толкова деца и какви златни сънища са сънували, а нашите...

МАЙКАТА *(с въздишка).* Заспаха снощи със сълзи на очи, но утрото на Рождество Христово ще ги завари щастливи.

БАЩАТА. Не мога с нищо да ги зарадвам за празника.

МАЙКАТА. Стига им това, че техният мил и добър татко се завърна у дома. *(Бодро.)* Днес е Коледа. Празник на всеопрощението и светлата надежда! Нека вярваме, нека се надяваме. Толкова малко е потребно за децата да се чувстват щастливи в бащиния дом! Една топла дума, една усмивка само! О, аз зная, че в нашия малък дом отново ще изгрее слънцето на радостта!

БАЩАТА. *(Радостно ѝ подава ръце.)* Ще изгрее, майко! Аз ще заловя каквато и да е работа. Ние ще се трудим, много ще се трудим за нашите деца!

МАЙКАТА. И никога вече коравият им залък не ще бъде напоен със сълзи!

БАЩАТА. Никога! *(Чува се далечен камбанен звън.)*

МАЙКАТА. Камбаните на Рождество! *(Някой чука вън.)*

БАЩАТА. Иди виж кой е. *(Майката излиза.)*

МАЙКАТА *(зад сцената).* Добре дошла. Влез, влез! *(Влиза съседката. Носи завита шевната машина. Влиза и майката.)*

СЪСЕДКАТА. Честито Рождество! *(Поставя машината на масата.)*

БАЩАТА. *(Посреща я усмихнат.)* Честито и на вас с Ивана! Какво носиш?

СЪСЕДКАТА. Забравил си, Димо, снощи шевната машина на жена си у Тодорови. *(Бащата сепнато отстъпва назад.)* Помислих си, Димовица не може нито ден без машината. Не

ще ѝ бъде леко на жената, може и да си поплаче. А днес е Рождество и в никоя къща не бива да се проливат горчиви сълзи.

БАЩАТА (*с усилие*). Аз...

СЪСЕДКАТА. (*Засмяна го пресича.*) Иван заръча да идеш в понеделник на работа у Димитрови. Познават те добре. Мъж ми казва, че те желаели отново да видят в работилницата си прилежаия и трудолюбив майстор.

БАЩАТА (*трогнат*). Аз никога...

СЪСЕДКАТА. (*Бързо го пресича.*) Зная, ти ще сториш всичко, за да осигуриш хляба на своите деца!

МАЙКАТА (*радостно*). Ще го стори!

БАЩАТА (*към съседката*). Но чуй ме!

СЪСЕДКАТА. (*Пресича го.*) И не само за хляба им ще се погрижи той, но и за радостта на техните сърца! Ами че да зарадваш едно дете, то е все едно да сториш добрина на хиляда възрастни! (*Като си тръгва.*) Не забравяйте днес да наминете към дома! Иван заръча. Ще ви чакаме! И децата доведете. Ще си поиграят с нашите.

БАЩАТА. Благодаря. Ще дойдем!

СЪСЕДКАТА. Останете си със здраве!

МАЙКАТА. Бог да дава доброто!

(*Съседката излиза. Майката я изпраща, после се връща засмяна.*)

МАЙКАТА. Аз нали ти казах! Човек винаги трябва да живее с надежда за по-добро!

БАЩАТА. Където си ти, там е и доброто, майко! (*Потрива радостно ръце.*) Сега те ще видят как мога да работя!

(*Навън се понася коледарска песен: „Бог се роди, Коледо, тази вечер, Коледо!“... Бащата и майката слушат усмихнати. Песента все повече се усилва. Вратата се отваря и на прага застава Славенка.*)

СЛАВЕНКА. (*Търка си сънливо очите.*) Мамо, мамо, коледарите идат! (*Забелязва баща си. Замлъква и страхливо се дръпва назад.*)

БАЩАТА (*весело*). Ей сега ще им отворим! Дойди при татко, мое мило момиченце! (*Протяга ръце.*)

СЛАВЕНКА. *(Хвърля се към него.)* Татко! *(Майката бърше радостни сълзи.)*

СЛАВКО *(от вратата, като затяга ремичката на панталоните си).* Коледари, коледари!

БАЩАТА. Тичай им отвори! Доведи ги тука!

СЛАВКО. Е-хей! *(Изтичва навън).*

РИЛКА. *(Сблъсква се със Славка на вратата.)* Чакай, къде си се втурнал такъв? *(Смутена.)* Добро утро!

БАЩАТА. Добро утро!

СЛАВЕНКА *(радостно подскача).* Како, коледари идат!

СЛАВКО. *(Връща се.)* Влизайте! *(Влизат коледари и пеят):*

„Станенине, господине,
дошли сме ти добри гости,
добри гости, коледари
и ти носим добри вести
добри вести, добри дари:
колко звезди на небето,
толкоз здраве в тази къща
на стопанин, на стопанка,
на дечица, на пиленца!“

НЕКОЛЦИНА КОЛЕДАРИ. Да бъде мир и радост за всички в тоя дом! *(Далеко някъде бият камбани.)*

БАЩАТА. Амин, дай Боже!

(Майката раздава на коледарите сушени плодове.)

СЛАВЕНКА. Догодина пак ще дойдете!

ЕДИН КОЛЕДАР. Ще дойдем! А ти дотогава да пораснеш ей толкова! *(Показва над главата на Славенка.)*

БАЩАТА. За радост на майка!

МАЙКАТА. И на татка!

СЛАВЕНКА. На двамата!

(Коледарите отново запяват и тръгват да си отиват. Славко и Славенка радостно подскачат, хванали баща си за ръце. Всички се отправят към вратата да изпратят коледарите.)

З а в е с а

Съюзни издания

1. **„ТРЕЗВА ПЕСЕН“** – музикален сборник от Александър Земенни
2. **УЧЕНИЧЕСКИ ВЪЗДЪРЖАТЕЛЕН СЪЮЗ** (Вчера, днес и утре) от Б. Илиев
3. **ВЪЗДЪРЖАТЕЛНА ЧИТАНКА „КЪМ СВЕТЛИНА“** от Мих. Фридманов и В. Вълканов
4. **„БИСТРА ВОДИЦА – МИРНА ГЛАВИЦА“** – сборник въздържателни стихотворения, разкази, сцени

Настоятелите на вестничето могат да си доставят горните книги с 50% отстъп.

Адресът на Българския учителски въздържателен съюз е:
ул. КЛЕМЕНТИНА 15 – СОФИЯ

Чековата сметка на Съюза е .....

Библиотека „**ВЪЗДЪРЖАТЕЛЧЕ**“ № 2

ЗА ДЕЦА И ЮНОШИ

Редактира комитет

Безплатна премия на в. „ВЪЗДЪРЖАТЕЛЧЕ“ за г. X – 1935 – 1937

НИКОЛА МОНЕВ

ДЕТСКИ ПЕСНИ

ИЗДАВА

Д-ВО „БЪЛГАРСКА КООПЕРАТИВНА КНИЖНИНА“
СОФИЯ

Ниви златогриви

Ниви, ниви, ниви,
ниви златогриви,
проснати в безкрая
в слънце и в омая.

Ниви, ниви, ниви,
кат море игриви,
надалеко плуват,
борят се, лудуват.

Ниви, ниви, ниви,
сред цветята диви
мак се алее,
тихо се люлее.

Ниви, ниви, ниви,
чучулиги сиви,
литнали до Бога,
сеят радост, слога.

Ниви, ниви, ниви,
със класове живи,
тихо се клатете,
зрънце не ронете!

Ниви, ниви, ниви,
мили и красиви,
сърп извит ви чака
и десница яка.

Лято

Лято, лято, златно лято,
златно позлатено,
колко много си богато,
весело, засмено!

Тучни ниви се люлеят,
клас навеждат до земята,
а жътварки песни пеят,
сладко пеят низ полята.

Стелят откоси косачи
под лъчите светли, жежки¹,
копат кукуруз копачи
със мотиките си тежки.

Къси ноци, дни безкрайни,
всеки тича и се труди,
о, дни летни и омайни,
дни за радост и почуди!

Във труд тежък непосилен,
в пот и труд до изнемога,
жънем ваший плод обилен,
жънем радост, смях и слога.

---

¹ Жежки – остар. Горещи

Златно лято

Лято мое, топло лято,
где намери толкоз злато,
та позлати вред земята,
да позлати вред полята?

Златни ниви се люлеят,
жнат¹ жътварките и пеят,
жънат злато и елмази,
що се раждат вред у нази.

Средѝ нива китна круша,
спряла листи кротко слуша
как припява млада булка
и поглежда златна люлка.

Лято, лято, родно лято,
лято, лято, наше лято,
с труд посято малко зърно,
ти във злато го обърна.

Радост носиш във сърцата
на бащите и децата:
теб ще пеем сладка песен,
чак до късна, тъжна есен.

---

¹ Жънт – остар. Жънат

РУМАНЕ

Калино, моме, Калино,
зарана рано ще мина,
отивам, Кальо, в Загоре,
в Загоре, в ширно раздоле.

След мен ще вода дружина,
т'й както друга година,
дружина млади жътварки,
все отбор верни другарки.

Узряха вече ечмици,
ечмици, жълти пшеници –
те чакат жътва и песни
и смях, и глуми¹ чудесни.

По равни татък поляни,
със злато сякаш заляни,
забрадка бяла ще вееш,
начело, Кальо, ще пееш.

Иди попитай у вази
ще ли те пуснат със нази –
зарана рано ще мина
с жътварки млади дружина.

---

¹ Глуми – остар. Закачки

Сирашка песен

Лятото ще бяга
през гори балкани
врана коня стяга,
дрехи златоткани.

Злат перчем си вее,
вихри горе гони,
тъжна песен пее,
дробни сълзи рони.

Нази то милее,
нас сираци клети,
слънцето му грее
и за нази свети.

То ни е бащица,
майка топлоръка,
братче и сестрица
в радост и във мъка.

Със златна колесница

Със златна колесница
лятото замина,
хвъркна като птица,
времето изстина.

Есен всъде ходи
по гори, поляни,
есен всъде¹ броди
в нашите балкани.

Горе вятър гони
облаци дъждовни,
тъжни песни рони,
тъжни и грижовни.

---

¹ Всъде – остар. Навсякъде

Сбогом веч, поле зелено!

Тъжно, кално и мъгляво,
птича песен се не чуе,
от небето пепеляво
дъжд ромони, вятър хлуе.

Жълти листи, жълти болни,
на земята вкупом слитат,
дни си спомнят, дните волни,
и за слънце топло питат.

Тъжно, кално и студено,
няма радост за сърцата,
сбогом веч, поле зелено,
тъжни сме и ний децата.

Тежко зърно вече прибрахме

Тежко зърно вече сбрахме,
пукат пълните хамбари,
и овошките прибрахме,
да ги зима не завари.

Пълна къща със имане,
слънце грее от лицата,
пълна, както бе по-лани¹,
пълни с радост са сърцата.

С труд упорен², с труд безспирен,
с пот обилен на челата,
злато бра народът мирен
по полята, по нивята.

---

¹ Лани – остар. Преди

² Упорен – остар. Упорит

Сбогом, птички

Горе хвъркат плахи птички,
есен жълта ги подгони,
в дълги, хубави редици
чезнат в тъмни небосклони.

Нощ ще черна да настане,
нощ без месец и звездици,
спрете в нашите балкани,
мои сладки, мили птици.

Слънце рано щом изгрее,
в път далечен вий тръгнете,
нек дружината запее,
тук за нази не скърбете!

Дò ще пролет свилокоса,
лято топло, златогриво,
ех, да знаете какво са
нашите узрели ниви!

Всред цветята ще запейте,
в гъсти хубави дъбрави¹,
сбогом, птиченца, здравейте,
нека Бог ви не забрави!

---

¹Дъбрави – остар. Гори

Чувам тъжна песен

Чувам тъжна песен
в гъстата дъбрава,
пее жълта есен,
с лято се прощава.

Ниви плодовити,
черни почернели,
губят се в мъглите,
път над тях поели.

Цвете зъзне, чака
слънчеви зарици¹,
яхнал кон Долняка²
гони плахи птици.

Чувам тъжна песен
вредом над полята,
пее жълта есен,
слушат я селата.

Черни грижи носи,
сълзи, глад и болест,
чувам божек³ проси,
чувам плач и горест.

---

¹ Зарици – остар. Лъчи

² Долняк – име на вятър

³ Божек – остар. Божи човек

Неволя

Съблече есен Балкана,
съдра му рухо зелено,
гол голеничък остана,
дъхът му лъха студено.

Треперят долу селата,
долчинки, чуки, баири,
където свърне чардата¹,
натам я чардар натири.

Лудее вятър на воля,
насмита тръне в полята,
че не е плашил отколе
той гурбетчий² в колята.

Във двора кръшни тополи
снаги си тънки превиват,
за слънце всякой се моли,
без радост птички заспиват.

---

¹Чарда – остар. Стадо

²Гурбетчия – който работи надалеч, в чужбина

Зимни жалби

Полето горко заплака
за ланска¹ пролет, за лято,
тъгува горе букакът
да види ниви от злато.

Далече птичка отлитна,
далеч от родно усое²,
гората гола откликна,
от Бога рухо замоли.

Сърце ми иска, жадува
пак слънце, радост и песен;
сърце ми бие, лудува
за пролет в края чудесен.

---

¹ Ланска – остар. Миналогодишна

² Усое – остар. Тъмно, закътано горско място

Пред зима

Зима, вятър вее леден,
веч скована е земята,
зима, зима – ден последен
на горите и полята.

Ден последен стан извива
тучна есен, златопола,
вятър клоните превива
на овошките във двора.

Млъква хорската гълчава,
гаржи грак се само чува,
есен с нази се прощава,
надалеко ще пътува.

Разговор

– Драга птичко
лекокрила,
тъй защо си
ти се свила?

– Иде есен
ветровита,
иде зима
мразовита.

Ти ще бъдеш
в топла стая,
аз пък клета,
где да зная?

Ще ми гудят¹
мен капани,
я пък Маца
ще ме хване.

Не тъжи ми,
бедна птичко,
ще ти давам
аз от всичко.

И трошици
от софрата,
що ги смятат
зад вратата.

Па и нещо
от хамбаря,
житни трички
и попара.

---

¹ Гуждам – остар. Слагам, поставям

Мецана

Простете, мили другари,
слана есенна удари,
мецана с руно непрано
дома се връща отрано.

На добър час ти, мецано,
но туй какво е в буркана?
Ще кажеш – нищо т'й наглед –
близнете, братя, – мед, мед, мед.

Буен вятър вее

Буен вятър вее,
тъжна песен пее,
на шир из полята,
на дълж по селата.

Буен вятър вее,
плаче и лудее,
спуца се в морето,
вдига се в небето.

Буен вятър вее,
гдето мине, сее
и сълзи сирашки,
и тегла бедняшки.

Буен вятър вее,
плаче и се смее,
лудо се премята
татък¹ из полята...

---

¹Татък – остар. Нататък

Петрана

Петрано, моме, Петрано,
червена ружа кръвена,
от всички моми най-рано
вода наливаш студена.

Петрано, моме, Петрано,
из друми бягаш кат хала,
по ред ви лозе копано,
градинка равна и мала.

Че кой те учи, Петрано,
кат огън да си ти същи,
чевръста да си, Петрано,
на лозе, нива и вкъщи?

– Радое, младо аргатче¹,
сама, Радое, самица;
баща аз нямам, ни братче,
ни майка, нито сестрица.

---

¹Аргатин – остар. Ратай, слуга, наемник, работник

Птичка гургуличка

Пее птичка гургуличка,
пее песен в тъжна есен:

– Мина, мина и замина,
веч отиде не се види
топло лято все от злато.
Цвете няма, скръб голяма
ще покрие и обвие
вред полето и небето –

Пее песен в тъжна есен,
пее птичка гургуличка,
а горняка¹ от букака²
я отвява и развява
по поляни, по балкани.

---

¹ Горняк – остар. Име на вятър

² Букак – остар. Букова гора

Герги

Ходил Герги цяло лято,
цяло лято по полето,
та изпасъл три овчици,
три овчици, две козици.

Станали са гойни¹, тлъсти,
той висок пък до три пръсти –
чак на татка до ремика²,
до черпака³ на водника⁴.

Пуси Гери, веч ерген е,
като дяда все засмен е!
– Мъж си, Герге, – той му дума,
не за присмех, не за глума.

---

¹ Гойни – остар. Угоени

² Ремик – остар. Ремък, колан

³ Черпак – остар. Съд за гребане на вода

⁴ Водника – остар. Място с вода

Агне сугарче

Пустеят вити кошари
на долни друми широки,
едничко агне сугарче¹
из тях си тъжно поблейва:

– Бре байно, бате Петкане,
къде си, байно да дойдеш,
та стадо да си подкараш
на връх на „Мала могила“?
Там има крехка тревица,
тревица, ален звезделец²
и ситна горска чубрика.
Да хапне стадо, похапне,
ведрици да си напълниш
със бяло мляко балканско,
да сириш тлъсто сирене,
на Одрин да го продаваш,
жълтици много да вземеш,
жълтици, бели бешлици³.

Нали е агне глупаво,
не помни, горко, не знае,
че вчера турци минаха,
овчари всички изклаха,
овцете негде⁴ прибраха
през девет ръта⁵ в десети.

---

¹ Сугарче – родено по-късно от нормалното

² Звезделец – вид трева

³ Бешлик – остар. Турска монета от 5 гроша

⁴ Негде – остар. Някъде

⁵ Рът – стръмен, но невисок хълм

Пролет

Топъл вятър вее,
тръгнал отдалече;
младо слънце грее,
няма зима вече.

Свети минзухаря
долу из лъките;
припнали в превара,
кичат се момите.

Буйни са реките,
бързат, отминават;
шушнат си горите,
от сън вече стават.

Свири кос с пищялка
от върбово клонче;
чуѝ го, сестро малка,
и ти, мое конче!

Тръгвайте след мене
бие ми сърцето,
не е за стоене,
тясно е селцето.

Вън на воля всички,
по нивя, полета,
срещайте ни, птички,
ида с мойта чета!

Кроила зима, не спала

Кроила зима – тъкала,
кроила зима – не спала,
за пролет мила засмяна
скроила нова премяна.

Зашила зима, зашила,
от чисто злато и свила,
зашила ризи, фистани,
чепаци¹, манти², сукмани.

Обшила долу полите
и всъде горе яките
със кремък, жълти рубенца,
латинка, рози, лаленца.

Откъсна вита лозница,
препаса тънка снагица,
обу ѝ чехли червени
с пришарки – листи зелени.

Па грабна бързо аршина³,
нагоре бързо замина,
нагоре бързо горкана,
при дяда стари – Балкана.

И тия думи нарежда:
– Балкане, моя надежда,
без дом останах да скитам,
у теб за място ще питам.

Набърчи чело старчушка,
замаха ръце, залюшка,
накълми⁴ вежди космати,
па тежки думи запрати:

---

¹ Чепак – народна носия

² Манта – народна носия

³ Аршин – остар. Метър

⁴ Накълми – остар. Намръщи

– Не ща те, бягай, ей бабо,
джудженце ниско и слабо!
За пролет ази копнея,
за нея мисля и пея.

Че хвана зима, изви я,
в уста ѝ духна, стопи я,
изми си чело, ръцете,
брадата буйна, нозете.

И виком дядо замоли:
– Сърце ми плаче и воли,
ела ми, пролет засмяна,
ела у дяда Балкана!

Няма зима вече

Клон до клона, цвят до цвята,
сред тях палави пчелички;
китен губер¹ по нивята
и каквито искаш птички.

Гор от сините простори
падат светли водопади,
всичко пее и говори,
пеят ниви и ливади.

Нещо леко ме повдига,
трепка, бие ми сърцето,
чувам малка чучулига
сипе песни от небето.

---

¹ Губер – остар. Дебело вълнено покривало с дълги влакна

Май

Мило мое дете,
колко много цвете
цъфнало в полята!
Рай е днес земята.

Тук агънца бляят,
там пчелици пеят,
пеят и се трудят
в кошера да гудят¹
сладък, ароматен
медец благодатен.

---

¹ Гудят – остар. Събират

Пролет по нази

Зелено – пролет по нази,
над ниви – свила сребриста,
и мак, и светли елмази,
в поляни – цветни мъниста.

Гугутка, славей, авлига
и сини горе простори,
догдето поглед достига,
се радва, пее, говори.

Трапези скоро ще сложи
земята, майка благата,
та всеки гладен да може
да хапне, сеял нивята.

Бяло книже

Бяло книже
с букви малки
сладко ниже
зальгалки.

Песни пее
и приказва,
радост лее,
кат приказва.

Ум то дава,
ум наука,
мисъл здрава
и сполука.

Книже бяло
злато сее,
в град и село
слънце грее.

Песен на гората

Гората песен припява,
гората сладко хортува:¹
– Ще цъфне синя тинтява –
у мене пролет гостува.

Ще цъфнат чудни цветенца,
ще листнат буки клонати,
елате, малки момченца,
елате, мили, елате!

Във клоне гълъб ще гукне
и славей ще да запее,
и кукувица ще кукне,
и вятър хладен завее.

На воля тамо литнете,
играйте с радост в сърцата;
едничко само помнете –
пазете вредом гнездата!

---

¹ Хортува – оstar. Говори

Щурчо и Калина

През прашни друми¹ премина
кахърна малка Калина,
че ѝ от крило червено
открали зрънце безценно.

Зачу я горе Щуреца,
що му е лъскав гърбеца,
той при Калина застана
и със сладки думи захвана:
– Млъкни ми, малка Калино,
дал Господ грозде и вино,
хамбари пълни със жито,
три пъти във вода измито.
Ще има бели краваи,
и песни, сватби, гуляи.
Аз ще по сватби да свиря,
а ти ще ходиш подире,
ще вземем жълти жълтици,
ще да ти купя чепици
и нови светли гerdани,
и скъпи сърма-колани.
Сега дай зрънце безценно
ти от крило си червено
да купя малко ракия,
смокини и леблебия!

Нали е кротка Калинка,
послуша Щурча, горкинка!
Тя дясно крило подаде,
та зрънце да си извади.
Извади зърно той, скри го,
па хукна в кръчма, изпи го,
подбра отпред си Калина,

---

¹ Друми – остар. Пътища

надолу негде замина.
Ала я Щурчо измами,
цигулка нова нарами,
засука дълги мустаци,
прескочи гъсти трънаци,
прехвърли селски огради,
нагази буйни ливади,
намери дърво зелено,
под него стубле² студено,
надълго легна, простря се,
захърка сладко, наспа се...

И днеска още Калина
навред във срещна долина
тя дири Щурча скокливи,
скокливи още лъжливи,
за зрънце, скъпи гердани,
за сърма жълти колани.

А Щурчо свири, нехае,
хорото друса, играе,
подбива птички, гадини,
кого где стигне, замине.

---

² Стубел – кладенец с корито

Край на учебната година

Потрайте, мили овчици,
Гергьов-ден мина, замина,
остаха двенки седмици
да свърши школска година.

И ази бързам, припирам,
с глава ми кимат цветята,
що шушне, ясно разбирам,
пролетник кръстом в полята.

Торба ми виси в мутвака¹,
над нея вехта абичка²;
спокъса струни да чака
гъдулката ми самичка.

---

¹ Мутвак – остар. Кухня в селска къща, където се готви върху огнище

² Аба – остар. Горна дреха от вълнен плат

Цена: .....

Одобрено и препоръчано с окръжно
№ 3830 от 11 декемврий 1935 г.

ИЛЮСТРОВАННА БИБЛИОТЕКА

ДЕТСКО ЧЕТИВО

№ 40

В КЪЩИ

(Сцена из детския живот)

Уреждат: П. Събев и Хр. Негенцов

Г А Б Р О В О

Дружествена печатница „З а р я“

1903

ЛИЦА

СТЕФАН

МИРЮ

ИВАН

ДОНКА

В КЪЩИ

Стая. В едно кюше маса, по която са разпръснати тетрадки, карти и книги.

Стефан. (*Хвърля картата настрана.*) – Ще му се не види и картата, ще му се не види и отечествоведенето... Че де да му зная аз нему къде е София, че пък Русчук и Добрич... Такива мъчногии, пък ще взема да ги уча... На как ги научава Иванчо тъй добре тия неща. Каквото попита учителят, все той вдига ръка... Ама и туй, дето ни карат да пътуваме по карта, и то не е малко мъка. (*Взема картата в ръка.*) „Да ми каже един от вас, пита учителят, през къде ще мине, за да отиде от Добрич за Кюстендил!“... Де да му зная аз къде е Добрич, че къде е Кюстендил! Хем пък и какво ще се возя! Такива трудни работи не мога да му уча... Къде да означавам градовете – и аз не зная... Ъ, усетих се. Като дойде Иванчо, ще го накарам да ми я начертае... Кой ще ме познае! Чакай да видя задачите си... (*Разгръща една тетрадка.*) Лесна работа! Тези мога да ги решавам като по вода... Довечера за един час ще си ги реша... Я да си превадя¹ казаци за утре. (*Почва да преважда картинки от книгата си.*)... Ще ме карат назорла² да им уча... (*чуват се стъпки отвън. Стефан скрива книгата, натъпква хартиите в джоб и се пресструва, че чете в книгите си.*)

Мирю. (*Мачка в ръката си тетрадка.*) – Тефка, таман³ три пъти навих Косярката, откак са ни пунали... Страшно се сърди... Ей нà, с тези книги. (*Вади от джоба си вети⁴ карти за игране.*)... Никак не ги знае... Още козовете не познава...

Стефан. – Направи ли си картата, Мирьо?... Задачите колко са лесни...

Мирю. – Ъ, такива леснотии... Утре на школото ще ги напиша

¹Превадя – диал. Изкопира

²Назорла – остар. Насила

³Таман – остар. Тъкмо

⁴Вети /вехти/ – остар. Стари

на един дъх...

Стефан. – Абе, все леснотии, пък като те извади учителят, все мълчиш...

Мирю. – Ще мълча зер, като ме питат все мъчно.

Стефан. – Оф, оф, все мъчно!... Те най-лесните неща те питат...

Мирю. – Имам зор пък да уча такива неща... Карат ни да се изпитваме!... На, за такива лесни работи какво да се изпитвам!... Я хайде да поиграем, Тефка!...

Стефан. – Не ща... Ще ни завари Иванчо, та ще си отиде. Утре, ако го попита учителят защо не сме се изпитвали и ако той каже?

Мирю. – Хъ, от този самохвалко ще се плашиш... Като се най-учи, само знае да се пери... Вчера, когато играхме на школото, колкото го яздох!... Съсипах го...

Стефан. – Знаеш ли какво, Мирю? – Като дойде, ще се поизпитваме малко, ще го накарам да ми начертае картата и тогава ще си поиграем... Нали си съгласен тъй?...

Мирю. – Хайде да играем сега. Той като дойде, ще чертае картата, а ние ще си играем...

Стефан. – Не искам, Мирю!... Ако ме видят нашите?... Тати ми каза да се изпитвам, да си преговоря всичкото, че тогава да изляза да играя колкото искам.

Мирю. – Моля ти се, бе Тефка!... Само една игра ще играем... Да видиш колко хубаво се играе с тия карти... Ще се каеш подиря ти казвам... Хайде бе!...Хайде бе!...

Стефан. – Съгласявам се, ама само една ще изиграем и то до две...

Мирю. – Хубаво.

Стефан. – Чакай да заключа вратата, че да не ни свари някой. *(Заключва вратата. Играят и постоянно се препират. Мирю навива⁵ Стефана.)*

Мирю. – Хайде, навих ли те, навих ли те...

Стефан. – Да изиграем още една игра, та да видим тогава кой ще навие... То като му вървят все козови, мисли, че ги знае...

---

⁵Навива – надвива – остар. Побеждава

Хайде да изиграем пак...

Мирю. – Ъ, къде, ако ща, ако ща...

Стефан. – Моля ти се, Мирьо, още една да изкараме и не ща вече... Само до двенки, бе!... Ако искам още и аз на...

Мирю. – Върви да те натупам барем още веднъж. *(Почват отново да играят. Хлопа се на вратата. Мирю и Стефан скриват картите.)*

Донка. – Отвори ми, бе Стефанчо! Тати ме прати да ти кажа нещо.

Стефан. – Казвай го от там... Имам си работа сега.

Донка. – Като ми отвориш, тогава ще ти го кажа.

Стефан. – Ще ти отворя, ама няма да казваш на татя какво правим. *(Отива да ѝ отваря.)* Ако кажеш, ще те съсия с бой...

Донка. – Нищо няма да казвам, само ми отвори. *(Отваря ѝ.)*

Стефан *(умолително)*. – Ама, нали няма да казваш на татя, Донке?

Донка. – Тати ей сега купи 57 оки⁶ жито по грош и пет пари оката и каза да сметнем колко пари струва.

Мирю. – Той сам си го пресметна, а само да види дали и ние ще го сметнем тъй.

Стефан. – Мирьо, леснотия, нали?... *(на Донка)*. Чакай да си изиграем тази игра и изведнъж ще ги пресметна. *(Почват пак да играят.)*

Донка. – Реши я, бе Стефане!... Ще ида да кажа пък на татя, че играеш на книги⁷.

Стефан. – Само посмей!...

Донка. – Ще вземеш да викаш пак: „Моля ти се, тате!“ кога те бият.

Мирю. – Да съм на място тебе, ще я смажа с бой...

Стефан *(на Донка)*. – Свивай си устата ти казвам, докато не ми е кипнало!...

Донка. – Той като не може да я реши... Чакай да я пресметна по-напред, че ще видим как ще я сметнеш и ти. *(Отива до масата и почва да смята. Мирю и Стефан играят живо, като*

⁶ Ока – оки – остар. Мярка за тежина, равна на 1225 или 1283 грама

⁷ Книги – остар. Карти

В КЪЩИ

от време на време се препират. Донка решава задачата и отива пак при тях.)

Донка. – Ей го нà, сметнах си го... Сметни го сега и ти...

Стефан. – Я стига си ме бъркала!... Като изкарам тази игра, ще я направя... Ъ де, бе..., ъ де, бе... ей сега ще я направя.

Миро. – Защо не я изпъдиш?... Само дига гюрултията и те смущава.

Стефан. – Абе, то таман не ми вървят косови, като стана, ще стане само Донини... Донище... казах ти, като изкараме тази игра и ще я направя...

Мирю. – Проглуши ни ушите с вик...

Донка. – Скоро ли ще я изкарате?

Стефан. – Ей сега... Мъничко още почакай... *(Изкарват една игра.)*

Мирю *(усмихнат)*. – Хайде, направих си едничко!... Да я оставим вече; нали видиш, че все те навивам.

Стефан. – Мирчо, моля ти се, почакай за един час да ѝ сметна тази леснотия, та ще си изкараме играта.

Мирю. – Защо ли ще играем – нали си видиш, че пак ще те изиграя...

Стефан. – Като не искаш, ако не ти се разсърдя и аз, нà!... Ще ми се молиш подиря...

Мирю. – Хъ, по-скоро пиши де!

Стефан. – *(Отива при масата.)* Колко оки беше житото?

Донка. – 57.

Стефан. – Ами по колко го е купил?

Донка. – Колко пъти ще ти казвам – по грош и пет пари.

Стефан. – О, о! Колко съм ги решавал аз такива!... *(Пише бързо на една хартия.)* Ей нà, видиш ли за кой час я пресметнах?

Донка. – *(Гледа писаното.)* Ха-ха-ха!... Пресметнал си, че всичкото жито струва 57 лв. и 25 ст., пък тати плати на човека само две петолевки, два лева и няколко гроша... Че и как си го пресметнал!.. Кой те знае какво си правил!...

Стефан. – Хем по-малко се смей... Ти на мене ще казваш, нали... Мирьо, седни да си доизиграем играта.

Донка. – *(Смее се.)* Абе, че я ги сметни на пръсти, та виж може

ли да бъде такова нещо?... 57 оки по грош – 57 гроша и 57 пета-чета колко правят, а де са 57.25 лв.!... Ха, ха, ха!

Стефан. – (*сърдит*). Как да не може?... Ти ли по знаеш да смяташ или аз?

Донка. – (*Продължава да се смее.*) Чакай да ида да кажа на татя... Да видим какво ще каже той... (*Стефан събира картите от пода.*)

Стефан. – Да не ходиш, че ей сега ще те науча! Брей, като съм сбъркал, че какво?... Пък и ти много право смяташ!...

Донка. – Ще ида, ще ида да му кажа... като му викаш, че всичкото ти е лесно, да види как смяташ... (*Тръгва.*)

Стефан. – Стой тука ти казвам!

Донка. – Не, не, ще си ида!

Стефан. – Няма да си идеш! (*Запира я.*) ... Ще си изпатиш нещо! (*Влиза Иван.*)

Иван. – (*запъхтян*). О, о, вие трябва да сте се изпитали вече, а?... Нали няма да ми се сърдите?... Мама ме накара да отида до лелини... Знайте ли колко тичах?...

Стефан. – Ванка, я ела, ела да видиш не е ли тъй, както аз съм направил тази сметка... Да не се пери само нашето Донище. (*Отива към масата и му показва решението на задачата.*)

Донка. – Де се е чуло и видяло 57 оки жито по грош и пет пари да струва 57 лв....

Иван. – Тефка, как ще е тъй?... Ти как си го смятал?

Стефан. – Амчи как съм го смятал?

Иван. – Може ли такова нещо?... Една ока струва 22 $\frac{1}{2}$ ст., а имаме всичко 57 оки; те ще струват на 57 места по 22 $\frac{1}{2}$ ..., умножи ги да видиш колко правят... тъкмо 12 лв. 82 $\frac{1}{2}$ ст.

Донка. – Видя ли сега? Та пак играй на карти... Ще видим (*излиза*).

Стефан. – Я мълчи ти там!... Такива калпави сметки не мога да правя.... Де да му зная оките, че пък и парите!... Мирьо, хайде да си доизкараме играта, та да си отвърна.

Иван. – Изпитвахте ли се, Тефка?... Хайде по-скоро, че мама ми заръча да си отида по-рано... И картата трябва да си попълня...

Мирю. – За такива леки работи ще вземем да се изпитваме!

Стефан. – Аз си го зная... Такова лесно... Ванка, ела да поиграем с Миря... Да видиш какви хубави книги има!... Имам да си отвърщам тамам два самаря...

Иван. – А, не ща... Вие, ако искате, играйте, аз ще си отида... Имам си работа... За утре имаме и задачи да решаваме.

Стефан. – Моля ти се, Ванка, само малко да поиграем, та ще се поизпитваме... Не щеш ли?... Аз ще потрябвам.

Иван. – Не искам ти казвам.

Мирю. – Пък взел си толкова да му се молиш!

Стефан. – *(Взема картата от масата.)* Ванка, попълни ми пък за един час картата, докато се изиграем, та ще се изпитваме тогава... Нали ще ми я попълниш, а?... Другото си го зная по вода.

Иван. – Не мога, Тефка, нали ти казах... Щом научим другото, изведнъж ще си начертаеш картата.

Стефан. – Ама начертай ми я ти сега, доде се изиграем... Аз другото си го зная.

Иван. – Не. Нека се изпитваме по-напред, та подиря вий играйте, а аз може да си отида... Нали ни каза учителят всеки непременно да се изпитва...

Мирю. – Не му се моли. Като не ще, че какво?... Като си изиграем играта, аз ще ти я начертая по-хубава и от него... Не е мъчна работа.

Стефан. – Нека се поизпитваме малко, че ще си играем двама тогава свободно... Стига е викал. Само по отечествоведение... Изпитвай най-напред ти.

Иван. – Хубаво. *(Взема картата от масата.)*... От къде ще минем, за да отидем от Русчук за Хасково?... Покажи на картата Хасково къде е *(Стефан показва Балчик)*.

Иван. – О, о! Ти показваш Хасково на Черно море... Тука е Балчик... Ето къде е Хасково, а тука е Русчук. *(Показва му ги.)* Кажки откъде ще минеш.

Стефан. – Все за такива мъчни работи ме питаш... довечера ще си ги науча... Питай ме за друго! Какво?

Иван. – Кажки тогава от кой град в България изкарват най-мно-

го скумрии?

Стефан. – Мислиш, че не зная?... От Търново.

Иван. – Абе в Търново има ли море?... Ха, ха, ха!...

Стефан. – Оф, все ти знаеш... Аз не видях, като докараха от там два коня със скумрии...

Иван. – *(Смее се.)* Нали уж всичко си знаеше по вода?...

Стефан. – Хем пък се смееш... Взел съм още да се изпитвам... Глезлю... Махай се от тука... Аз ще си го науча за утре самичък.

Иван. – Научи си го. Аз ще си отида... И да ме викате вече да се изпитваме... Само играйте, пък аз съм ви крив... *(Излиза.)*

Мирию. – Аз нали ти казах... С този глезлю си взел да се разправяш!...

Стефан. – Само той ще се учи... Аз сега не си научих урока, ама довечера тамам десет пъти ще си го прочета... И той ще види...

Мирию. – Я да си доизкараме играта... Толкова малко урок!... За един дух ще го научиш.

Стефан. – Нали каза, че ще ми направиш картата... Начертай ми за един час хè тези работи, та ще си играем, додето мръкне... Ей сега ще ги начертаеш и ще почнем играта.

Мирию. – Такива лесни работи! *(Драци с молива по картата.)* Това е Стара планина; туй Искър, туй пък Янтра; турни и градовете... Нà, гледай... Туй е то...

Стефан. – Я гледай какво ми направи картата; какво си я надраскал...

Мирию. – Как ще съм я надраскал?...

Стефан. – *(Взема картата от него.)* Каква е станала... Как ще я покажа утре на учителя *(плаче и разпръсва картите от масата)*. Махай се от тука *(блъска го)*, зарад теб стана това... И урока си не научих, и всичко...

Мирию. – *(Събира картите.)* Много-много не се закачай, че мене не ме е страх, макар да съм у вас.

Стефан. – *(Трие си картата с гума.)* Ей я нà, сега още повече се размацва... И урока си не зная, и картата ми се развали... Пък вече мръкна... Утре какво ще правя? *(Плаче.)* Аз ще те науча тебе, ще те науча.

В КЪЩИ

Мирю. – Кой ти е крив? Не съм те бил по главата да играеш... Да не си ме карал да ти правя картата... и да си си я начертал самичък, че по-хубаво. (*Излиза.*)

Стефан. – От где се взе този Мирю!... Пък и тези карти!... Ами сега какво ще правя?

НА ПЕТЕЛКИ

(Сцена из детския живот)

ЛИЦА

ВАСИЛ

ПЕТЪР

ИЛИЯ

Други деца, които отиват за училище

НА ПЕТЕЛКИ

Сцената представлява ъгъл на една улица. Влизат от една страна Васил и Петър. Васил турил книгите си в джоба на гащите и преплецил през врата си една кесия с петелки.

Васил. – (заканително) – Глезлю! Ще ме ковлади²! То като не му върви, че не става каил³... Ама какъв юмрук му ударих! (Вади от кесията петелки и ги брои.)... Гледай, Петърчо, с една ризена съм ги изиграл... (Показва му ги.)... Я виж, виж, какви са лъскайки!...

Петър. – Той ще ми се падне нявга, че като ще му стоваря един юмрук, та да се оплаква на баща си... Глезлю... Зел, че казал на мама, дето ѝ съм късал червените петелки от баскиня. (Бърка в джоба си)... Онези, бе, дето ми изигра двете...

Васил. – Ъ, ъ, двете; май всичките ти изиграх аз!

Петър. – Я виж тези! (Показва му две големи петелки)... те струват таман шест пъти да вървят. Вчера мама като отиде у лелини да сучи масури⁴, аз се заключих в тъмната стая, пак ги отрязах от батюва балтон⁵.

Васил. – Давам ти три липнутки и една лъскайка за тях. – Даваш ли ми я?

Петър. – Оф, трите липнутки колко струват, а пък я виж тя каква е?

Васил. – Ако щеш. Не ти се моля.

Петър. – Ако си съгласен, хайде да се суртачим⁶. Аз ще дам едната и тези петелки (вади от джоба си още петелки), а ти ще дадеш по-много. Става ли?

Васил. – Хайде! Когато бяхме съдружници с Костадина, разделихме си, имаше по сто петелки!... Сега никой не може ни изигра!...

¹ Петелка – дупка за копче, примка от конци, илик

² Ковлади – остар. Издава

³ Каил – остар. Съгласен

⁴ Масур – цев за навиване на прежда и навитите върху нея нишки

⁵ Балтон – дебело, зимно палто

⁶ Суртачим – остар. Обединим

Петър. – Ама закълни се, Васьо, че няма да казваш от къде съм взел петелките.

Васил. – Птю!... Заклевам се!... Ако кажа и аз нà... Аз не съм като Стефана глезлю да изказвам... *(И двамата приклякат и почват да отделят орташките⁷ петелки. В това време влиза Илия с още няколко деца с книги в ръка – отиват за училище.)*

Илия. – *(без да забележи Василя и Петра).* Ще бий... ще бий. С малките деца намерил да играе... Гледа да ги измами. Той страшно се хвали, ама... страшен самохвалко! *(Вижда ги.)*... О, о!... Ето го, дето много ги играе! Зел да играе с малките деца и пък ще ги бие още...

Васил. – Ами вчера тебе какво ти беше? – За един дъх те изиграх.

Илия. – Ох, ох, изиграл... Взе ми само две липнутки и то с препиржилъка⁸.

Васил. – Хайде да видим сега кой ще изиграе.

Илия. – С такъв препиржия ще взема да играя.

Петър. – Хи-хи! Не ти струва.

Илия. – Само се препира...

Петър. – Ти се препираш. Ъ де, не ти отърва.

Васил. – Само знаеш да се хвалиш.

Илия. – Хваля се зер, ама не съм като тебе пък да играя с малките деца и да им вземам петелките!...

Петър. – Хайде де, играйте с Васката, че да видим кой ще надиграй.

Илия. – Съгласявам се, ама няма да се меси никой в играта.

Васил. – Ама пък и ти няма да се препираш.

Илия. – *(Бърка в джобовете си.)* Само три петелки имам; Ако ти не изиграя всичките и аз нà... Аз на Павла изиграх толкова лъскайки, че тебе ли няма да изиграя?

Петър. – Ще видим я!

Васил. – Нали на чуканица⁹?

Илия. – На чуканица.

(Изваждат по няколко петелки и почват да играят. Ва-

---

⁷ Орташки – остар. Общи

⁸ Препиржилък – остар. Уговорка, препирня

⁹ Чуканица – вид игра

сил изиграва на Илия и трите петелки.)

Илия. – Абе то дип¹⁰, че не ми върви, да ми тръгне, аз ще ти кажа.

Васил. – Ще играеш ли още?

Петър. – Де бил играчът, дето ги много знаел.

Илия. – *(Показва на една петелка от жилетката си.)* Хе тази за колко пъти я вземаш?

Васил. – Колко! – Два пъти.

Илия. – О, о, два пъти! Те два пъти вървят тези *(Показва на друга петелка от жилетката си.)*... Двете за пет пъти вземаш ли ги?

Васил. – Отрежи ги де!

Илия. – *(Отрязва ги.)*.... Васка, нали няма да казваш? *(Почват пак да играят, но постоянно се препират. Много от децата любопитстват да видят как играят. Илия, разсърден, почервенял, ги пъди, блъска ги настрана. В това време се чува училищният звънец. Повечето от децата потеглят за училището.)*

Едно от децата. – Васьо, звънецът бие, пък ти не си си научил още стихотворението, което има да учим за сега.

Друго дете. – Абе той сега играе, пък когато ни дадоха свидетелствата, плаче и се моли на учителя да го не оставя в същото отделение.

(Васил, Илия и Петър, заглавикани¹¹ в играта, не искат и да чуят. Продължават още по-разпалено да играят. Остават на сцената само те. След малко игране Васил изиграва на Илия и последната петелка. Васил прибира изиграните петелки от земята.)

Илия. – Земи я!... Земи я!...

Васил. – Ще я взема зер; напред и на тебе като се беше паднало тъй, що я взе?...

Илия. – Ти що я буташ с пръст?

Васил. – Буташ я ти!...

Илия. – Препиржия с препиржия.

Петър. – Ти си препиржия.

Васил. – *(Чете изиграните петелки и му ги показва.)*... Таман

¹⁰ Дип – остар. Много

¹¹ Заглавикани – остар. Заети, ангажирани

шест сме на кяр... ей една седефеничка¹².

Петър. – Като те изиграхме, що се сърдиш?

Васил. – *(Прибира петелките в джоб.)* Да не е играл... Сърдит поп, празна му кесия на шия.

Илия. – *(Прибира книгите си, които са разпръснати навсякъде по сцената.)*

Петър. – Ъ, Ъ, сърдитко, сърдитко, сърдитко!...

Илия. – Аз ще ви науча вас, ще ви науча... Ако играя вече с такива препиржии и аз нà!...

Васил. – Като те изиграх, няма да играеш зер!

Илия. – Аз не съм за три петелки, ама и ти ще видиш... Ей сега ще кажа на учителя, че имаш петелки и той ще ти ги вземе.

Петър. – Аз пък ще те наковладя, дето не си написа задачите и си съдра тетрадката.

Илия. – Ще видим, ще видим!... *(Излиза.)*

Васил. – Зел пък да се кара!... Нали му изиграхме петелчиците, нека се сърди... Нали тъй бе, Петърчо!... Таман шест сме на кяр¹³...

Петър. – Хем пък още големец, Васка! ... Нали отърва онази мяна¹⁴, тъй му се пада... Нали, Василчо!... Хайде да си ги разделим, Васьо, че звънецът скоро ще бие, пък аз не съм си прочитал урока по читанка нито веднъж...

(Приклякват и почват да ги делят.)

Васил. – Нà на тебе една, ей за мене една... За тебе тази, за мене онази...

Петър. – *(Прекъсва го.)* Ти избираш за тебе все хубавите... Дай на мене тази...

Васил. – Ох, че си сладък!... Хем аз ги изиграх, хем пък се периш... Ще ли я вземеш... Ако щеш...

Петър. – Аз ти дадох големи лъсковйки, пък ти ми даваш сега такива фурди¹⁵...

Васил. – Не ти се моля. Ще ли я вземеш?

Петър. – Вземи си ги.

---

¹² Седеф – от мида

¹³ Кяр – остар. Печалба

¹⁴ Мяна – остар. Замяна

¹⁵ Фурди – дреб, боклук, парцали

Васил. – Ще ми се молиш подиря, ама няма да ти дам нито една. (*Прибира петелките и посяга да ги тури в джоб.*)

Петър. – (*Дърпа му ръката.*) Давай ми петелките, ти казвам!

Васил. – Махай се от тука, бе глезльо! (*Блъска го.*)

Петър. – Кого блъскаш, кого блъскаш?

Васил. – Ще те цапардосам!

Петър. – Искам си петелките или хей сега ще те науча!

Васил. – Мене ли ще научиш?... (*Сбиват се. Петър си излиза.*)

Васил. – (*Събира си книгите.*) Я гледай на какво ми заприличаха книгите... Стихотворението не зная... Звънецът от кога е бил... Няма вече никой по двора... Ами сега?...

Завесата пада.

ДА ЧАКАМЕ МАМА!

Фрагмент из детския живот

По А. Чеховия разказ „Деца”

Написал:

М. Теофилов

Г А Б Р О В О
Дружествена печатница „З А Р Я”
1901.

Л И Ц А

ГЕОРГИ

ученик от втори клас

ВАСИЛ

9 годишно момченце, с късо остригана коса, издути бузи и дебели, като у негър, джуни¹ – брат

ЛАЛА

8 годишна, с умни и светещи очи – тяхна сестра

ПЕЦА

6 годишна, със здрав цвят на лицето, с къдрава коса – сестра

ГАТЮ

5 годишно, дурясто, ниско, дебело момченце – техен брат

СТЕФАН

4 годишно, пъргавичко, възчервено дете, с басмяна² ризичка и медно кръстче на гърдите – син на готвача

---

¹ Джуни – разг. Устни

² Басма – вид памучен плат

Трапезария; кръгла маса на средата, над нея виси лампа.

Васил. – Хубав кон има този офицерин¹. Аз съм го виждал кога минува² край училището... Едно малко лъскаво конче!...

Пеца. – Скоро ли ще си дойдат, Лале? Мене ми се доспа.

Васил. – *(Като възсяда стола.)* Ех, че го яздявам! Пък и право ви казвам – той не е за този стар и дебел офицерин... Охо, Стефан! *(Стефан влиза.)* И тебе ли пратиха тук?

Лала. – *(На Пеца.)* Кака Надежда каза да си легнем, защото те не щели скоро да се върнат. Аз зная, кога отидат на гости у този офицер, те не се връщат рано.

Васил. – Че какво? – Там има сладки работи и чай. Аз завиждам на кака...Охо! Гледайте, гледайте! – Гатю заспал! Ей, чичо Гатю! *(Бута заключалия на стола Гатю по носа. Другите със смях ги окръжават.)*

Пеца. – Остави го, бе Васьо! *(Доближава Гатя и състрадателно го глади по главата.)* Спи ли ти се, Гатю? Хайде да отидем от-тагък – и мене ми се доспа. Ти няма ли да дойдеш, Лале?

Лала. – Хайде. *(Тръгват, като водят за ръка разсънения Гатя, Стефан ги последва, с пръстче в уста.)*

Васил. – *(Тича и им препречва пътя.)* Чакайте, чакайте! Знаете ли какво? – Мене ми се иска да почакаме мама; тя ще ни каже какво е детето на офицерина и как са го кръстили...

Гатю. – На офицерина ли, Васьо? Че кой – мама ли ще го кръсти?... Аз не искам да спя. Пеце ма, нали няма да спиш и ти?

Лала. – Тогаз³, хайде да играем на гости... Ей мойта къща! *(Нагласява един стол.)*

Васил. – Ъ, на гости! Че не съм вече дете! Хайдете⁴, хайдете... Хайдете да играем на... нннааа... на... на... на... на пръстен – дето я играят нашите, кога имаме гости... Или не! Хайдете да

¹ Офицерин – остар. Офицер

² Минува – остар. Минава

³ Тогаз – разг. Тогава

⁴ Хайдете – остар. Хайде

играем на...

Всички. – *(с напрегнатост)*. На пръстен! На пръстен!

Васил. – Не, не! Хайдете – на томбола!

Всички. – На томбола! На томбола!

Васил. – Ама по петачета⁵. Хайде – идете ги гответе, пък аз ще отида за томболата. *(Излиза, подскачайки.)*

Лала. – Твоите у тебе ли са, Пеца? *(Тършува из джобовете⁶ си.)* Аз имам три гроша⁷. Ама петачета имам: едно, две, три *(Пеца започва да чете своите: едно, две, три, четири...)*, четири, пет, шест, седем, осем!

Пеца. – Пък моите само шест! Ти имаш ли си, Гатю? *(Гатю ѝ показва шъпичката⁸ си, в която има само четири петачета.)* Ами ти, Стефане?

Стефан. – Аз... нямам...

Пеца. – *(Просълзена.)* На ти две; дай му и ти две, ма Лале! *(Лала му дава две петачета.)* Нас тати ще ни даде още, пък на него няма кой да даде. Нали баща ти няма много пари, а?

Стефан. – *(Върти утвърдително глава.)*

Васил. – *(Тича запъхтян.)* Хайде, нареждайте се! *(В едната си ръка държи лото, а с другата залавя един стол.)* Аз ще седна ей тука; нека до тебе седнат Гатю и Стефан, Лале, че им казвай числата. Или... я да си легнат те... те само ще ни бъркат. Хайде, идете си лягайте!

Гатю. – *(С разтреперан глас.)* Ъ, и аз искам да играя; че аз ги познавам, познавам ги.

Лала. – Той познава само единиците и тия числа, които имат нули на края.

Пеца. – Нека играят и те, бе Васьо!

Стефан. – Аз няма да ви бъркам, аз само ще гледам. Нали ще ме пуснете да гледам? Аз обичам да гледам...

Лала. – Нека дойдат, бе Васьо, – аз ще им ги казвам. Елате, елате! Седни ти тука, Гатю; ела пък ти отсам. Хайде, давай

---

⁵Петаче – умал. Петак – остар. Стара медна или никелова монета с малка стойност

⁶Джеб – остар. Джоб

⁷Грош – остар. Стара монета от 20 стотинки

⁸Шъпичка – остар. умал. Шепя

карти, Васьо! По две.

Васил. – *(който до това време проверява цифрите).* Петачетата по-напред! Ей тука ги наслагайте! *(Поднася им чинийка. Лала, Пеца и Стефан слагат петачета.)*

Гатю. – Ябълка! Я вижте, – ябълка! Забравил съм я в джеба си!

Пеца. – Дай ми бе!

Гатю. – На – отхапи си, ама малко! *(Дава ѝ да си отхапе.)* Пък на Вася няма да дам, защото ми взе вчера от петачетата.

Стефан. – *(Гледа го умолително.)*

Гатю. – На и на тебе!

Васил. – Аз пък съм ти замрял за ябълката!... Я сложи ти петачето тук! Хайде сега на ви карти! *(Дава им да си избират.)* По две, по две! Ей, Стефане, ти вземаш три, повърни едната.

Лала. – Аз ще взема червени.

Гатю. – Дай и на мене таквиз; на ти тези! *(Сменява ги.)*

Васил. – Ще ги вадя. Слушайте! – Седем! Ръжен⁹! *(Всички опулват очи.)*

Лала. – Ей го, ей го – на Стефана.

Васил. – Шейсет и четири!... Мое! Двадесет и осем – сено комсим!... На Пеца. Четиридесет и четири – кантар!... Мое пак! Единайсе!...

Гатю. – Пръчици! Дай ми го!

Васил. – Осем – очила!...

Стефан. – Мое!... А, не е, не е мое!

Лала. – Мое!

Васил. – Жаба – три! – Мое! Хайде... мене ми остават още две.

Гатю. – Две зер¹⁰... Ти вземаш по много за тебе, пак...

Васил. – Старец! *(Дири с очи.)* Деветдесет!

Пеца. – *(Тананика.)* Старец ле, ле, ле, ле!...

Лала. – На Стефана!

Стефан. – Мое! Мое! Лале ма, по какво ги познаваш?

Лала. – Те се делят на единици и...

Васил. – Осемдесет и осем колà!

Лала. – Мое!... Те се делят на единици и десетици.

⁹ Ръжен – Метално приспособление за почистване на огнището

¹⁰ Зер – разг. Разбира се, я

Васил. – Петдесет и три!... Мое!... Още едно!...

Стефан. – Ами колко ли числа има на света! Как ги познават, като са толкоз много?

Васил. – Шейсе!... На Пеца!

Пеца. – Молец! Молец!... Я гледайте молец!... (*Показва един молец на масата.*) Ай!... (*Впиват всички погледи.*)

Гатю. – Недей го убива, Пеца! – Може да има деца!

Пеца. – Няма да го убивам.... колко ли малки трябва да са му молчетата... Васьо бе, какво яде молецът?

Васил. – Иди, че го питай! Четири! – ковачница!... Е, ама на мене не идат, бе! Тридесет и три! – Камбур¹¹!

Пеца. – Томбола! Аз имам томбола! (*Изправя се на стола и се смее кокетливо.*)

(*Всички опулват очи.*)

Васил. – (*Грабва чинийката с петачетата.*) Да проверим! Да проверим! Пеца лъже! (*Проверява.*) – 28, 60, 40, 43... Тъй зер – ти ни залъга с молеца, пак какво е туй – томбола!

Пеца. – Ъ ъ ъ... залъгала съм ви аз! (*Взема си петачетата.*)

Лала. – Нова игра. Давай, Васьо! Не искам тези карти – други ми дай.

Гатю. – И на мен дай други.

Васил. – Вадя! Пет... сърп! На Стефана.

Стефан. – Дай ми го!

Васил. – Шейсет и две!... Седемдесет и четири! – Куцлю¹²! ... Двайсет и седем, оч – конар¹³! ...

Лала. – (*на себе*). Какво видях аз вчера? Мее!... като се разсърди Никола Иванов, пак... на Гатя!... Пак като си навъси веждите, като му се изчервиха очите, – ей тъй е страшно!

Гатю. – Оооо! ... я вижте туй число на какво прилича!... На какво прилича, бе Васьо?

Васил. – Не го зная. Деведесе – гърбуза¹⁴! ... И аз видях... Пък в нашето училище има един ученик, който знае да си шава¹⁵

---

¹¹ Камбур – термин при игра на карти

¹² Куцлю – термин при игра на карти

¹³ Оч конар – термин при игра на карти

¹⁴ Гърбуза – термин при игра на карти

¹⁵ Шава – разг. Мърда

ушите. Двайсет и осем!

Стефан. – Че и аз мога да ги шавам!

Всички. – Де, шавни да видим!

Стефан. – (*Шава си очите, устните и пръстите.*) Гледайте! Нали се мърдат? (*Общ смях.*)

Пеца. – Лош човек е този Никола Иванов. (*Въздиша.*) Вчера влезе в нашата стая, пък аз само по една ризица... че ме беше срам!... (*Закрива си очите.*)

Васил. – (*който през това време бърза да си напълни картите, високо.*) Томбола имам! (*Грабва чинийката с парите.*) Проверявайте, ако искате! (*Всички се навеждат да проверяват.* – *На себе си, като ги стрелосва¹⁶ с две ръце.*) – Чунким¹⁷ можете!...

Стефан. – Пък,... че... нали... (*Наливат му се очите¹⁸.*) Значи... аз не мога повече да играя...

Пеца. – Защо?

Стефан. – Защото... защото нямам вече пари...

Васил. – Без пари не може!

Стефан. – (*Претърсва си джебове и изважда само едно коматче¹⁹ хляб, празен патрон и гвоздей.*) Нямам, нà – нямам!...

Пеца. – Аз ще туря за тебе, бе, Стефане, само слушай – ще ми ги върнеш подир.

Васил. – Зафащам²⁰ наново!... Тринайсет!... осем... осемдесет и пет, кавички!...

Лала. – Я спрете, я чакайте! – Струва ми се, че звънят... (*Играта спира за малко. Всички се ослушват.*)

Васил. – Тъй ти се е счуло... Четирсет и осем! Баба кобила!...

Стефан. – Ноще²¹ само на гробищата звънят.

Гатю. – Че защо звънят там?

Стефан. – Да не влязат разбойници: те се боят от звъна.

Пеца. – А за какво ще влязат разбойници там?

Стефан. – Да убият пазачите.

¹⁶ Стрелосва – насочено рязко движение с ръце към някого

¹⁷ Чунким – разг. Нима, мигар, като че ли

¹⁸ Наливат му се очите – насълзява се

¹⁹ Коматче – умал. Комат – парче

²⁰ Зафащам – разг. Започвам

²¹ Ноще – разг. Нощем

Мълчание. Всички се споглеждат.

Васил. – (ниско). Петдесет и три!... Пеца има!... Двадесет и четири!... Осемдесет!... Десет... Кошара!...

Лала. – Дай, дай! – Стефан печели!

Стефан. – Печеля! Печеля! (*Разперва ръце.*) Как му викат, бе Лале? Томина ли?

Васил. – Той лъже! (*Грабва чинийката и се навежда да проверява.*)

Стефан. – Лъжеш ти! Не съм излъгал аз! Аз... аз... (*Скача и удря една плесница на Василя.*)

Васил. – Ти кого биеш, бе? (*Стъпя с едно коляно на масата и удря Стефана по главата. И двамата реват.*)

Всички се разстават. Слушат. Пеца силно изписква, захващат и другите да плачат.

Лала. – (плачешком, като си изтрива сълзите). Остави ги, ма Пеца! Васьо, аз ще кажа на мама!...

Васил. – (*Засмива се.*) – Няма нищо, бе – аз се шегувам... Че той защо... защо ме пък удари?

Стефан. – Ама аз не лъжа, не лъжа – виж като печеля.

(*Наново всички насядват на местата си.*)

Влиза Георги.

Георги. – (*сънлив и разрошен*). Вие още ли не сте си легнали, бе? Я ги гледай! – Че кой ви е учил да играете на лото? Ами че тя е комарджийска игра!...

Стефан. – Че комарите хапят ли, бе Васьо? Нали са те малки мушици?... Те не са лоши – аз съм ги виждал.

Васил. – Ела де, ела играй и ти... Хайде – отново; ще додеш ли?... На ти карти!

Георги. – Ех, че сладка игра пък... Почакайте – и аз ще седна да играя.

Васил. – Тури петаче!

Георги. – Ей сега! (*Бърка в джебовеите си.*) Нямам петаче... Но ето един лев. Хайде аз пък лев ще поставя.

Всички. – Не! Не!... Не може!... Петаче турни²²!

Георги. – Глупаци недни²³! Ами че левът е по-скъп от петачето, бе! Четирсет пъти по-скъп; един лев има четирсет петачета...

Васил. – Не, моля ти се! Не може, не може!

Всички. – Не може, петаче турни!

Георги. – Е, добре. Ще отида тогаз да разваля в готварницата. Стефане, баща ти там ли е?

Стефан. – Там беше.

(Георги излиза.)

Лала. – Да беше пък турнал лева...

Васил. – Аз не искам да губя!... Ако искаш ти – вземи го!

Пеца. – Васьо бе, къде живеят зимно време молците?

Стефан. – Аз зная – в калпаците... Тате веднаж казваше, че молците му изяли калпака.

Георги. – *(Връща се.)* Моля ти се, бе Васьо, – развали ми лева, че и готвачът няма дребни.

Васил. – *(Гледа го подозрително и си стиска джеба.)* Не искам! Не ща!

Георги. – За размяната ще ти платя, бе – глупако! ... Не искаш?... Е, продай ми тогаз за един лев десет петачета.

Васил. – Не искам ти казах! – Аз петачетата си не давам!

Георги. – Кютюци! Диванета! Че разбирате ли вие от дума!

Пеца. – Аз ще турна за тебе, бе бате!

Георги. – Добре тогаз, хайде! *(Сяда.)* Дайте ми две карти!

Лала. – Аз ще вадя копанчетата²⁴.

Васил. – Чакайте!... Чакайте!... Едно петаче ми падна! *(Свира се изведнаж под масата.)* Я светнете бееей! *(Разтреперва му се гласът.)*

Лала. – Чакай, Васьо, чакай! – Стефане, Гатьо, – хайдете да го потърсим! *(Вземат лампа и се навеждат да дирят.)* А, какво напипах!... Храчка, храчка!

Стефан. – Оооо!... Клечки и цигари!... Ууу!... Мирише!

Гатю. – Ей, кой ми пипа главата? Удари ме, бе!

²² Турни – разг. Сложй

²³ Недни – разг. мн. ч. Който предизвиква раздразнение; никакъв

²⁴ Копанчета – термин при игра на карти

Стефан. – Оле, колко кòпанчета!... И карти, и карти има!

Лала. – Кой ми пипа ръцете, бе? Ей, косата ми!

Георги. – Дайте лампата, ще запалите нещо! *(Взема я и я поставя на масата.)*

(Изскачат, само Васил още дири.)

Лала. – Няма ли го, бе, Васьо?

Васил. – *(плачешком)*. Няма го. Скрил го е някой... А, ей го, ей го! Намерих си го ле-ле-ле! *(Дига се изведнаж и си удря главата о масата.)*

(Смях.)

Георги. – Хайде, – редете се; сега пък аз ще ги вадя. Васьо, Лале, – седете там! Почвам!

Лала. – Е, – Пеца спи, Пеца заспала!

Васил. – Я, заспала зер! Тя спечели, пак сега... преструва се; аз зная, че се преструва.

Георги. – Чакайте, нека я туря на кревата! *(Занася я и я туря на кревата.)*

Стефан. – Васьо бе, много ли има да се чете до сто?

Васил. – До сто ли?

Георги. – Сядайте сега... Къде отиваш, Лале?

Лала. – *(Жули си очите.)* Спи ми се... *(Ляга на кревата и слага главата си на Пецинните крака.)*

Георги. – Който не познава цифрите, няма да играе! Две! ... Четирсет и седем! *(на Стефана)* Конска глава! – Че защо го не прибираш?... Я гледай, – и той заспал! Ставай, та иди си легни! *(Бута го. Стефан – ммм... Става и клатейки се, отива до кревата, отпуща се и заспива.)*

Гатю. – *(на Василя, който възползван от случая, загризва ябълката му)*. Ей, Васник! Аз не си оставих на тебе ябълката!... Ябълката, ябълката ми дай!... *(Разплаква се и го хваща за косата. Васил издава страшен рев.)*

Георги. – Я, гледай – какво правите пък вие тука! Ще ли играйте или?... *(Сяда при масата и облакътява глава.)*

Васил. – *(Плаче.)* – А че де да зная, че ябълката била негова?... Не ща, не ща!... Дай ми петачето, дай ми го... кой ми зе петачето, бе?... Аз ще кажа на мама!... Мммм!... *(Разплаква се и отива,*

та се захлупва върху леглото, където и заспива.)

Мълчание

КАРТИНКА

По масата разхвърляни карти, номера, стъкълца, по земята – също. – Около масата заспали Георги и Гатю, а на кревата – Пеца, на краката ѝ сложили глави Лала и Васил, при кревата, на земята – Стефан.

БИБЛИОТЕКА „ДЕТСКА РАДОСТ“ № 66

РАН БОСИЛЕК

ЗОРНИЦА

СЦЕНИРАНА ПРИКАЗКА
ПО АНДЕРСЕНА

„Х Е М У С“

А.Д. ЗА КНИГОПЕЧАТАНЕ И ИЗДАТЕЛСТВО
СОФИЯ

1924

ВСИЧКИ ПРАВА ЗАПАЗЕНИ

УРЕЖДАТ: РАН БОСИЛЕК и ХР. ХАДЖИЕВ

ЗОРНИЦА

ПЪРВА СЦЕНА

Гора. Лунна нощ. До стъблото на едно дърво стои Зорница и гледа към Луната.

ЗОРНИЦА

Месечко ле пълнолик,
Като светиш над земята
Не видя ли моите братя?
Те са царски синове.
Зла ги мащеха прокле
И далече ги пропъди.
Диря ги сега навсъде¹ –
Че и мене от палата
Тя прогони тук в гората...

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Кой глас месечка зове
Тук сред гъсти лесове?
Аз съм негова сестрица –
На светулките царица.

ЗОРНИЦА

Чуй ми ти тогаз молбата:
Аз си имам седем братя,
Седем царски синове.
Зла ги мащеха прокле
И на лебеди направи...
Живи ли са те и здрави?
Знайш ли техните следи?
При тях ти ме заведи!

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Тук са близо твойте братя.
Вест сега ще им изпратя.

---

¹ Навсъде – остар. Навсякъде

ЗОРНИЦА

Дава знак със златно фенерче, що носи в ръка, и веднага се явява една светулка.

Лекокрилке, отлети,
На князете събщи,
Че сестра им тук ги чака.
Те са там отвъд гъстака².

ЛЕКОКРИЛКА

Слушам, милостна царице.

Излиза.

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Скоро, мила хубавице,
Тя тук ще ги доведе.
Как ще се зарадват те!

ЗОРНИЦА

Колко много си добра!
Как да ти благодаря!
С майчин поглед гледаш ти,
Що ми спомня за преди –
За онез честити дни,
Майка ни кога бе жива,
И аз весела, щастлива,
Пеех в светлите палати,
Тичах в царските градини,
Късах ягоди, малини,
Гонех гущерички злати...
Теб те Господ сам изпрати
Да ни светнеш сред нощта,
Да ни върнеш радостта...
Но, светулчице, кажи ми,
Ще ли могат мойто име
Братята да изрекат,
При нас като долетят?
Лебеди нали са още?

---

² Гъстак – остар. Гъсталак

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Не, те хора стават ноще³

И говорят като нас.

Ето идат – чувам глас

ЗОРНИЦА

Толкоз скоро? Те ли са?

– Те! Те!

Разпознах им веч гласа!

Втурва се по посока на гласовете.

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Те са вече тук, дете!

Влиза Лекокрилка, а след нея седем момци, облечени в царски дрехи и с корони на главите.

ЛЕКОКРИЛКА

Ето братята, царице.

БРАТЯТА

Всички вкупом.

Тя е! Тя е! Ах, сестрице!

Сбра ни Господ сред гората!

Струпват се около нея и я прегръщат.

ЗОРНИЦА

Мили братя! Мойте братя!

НАЙ-ГОЛЕМИЯТ БРАТ

Свидна, хубава, Зорнице!

ВТОРИЯТ БРАТ

Наша трепетна звездице!

ТРЕТИЯТ БРАТ

Наша сладкопойна птичка!

ЧЕТВЪРТИЯТ БРАТ

Ти намери ни самичка!

ПЕТИЯТ БРАТ

Ти отново си при нас!

ШЕСТИЯТ БРАТ

Пак ни звънна твоят глас!

---

³ Ноще – съкратена форма на нощем

СЕДМИЯТ БРАТ

Няма веч за нас раздяла!

ЗОРНИЦА

Аз при вас пак ще живея,
С вас ще пея, ще се смея!
Ще забравим дни горчиви
И ще бъдем пак щастливи!

НАЙ-ГОЛЕМИЯТ БРАТ

С нас ще дойдеш през морето
В она чуден край, където
Ний живеем от години.
Тук, над родните долини
Лете седем дни летим,
Седем ноци тука спим.

ВТОРИЯТ БРАТ

Денем лебеди сме диви.
Над палатите красиви
Ние вием се без спир,
Гледаме на дълж и шир!
Татко често в равни двори
Дигне взор към нас нагоре,
Скръб лицето му покрий.
Тъжно гледаме и ний...
Под нас черквица бяла,
Дето майка ни почива,
И липата разцъфтяла,
И обширната градина.
Всяко клонче там скъпим.
Ала утре на чужбина
Трябва пак да отлетим.
Седмият ден веч измина.

ТРЕТИЯТ БРАТ

Там и теб ще отнесем.
Люлка ще ти изплетем
И със клъвки⁴ ще те дигнем.

---

⁴ Клъвки – разг. Клонове

ЧЕТВЪРТИЯТ БРАТ

Няма цяла нощ да мигнем,
Тънък повет⁵ ще берем,
Люлката ще оплетем.

ПЕТИЯТ БРАТ

Утре рано във зори
Ще те дигнем над гори.
През морета ще летим,
В чужди край ще отлетим.

ШЕСТИЯТ БРАТ

Ще си ни утеха там!

СЕДМИЯТ БРАТ

Родно слънце ще ни бъдеш!

ЗОРНИЦА

Колко много съм щастлива!

НАЙ-ГОЛЕМИЯТ БРАТ

Братя, нощта си отива!
Люлка трябва да плетем!...

ВСИЧКИ БРАТЯ

Скоро повет да берем!

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Аз от цялата гора
Светулки ще събера –
С фенерчета ще ви светим!

ЛЕКОКРИЛКА

Ще ви светим, ще ви светим!

Излизат всички.

---

⁵ Повет – увивно растение

ВТОРА СЦЕНА

Голяма пещера под високи скали, обрасли в зеленина. Зорница и братята са насядали пред входа на пещерата. Звездна вечер.

НАЙ-ГОЛЕМИЯТ БРАТ

Как минà днес без нас, Зорнице,
Далеч от родната страна?

СЕДМИЯТ БРАТ

Тъгува ли за нас, сестрице,
Сама сред тая планина?

ЗОРНИЦА

Щом отлетяхте отзарана
В светло-сребрилата мъгла,
За вас така ми тъжно стана,
Че пожелах и аз крила.
Видях през сълзи как цветята
Ми кимат с росни цветове,
И чух как птичка към гората
Със песни сладки ме зове.
И разведри ми се душата.
Забравих мъка аз и страх –
С цветя окичих ви леглата
И ягодки за вас набрах.

ВТОРИЯТ БРАТ

Тъгувахме за теб и ние...
Таз сутрин тъй ни домиле!
Какво, о мащехо, сторихме,
Та тъй жестоко ни прокле?

ТРЕТИЯТ БРАТ

И никой нищичко не знай
Таз клетва до кога ще трай!

ЗОРНИЦА

Не, маргаритките познават.
Те светли дни ни предвещават:

Кат късам техните листа,
Те винаги отвръщат „да“.

ЧЕТВЪРТИЯТ БРАТ

Ти често ли гадайш така?

ЗОРНИЦА

И днеска пак изпитвах аз.

ПЕТИЯТ БРАТ

О, как милееш ти за нас!

ШЕСТИЯТ БРАТ

Бог зарад теб ще ни избави –
Князе той пак ще ни направи.

ЗОРНИЦА

От тая тежка клетва зла
Да ви спася! Да бих могла!...

НАЙ-СТАРИЯТ БРАТ

О, ти си тъй добра, сестрице!
От зло да те запази Бог!...
Но трепкат златните звездици,
Заспива всичко сън дълбок.
Веч време е да спиш и ти.

ЗОРНИЦА

Гледа втренчено към гората.

Светулчица! Към нас блести!
Тя радост всякога вест!

*Влиза Царицата на светулките със златно фенерче в
ръка.*

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Месечкова съм сестрица
На светулките царица.
Нося светлина сред мрака.
Зная всекиго що чака.

ЗОРНИЦА

Светулчице, добре дошла!
Ти с мили братя ме събра.
Без теб къде бих отишла,
Сама сред гъстата гора?

ЗОРНИЦА

Не ще те никога забравим!
Сега навреме идеш пак.
Светулчице, кажи ни как
От клетва зла да се избавим?

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Ще разтуряш зла магия,
Средство аз ще ти открия.

Към братята.

Оставете ни сами!

Братята влизат в пещерата.

ЗОРНИЦА

Какво трябва да направя?

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

Най-напред недей забравя,
Че туй, що сега узнаеш,
Трябва само ти да знаеш.
Тук расте една коприва,
И висока, и парлива,
Набери от нея ти,
Седем ризи оплети –
По една за всеки брат.
Лебедите с тях покрый.
На князе те в миг ще станат
И князе ще си останат.
Таз коприва чудновата
Расте тука край скалата
И сред гробища, де ноше
Я магесници берат.
Запомни и туй ти още:
Твойте братя ще умрат,
Ако дума изречеш,
Докле ризите плетеш.
Мълком всичко ти ще сториш.
Ще ти пàри – ще търпиш,
Ще те питат – ще мълчиш.
Кога всичко нагласиш,

Чак тогаз ще проговориш.

ЗОРНИЦА

Всичко аз ще понеса,
Мили братя да спася!

ЦАРИЦАТА НА СВЕТУЛКИТЕ

И ще имаш за отплата
Обичта на седем братя!
Що ти казах – запомни!
Всичко точно изпълни!
И млъкни от тоя час.
Лека нощ!

ЗОРНИЦА

Лека нощ! Всичко ще изпълня аз!

*Царицата на светулките излиза. Зорница влиза зарад-
вана в пещерата.*

ТРЕТА СЦЕНА

*Затвор. Пред вратата на затворнишката стая стоят
двама пазачи с копия. Единият от пазачите наднича през про-
зорчето на вратата. Съмва се.*

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

След час тя трябва да умре,
А все плете. Защо не спре?
Защо ѝ са тез ризи от коприва?
Откак е във затвора, не почива –
Веч седма риза ще изкара.

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Така плетеше и тогава,
Когато в гъстата дъбрава
За първи път видя я царя.
Той пръв от всички я съзря.
Омаян, коня си запря.
А тя сред купове коприва
Бе съща горска самодива.

Той скочи, втурна се към нея.
Видях аз – смъртен страх обзе я.
– Коя си ти? – попита той.
Ще дойдеш ли в палата мой?
А тя копривата прегърна,
Заплака, дума не отвърна.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

А после?

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Тогава царят даде знак
И яхна коня бързо пак.
Един болярин я подигна,
На царювия кон я дигна
И от ръце ѝ разранени
Изтръга клонките зелени.
В двореца царят я доведе.
След ден царица вече беше.
Но тя глава печално сведе.
Едничка дума не изрече.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Тя и сега не проговаря,
Ала в очи ѝ бодрост грей.
Осъди я на смърт сам царя,
Но тя с надежда пак живеј.

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

От тоя сякаш куп коприва
Тя черпи чудновата сила.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

А тъкмо зарад таз коприва
Сега тъй млада тя загива.
По късна ноц, в потайно време,
Във гробищата запустели
Тя ходела да я бере –
От нея ризи да плете.
И при магесниците там
Веднаж я сварва царят сам.

И вика: „За магесницата смърт!“
Той тук в затвора я изпрати
И днес лъчите светлозлати
Я милват за последен път...

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

А кой ѝ даде таз коприва?

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Така сам царят заповяда –
С копривата да се завива.

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

А тя тъй много ѝ допада:
В неволята я утешава
И пред смъртта ѝ сила дава.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Гледа пак през прозорчето на вратата.

Виж вече ризата доплита!

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Отвънка шум долита.

Гледат през прозореца.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Прелитат край затвора птици.

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Да, виждам – бели птици.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Сега се чуват стъпки.

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Джелатите⁶!

Влизат двама джелати, водени от човек, облечен в черно. Пазачите отстъпват. Човекът в черно отваря вратата и въвежда джелатите при затворницата. Пазачите застават при вратата. Чува се силен шум от птичи криле.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Виж – лебеди!

Отгоре през прозореца влизат!

⁶ Джелат – истор. Лице, което изпълнява смъртни присъди

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Един, два... седем.

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Царицата ги с ризите покрива.

БРАТЯТА

Отвѣтѣ

Сестрице, ти си жива!

ЗОРНИЦА

Най-после сте спасени!

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

О, чудо тук се стори!

ВТОРИЯТ ПАЗАЧ

Царицата говори!

ПЪРВИЯТ ПАЗАЧ

Джелатите стоят като вковани.

Братята и сестрата се показват на вратата.

НАЙ-ГОЛЕМИЯТ БРАТ

Към пазачите

Невинна е сестра ни!

Тя всичко зарад нас направи,

Със обичта си ни избави!

СЕДМИЯТ БРАТ

Зарад нас е тя страдала!

Няма веч за нас разделяла!

*Братята вдигат на ръце сестра си. Пазачите струват
път.*

ЗОРНИЦА

Аз при вас пак ще живея,

С вас ще пея, ще се смея!

Ще забравим дни горчиви

И ще бъдем пак щастливи!

БРАТЯТА

Пак щастливи! Пак щастливи!

Изнасят на ръце Зорница.

К Р А Й

Б И Б Л И О Т Е К А „Д Е Т С К А Р А Д О С Т“
ИЗДАВА „ХЕМУС“

1. Златният петел от А. С. Пушкин
2. Момчето, що искаше всичко да знае
3. Гъливер при джуджетата, Суифт
4. Златни люлки, Елин Пелин
5. Златокосата царкиня, Д'Олнуа
6. Мъртвата царска дъщеря, А. С. Пушкин
7. Черните братя, Джон Ръскин
8. Котакът с чизми, от В. А. Жуковски
9. Снежанка, от Теодор Щорм
10. Храбрият шивач, от Братя Грим
11. Майчино сърце, Галина
12. Ластовичката, скандинавска приказка
13. Чудният подарък, от Франсоа Копе
14. Царицата на пчелите, от Карл Евалд
15. Гъливер при великаните, Суифт
16. Белоснежка и Розичка, от Братя Грим
17. Аз зная, зная, от Виолино Примо
18. Бал на цветята, от К. Лукашевич
19. Господа дългоопашатите, от Вагнер
20. Земята и комета, от Карл Евалд
21. Четирима добри другари, от Карл Евалд
22. Царкиня-Лебед, от А. С. Пушкин
23. Спящата царкиня, от В. А. Жуковски
24. Братче и сестриче, народна приказка
25. Снежен човек, приказка
26. Сребърни звънчета, от Вуйчо Ваньо
27. Златното момиче, шведска приказка
28. Синбад морякът, арабска приказка
29. Халифът щърк, от Вилхелм Хауф
30. Корабът на призраците, от Вилхелм Хауф
31. Отсечената ръка, от Вилхелм Хауф
32. Спасяването на Фатма, от Вилхелм Хауф
33. Приключенията на малкия Мук

34. Али-баба и 40-те разбойници
35. Лъжливият принц, от Вилхелм Хауф
36. Опасният поход на една патица
37. Великодушният Голиат, от Безродная
38. Дядовото момиченце, народна приказка
39. Златоглавка, народна приказка
40. Царкиня Чудо, от А. Засодимска
41. Малкият Гого, разказ
42. Старият врабец, от Мамин-Сибиряк
43. Куцото мече, от Томпсон
44. Козлето Златорожко, приказка
45. Варадин – царският син, от Ст. Н. Попов
46. Хранениче, от Мамин-Сибиряк
47. Златното пиле, народна приказка
48. Овчар и самодива, народна приказка
49. Силян, щъркът, народна приказка
50. Малък Колю и Голям Колю
51. Синьото птиче, приказка от Д'Олнуа
52. Сърната, приказка от Д'Олнуа
53. Чудната история, разказ от Евалд
54. В старата кула, приказка от Засодимски
55. Котката и мишките, от Макс Нордау
56. Каквото направи дядо, все е хубаво
57. Карай, не преставай! от С. Макманус
58. Царкиня-Слънце, от Елизабета Рона

Биографични справки за авторите

Михаил Теофилов Попсаков

(2.08.1875 – 1.11.1941)

Роден в Габрово. Следва литература в Цюрих, Швейцария, педагог, публицист, редактор, драматург, поет и белетрист, виден читалищен, театрален и музикален деец, автор на няколко книги с разкази и стихове, секретар на Върховния читалищен съюз, един от основателите на софийския хор „Родна песен“ и на Българския певчески съюз. Драматург в Народния театър в София, инициатор за създаване на детските леговища у нас, съставител на учебници. Първи братовчед на д-р Тота Венкова и изпълнител на завещанието ѝ. Малко преди смъртта си подарява личната си библиотека на градската библиотека „Априлов - Палаузов“.

Литература: Минчев, Минчо. Стряха над Янтра. – Габрово: Луна, 1993, с. 313 – 319, с библиогр. и портр.; Кой кой е в Габрово : Ч.1. – Габрово: Партньор-М, 2004, с. 206, 1 портр; Пузел, Милка. Габровци и стопанският подем. – Габрово: Екс-Прес, 2008, с. 20; Пузел, Милка. Габровци на XX – XXI век: Том II. – Габрово, 2016, с. 207: с портр.

Проф. д-р Христо Станчев Негенцов

(14.11.1881 – 30.07.1953)

Роден в Габрово, завършва Априловската гимназия през 1899 година, следва философия и педагогика в Йена, Лайпциг и Цюрих, където завършва с докторат (1908). Учителства във Варна, Габрово, Стара Загора, София, главен инспектор в Министерството на народната просвета по философия и педагогика (1920 – 1923), асистент и частен доцент в Софийския университет (1923 – 1928), професор (1935 – 1946), декан на

Историко-филологическия факултет (1945). Член на педагогическите съюзи на Холандия и Германия и на Международния съюз по лечебна педагогика. Редактор в педагогическите списания „Учителска мисъл“, „Ново училище“, „Образование“, „Архив за стопанска и социална политика“, сътрудничи и на сп. „Нашето семейство“. Брат на Генчо Станчев Негенцов (Ран Босилек).

Литература: Алманах на Софийския университет: 1939 – 1988. – И – О. – София, 1995; Трето българско царство 1879 – 1946 : Истор. енциклопедия. – София : Труд, 2003 ; Кой кой е в Габрово : Ч.1. Габрово : ИК Партньор-М, 2004, с.156, 1 портр; Зорница (Габрово), [43], 2006 – 2007, с. 91: с портр.; Чолов, Петър и др. Дряновски дейци : Биографичен справочник / Петър Чолов, Генчо Витанов. – София : Лакрима-БГ, 2007, с.127 – 128; Пурел, Милка. Габровци на XX – XXI век : Том II. – Габрово, 2016, с.14.

Неделчо Недялков Бенев

(1.11.1887 – 3.06.1972)

Роден в с. Иванковци, Габровско. Завършва Априловската гимназия и Учителски институт в Русе. Прогимназиален учител, писател и поет, автор на 15 детски драми, читалищен деец, актьор, изследовател на родния край и пръв редактор на детското вестниче „Въздържателче“ (1927 – 1950). Участник е в Балканската и в Първата световна война. За преживяното през тези години са книгите му „Война и любов“ и „Китка кървави цветя“. Дългогодишен учител в Габрово и директор на Първа прогимназия „Радион Умников“. Съставител на сборника с разкази на Илия Иванов – Черен „Светлина от изток“. Отличен с орден „За храброст“ и орден „Кирил и Методий“ – I степен.

Литература: Минчев, Минчо. Стряха над Янтра. – Габрово : Луна, 1993, с. 331 – 342, с библиогр. и портр.; Ден (Габрово), № 117, 4 ноем. 2002, с. 5; Кой кой е в Габрово : Ч.1. – Габрово : ИК Партньор-М,

2004, с. 63, 1 портр. ; 100 вести (Габрово), XVI, № 254, 30 окт. 2007, с. 4 : с портр.; Зорница (Габрово), 2020, № 46, с. 64 : с портр.

Генчо Станчев Негенцов (Ран Босилек)

(26.09.1886 – 8.10.1958)

Роден в Габрово. Завършва Априловската гимназия. Следва славянска филология и право в Софийския университет (1908 – 1910), завършва право с докторат в Брюксел (1916). Детски писател, преводач, учител в Габрово (1904 – 1908). От 1907 г. е сътрудник и редактор на сп. „Картинна галерия за деца и юноши“ и др. Редактира сп. „Светулка“, в. „Врабче“, сп. „Детска радост“ [главен редактор в периода 1923 – 1948], редактор в издателство „Хемус“. Пръв председател на Дружеството на детските писатели от 1928 г., член на СБП, преводач.

Литература: Минчев, Минчо. *Стрѝяха над Янтра*. – Габрово : Луна, 1993, с. 388 – 401, с библиогр. и портр.; *Кой кой е в Габрово : Ч.1. Габрово : ИК Партньор-М, 2004, с.155, 1 портр.; Мичева-Пейчева, Калина. Биографии на български писатели*. – София : Дамян Яков, 2005, с.130 – 132 : с портр.; *Зорница (Габрово), [43], 2006 – 2007, с. 91: с портр.; [Сто петдесет и пет] 155 години Габрово град : Илюстрирана хроника / Състав. Росен Йосифов и др. – [В. Търново] : Фабер, 2015, с. 36 : с портр.; Славянски календар 2016. – София : Славянско дружество в България, 2016, с. 66 – 67 : с портр.; Пузел, Милка. *Габровци на XX – XXI век : Том II*. – Габрово : Екс-Прес, 2016, с.12 – 13 : с портр.; *Зорница (Габрово), 2020, № 46, с.101 : с портр.**

Никола Стоянов Монеv

(20.02.1876 – 5.07.1955)

Роден в Севлиево. Завършва педагогическото училище в Севлиево и постъпва в Земеделското училище в Садово, учителства в различни селища на България. Писател, поет и преводач, съставител на читанки и буквари за първоначал-

ния училищен курс. Читалищен деец, председател на читалище „Развитие“ и на Севлиевското околийско учителско дружество. Издава три стихосбирки и два сборника с разкази. От 1903 г. сътрудничи на сп. „Светулка“ и на други детски периодични издания. Умира в София.

Псевдоними: Н. Стефанчин; К. Стефанчин; Н. Радкин; Н. Златокрилец; Н. Дъждец; Н. Даскал Дамаскин; Чичо Пей; Любен Петков

Литература: Кръстева, Стефка. Видни личности на Севлиево и Севлиево. – Севлиево : Колорит, 2000; 100 вести, № 61, 28 март 2006.

Денчо Стефанов Марчевски

(3.09.1893 - 14.05.1973)

Роден в Дряново. Завършва Априловската гимназия в Габрово и след завръщането си от фронта (1918) следва в Учителския институт в Русе. Прогимназиален учител в с. Борован, Врачанско. Учител във Варненския и Софийския учителски институт. Писател, автор на повести и романи, член на Съюза на българските писатели. Умира в София.

Литература: Димков, Николай. Творци от Дряновския край. – Дряново, 1989, с. 71 – 75, с биограф. данни и библиограф.; Михайлова, Миглена. Денчо Марчевски. Библиографски справочник. – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2000, 72 с., с портр.; Енциклопедия на българския театър. – София: Труд, 2005; Гласът на Дряново: Антология / Състав. Генчо Витанов, Павлин Ботев. – София: Бълг. писател, 2009, с. 98 – 100; Чолов, Петър и др. Дряновски дейци: Биографичен справочник / Петър Чолов, Генчо Витанов. – София : Лакрима-БГ, 2007, с.115.

Петър Събев Пенчев

(1874 - неизв.)

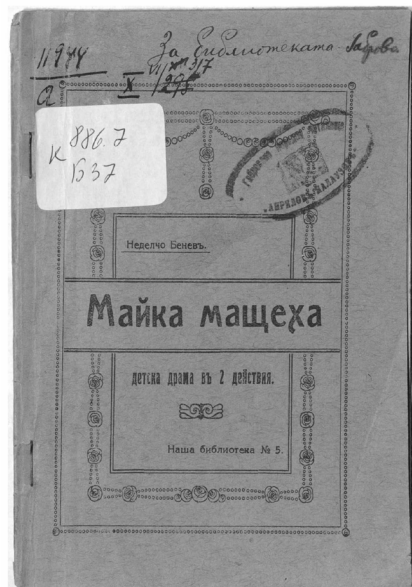
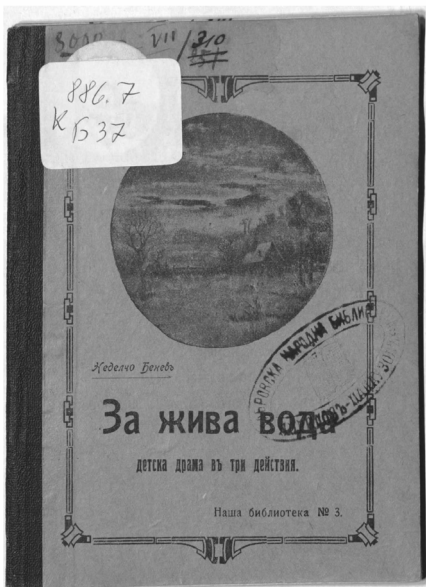
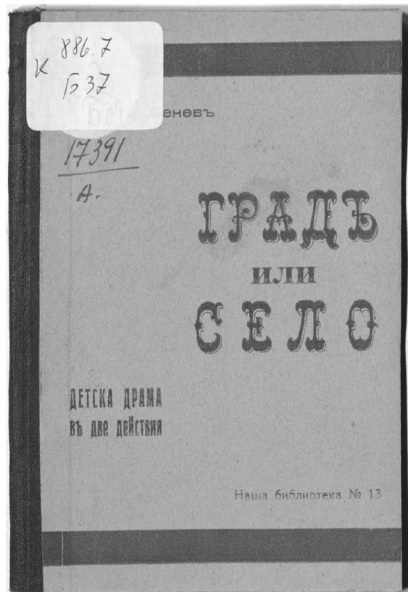
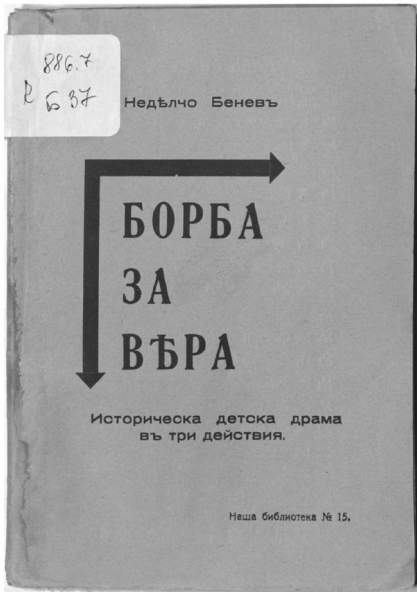
Роден е в Ловеч. Завършва Казанлъшкото педагогическо училище. През 1896 г. е назначен за учител в Габрово, от 1897 до 1900 г. е главен учител, вероятно в Горнокрайското училище. Активен член и председател на Пенсионерско дружество „Старини“ – Габрово (края на 20-те – 30 те год. на 20 в.).

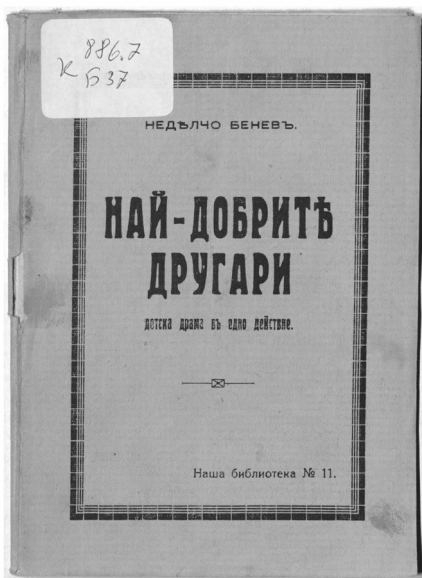
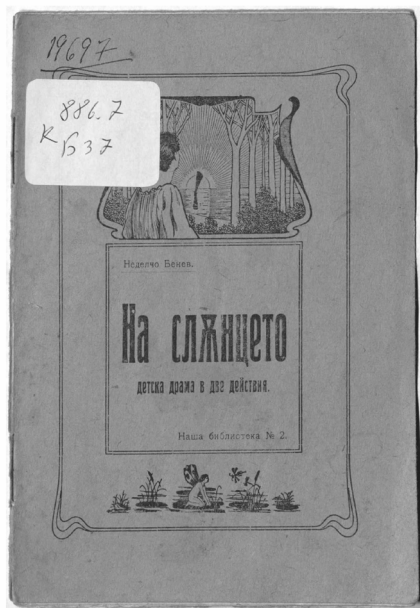
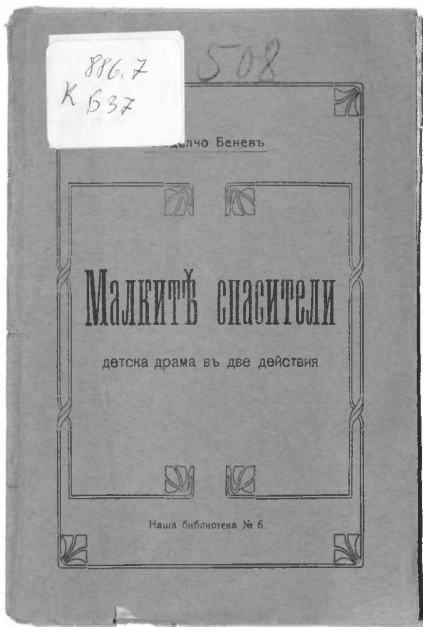
Източник: Държавен архив – Габрово, ф. 532К

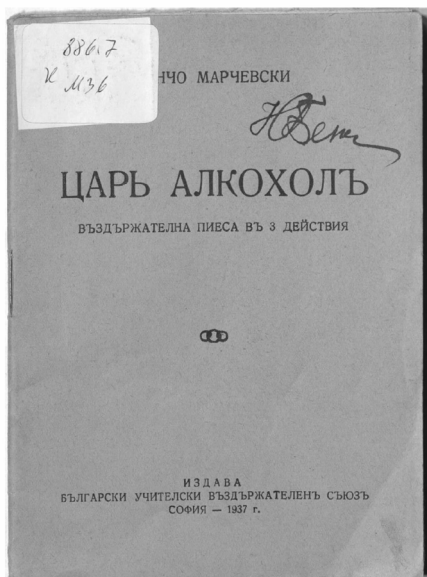
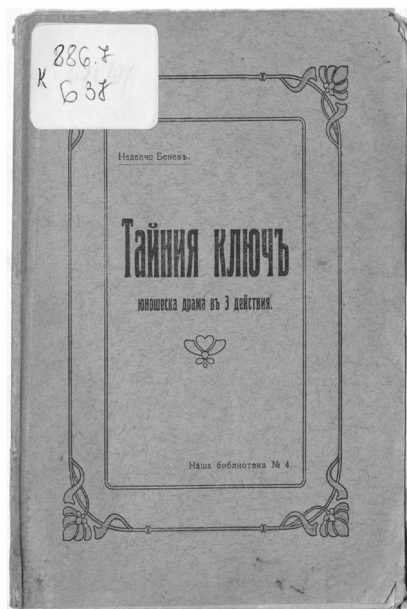
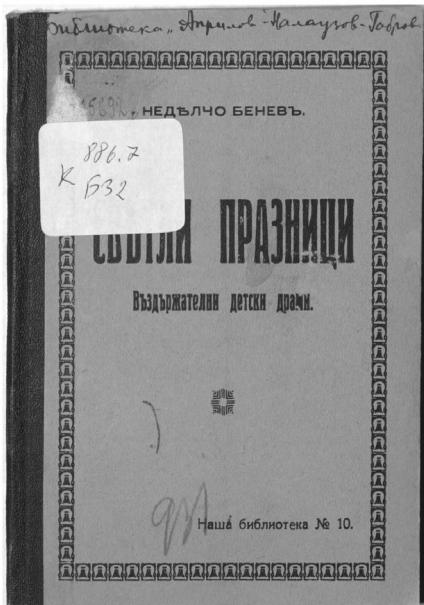

Приложение
с дигитални копия на корици

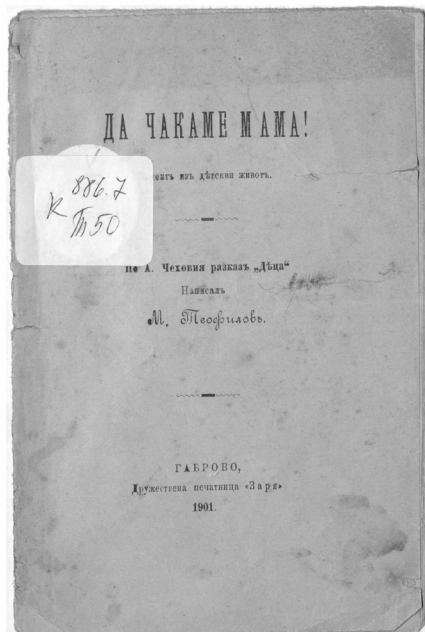
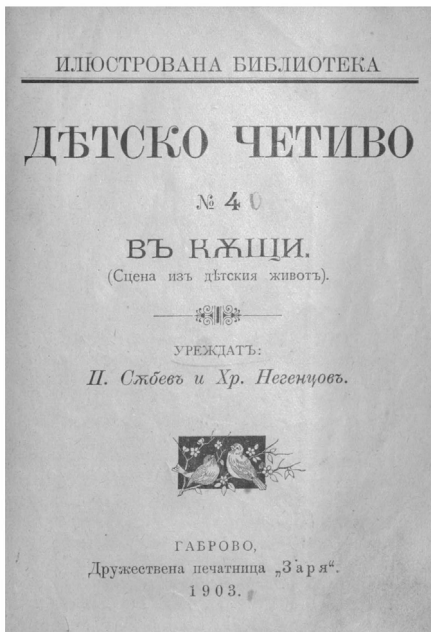
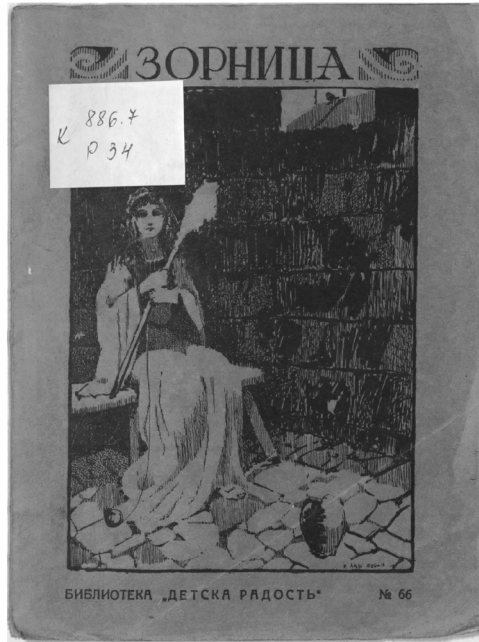

Сцена за деца АНТОЛОГИЯ

Българска
Първо издание

Съставители и редактори
Александра Антонова, Росица Чернокожева, Савина Цонева

Нормализиране на текстовете

Мариана Цонева

Художник на корицата

Ива Стефанова

Дизайн на книжното тяло и предпечат

Ива Стефанова

Формат 60×90/16

Тираж 35

Печатница „СИМОЛИНИ 94“ ООД

Институт за литература при БАН

Издателски център „Боян Пенев“

e-mail: director@ilit.bas.bg

ilitizda@yahoo.com

www.ilitizda.com